

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอภูมิปัญญาของชาวไทยทรงดำ
ในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย

โดย

ฉัฐิพันธ์ จันทรหอม

สนับสนุนงบประมาณโดย

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

ประจำปีงบประมาณ 2557

The Development of Textiles Products : Wisdom of Thai

Song Dum in the Western Region of Thailand

by

Thitiphan Chanhom

Granted by

Rajamangala University of Technology Rattanakosin

Fiscal year 2014

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอ ภูมิปัญญาของชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย สำเร็จลงได้ด้วยดีโดยได้รับคำแนะนำ ให้การปรึกษาและแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ จากผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่าน ได้แก่ ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.ทรงจิต พูนลาภ รองศาสตราจารย์ ดร.จิรวัดน์ พิระสันต์ อาจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ สังข์ชัย อาจารย์ ดร.สมศักดิ์ เกตุแก่นจันทร์ และคุณวิศรุต อินแหยม

ผู้วิจัยขอขอบคุณพี่น้องชาวไทยทรงดำทั้ง 4 ชุมชนในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย ทุกคน โดยเฉพาะผู้นำและปราชญ์ชุมชน อันได้แก่ คุณวิथा มียอด คุณสมนึก เทพธรรม คุณแสน มารูปหมอก และคุณคลยา วุฒิไกรภัสยา ตลอดจนช่างถักทอและตัดเย็บ ได้แก่ คุณจิระนันท์ แคนจา คุณยุพิน ไหมละออง คุณบุญลือ เตือนคนลัด และคุณสมปอง บัวผัน ที่กรุณาให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นอย่างดียิ่ง

โดยเฉพาะสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี โกสสินทร์ เจ้าหน้าที่ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่เอื้ออำนวยความสะดวกในการทำวิจัยจนสำเร็จลุล่วงตามนโยบายของรัฐบาลทุกประการ

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า การศึกษาอย่างเป็นระบบด้วยศาสตร์และศิลป์ครั้งนี้ เป้าหมายคือ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอรูปแบบใหม่ ร่วมสมัยที่ให้คุณค่าทางความงามเชิงสุนทรียศาสตร์ และสร้างมูลค่าเชิงพาณิชย์ ตลอดจนเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแล้ว จะนำไปสู่แนวทางที่เหมาะสมในการวางแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตให้สังคม ส่วนรวม มีความเข้มแข็ง สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างสง่างาม ในวิถีลีลาของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งกายและจิตวิญญาณของชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทยสืบไป

จูติพันธ์ จันทร์หอม

พฤษภาคม 2558

บทคัดย่อ

รหัสโครงการ : A 22/2557

ชื่อโครงการ : การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอภูมิปัญญาของชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตก
ของประเทศไทย

ชื่อนักวิจัย : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิตพันธ์ จันทร์หอม

การวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์คือ 1) เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอที่เกิดจากการต่อยอดภูมิปัญญาของบรรพบุรุษชุมชนชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย 2) เพื่อเสริมสร้างรายได้ให้กับชุมชนชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย 3) เพื่อจัดทำชุมชนปฏิบัติการเรียนรู้ศิลปกรรมท้องถิ่นประเภทผ้าทอของชุมชนชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย เป็นการศึกษาเชิงปฏิบัติการแบบชุมชนมีส่วนร่วม โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลัก เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้วยการนำหลักของศิลปะการออกแบบผลิตภัณฑ์เป็นเครื่องมือในการพัฒนา และประสานการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับสังคมภายนอก ผู้วิจัยดำเนินการในช่วงปี 2557 โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเฉพาะเจาะจงชุมชนที่มีความเข้มแข็งในการผลิตผ้าทอเป็นที่ยอมรับจากหน่วยงานภาครัฐ เป็นตัวแทนของชาวไทยทรงดำจากจังหวัดนครปฐม จังหวัดราชบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี และจังหวัดกาญจนบุรี ในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย

จากการศึกษาพบว่า ผลิตภัณฑ์ผ้าทอที่เกิดจากการต่อยอดภูมิปัญญาของบรรพบุรุษชาวไทยทรงดำทั้ง 4 ชุมชนในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทยนั้น ตามกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเครือข่ายจากสังคมภายนอกด้วยการนำองค์ความรู้และประสบการณ์ของกลุ่มผู้ผลิตผ้าทอและผู้วิจัยมาร่วมกัน สร้างผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่ด้วยหลักของศิลปะการออกแบบได้ จำนวน 40 รูปแบบ ผ่านการประเมินคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิด้านการออกแบบ ผู้ประกอบการ และ ประชาชนชุมชนชาวไทยทรงดำ ให้เหลือจำนวน 20 รูปแบบ แล้วทำการทดลองตลาดเพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ร่วมสมัยที่ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค ซึ่งสามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชน ทั้งยังเป็นแหล่งเรียนรู้ศิลปกรรมท้องถิ่นประเภทผ้าทอตลอดจนมีข้อมูลในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพิ่มขึ้น ในภาพรวมการวิจัยนี้ได้พัฒนาองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการจัดการความรู้ โดยใช้การถ่ายทอดแบบชุมชนมีส่วนร่วม

คำสำคัญ : ผลิตภัณฑ์ผ้าทอ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ไทยทรงดำ

E-mail Address : Tp.chanhom@gmail.com

ระยะเวลาโครงการ : 1 ตุลาคม 2556 – 30 กันยายน 2557

Abstract

Code of project : A 22 / 2014

Project name : The Development of Textiles Products : Wisdom of Thai Song Dam in The western region of Thailand

Researcher name : Asst. Prof. Dr. Thitiphan Chanhom

The objectives of this research were 1) To development of Textiles products which was adapted from local wisdom of Thai Song Dam in the western region of Thailand. 2) To gain the population income and encourage the economy of Thai Song Dam in the western region of Thailand. 3) To documentary the acknowledge of local wisdom in Textiles products and culture tourism of Thai Song Dam in The western region of Thailand Learning by work shop with local people should be participating activities. Focus on the qualitative data, to get new products from local wisdom by Developing and applying by basic of art and product design for exchanging the knowledge from external society. The research was studied in B.E. 2014 the sampling groups were focus on textiles productions who were accepted by government officers to be representative from 4 provinces of Thai Song Dam from Nakhonpathom province Ratchaburi Province Suphanburi province and Kanchanaburi province in the region of western Thailand.

The result of this study recommended that textiles products by adapting, participating and knowledge exchanging from local wisdom of Thai Song Dam who lived in 4 areas in the western region of Thailand with external society, to creating new textiles products by basic of art and product design. There were 40 patterns which had quality selecting from experts to 20 patterns and marketing trial to ensure that it was same as consumers' requirements which can gain the income and encourage the local economy, to be learning place and knowledge database of local art textiles and culture tourism. The conclusion of this research was developed new knowledge management by local participative transformation.

Keywords : Textiles Products Local Wisdom Thai Song Dam

E-mail Address : Tp.chanhom@gmail.com

Period of project : October, 1 2013 – September, 30 2014

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

นานาอารยะของโลกยุคใหม่ ต่างให้ความสำคัญกับการพัฒนาชุมชนที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการสืบค้น เก็บรวบรวม วิเคราะห์ และจัดระบบข้อมูลทางด้านภูมิปัญญาในท้องถิ่น (Local Wisdom) หรือองค์ความรู้ที่มีอยู่ในชุมชนของตน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาชุมชนให้เป็นสังคมแห่งความรู้ (Knowledge Based-Society) รูปแบบการดำเนินการในลักษณะนี้ เน้นการพัฒนาคนด้วยการจัดการความรู้ (Knowledge Management) หลังจากนั้นจึงนำองค์ความรู้ที่ได้รับการจัดระบบแล้ว ไปใช้เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้ดียิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้ “ความเป็นสุขของชุมชน” จะเกิดขึ้นได้จึงต้องมีการเข้าไปส่งเสริมให้ชุมชนได้เรียนรู้ร่วมกันจากการปฏิบัติให้เกิดความเข้มแข็ง และสามารถดูแลตัวเองได้ การส่งเสริมการเรียนรู้นี้ อาจเป็นความรู้เท่าที่มีอยู่ในชุมชนหรือเป็นการเสริมสร้างความรู้ใหม่ ๆ ให้กับชุมชน (ประเวศ วะสี, 2551 : 25) ซึ่งความล้มเหลวของการพัฒนาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เกิดจากการละเลยองค์ความรู้และเทคโนโลยีที่มีอยู่ในท้องถิ่น การไม่เข้าใจคนในสังคม การละเลยระบบสังคมวัฒนธรรม ตลอดจนการขาดข้อมูลพื้นฐานของชุมชนท้องถิ่นเพื่อกำหนดผลลัพธ์ของการพัฒนา ด้วยสภาพปัญหาดังกล่าวผนวกกับนโยบายการพัฒนาประเทศที่ผ่านมา ซึ่งวางอยู่บนแนวคิดเรื่องความทันสมัย (Modernisation Approach) และการพัฒนาระบบเศรษฐกิจแบบทุนเสรีนิยม ทำให้กระบวนการพัฒนาเดินมาถึงทางตัน และนำมาสู่ปัญหาสังคมมากมาย ไม่ว่าจะเป็นปัญหาความยากจน ความเสื่อมโทรมลงของระบบนิเวศวิทยาและสภาพแวดล้อม ปัญหาความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน และปัญหาความเสื่อมทรามลงของระบบคุณค่าและมาตรฐานทางจริยธรรมของคนในสังคม ซึ่งล้วนเป็นผลที่ได้จากการพัฒนาตามแนวทางดังกล่าว ด้วยสภาพปัญหาและข้อจำกัดเชิงนโยบาย ทำให้เกิดแนวคิดการพัฒนาสังคมแบบทางเลือก (Alternative Development Approach) ขึ้นมากมาย ดังนั้น แนวคิดเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นและพลังอำนาจของชุมชน คือแนวคิดที่สำคัญประการหนึ่ง (พัชรินทร์ สิริสุนทร, 2552 : 5-6)

หากกล่าวถึง ภูมิปัญญาที่แสดงถึงการพึ่งพาธรรมชาตินั้น ผ้าทอพื้นบ้านถือเป็นตัวแทนของภูมิปัญญาที่สร้างสรรค์ขึ้นเพื่อประโยชน์ในการใช้สอยควบคู่กับความงามด้านรูปทรง ลวดลาย สี สัน และความประณีต จัดเป็นงานศิลปหัตถกรรมที่สำคัญในการบ่งบอกถึงอัตลักษณ์อันสะท้อนรากฐานแห่งภูมิปัญญาในการพึ่งพาธรรมชาติด้วยการถักทอความรู้สึกรักใคร่ติดตามจินตนาการและจิตวิญญาณของผู้คนหลากหลายชาติพันธุ์ (จรัสพิมพ์ วังเย็น, 2554 : 21) โดยเฉพาะภูมิภาคตะวันตก

ของประเทศไทย ได้แก่ จังหวัดนครปฐม จังหวัดราชบุรี จังหวัดสุพรรณบุรีและจังหวัดกาญจนบุรี มีกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำอาศัยอยู่เป็นชุมชนคนไทยที่มีวิถีวัฒนธรรมสืบทอดภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษประเทศเวียดนามและประเทศลาวซึ่งเป็นประชาคมอาเซียนด้วยกัน รู้จักตามท้องถิ่นว่า “ลาวโซ่ง” กล่าวคือ ลาวโซ่งหรือไทยทรงดำนั้น เป็นผู้ที่ยังคงรักษารูปแบบเสื้อผ้าและการแต่งกายแบบเดิมได้อย่างแนบแน่น โดยเฉพาะหัตถกรรมการทำเสื้อผ้าสำหรับไว้ใช้เองและผลิตเพื่อเป็นสินค้าจำหน่ายสร้างรายได้ให้ครอบครัวและชุมชนจนได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติจากภาครัฐให้เป็นชุมชนต้นแบบของการผลิตและการพึ่งพาตนเองอย่างน่าศึกษาเป็นอย่างยิ่ง

ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมและลงพื้นที่สำรวจชุมชนชาวไทยทรงดำที่มีการผลิตผ้าทอเป็นผลิตภัณฑ์ประเภทต่างๆ ทำให้ทราบว่าเป็นการผลิตจากทักษะความชำนาญและความเข้าใจที่สืบทอดกันมาจากการบูรณาการตามแนวทางของศิลปะการออกแบบผลิตภัณฑ์เชิงสุนทรีย์ และยังเข้าไปไม่ถึงแหล่งข้อมูลการจัดหาวัสดุอุปกรณ์เพื่อทดลองสร้างต้นแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ ตลอดจนการผลิตและการนำเสนอด้านการตลาด ทั้งนี้ยังไม่พบว่า มีหน่วยงานหรือองค์กรใด ได้ใช้กระบวนการวิจัยเกี่ยวกับการนำหลักการของศิลปะมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาอย่างเป็นระบบ มีเพียงหน่วยงานภาครัฐและสถาบันการศึกษาบางแห่งเข้าไปมีบทบาทตามหน้าที่ทางราชการและเข้าไปเพื่อการศึกษาทดลองเรียนรู้ช่วงระยะเวลาหนึ่ง ด้วยการนำรูปแบบ รูปทรงและลวดลายจากภายนอกชุมชนมาให้ผลิต ตลอดจนการสนับสนุนปัจจัยต่างๆ โดยมีได้คำนึงถึงภูมิปัญญา และความต้องการด้านประโยชน์กับผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นกับชุมชนอย่างแท้จริง ซึ่งการพัฒนาที่อยู่บนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นของคนในชุมชนนั้นเป็นสิ่งที่ละเอียดอ่อน มีความสำคัญยิ่งต่ออารมณ์ ความรู้สึกนึกคิดและจินตนาการ โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์ด้านศิลปกรรม ดังนั้นหากชุมชนชาวไทยทรงดำทั้ง 4 ชุมชนในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทยครั้งนี้ได้รับการส่งเสริมพัฒนาตามระบบ และเข้าใจกระบวนการออกแบบด้วยฐานศาสตร์ของศิลปะ ผู้วิจัยเชื่อว่าจะสามารถสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่นให้มีคุณภาพและมูลค่าเพิ่มขึ้น ตลอดจนสามารถนำเทคโนโลยีและองค์ความรู้ใหม่ๆ ไปพัฒนาต่อยอดฐานการผลิตสินค้าประเภทผ้าทอเชิงพาณิชย์ให้กับคนในชุมชนของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตามนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศแบบยั่งยืนสืบไป

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอที่เกิดจากการต่อยอดภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษของชุมชนชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย
2. เพื่อเสริมสร้างรายได้ให้กับชุมชนชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย

3. เพื่อจัดทำชุมชนปฏิบัติการเรียนรู้ด้านศิลปกรรมท้องถิ่นประเภทผ้าทอ ของชุมชนชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย

ขอบเขตของโครงการวิจัย

โดยคัดเลือกชุมชนชาวไทยทรงดำที่ได้รับการยอมรับจากภาครัฐว่ามีความเข้มแข็งและโดดเด่นในการผลิตผ้าทอเป็นสินค้าออกจำหน่ายยังสถานที่ต่าง ๆ เป็นตัวแทนพื้นที่ 4 จังหวัดในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทยได้แก่ 1) ชุมชนบ้านสะแกราย อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม 2) ชุมชนบ้านหัวเขาจีน อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี 3) ชุมชนบ้านคอนมะเกลือ อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี และ 4) ชุมชนบ้านหมอสอ อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ดำเนินการวิจัยในช่วงระยะเวลา ปี 2557

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. มีผลิตภัณฑ์ผ้าทอรูปแบบใหม่ร่วมสมัย ที่ได้จากการต่อยอดภูมิปัญญาของชาวไทยทรงดำผ่านการประเมินคุณภาพร่วมกันโดยปราชญ์ท้องถิ่นหรือผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการ นักวิชาการด้วยการออกแบบจำนวนไม่น้อยกว่า 20 ผลงานที่สามารถแข่งขันเชิงพาณิชย์ได้
2. กลุ่มผู้ประกอบการมีองค์ความรู้ใหม่และวิสัยทัศน์สามารถสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ผ้าทอให้มีมูลค่าเพิ่มตลอดจนสามารถตลาดจำหน่ายสินค้าได้
3. เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านชุมชนปฏิบัติการศิลปกรรมท้องถิ่นประเภทผ้าทอ และมีเอกสารเผยแพร่ให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย

แผนการถ่ายทอดเทคโนโลยีหรือผลการวิจัยสู่กลุ่มเป้าหมาย

ผู้วิจัยได้จัดทำนวัตกรรมท้องถิ่นเป็นเอกสารเผยแพร่ผลงานวิชาการในวารสารเพื่อส่งเสริมให้ชุมชนเกิดความสำนึกและเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมนำมาบูรณาการผสมผสานความคิดอย่างมีระบบสามารถสร้างกระบวนการผลิตที่ต่อยอดจากของเดิมให้เกิดมูลค่าเพิ่มในเชิงธุรกิจแบบองค์รวมและผลิตภัณฑ์ที่มีความโดดเด่นสามารถ จดสิทธิบัตรเป็นของชุมชนได้ไม่น้อยกว่า 5 ผลงาน ตลอดจนการนำไปจัดทำหลักสูตรการศึกษาแบบบูรณาการของสถานศึกษาในพื้นที่วิจัยหรือทำเป็นแหล่งเรียนรู้ในเชิงอนุรักษ์ เช่น การจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นได้อีกด้วย

นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อกำหนดความหมายของคำที่ใช้ในการศึกษาให้ชัดเจน รัดกุม และเข้าใจตรงกัน จึงได้นิยามศัพท์โดยสรุปรวมจากที่ใช้โดยทั่วไปและใช้เฉพาะเจาะจงในงานวิจัย ดังต่อไปนี้

1. **การพัฒนา** หมายถึง การกระทำหรือดำเนินงาน เพื่อปรับปรุงสิ่งที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น ในที่นี้หมายถึง การหยิบยกเอาบรรดประโยชน์โดยตรงหรือโดยอ้อมมาจากภูมิปัญญา โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์ผ้าทอของชาวไทยทรงดำทั้ง 4 แห่งในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย

2. **ผลิตภัณฑ์ผ้าทอ** หมายถึง การทอผ้าของชาวไทยทรงดำ ถือได้ว่าเป็นผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม ที่มีการประสานสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ การตั้งถิ่นฐานตลอดจนระบบความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี และพิธีกรรม เป็นข้อกำหนดในกระบวนการผลิต การใช้วัตถุดิบที่เหมาะสม สอดคล้องกับอุดมการณ์บนพื้นฐานของการดำรงชีวิตของชุมชนแต่ละกลุ่มที่มีการบริหารจัดการโดยชุมชน ซึ่งอยู่ในรูปแบบของอาชีพทางภูมิปัญญา สามารถสร้างรายได้ให้กับตนเองและท้องถิ่น ประเภทต่าง ๆ ดังนี้

2.1 ผลิตภัณฑ์ผ้าทอประเภทเครื่องแต่งกาย หมายถึง ผลิตภัณฑ์รูปแบบเดิมที่ปฏิบัติสวามิไส่สืบต่อกันมาจากบรรพบุรุษ มีเอกลักษณ์เฉพาะที่เกี่ยวกับประโยชน์ ด้านการใช้สอยในวิถีชีวิตประจำวันตามแบบอย่าง วัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ ของชาวไทยทรงดำทั่วไป

2.2 ผลิตภัณฑ์ผ้าทอประเภทศิลปะประดับตกแต่ง หมายถึง ผลงานที่เน้นอารมณ์ การแสดงออกทางด้านความงามให้ความรู้สึกทางสุนทรีย์มีคุณค่าทางศิลปะเช่นเดียวกับงานทางด้านทัศนศิลป์

2.3 ผลิตภัณฑ์ผ้าทอประเภทใช้สอย หมายถึง ผลงานที่เน้นการออกแบบร่วมสมัยประยุกต์ใช้กับผลิตภัณฑ์อย่างอื่น ได้อย่างเหมาะสมสวยงามอาจมีวัสดุอื่น ๆ เข้ามาประกอบด้วยเพื่อใช้ในการประดับตกแต่งให้เกิดคุณค่ายิ่งขึ้น

2.4 ผลิตภัณฑ์ผ้าทอประเภทของที่ระลึก หมายถึง ผลงานที่เน้นการออกแบบเพื่อประโยชน์ในการค้าและให้คุณค่าทางความงาม สามารถผลิตซ้ำได้ โดยมีรูปแบบที่เกิดด้วยตนเองหรือรูปแบบตามที่ผู้อื่นกำหนดไว้เพื่อเป็นสัญลักษณ์ของฝาก ของขวัญที่ระลึกจากชุมชนซึ่งมีขนาดไม่ใหญ่นักและราคาไม่สูง

3. **ภูมิปัญญา** หมายถึง องค์ความรู้ทางด้านการผลิตผ้าทอที่เกิดและพัฒนาขึ้นในบริบทที่แสดงถึงความเชื่อในวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของชาวไทยทรงดำทั้ง 4 จังหวัดในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย

4. **ไทยทรงดำ** หมายถึง กลุ่มชนที่มีเชื้อชาติเดิมอยู่บริเวณตอนเหนือของประเทศเวียดนามติดกับตอนใต้ของประเทศจีน ซึ่งถูกนำพาเข้ามาในประเทศไทยด้วยเหตุผลทางการเมือง

สมัยรัชกาลที่ 1 และรัชกาลที่ 3 ปัจจุบันอาศัยอยู่ภูมิภาคตะวันตกจำนวนมาก หลายชุมชนกระจายกันอยู่ในอำเภอต่าง ๆ เป็นพลเมืองไทยถูกต้องตามกฎหมายที่ยังคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์และวัฒนธรรมตามความเชื่อของบรรพบุรุษ โดยเฉพาะการแต่งกายที่โดดเด่นสืบต่อกันมาด้วยการผลิตผ้าทอมือใช้กันเองและยังสามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนจนได้รับการยอมรับจากหน่วยงานของทางราชการ อาทิ ชุมชนต้นแบบ เศรษฐกิจพอเพียง สินค้าโอท็อป ฯลฯ

5. **ชุมชนปฏิบัติการด้านการเรียนรู้ (Community of Practice : COP)** หมายถึง การรวมกลุ่มของคนที่มาจากลักษณะทางสังคมวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกัน หรืออย่างไม่เป็นทางการ โดยไม่มีการมอบหมายงานที่เฉพาะเจาะจงหรือในรูปของการจัดทำโครงการแต่อย่างใด แต่มีการกำหนดบทบาทและระบบการจัดการภายในของชุมชนเพื่อวัตถุประสงค์สำคัญคือ สร้างการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สร้างองค์ความรู้ใหม่ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการพัฒนา

6. **ชุมชนปฏิบัติการด้านการเรียนรู้ศิลปกรรม (Community of Arts Practice : COAP)** หมายถึง กลุ่มคนที่เกิดกระบวนการเรียนรู้ภูมิปัญญาทางด้านศิลปกรรมที่มีอยู่ในท้องถิ่น ควบคู่ไปกับการเรียนรู้ที่เป็นอิสระไม่ปิดกั้นตนเองจากภายนอก มุ่งเน้นการสร้างเสริมทักษะและการพัฒนาศักยภาพในการคิดสร้างสรรค์ความรู้ที่เป็นคุณประโยชน์ในการพัฒนาศิลปกรรม เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนแบบเครือข่ายเชื่อมโยงจากบุคคลสู่ชุมชน และสู่สังคมต่อไป

7. **ศิลปกรรมท้องถิ่น** หมายถึง งานช่างศิลปหัตถกรรมและงานประดิษฐ์ตกแต่งกระทำโดยบุคคลที่มีได้รับการฝึกฝนจากโรงเรียน หรือสถาบันศิลปะแต่ก็มีรูปแบบเชิงช่างที่ทำสืบทอดต่อกันมา ประเทศหนึ่งท้องถิ่นหนึ่งอาจมีศิลปะพื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งอาจแตกต่างไปจากถิ่นอื่นเป็นรูปทรงแห่งความงามสามารถมองได้ด้วยตา สัมผัสได้ด้วยมือผ่านผลิตภัณฑ์ผ้าทออันเกิดจากภูมิปัญญาของบรรพบุรุษจากรุ่นสู่รุ่นสืบทอดมาอยู่ในชุมชน หรือท้องถิ่นของชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย

8. **การมีส่วนร่วม** หมายถึง กระบวนการดำเนินกิจกรรมร่วมกันในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอของชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย ในงานวิจัยนี้หมายถึง การมีส่วนร่วมระหว่างผู้วิจัย ประชาชนท้องถิ่น นักวิชาการ นักออกแบบ ผู้บริโภคกับสมาชิกกลุ่มผ้าทอของชุมชน ชาวไทยทรงดำในอันที่จะร่วมกันออกแบบต่อยอดภูมิปัญญาดั้งเดิมให้เป็นผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่ที่มีเอกลักษณ์ท้องถิ่นร่วมสมัย

9. **เอกลักษณ์ร่วมสมัย** หมายถึง ผลงานผลิตภัณฑ์ผ้าทอของชาวไทยทรงดำที่แสดงออกทางด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นผลงานที่มีคุณค่าทางด้านความงามว่าเป็นผลงานที่ผ่านการสร้างสรรค์และมีคุณลักษณะเป็นปัจเจกแบบอย่างสากล

กรอบแนวคิดในการวิจัย

โครงการวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอแบบแลกเปลี่ยนความรู้ของคนที่มีอาชีพเกี่ยวข้องกัน อันจะนำไปสู่ชุมชนปฏิบัติการด้านความรู้ศิลปกรรม (Community of Arts Practice) หรือ COAP และพัฒนาวิธีวิทยาใหม่ ๆ เพื่อใช้ในการพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืนต่อไป โดยผู้วิจัยใช้ทฤษฎีที่เหมาะสมอย่างมีนัยสัมพันธ์กันได้แก่

ทฤษฎีชุมชนปฏิบัติการด้านการเรียนรู้ (Community of Practice / COP) ของพัชรีนทร์ สิริสุนทร (2552) ที่ให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาในฐานะที่เป็นมิติหนึ่งของวัฒนธรรม และมีแนวคิดพื้นฐานว่าการทำความเข้าใจกับภูมิปัญญาในฐานะที่เป็นระบบของปฏิบัติการทางสังคมแบบหนึ่ง จะช่วยให้สามารถเข้าใจในความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ดำเนินอยู่ในสังคมมากยิ่งขึ้น ชุมชนปฏิบัติการด้านการเรียนรู้ในที่นี้จึงไม่ได้ถูกจำกัดด้วยนิยามของความเป็นชุมชนแบบจารีตที่ยึดโยงอยู่กับความคิดเรื่องความเป็นชาติหรือลักษณะทางกายภาพ แต่เป็นชุมชนแบบใหม่ที่การเคลื่อนไหวและปรับตัวเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตลอดเวลา ขอบเขตของความเป็นชุมชนปฏิบัติการด้านการเรียนรู้จึงมีอานิยามได้ด้วยวิธีคิดแบบเดิม แต่เป็นขอบเขตใหม่ของชุมชนในจินตภาพ (Imaginary Community) ที่มีภูมิปัญญาทั้งในลักษณะข้ามพรมแดน (Transformer) และความเป็นชาติ (Transnationalism) เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อน เชื่อมโยง และสร้างเสริมพลังอำนาจของผู้อาศัยอยู่ในชุมชน โดยใช้ทฤษฎีหลักการออกแบบ (Principle of Design) ของสาคร คันทโชติ (2548) ผสมผสานกับแนวคิดการออกแบบผลิตภัณฑ์ของวัชรินทร์ จรุงจิตสุนทร (2548) ที่กล่าวสรุปได้ว่า หลักการออกแบบผลิตภัณฑ์ ควรคำนึงถึงหลักการกว้างๆ ตามขอบเขตของการออกแบบ โดยศึกษาจากหลักการทางธรรมชาติของมนุษย์ที่เห็น โดยอาศัยการสร้างสรรค์ด้านความคิด แนวทางวิทยาศาสตร์ การทดลอง การแสดงประจักษ์ด้วยตนเอง หากสิ่งใดจากธรรมชาติ ทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการต่างๆ การสร้างสรรค์ด้านความงาม โดยอาศัยหลักการด้านศิลปะ เส้น สี รูปทรง รูปทรงแท่ง ลักษณะผิว ความกลมกลืน เพื่อให้เกิดความสวยงาม การสร้างสรรค์ในด้านประโยชน์ใช้สอย โดยนำการสร้างสรรค์ด้านความงาม ด้านความคิดมาผสมผสานกัน เพื่อให้เกิดประโยชน์ สามารถนำมาผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ ซึ่งตอบสนองด้านร่างกาย และความสุขด้านจิตใจของมนุษย์

ผู้วิจัยต้องการเสนอแนวคิด เรื่องการจัดทำชุมชนปฏิบัติการด้านการเรียนรู้ (Community of Practice / COP) เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาระบบคิดของคนในชุมชน โดยอาศัยศาสตร์ของศิลปะเป็นเครื่องมือ เพื่อเชื่อมโยงภูมิปัญญามิติต่างๆ ของคนในชุมชนเข้าด้วยกัน ดังนั้น จึงต้องสร้างแผนที่ทางสังคม (Social Map) ในการปฏิบัติงานภาคสนาม ผู้วิจัยให้ความสำคัญของการออกแบบให้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยนำวิธีวิทยาที่เกิดขึ้นจากการผสมผสานแนวคิดทางด้าน

มานุษยวิทยา ด้านสังคมศาสตร์ แนวคิดด้านวัฒนธรรม แนวคิดด้านภูมิปัญญา และแนวคิดด้านศิลปะซึ่งในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้พัฒนาวิธีวิทยาที่เรียกว่า เทคนิคการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมแบบเครือข่ายสาธารณะ (Public Social Network Interaction Technique/ PSNIT) มาใช้ควบคู่กับการสร้างแบบจำลองชุมชนปฏิบัติการเรียนรู้ด้านศิลปกรรม (Community of Arts Practice/COAP) ตามแนวคิดของ จีรวัดน์ พิระสันต์ (2553) โดยได้เลือกชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดนครปฐม จังหวัดราชบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี และจังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดละ 1 ชุมชนมาใช้ ด้วยเหตุผลความโดดเด่นทางองค์ประกอบด้านศิลปกรรมท้องถิ่นประเภทผ้าทอ แล้ววางแผนให้สมาชิกกลุ่มผ้าทอของแต่ละชุมชนได้มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมทั้งภายนอกและภายในชุมชน ด้วยการจัดการความรู้ในมิติต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นนำมาปรับปรุง ทดลองและประเมินผลด้วยระยะเวลาและรูปแบบของผลงานแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ร่วมสมัยที่มีวิถีชีวิตเชื่อมโยงอย่างลึกซึ้งกับวัฒนธรรมประเพณี ซึ่งปัจจุบันได้ถูกระแสโลกาภิวัตน์เบียดขยายพื้นที่มากขึ้น ส่งผลให้หลายชุมชนได้เปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตและต้องสูญเสียวัฒนธรรมประเพณีแบบเดิมที่ดีมีคุณค่าไป ตลอดจนเทคโนโลยีสมัยใหม่สามารถลดต้นทุนของแรงงานและเพิ่มผลผลิตได้มากขึ้น จึงส่งผลกระทบต่อภูมิปัญญาของคนในชุมชนต่าง ๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในบทนี้ เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดสำหรับการวิจัย โดยผู้วิจัยได้ศึกษาและวิเคราะห์เอกสาร ตำรา บทความทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบริบทของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอซึ่งเป็นภูมิปัญญาของชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย โดยครอบคลุมเนื้อหาดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนปฏิบัติการด้านการเรียนรู้
2. แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญา
3. แนวคิดเกี่ยวกับศิลปกรรมท้องถิ่น
4. แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีและผ้าทอของชาวไทยทรงดำ
5. แนวคิดเกี่ยวกับการออกแบบผลิตภัณฑ์ และปัจจัยผู้บริโภค
6. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากเนื้อหาดังกล่าวเป็นการทบทวนแนวคิด ทฤษฎีที่จะนำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอภูมิปัญญาของชุมชนชาวไทยทรงดำ ในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนปฏิบัติการด้านการเรียนรู้ (Community of Practice : COP)

เครื่องมือสำคัญที่สุดในการพัฒนาประชาคมโลก คือ ความรู้ การถูกครอบงำความรู้และความคิดของสังคม “ตะวันออก” โดยโลกหรือสังคม “ตะวันตก” หรือโดยประเทศที่พัฒนาแล้วทางด้านอุตสาหกรรม หรือแม้กระทั่งการกล่าวอ้างว่า การรับความรู้จากภายนอกตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ไม่ว่าจะโดยผ่านกระบวนการล่าอาณานิคม หรือผ่านระบบการค้าเสรี ล้วนนำมาสู่การครอบงำทางความคิดและปัญญาของคนในชาติ “ตะวันออก” หรือสังคม “ด้อยพัฒนาทางด้านอุตสาหกรรม” ทั้งหมด

แนวคิดของ ศาสตราจารย์เฮนรี่ จามริก (2542, หน้า14) ที่เสนอว่า ในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จะต้องให้ความสำคัญกับความหลากหลายทางชีวภาพ คนกับชุมชน และภูมิปัญญา โดยจะต้องฟื้นฟูภูมิปัญญาและแปลงให้เป็นทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อต่อสู้ในเวทีเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศ เพื่อให้ “สิทธิชุมชน” กลายเป็นกลไกที่สำคัญที่จะเพิ่มพูนพลังอำนาจของชุมชน

ในเวทีเศรษฐกิจโลก ดังนั้น งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นตามทัศนะของผู้วิจัยจึงมีหลากหลายมิติ มิได้จำกัดอยู่เพียงภายในชุมชน แต่ต้องเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย มีปฏิสัมพันธ์กับชนชั้นกลาง ผ่านกระบวนการทางสังคม เพื่อเพิ่มกิจกรรมทางสังคมในเชิงสร้างสรรค์ ที่จะนำไปสู่การคิดกระบวนการระบบทางการพัฒนา

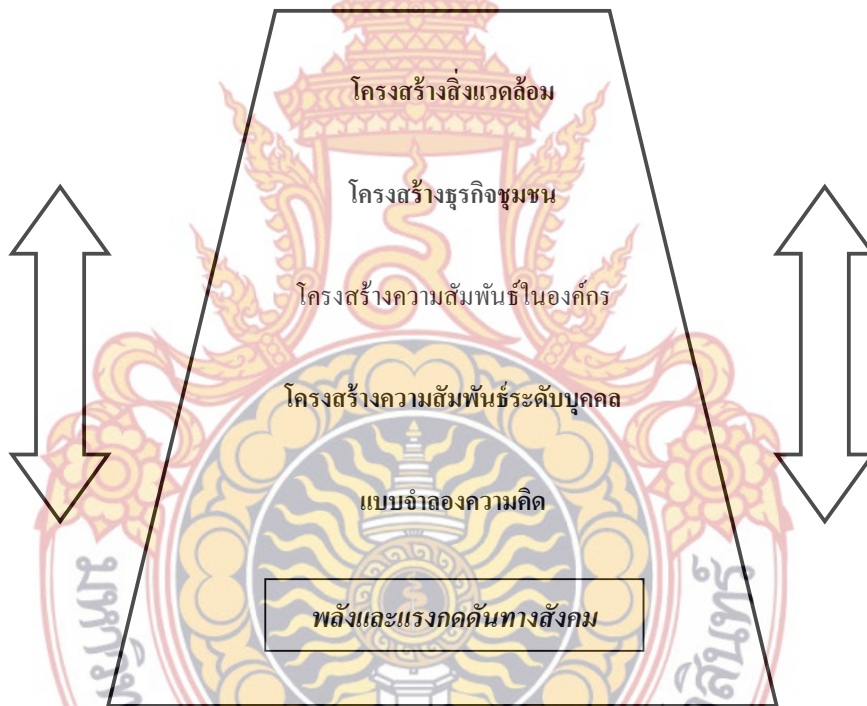
พระธรรมปิฎก (2549, หน้า 29-30) กล่าวว่า การทำความเข้าใจกับเรื่องของความรู้และความคิดของคนในสังคม ไม่สามารถใช่มิติการมองที่ตื่นเงินตรงไปตรงมาได้ เพราะสังคมเป็นระบบเปิดและประกอบด้วยมนุษย์มีแบบแผนของการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมล้วนเชื่อมโยงกัน คุณภาพของระบบใหญ่จึงไม่ได้เกิดขึ้นจากการเพิ่มคุณภาพของระบบย่อย เพราะคุณสมบัติแต่ละระบบส่วนมีความแตกต่างกัน และผลรวมของระบบย่อยที่มีคุณภาพ ก็ไม่ได้หมายถึงการได้มาซึ่งระบบใหญ่ที่มีคุณภาพในลักษณะเดียวกัน แต่คุณภาพในมิติของการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการคิดของมนุษย์และบริบททางสังคมวัฒนธรรม ขึ้นอยู่กับระบบความสัมพันธ์และการสอดประสานกันอย่างลงตัวในทุก ๆ ระบบย่อย ทั้งที่เป็นนามธรรมและรูปธรรม ทั้งที่อยู่ในรูปของความขัดแย้งและความสมดุล ดังนั้น ในการทำความเข้าใจกับเรื่องของความรู้เพื่อนำพาสังคมไปสู่การเป็นสังคมแห่งปัญญา จึงเป็นผลรวมจากการคิดกระบวนการระบบและความสัมพันธ์แบบพิเศษระหว่างสรรพสิ่ง จึงควรใช้วิธีคิดดังนี้

1.1 การคิดกระบวนการระบบกับวิธีวิทยา วิธีคิดกระบวนการระบบ (Systems Thinking)

ถือเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาสังคม หากนักพัฒนาขาดวิธีคิดกระบวนการระบบย่อมยากที่จะนำพาสังคมไปสู่เป้าหมายที่ต้องการได้ วิธีคิดกระบวนการระบบ หมายความว่า การรับรู้และความเข้าใจในการเชื่อมโยง (Loop) หรือการปฏิสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสาร และการสร้างแผนที่ความสัมพันธ์ป้อนกลับ (Feedback) กับสิ่งที่ประกอบด้วยส่วนประกอบมากกว่าสองอย่าง ดังนั้น นักคิดกระบวนการระบบจึงไม่ควรมองความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งในรูปของเหตุและผลที่เป็นเส้นตรงหรือความสัมพันธ์แบบทางเดียว แต่ควรมองสรรพสิ่งในรูปของความสัมพันธ์ของเหตุและผล ในลักษณะที่เป็นวงจรที่อาจวนกลับหรือทับซ้อนกันหลายระบบและหลายวงจรได้ตลอดเวลา ดังนั้นระบบสังคมจึงไม่ได้หมายความว่า การสะสม (Collection) ของระบบย่อยๆ อื่นๆ ในสังคม แต่คือการทำงานร่วมกันด้วยความสัมพันธ์แบบพิเศษของสรรพสิ่งในสังคม ที่ก่อให้เกิดรูปแบบของพฤติกรรม (Pattern of Behavior) ของบุคคลและเหตุการณ์ในระบบนั้น ๆ Sense นักวิชาการด้านความรู้คนสำคัญมีความคิดว่า เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นนั้น มักไม่ได้เกิดขึ้นเพียงครั้งเดียว แต่มักเป็นรูปแบบ (Pattern) และในระบบทุกระบบจะมีวัตถุประสงค์ของตัวเอง ซึ่งส่วนใหญ่ก็เพื่อให้ระบบนั้นๆ สามารถอยู่รอดปลอดภัย

วิธีคิดกระบวนการระบบ ประกอบด้วยระบบคิด 4 ระดับ ระดับแรกได้แก่ระดับปรากฏการณ์ (Situation) ได้แก่ สิ่งต่าง ๆ ที่สามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่า ระดับที่สองคือ ระดับแนวโน้มและแบบแผน (Pattern) ของพฤติกรรมและเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เคยเกิดขึ้นมาแล้วในอดีต หากมีองค์ประกอบด้านกาลและเทศะที่เหมือนหรือใกล้เคียงกัน ความสามารถในการคิดระดับนี้ จะช่วยให้นักพัฒนาสังคมสามารถคาดทำนายแนวโน้มของสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตและวางแผนป้องกันได้ ระดับที่สามได้แก่ ระดับโครงสร้าง (Structure) ซึ่งโดยทั่วไปพบว่า มีความซับซ้อนหลายชั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระบบสังคมที่มีประกอบด้วยโครงสร้างที่ทับซ้อนกันมากมาย ส่วนระดับที่สี่ได้แก่ ระดับภาพจำลองความคิด (Mental Model) ได้แก่ กระบวนทัศน์ ค่านิยม ที่ส่งผลต่อการกระทำของบุคคล

แผนภูมิที่ 2 แสดงวิธีคิดกระบวนการระบบในระดับโครงสร้าง

ที่มา : พิชรินทร์ สิริสุนทร (2552 หน้า 76)

1.2 ประเภทของระบบ จากการศึกษาทฤษฎีวรรณกรรมต่างๆพบว่า นักคิดส่วนใหญ่มักจำแนกประเภทของระบบตามแนวคิดการปฏิสัมพันธ์ภายนอกอย่างแนวคิดของพิชรินทร์ สิริสุนทร (2550, หน้า59) จัดไว้ 2 ประเภท ประเภทแรก ได้แก่ ระบบปิดหรือระบบที่ไม่มีชีวิตหรือระบบ

เครื่องจักร หากจะเปรียบระบบแบบนี้กับแนวคิดด้านการพัฒนา ก็กล่าวได้ว่าเป็นวิธีคิดแบบกระบวนทัศน์เก่า (Old Paradigm) หรือกระบวนทัศน์แบบกลไกหรือหากเป็นระบบการแพทย์ ก็เป็นระบบการแพทย์แบบเดิมที่เชื่อในระบบคิดแบบชีวกลไก ซึ่งระบบดังกล่าวล้วนมองว่าสรรพสิ่งในโลกล้วนถูกแบ่งแยกออกเป็นส่วนๆ ส่วนใหญ่ประกอบด้วยส่วนย่อยๆเป็นจำนวนมากที่ต่างทำงาน โดยไม่มีความสัมพันธ์กัน กับระบบที่สองได้แก่ ระบบเปิดหรือระบบชีวิต เป็นระบบที่มีปฏิสัมพันธ์กับสภาพภายนอกตลอดเวลา และมีการปรับเปลี่ยนกลไกหรือระบบภายในให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงภายนอก ระบบแบบนี้สามารถเปรียบเทียบได้กับร่างกายของมนุษย์ที่แต่ละระบบย่อยมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน และมีการเปลี่ยนแปลงปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมภายนอกตลอดเวลา ซึ่งนักคิดกระบวนระบบส่วนใหญ่มักสนใจในระบบเปิด

หัวใจของการคิดกระบวนระบบครอบคลุม การเรียนรู้เพื่อให้บุคคลได้เห็นและรู้จัก (Learning to Recognize) การมองเห็นภาพรวมทั้งภาพซึ่งมีหลากหลายมิติที่ต่างพึ่งพาอาศัยกัน ดังนั้น สาเหตุ (Cause) และผลลัพธ์ (Output) จึงอาจไม่ได้อยู่ใกล้กันทั้งในมิติของกาลและเทศะ เหมือนกับมนุษย์จะไม่สามารถเข้าใจสาเหตุที่น้ำในแม่น้ำเน่าเสียได้เลย หากไม่ย้อนกลับไปสืบค้นดูว่ามีอะไรเกิดขึ้นบ้างที่ต้นน้ำ ดังนั้น การค้นหาและทำความเข้าใจเพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ จึงต้องอาศัยการปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพและละเอียดอ่อนที่สุด (Effective Action is the Subtlest) Jay Forrester นักคิดกระบวนระบบที่สำคัญคนหนึ่งกล่าวว่า ระบบพลวัต (System Dynamic) เป็น “วิทยาศาสตร์ของความทุกข์แบบใหม่” (New Dismal Science) ที่ช่วยให้มนุษย์สามารถมองเห็นจุดอ่อนและข้อจำกัดที่เป็นสาเหตุของปัญหา โดยอาศัยการรับรู้และความตระหนักรู้ของวิธีคิดแบบเก่า จนเกิดพลังหรือความต้องการที่ถึงขีดสูงสุด เพื่อผลักดันให้เกิดความเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิภาพขึ้น

Fritzi of Capra (1996, pp.106) นักวิชาการต่างประเทศได้เสนอให้มีการนำแนวคิดกระบวนระบบมาใช้เพื่อทำความเข้าใจในเรื่องของชีวิต ซึ่งแนวคิดดังกล่าวมีความใกล้เคียงกับแนวคิดเรื่องภูมิปัญญาที่ได้กล่าวไปแล้วในเบื้องต้น เช่น การที่ Capra มองว่า วิสัยทัศน์ใหม่ในการทำความเข้าใจในเรื่องของชีวิต ควรให้เบื้องต้น เช่น การที่ Capra มองว่า วิสัยทัศน์ใหม่ในการทำความเข้าใจในเรื่องของชีวิต ควรให้ความสำคัญกับวิถีที่บุคคลสัมพันธ์กัน วิถีที่บุคคลสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศ และมิติอื่นๆ เช่น สุขภาพ เศรษฐกิจ การศึกษา และระบบการเมือง เพราะวิธีดังกล่าวจะช่วยทำให้สังคมสามารถสร้างชุมชนที่เข้มแข็งแบบยั่งยืนได้ ซึ่งวิธีคิดของ Capra เป็นวิธีคิดที่ให้ความสำคัญกับองค์รวม (Holistic) มากกว่าผลรวมที่ได้ โดย Capra เสนอว่า ความรู้เรื่องการจัดการองค์กรด้วยระบบชีวิต หรือที่เรียกว่า ความสัมพันธ์ในการจัดองค์กร (Organizing Relations) และความคิดเรื่องการเชื่อมโยงด้วยระบบเครือข่าย (Network) จะช่วยทำให้เกิดความ

เข้าใจต่อสัมพันธภาพระหว่างมนุษย์กับสรรพสิ่งมากยิ่งขึ้น เพราะแผนที่สัมพันธภาพหรือแผนที่ทางสังคม (Social Map) จะนำมาสู่แบบแผนและการอธิบายปรากฏการณ์ทางชีวภาพของวิถีคิดเชิงระบบได้ โดย Capra ได้เสนอเพิ่มเติมว่าแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับแบบแผนของเครือข่ายเรื่อง Cybernetics และการค้นพบ วงจรป้อนกลับ (Feedback Loop) ล้วนวางอยู่บนพื้นฐานแนวคิดเรื่องความเชื่อมโยงทั้งสิ้น

นอกจากนั้น Capra ยังได้สังเคราะห์แนวคิดเรื่อง ข่ายใยแห่งชีวิต (The Web of Life) หรือทฤษฎีว่าด้วยระบบชีวิต (The Theory of Living System) ขึ้นมาจากทฤษฎีอื่นๆมากมาย อาทิ ทฤษฎี Cybernetics ทฤษฎีซานติเอโกเรื่องพุทธิภาวะ (The Santiago Theory of Cognition) และทฤษฎีไร้ระเบียบ (Chaos Theory) โดยสาระสำคัญของทฤษฎีของ Capra คือ แนวคิดที่ว่า ชีวิตทั้งหลายล้วนดำรงอยู่อย่างเป็นระบบในลักษณะที่เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย โดยมีระบบนิเวศเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนั้น การเข้าใจในระบบนิเวศจะช่วยให้เกิดความเข้าใจในระบบชีวิตทั้งหลายเป็นอย่างดียิ่งขึ้นไปด้วย เนื่องจากมนุษย์ในฐานะระบบชีวิตหนึ่งของระบบใหญ่จะต้องจัดแบบแผนชีวิต และจัดระเบียบสังคมให้สอดคล้องกับแบบแผนของระบบนิเวศ ซึ่งในที่นี้ก็คือชุมชน (Community) นั่นเอง เพราะมนุษย์จะไม่สามารถเข้าใจและจัดการกับวิกฤตการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นในสังคมได้เลย หากไม่มีความเข้าใจในรูปแบบของการจัดแบบแผนของระบบมนุษย์ทุกระดับ ตั้งแต่ระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กร และสังคมโดยรวม ว่ามีความสอดคล้องกับระบบใหญ่หรือระบบนิเวศอย่างไร

ดังนั้น การเรียนรู้และทำความเข้าใจในระบบนิเวศ ทั้งระบบนิเวศวิทยาทางกายภาพและระบบนิเวศวิทยาทางสังคมและวัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งจำเป็น เพราะ Capra เชื่อว่า การเรียนรู้อย่างรอบรู้ในเรื่องของระบบนิเวศ (Eco-literacy) จะช่วยให้นักคิดพัฒนาการคิดเชิงระบบขึ้น และในขณะเดียวกัน การเรียนรู้ระบบนิเวศ ก็จะช่วยทำให้บุคคลได้มีโอกาสเรียนรู้ระบบชีวิตของชุมชนตนเองควบคู่กันไปด้วย ซึ่งการเรียนรู้ทั้ง 2 วิธีล้วนมีส่วนสำคัญที่จะช่วยทำให้บุคคลได้พัฒนาการคิดที่เป็นระบบทั้งสิ้น เพราะความเข้าใจในกฎของระบบนิเวศ (Principle of Ecology) มีความสำคัญและเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการเข้าใจในระบบชีวิตอื่นๆต่อไป และการคิดเชิงระบบจะนำมาสู่ระบบคิดใหม่ๆ ที่มีความสร้างสรรค์ ซึ่งจะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ (Paradigm Shift) เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

1.3 การจัดการความรู้ แนวคิดเรื่องการจัดการความรู้ (Knowledge Management/ KM.) โดยแท้ที่จริงแล้ว มีพื้นฐานมาจากการผสมผสานแนวคิดการพัฒนากระแสหลัก (Mainstream Development Approach) เข้ากับกระแสคิดของการพัฒนาทางเลือก (Alternative Development Approach) ความพยายามของนักคิดในสำนักต่างๆที่จะนำแนวคิดด้านการวางแผนและการบริหาร

จัดการมาใช้ ควบคู่กับแนวคิดด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการสร้างเสริมศักยภาพชุมชนที่ มุ่งเน้นการนำความรู้ มาใช้เป็นกลไกสำคัญเพื่อสร้างเสริมพลังให้แก่สังคม (Knowledge Empowerment) ทำให้ การจัดการความรู้ กลายเป็นแนวคิดที่ได้รับความสนใจอย่างกว้างขวาง

หัวใจสำคัญของการจัดการความรู้เพื่อสร้างชุมชนปฏิบัติการด้านการเรียนรู้ อยู่ที่การทำ ความเข้าใจกับอิทธิพลของบริบทซึ่งเกี่ยวข้องกับความรู้ (Knowledge is context-specific) บน พื้นฐานของการศึกษาวิจัยเชิงระบบ (Systematic Research) ที่ให้ความสำคัญกับมิติทางสังคม วัฒนธรรม (Psychosocial Dimension) ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวิถีวิทยาที่บูรณาการระหว่างวิธีคิด แบบวิทยาศาสตร์กับกระบวนการทางสังคมศาสตร์

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมลงทุน (2542) มีรายงานว่า ในรอบสองทศวรรษที่ผ่านมา การจัดการความรู้ได้กลายเป็นแนวความคิดสำคัญ ที่นักบริหารการพัฒนาจำนวนมากได้หันมาให้ความสำคัญ ดังพบว่ามีองค์กรและสถาบันทางสังคมจำนวนมาก เช่น Malcolm Baldrige National Quality Award and the Thailand Quality Award (TQA), TRUE Corporation PLC, Spansion (Thailand) Ltd., Siriraj Hospital, Thailand Productivity Institute, The World Bank, European Foundation for Quality Management (EFQM), The US Department of Army และกลุ่มประเทศ Organization for Economic Cooperation and Development (OECD) ซึ่งประกอบด้วยประเทศ สมาชิก 30 ประเทศของกลุ่มสหภาพยุโรป ทวีปอเมริกา ออสเตรเลีย และเอเชียต่างนำแนวคิดเรื่อง การจัดการความรู้มาใช้ในองค์กรของตนอย่างกว้างขวาง ดังพบว่าในกลุ่มประเทศ OECD ระบบเศรษฐกิจฐานความรู้มีขนาดใหญ่กว่าร้อยละ 50 ของ GDP ของประเทศเลยทีเดียวก่อนและเมื่อ พิจารณาในรายละเอียดของความสำเร็จก็พบว่า ความสำเร็จของการพัฒนาระบบเศรษฐกิจของ ประเทศดังกล่าว ล้วนมาจากฐานความรู้และความก้าวหน้าของสารสนเทศ ตลอดจนการปรับเปลี่ยน กลยุทธ์ในการดำเนินธุรกิจ ผ่านการแข่งขันเชิงขนาด (Scale-based Competition) เพื่อเป้าหมายที่ สำคัญคือ การสร้างความได้เปรียบด้านการผลิต โดยอาศัยทรัพย์สินที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Assets) เช่น ภูมิปัญญา ทักษะ ประสบการณ์ ความเชื่อและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Creative-based)

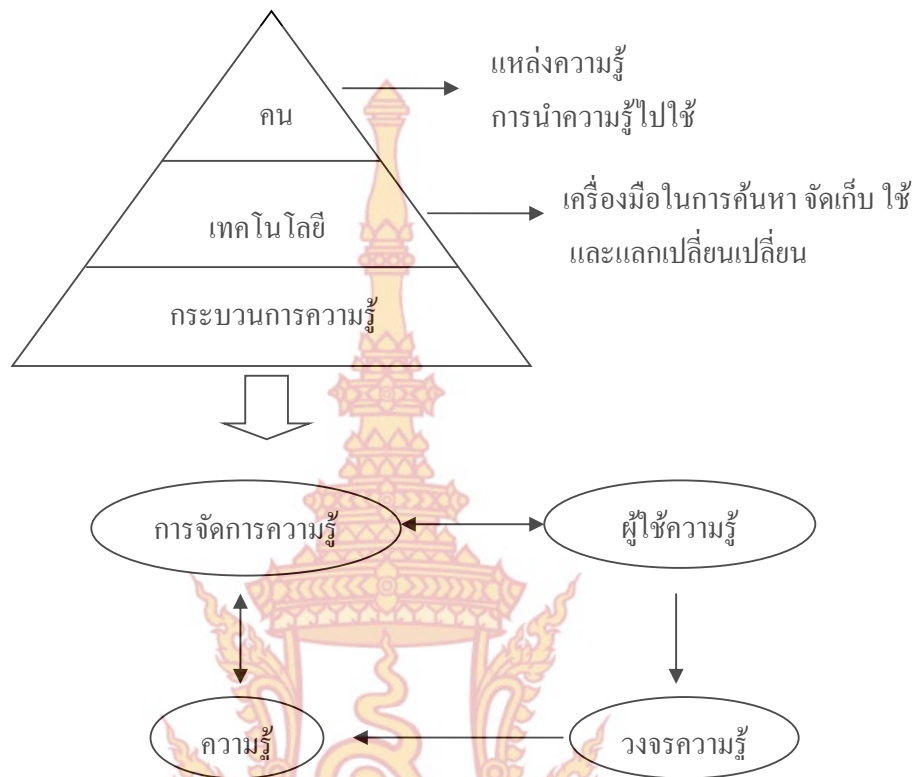
ถึงแม้ว่าในปัจจุบันนี้ การจัดการความรู้จะไม่ใช่นวัตกรรมใหม่อีกต่อไป แต่ก็นับว่าเป็น แนวคิดพื้นฐานที่สำคัญประการหนึ่ง ในการพัฒนาท้องถิ่นหรือนำพาชุมชนต่าง ๆ ไปสู่การเป็น ชุมชนปฏิบัติการด้านการเรียนรู้ (Community of Practice / COP) ซึ่ง COP นี้ถือเป็นอีกรูปแบบหนึ่ง ของการพัฒนา ที่ผู้เขียนเห็นว่าน่าจะใช้เพื่อปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ของสังคมได้ เพื่อให้ สังคมไทยพัฒนาไปสู่การเป็นสังคมฐานรากทางปัญญา (Wisdom-based Society) ซึ่งมีชุมชน/ หมู่บ้านและประชาชนเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนา ในรูปของเครือข่ายทาง

ปัญญา บนมิติของการบูรณาการความหลากหลายของภูมิปัญญาท้องถิ่น การบริหารจัดการทุนทางสังคมวัฒนธรรม การสื่อสารสาธารณะ และความตระหนักของบุคคล ชุมชน และเครือข่ายถึงความสำคัญของทุนทางปัญญา (Intellectual Capital)

สำหรับองค์ประกอบที่สำคัญของการจัดการความรู้ ได้แก่ คน เทคโนโลยี และ กระบวนการความรู้ (Knowledge Process) จากการสำรวจในปี 1998 ในกลุ่มผู้บริหารระดับสูงในสหรัฐอเมริกาพบว่า การจัดการความรู้ เป็นแนวคิดการพัฒนาที่ได้รับความสนใจเป็นอันดับสองรองจากแนวคิดเรื่องโลกาภิวัตน์เลยทีเดียว ซึ่งอาจเป็นเพราะในช่วงเวลาดังกล่าวทั่วโลกกำลังเข้าสู่ศหัสวรรษ Y2K แต่เอกสารทางวิชาการจำนวนมากในระยะต่อ ๆ มา ก็ยังยืนยันสอดคล้องต้องกันว่า การจัดการความรู้ ยังคงเป็นเครื่องมือสำคัญในการแลกเปลี่ยนวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) และก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจกันในการทำงาน ตลอดจนก่อให้เกิดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาตนเอง (Xerox Corporation, 1999 .pp. 4 – 5.)

โดยสรุป กระบวนการความรู้ (Knowledge Process) เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยทำให้องค์กรหรือชุมชนต่างๆ สามารถจัดการกับความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วยขั้นตอนหลักๆ 7 ขั้นตอนคือ การค้นหาความรู้ (Knowledge Identification) การสร้างและแสวงหาความรู้ (Knowledge Creation and Acquisition) การจัดความรู้ให้เป็นระบบ (Knowledge Organization) การประมวลและกลั่นกรองความรู้ (Knowledge Codification and Refinement) ได้แก่ การจัดทำหรือปรับปรุงรูปแบบของเอกสารให้มีมาตรฐาน การใช้ภาษาสากลที่คนในองค์กรหรือชุมชนสามารถรับรู้ได้ตรงกัน และการเรียบเรียง ตัดต่อ ปรับปรุงเนื้อหาให้มีคุณภาพและน่าเชื่อถือ การเข้าถึงความรู้ (Knowledge Access) การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ (Knowledge Sharing) และการเรียนรู้ (Learning)

แผนภูมิที่ 3 กระบวนการความรู้ (Knowledge Process)

ที่มา : พัชรินทร์ สิริสุนทร (2552 หน้า 82)

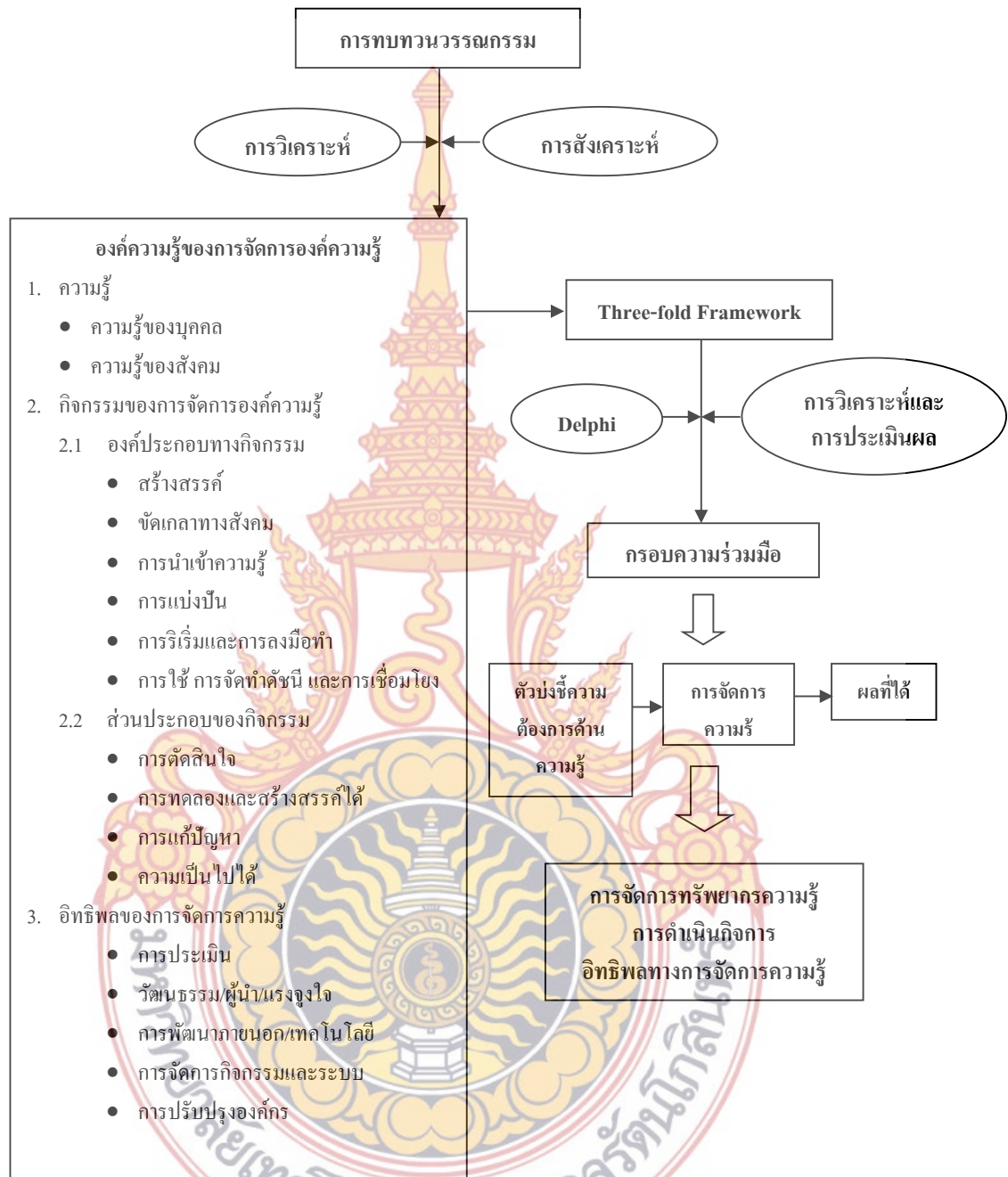
1.4 กรอบแนวคิดเรื่องการจัดการความรู้ Thomas H. Davenport (1998,pp.60) นักคิดคนสำคัญในสำนักการจัดการความรู้กล่าวว่า หัวใจสำคัญของการจัดการความรู้ไม่ได้อยู่ที่คอมพิวเตอร์หรือเอกสารทางวิชาการต่างๆ แต่คือการปฏิสัมพันธ์ระหว่างคน (Successful knowledge transfer involves neither computers nor documents but rather interactions between people) ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่า เป็นแนวคิดที่มีความสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในระดับปฏิบัติการมากที่สุด เพราะการศึกษาในภาคสนาม ต่างพบสอดคล้องกันว่า ในบริบทของสังคมไทย การสร้างเครือข่ายการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม เป็นหัวใจของการพัฒนาชุมชนต่างๆ ไปสู่การเป็นชุมชนปฏิบัติการด้านการเรียนรู้ โดยภูมิปัญญาเป็นกุญแจสำคัญที่ช่วยให้นักพัฒนาสังคมประสบความสำเร็จ และหากสามารถนำกระบวนการทางสังคมมาใช้ร่วมกับการจัดการความรู้ในชุมชน ก็จะทำให้การสืบค้นภูมิปัญญาที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่นและการพัฒนากรอบแนวคิดในการปฏิบัติการมีประสิทธิภาพมากขึ้น

เป็นกรอบแนวคิดที่มุ่งเน้นการอธิบายขั้นตอนของการจัดการความรู้ และปัจจัยที่มีต่อผลที่ได้จากการจัดการความรู้ นักคิดคนสำคัญที่เสนกรอบคิดนี้ได้แก่ L.D. Leonard-Barton (1995, p.76) โดยเสนอว่า องค์ประกอบ 2 ประการที่มีความสำคัญต่อการจัดการความรู้คือ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความรู้ใหม่ ๆ กับศักยภาพขององค์กร ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับแนวคิดของ Carla O'Dell (1998, pp.101) ที่เสนอว่า องค์ประกอบสำคัญของการจัดการความรู้ได้แก่ การกำหนดสิ่งสำคัญซึ่งองค์กรต้องทำให้สำเร็จ ปัจจัยที่ทำให้สามารถจัดการความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และกระบวนการเปลี่ยนแปลงซึ่งมีอยู่ทั้งสิ้น 4 ขั้นตอนได้แก่ การวางแผน การออกแบบ การปฏิบัติ และการขยายผล โดย O'Dell ได้เสนอว่า ปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้องค์กรประสบความสำเร็จในการจัดการความรู้ได้แก่ วัฒนธรรมองค์กร เทคโนโลยี โครงสร้างขององค์กรที่เหมาะสม และการวัดผล การจัดการความรู้ที่มีประสิทธิภาพ

Hollsoople (2002, pp.225-231) นักคิดสำคัญอีกคนหนึ่งในสำนักการจัดการความรู้ ได้เสนอแนวคิดซึ่งสังเคราะห์ขึ้นมาจากกรอบแนวคิด 10 รูปแบบของนักคิดและองค์กรที่นำแนวคิดเรื่องการจัดการความรู้ไปใช้และประสบความสำเร็จ ที่เรียกว่า “Three – Fold Framework” ซึ่งมีองค์ประกอบหลัก 3 ประการที่สำคัญต่อการจัดการความรู้คือ แหล่งความรู้ (Knowledge Resource) กิจกรรมการจัดการความรู้ (Knowledge Activity) และปัจจัยที่มีผลกระทบต่อกระบวนการจัดการความรู้ (Knowledge Influence) หลังจากนั้น Hollsoople จึงได้นำเทคนิค Delphi มาประยุกต์ใช้เพื่อสังเคราะห์กรอบแนวคิดใหม่ขึ้น จากการวิพากษ์วิจารณ์ของผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการและผู้ประกอบการในองค์กรที่เป็นเลิศในด้านการจัดการความรู้เป็นจำนวนกว่า 30 คน ก่อนเสนอแนวคิดเรื่องกระบวนการจัดการความรู้ (The Conduct Of Knowledge Management) ที่เริ่มจากการที่องค์กรเกิดความต้องการที่จะนำความรู้ชนิดหนึ่งๆมาใช้เพื่อประกอบการตัดสินใจ แก้ปัญหา ตลอดจน หรือสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ โดยเสนอว่าปริมาณของการจัดการความรู้จะขึ้นอยู่กับปัจจัยที่มีผลกระทบต่อจัดการความรู้ทั้งภายในและภายนอกองค์กร

โดยแนวคิดของ Hollsoople ไม่ได้เป็นเพียงกรอบคิดที่นำทฤษฎีมาสู่การปฏิบัติเช่นกรอบคิดอื่น ๆ แต่มีการสังเคราะห์แนวคิดของนักจัดการความรู้จำนวนมาก เช่น Arthur Anderson and APQC (1996), Alavi (1997), Choo (1996), Leonard-Barton (1995), Petrash (1996), Szulanski (1996), Sveiby (1997), Van der Spek and Spijkervet (1997), Wiig (1993) ก่อนนำมา Synthesis เป็นองค์ประกอบของการจัดการความรู้ กิจกรรมการจัดการความรู้ และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ และนำเสนอกรอบคิดชื่อ “Three – Fold Framework” และ “Collaborative Framework” ตามลำดับ และเป็นที่น่าสังเกตว่า แนวคิดของ Hollsoople ได้กล่าวถึงองค์ประกอบและกรอบคิดที่เน้นแหล่งเรียนรู้ ซึ่งนับว่าเป็นสาระสำคัญอย่างยิ่ง

แผนภูมิที่ 4 กรอบคิดของ Hollsopple และ Joshi (1998)

ที่มา : พรชิตา วิเชียรปัญญา (2547, หน้า 68)

จากการศึกษาเอกสารจำนวนมาก ทำให้สรุปได้ว่าในปัจจุบันมีนักคิดและองค์กรมากมายที่กล่าวถึงปัจจัยที่เอื้อต่อประสิทธิผลของการจัดการความรู้ (Key Enablers) ซึ่งควรให้ความสำคัญกับกระบวนการความรู้ (Knowledge Process) และปัจจัยเอื้อ (Key Enablers) ที่จะช่วยให้การจัดการความรู้มีประสิทธิผลสูงสุดทั้งสิ้น 5 ประการคือ ภาวะผู้นำและกลยุทธ์ (Leadership and Strategy) วัฒนธรรมองค์กร (Cultural Organization) เทคโนโลยีสารสนเทศทางการจัดการความรู้ (Technology) การวัดผล (Measurement) และโครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญต่อกระบวนการวิจัยเพื่อการพัฒนาที่สมบูรณ์แบบ

1.5 การจัดเก็บความรู้และวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) วิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) หมายถึง วิธีหรือกลยุทธ์ที่ดีที่สุด เหมาะสมที่สุด สอดคล้องกับบริบททางสังคม วัฒนธรรมของชุมชนหรือท้องถิ่นนั้น ๆ มากที่สุด ณ ช่วงเวลานั้นๆ ภายใต้สภาพแวดล้อมและเงื่อนไขเฉพาะขององค์กรหรือชุมชน วิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ ของชุมชนหนึ่งๆ จึงไม่จำเป็นที่จะต้องมีความเหมาะสมกับชุมชนอื่น ๆ มีการเปลี่ยนแปลงได้ ไม่จำเป็นต้องเป็นสิ่งใหม่ แต่เมื่อนำไปปฏิบัติแล้ว ควรเกิดประสิทธิผลที่สามารถวัดได้ตามคุณลักษณะของผลที่ได้รับนั้น ดังนั้น วิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศจึงต้องมีลักษณะที่เป็นระบบและอธิบายเชิงตรรกะอย่างชัดเจน เพราะวัตถุประสงค์หลักของการแสวงหาวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศก็คือ การเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อแบ่งปันประสบการณ์ อันจะนำไปสู่กระบวนการพัฒนาที่ต่อเนื่องและยั่งยืน

องค์ประกอบที่สำคัญของวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ คือระบบฐานข้อมูล อันประกอบด้วยแนวคิดหรือปรัชญาที่อยู่เบื้องหลังวิธีปฏิบัติ กระบวนการวางแผน การดำเนินงานตามแผน การประเมินผล โดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นกลไกที่สำคัญ ดังนั้น วิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศจึงได้มาจาก การนำความรู้ที่จัดการแล้วไปปฏิบัติจริง สรุปเป็นองค์ความรู้ตามประสบการณ์ที่ได้รับ ก่อนจัดทำเป็นแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ จึงกล่าวได้ว่า วิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ คือบทสรุปของวิธีการปฏิบัติที่เป็น Tacit Knowledgeซึ่งถูกเผยแพร่เป็น Explicit Knowledge เพื่อให้บุคคลหรือชุมชนอื่นๆ สามารถนำไปทดลองใช้ปฏิบัติ วิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) จึงอาจอยู่ในรูปของเอกสาร เช่น การวิจัย การสำรวจ การทำรายงานประจำปี การจัดทำบันทึกความรู้ การจัดทำฐานความรู้ของวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศเพื่อให้ผู้ที่สนใจได้เข้ามาเรียนรู้ (พัชรินทร์ สิริสุนทร, 2550, หน้า 78-80)

ผู้วิจัยมีความคิดว่าแนวคิดเรื่องวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ มีความคล้ายคลึงกันกับแนวคิดบางประการของพุทธศาสนา ดังพบว่า การที่พระพุทธองค์ทรงใช้เวลาที่ยาวนาน เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และปฏิบัติจริงด้วยพระองค์เอง ก่อนที่จะทรงสรุปเป็นวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศเพื่อให้บุคคลพ้นจากทุกข์ น่าจะเป็นตัวอย่างหนึ่ง ที่ง่ายในการเข้าใจและนำไปประยุกต์ใช้ จึงอาจกล่าวได้ว่า มัชฌิมาปฏิปทา เป็นวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศเพื่อการดับทุกข์ ซึ่งจะนำมาสู่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นบุคคลที่

สามารถสร้างสรรค์และเพิ่มผลผลิตได้ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ทั้งในด้านคุณภาพและปริมาณ และในการจัดการความรู้เพื่อแปลงชุมชนให้เป็นชุมชนปฏิบัติการด้านการเรียนรู้จะประกอบด้วยทักษะ 5 ด้านที่ต้องพัฒนาให้เกิดขึ้นในบุคคล ได้แก่ ทักษะการแก้ปัญหาให้เป็นระบบ ทักษะในการทดลองศึกษาเพื่อค้นหาแนวทางใหม่ๆ ทักษะด้านการเรียนรู้ประสบการณ์ในอดีต ทักษะการเรียนรู้จากวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศของบุคคลหรือชุมชนอื่น ๆ และทักษะของการถ่ายทอดความรู้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพให้ครอบคลุมทั้งชุมชน

1.6 ชุมชนปฏิบัติการด้านการเรียนรู้ (Community of Practice: COP) ซึ่งทำได้โดยการรวมกลุ่มของคนที่มาจากลักษณะทางสังคมวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกัน หรืออย่างไม่เป็นทางการ โดยไม่มีการมอบหมายงานที่เฉพาะเจาะจงหรือในรูปของการจัดทำโครงการแต่อย่างใด แต่มีการกำหนดบทบาทและระบบการจัดการภายในของชุมชนเพื่อวัตถุประสงค์สำคัญคือ สร้างการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สร้างองค์ความรู้ใหม่ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการพัฒนา โดยหัวใจสำคัญที่เชื่อมโยงกลุ่มบุคคลใน COP เข้าด้วยกันคือ ความไว้วางใจ และความร่วมใจกันอย่างสมัครใจ โดยมีกิจกรรมทางสังคมเป็นกลไกสำคัญ ส่วนระยะเวลาของการเริ่มต้นหรือสิ้นสุดจะขึ้นอยู่กับความสนใจของสมาชิกหรือเมื่อชุมชนบรรลุเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้แล้ว ซึ่งในกรณีดังกล่าวชุมชนอาจมีการเปลี่ยนหัวข้อหรือเป้าหมายใหม่ได้ตลอดกาลประกอบด้วย

1.6.1 การสับเปลี่ยนงาน (Job Rotation) และการยืมตัวบุคลากรมาช่วยงาน (Secondment)

1.6.2 การจัดเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ (Knowledge Forum)

1.6.3 การจัดตั้งทีมงานข้ามสายงาน (Cross-Functional Team)

1.6.4 การสร้างวงจรรนวัตกรรมและคุณภาพ (Innovation & Quality Circles/ IQCs)

1.6.5 ระบบพี่เลี้ยง (Mentoring System)

1.6.6 การฝึกอบรมและการเรียนรู้ (Training and Learning)

1.6.7 การวัดผล (Measurement)

1.6.8 การยกย่องชมเชยและให้รางวัล (Recognition and Rewards)

เครื่องมือในการจัดทำชุมชนปฏิบัติการด้านการเรียนรู้

โดยทั่วไปจะใช้เครื่องมือ เทคนิคและวิธีการที่ประยุกต์มาจากแนวคิดด้านจิตวิทยาสังคม สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา การวางแผนเชิงกลยุทธ์ และการพัฒนาสังคม ดังนั้น ผู้ที่ทำงานด้านพัฒนาสังคม ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาในมิติการศึกษา สุขภาพอนามัย สิ่งแวดล้อม และการเมืองการ

ปกครองจึงควรให้ความสำคัญในการ ศึกษาค้นคว้าและสร้างสรรค์เครื่องมือตลอดจนวิธีวิทยาใหม่ๆ อยู่เสมอ ซึ่ง Garwin, David (1993,pp.146-161) พบมาก ได้แก่ เทคนิคการสร้างและพัฒนาผู้นำชุมชน เทคนิคการทำงานแบบมีส่วนร่วม เทคนิคการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เทคนิคการดำเนินการกลุ่มและพัฒนาศักยภาพชุมชน เป็นต้น ส่วนเทคนิคในการสืบค้นข้อมูลภาคสนามที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลาย ได้แก่ การสังเกต การสัมภาษณ์ และการคาดทำนายปรากฏการณ์ (Forecasting Technique) เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีเทคนิคด้านการวางแผนและบริหารงานพัฒนาสังคม เช่น การวิเคราะห์และการพัฒนากระบวนการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของกลุ่มบุคคลสำคัญในชุมชน (Significant Others) และเทคนิคการพัฒนาแผนแม่บทชุมชน เป็นต้น สำหรับเครื่องมือสำคัญๆ ที่นักพัฒนาสังคมนิยมใช้ในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ได้แก่

1. แผนที่ชุมชน (Community Map)
2. แผนที่ทางกายภาพ (Physical Map)
3. แผนที่ทางสังคม (Social Map)
4. แผนที่ทางวัฒนธรรม (Cultural Map)
5. แผนผังระบบความสัมพันธ์
6. แผนผังทางสังคมประชากรของของกลุ่มชาติพันธุ์
7. ประวัติความเป็นมาของชุมชน
8. ประวัติบุคคลสำคัญของชุมชน
9. โครงสร้างของกลุ่มและองค์กรชุมชน
10. โครงสร้างระบบสุขภาพของชุมชน
11. ปฏิทินชุมชน
12. รูปแบบการจัดทำชุมชนปฏิบัติการด้านการเรียนรู้
13. ผู้แสดงทางสังคม (Social Actors) นักพัฒนาสังคมกับการเตรียมตัวก่อนเข้าชุมชน
14. ผู้มีบทบาทสำคัญในชุมชน (Key Persons)

สรุปแนวคิดในการจัดทำชุมชนปฏิบัติการด้านการเรียนรู้ นั้น การสืบค้นและการสำรวจข้อมูลด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นนับว่ามีความสำคัญที่สุด ซึ่งมีการจำกัดอยู่เพียงการสืบค้นเพื่อหาสินค้าหรืองานฝีมือที่ชุมชนผลิตอยู่เท่านั้น เพราะนับเป็นการแยกส่วนผลผลิตทางความคิดออกจากกระบวนคิด และระบบความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสรรพสิ่งรอบๆ ตัว ซึ่งท้ายที่สุดจะนำมาซึ่งความล้มเหลวในกระบวนการจัดการความรู้แบบยั่งยืน อันจะส่งผลกระทบต่อสังคม เศรษฐกิจและการเมืองต่อไปได้ สำหรับการศึกษาข้อมูลด้านภูมิปัญญา นักพัฒนาสังคมควรให้ความสนใจกับเป้าหมายของการจัดเก็บ และการนำข้อมูลไปใช้เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชน มากกว่า

ปริมาณของสินค้าหรือผลิตภัณฑ์จากชุมชนที่จะนำไปจัดจำหน่าย ดังนั้น การเรียนรู้เรื่องการคิดและการวางแผนกระบวนการระบบไปพร้อมๆกับการจัดเก็บและสืบค้นข้อมูลด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงเป็นสิ่งทีคนในชุมชนควรมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ไปพร้อมๆกับการปฏิบัติงานและการเรียนรู้ของนักวิจัยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

2. แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญา (Wisdom)

ภูมิปัญญาไทยเป็นกลไกหรือเครื่องมือที่สำคัญ ซึ่งบุคคลและสังคมเพื่อรักษาไว้ซึ่งอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มคนในสังคมไทย ไม่ว่าจะเป็กลุ่มชาติพันธุ์ใดๆ และเป็นสิ่งที่บุคคลหรือกลุ่มคนในสังคมไทยแสดงออกมาในรูปของความคิด ความรู้และผลผลิตของความรู้ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม เพื่อตอบสนองความต้องการของบุคคล กลุ่ม ชุมชน และสังคม และเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อให้ความเข้มแข็งขึ้นในชุมชนเพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมาย คือ การดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขในสังคมที่มีความสงบมั่นคงและปลอดภัย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ให้ความหมายของคำว่าภูมิปัญญาไว้ว่า หมายถึง องค์ความรู้ ความสามารถ และทักษะของคนที่เกิดจากการได้สั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเลือกสรร เรียนรู้ ปรุงแต่ง และถ่ายทอดสืบต่อกันมาเพื่อให้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคน ให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม และเหมาะสมกับยุคสมัย และจำแนกสาขาออกเป็น 10 สาขาได้แก่ (1) เกษตรกรรม (2) อุตสาหกรรม (3) การแพทย์แผนไทย (4) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (5) กองทุนและธุรกิจชุมชน (6) สวัสดิการ (7) ศิลปกรรม (8) การจัดการ (9) ภาษาและวรรณกรรมและ (10) ศาสนาและประเพณี ภูมิปัญญาเกิดจากการสะสมการเรียนรู้มาเป็นระยะเวลา ยาว มีลักษณะที่เชื่อมโยงกันหมดในทุกสาขาวิชา ฉะนั้นวิชาเกี่ยวกับเศรษฐกิจ อาชีพ ความเป็นอยู่ การศึกษา วัฒนธรรม จะผสมกลมกลืนเชื่อมโยงกันหมด ภูมิปัญญาเป็นผลของประสบการณ์สั่งสมของคนทีเรียนรู้จาก การปฏิสัมพันธ์ กับสิ่งแวดล้อม ปฏิสัมพันธ์ในกลุ่มชนเดียวกัน และระหว่างกลุ่มชนหลายๆ ชาติพันธุ์รวมไปถึงโลกทัศน์ที่มีต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ ภูมิปัญญาเหล่านี้เคยเอื้ออำนวยให้คนไทยแก้ปัญหาได้ดำรงอยู่ และสร้างสรรค์อารยธรรมของเราเองได้อย่างมีคุณภาพกับสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะในระดับพื้นฐานหรือระดับชาวบ้าน ภูมิปัญญาในแผ่นดินนี้มีได้เกิดขึ้นเป็นเอกเทศ แต่มีส่วนแลกเปลี่ยนแลกเปลี่ยนและปรับใช้ภูมิปัญญา จากอารยธรรมอื่นตลอดมา ภูมิปัญญา มี 2 ลักษณะคือ 1. ลักษณะที่เป็นนามธรรม เป็นโลกทัศน์ ชีวทัศน์ เป็นปรัชญาในการดำเนินชีวิต เป็นเรื่องเกี่ยวกับการเกิด แก่ เจ็บ ตาย คุณค่าและความหมายของทุกสิ่งในชีวิตประจำวัน 2. ลักษณะที่เป็นรูปธรรม เป็นเรื่องเฉพาะด้าน เช่น การทำมาหากิน การเกษตร หัตถกรรม ศิลปะ ดนตรีและอื่น ๆ ภูมิปัญญาเหล่านี้ สะท้อนออกมาใน 3 ลักษณะที่สัมพันธ์ใกล้ชิด

กัน คือ 1. ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับโลก คนกับสิ่งแวดล้อม สัตว์ พืช ธรรมชาติ 2. ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน มีอยู่ร่วมกันในสังคมหรือชุมชน 3. ความสัมพันธ์ระหว่างคน กับสิ่งเหนือธรรมชาติ (สิ่งศักดิ์สิทธิ์) สิ่งที่ไม่สามารถสัมผัสได้

ทั้งสามลักษณะนี้คือ ชีวิตของปวงชนทั่วไป ที่สะท้อนออกมาถึงภูมิปัญญาในการดำเนินชีวิตอย่างมีเอกภาพ โดยผ่านกระบวนการทางจารีตประเพณี วิถีชีวิต การทำมาหากินและพิธีกรรมต่างๆ เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างความสัมพันธ์เหล่านี้ เป้าหมายก็คือ เพื่อให้เกิดความสุข ทั้งในส่วนที่เป็นชุมชน หมู่บ้าน และในส่วนที่เป็นปัจเจกของชาวบ้านเอง ถ้าหากเกิดปัญหาทางด้านความไม่สมดุลกันขึ้นก็จะก่อให้เกิดความไม่สงบสุขเกิดปัญหาในหมู่บ้านและชุมชน (ประเวศ วะสี , 2532 หน้า 75) และภูมิปัญญาไทยนั้นด้านหนึ่งนอกจากจะเป็นเรื่องของพื้นภูมิธรรมแล้ว ยังหมายถึงศักยภาพในการประสานความรู้ใหม่ มาใช้ประโยชน์ด้วย ซึ่งเอื้อให้เกิดทางเลือกใหม่ที่มีลักษณะสากลและลักษณะเฉพาะของเราเอง ซึ่งภูมิปัญญาเป็นการผสมผสาน ภูมิปัญญา เป็นสิ่งที่ซ่อนเร้นอยู่ตัวมนุษย์ทุกคน เพียงแต่ว่ามนุษย์จะรู้จักหยิบยกศักยภาพแห่งตนนั้นมาใช้ในชีวิตประจำวันอย่างมีประสิทธิภาพ ประสบความสำเร็จ และเป็นที่ยอมรับนับถือจากบุคคลรอบข้าง องค์กร สถาบัน ฯลฯ มากน้อยแค่ไหนเท่านั้นเอง (เสนห์ จามริก, 2542, หน้า 14)

ด้วยแนวคิดดังกล่าว จึงมีความแตกต่างจากแนวคิดเรื่องการจัดการความรู้ที่กำลังแพร่หลายในสังคมอุตสาหกรรม เพราะภูมิปัญญาเริ่มจากการมีระบบคิดเชิงเหตุผลของปราชญ์หรือผู้รู้ในชุมชน ผ่านกระบวนการปฏิสัมพันธ์อย่างลึกซึ้งและซับซ้อนกับระบบคิดของสมาชิกในสังคมคนอื่นๆ การปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่ม และสังคมกับสภาพแวดล้อม ทั้งสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสภาพแวดล้อมทางสังคมวัฒนธรรม ตลอดจนความเชื่อมโยงของ ระบบความเชื่อของบุคคลในอำนาจเหนือธรรมชาติ กับวิถีการดำเนินชีวิตที่มีความสัมพันธ์อย่างแยกย่อยกับบริบททางสังคมวัฒนธรรม ก่อนที่บุคคล กลุ่มหรือชุมชนจะออกแบบความคิดพัฒนา และจัดระบบของภูมิปัญญาในมิติต่าง ๆ แล้วจึงถ่ายทอดออกมาในรูปขององค์ความรู้ประเภทต่าง ๆ เพื่อการใช้สอยในชีวิตประจำวัน เพื่อการพัฒนาปรับปรุงคุณภาพของชีวิตทั้งในระดับปัจเจกและสังคมให้ดียิ่งขึ้น และเพื่อถ่ายทอดหรือขายให้สมาชิกคนอื่นในสังคมนั้น การนำแนวคิดเรื่องการจัดการความรู้มาใช้ในการพัฒนาสังคม จึงต้องทำความเข้าใจกับภูมิปัญญาตามมิติของชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ และกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นกับภูมิปัญญาระดับอื่นๆ ในต่างสังคมวัฒนธรรม ผ่านกระบวนการเรียนรู้และการคิดของคนในสังคม เพื่อให้ภูมิปัญญาไม่ได้เป็นเพียงผลผลิตของความคิดที่ยึดติดอยู่กับขอบเขตทางกายภาพของชุมชน

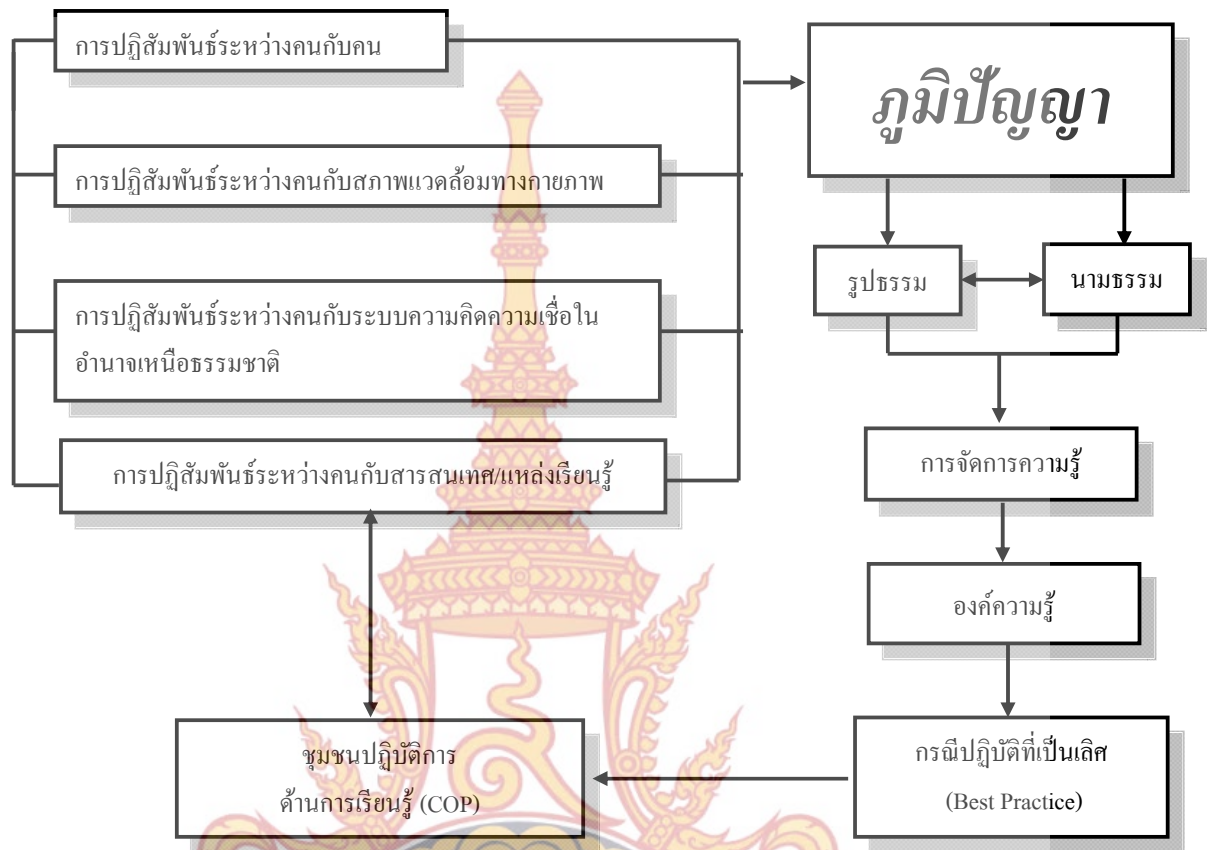
2.1 ความหมายของภูมิปัญญา

ภูมิ แปลว่า แผ่นดิน ดังนั้นภูมิปัญญา จึงหมายถึงความถึง ผลิตขององค์ความรู้ที่มีเอกลักษณ์ซึ่งมนุษย์ในสังคมหนึ่ง ๆ คิดค้นขึ้น จากการบูรณาการระหว่างความคิด และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสรรพสิ่งรอบตัว ความสามารถในการแก้ไขปัญหา ความเชื่อ และศักยภาพในการแปรระบบคิดในลักษณะซึ่งเป็นองค์รวมให้เป็นผลผลิตที่จับต้องได้ ภูมิปัญญาจึงเป็นสิ่งที่มนุษย์ได้มาโดยผ่านกระบวนการสั่งสม สืบทอด ปรับปรุงและประยุกต์ใช้ต่อเนื่องกัน เป็นระบบคุณค่าดั้งเดิมที่สะท้อนออกมาให้เห็นในชีวิตประจำวันของบุคคลด้วยสัญลักษณ์ต่าง ๆ และมิใช่ลักษณะเป็นองค์รวม (Holistic) ที่ให้ความสำคัญกับคุณภาพและเอกภาพขององค์ประกอบต่าง ๆ ภูมิปัญญาจึงมีความเชื่อมโยงกับระบบต่าง ๆ ของสังคมทั้งระบบทั้งในอดีตและปัจจุบัน มีความหลากหลาย ไม่หยุดนิ่ง (Dynamics) และมีความแตกต่างกันไปในแต่ละสังคม (พัชรินทร์ ธิรสุนทร, 2551, หน้า 5)

ดังนั้นภูมิปัญญา (Wisdom) หมายถึงความถึง องค์ความรู้ที่เกิดและพัฒนาขึ้นในบริบทของสังคมวัฒนธรรมตามพัฒนาการของสังคมในแต่ละช่วงเวลา ภูมิปัญญาจึงเป็นสิ่งที่แสดงถึงพฤติกรรมและวิถีชีวิตของผู้คนที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ ค่านิยม ประเพณี ศิลปะ พิธีกรรม คำสอน จารีก วรรณกรรม การดำเนินชีวิต นวัตกรรมตลอดจนเทคโนโลยีต่างๆ ที่คนคิดค้นขึ้นหรือที่รวมเรียกว่าวัฒนธรรม (Culture) ภูมิปัญญา จึงเป็นองค์ความรู้ที่เกิดจากกระบวนการคิดและกระบวนการปรับตัวของคนในสังคม เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้โดยปกติสุข

ภูมิปัญญาเป็นผลจากการที่คนมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆ ทั้งในและนอกสังคม เป็นผลจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติแวดล้อมในบริบทของสังคมวัฒนธรรม ลักษณะทางกายภาพ และความเชื่อของคนในสิ่งต่าง ๆ ทั้งที่เป็นความเชื่อในเรื่องอำนาจเหนือธรรมชาติ และความคิดกระบวนการ ระบบ ภูมิปัญญาจึงเป็นสิ่งที่สังคมไทยเห็นว่าดีงาม มีการใช้ ปรับเปลี่ยน ประยุกต์ และสืบทอดต่อ ๆ กันมาโดยบรรพบุรุษรุ่นแล้วรุ่นเล่า ผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคม (Socialization Process) การกระทำทางสังคม (Social Action) ระบบการคิด (Thinking System) และการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social Interaction)

โดยสรุปแล้วภูมิปัญญาเป็นกลไกหรือเครื่องมือที่สำคัญ ซึ่งบุคคลและสังคมใช้เพื่อรักษาไว้ซึ่งอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มคนในสังคม ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ใด ๆ และเป็นสิ่งที่บุคคลหรือกลุ่มคนในสังคมแสดงออกมาในรูปของความคิด ความรู้และผลผลิตของความรู้ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม เพื่อตอบสนองความต้องการของบุคคล กลุ่ม ชุมชน และสังคม และเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งขึ้นในชุมชนเพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมาย คือ การดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขในสังคมที่มีความสงบมั่นคงและปลอดภัย

แผนภูมิที่ 5 แสดงความสัมพันธ์ของภูมิปัญญากับชุมชนปฏิบัติการด้านการเรียนรู้ (COP)
ที่มา : พชรินทร์ ธีรสุนทร (2552, หน้า 10)

ขอบข่ายและประเภทของภูมิปัญญา

ในปัจจุบัน ประชาคมโลกได้ถูกเชื่อมต่อเข้าด้วยกันจนกลายเป็นหมู่บ้านโลก (Global Village) ที่ประกอบด้วยสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์มากมาย มีการเคลื่อนย้าย แลกเปลี่ยน และแพร่กระจายทางความรู้ตลอดเวลา การนิยามขอบเขตของภูมิปัญญาตามเส้นแบ่งเขตแดนทางภูมิศาสตร์ว่านี่คือ ภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญาญี่ปุ่น หรือภูมิปัญญาอเมริกัน น่าจะเป็นเรื่องที่ไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ที่แท้จริงของการเกิดและการพัฒนาขึ้นขององค์ความรู้ในปัจจุบัน ดังนั้น การศึกษาและทำความเข้าใจกับภูมิปัญญาในโลกยุคหลังโลกาภิวัตน์ จึงต้องพิจารณาภาพใหญ่ของระบบองค์ความรู้ของโลกทั้งหมดและการขับเคลื่อนของกระบวนการทางสังคม โดยคณะผู้วิจัยมีความคิดว่า การทำความเข้าใจในขอบเขตของภูมิปัญญาควรต้องพิจารณาให้พ้นจากขอบเขตของความเป็นรัฐชาติ หรือขอบเขตของอคติทางชาติพันธุ์ (Ethnocentrism) เพราะกระแสการพัฒนาของ

ระบบโลกในปัจจุบัน ล้วนเป็นการสถาปนาสัญลักษณ์ในเชิงอำนาจ ผ่านกระบวนการยึดกุมและจับจองเพื่อเป็นเจ้าของภูมิปัญญา ในรูปของทรัพย์สินทางปัญญาแทบทั้งสิ้น และภูมิปัญญาที่ได้ถูกจับจองและยึดครองในรูปของทรัพย์สิน มิได้จำกัดว่าเป็นภูมิปัญญา “ตะวันตกเพื่อตะวันตก” หรือภูมิปัญญา “ตะวันออกเพื่อตะวันออก” แต่กว้างไกลครอบคลุมทั้งในระดับปัจเจก และระดับโครงสร้าง ซึ่ง ไนล์ (Niel Stammers, 1998, p.4) ได้สรุปไว้อย่างน่าสนใจว่า แนวคิดและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนนั้น ประชาชนเป็นผู้สร้างขึ้น ในสถานการณ์เฉพาะทางประวัติศาสตร์ สังคม และเศรษฐกิจ และหากมองจากความเป็นจริงที่เกิดขึ้น ก็จะเห็นได้ว่า สิทธิมนุษยชนเป็นผลลัพธ์โดยตรงจากการต่อสู้ และมีได้เป็นสมบัติของวัฒนธรรมหรือจารีตใดเป็นการเฉพาะ ซึ่งแนวคิดของ Stammers ข้างต้น มีความสอดคล้องกับแนวคิดของ ไฮเนอร์ (Heiner Bielefeld's, 2000, pp. 96-97) ที่ว่า สิทธิมนุษยชนไม่ได้พัฒนาขึ้นในฐานะของ “การผลิบานโดยธรรมชาติ” ของแนวคิดมานุษยนิยมที่ฝังรากลึกอยู่ในจารีตทางวัฒนธรรมและศาสนาของยุโรป ในทางตรงกันข้าม Bielefeld's มีความคิดว่า “ประชาชนในโลกตะวันตก ก็ต้อง (และยังต้อง) ต่อสู้ให้สิทธิของพวกเขาได้รับการเคารพเช่นกัน และสิทธิเหล่านี้บรรลุผลได้ จากความขัดแย้งทางการเมือง หาได้เป็นมรดกนิรันดร์จากชุมทรัพย์ทางวัฒนธรรมอันเป็นแบบฉบับของยุโรปแต่อย่างใด”

สาระหรือแก่นของสิทธิมนุษยชน จึงได้แก่สิทธิในชีวิตและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ในการที่จะตอบสนองความต้องการของตนเอง กลุ่มและชุมชนที่ตนอาศัยหรือเป็นสมาชิกอยู่ ดังนั้น การจัดการความรู้บนพื้นฐานของภูมิปัญญาของแต่ละท้องถิ่นที่มีความหลากหลาย น่าจะเป็นกุญแจสำคัญที่จะนำไปสู่การสร้างเสริมศักยภาพชุมชน เพื่อการเพิ่มพลังอำนาจของชุมชนในการสืบค้น บริหารจัดการ พัฒนา ใช้ ถ่ายทอด และเป็นเจ้าขององค์ความรู้ที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจนั้น ๆ ไม่ว่าจะอยู่ในบริบททางสังคมวัฒนธรรมและระบบเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่นใด ๆ ในโลก การสร้างปริมณฑลทางความรู้ โดยการจำกัดว่าคนในสังคมไทยควรต้องบริโภครแต่ภูมิปัญญาไทย จึงเป็นมายาคติที่จำกัดโอกาสของคนในสังคมไทยในการบริหารจัดการความรู้ในสังคมโลก ซึ่งในปัจจุบันเป็นสิ่งที่เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง ไม่มีขอบเขต หลากหลายและครอบคลุมแทรกซึมอยู่ในทุกมิติการดำเนินชีวิตของคนในประชาคมโลก หรือที่ W.F Wertheim (1974, p.47) ได้กล่าวไว้ว่า “สิทธิมนุษยชนก็คือ การเป็นอิสระจากการครอบงำทั้งปวง” และการครอบงำในที่นี้ ควรมีความหมายครอบคลุมตั้งแต่ การครอบงำโดยกระบวนการล่าอาณานิคมในอดีต และการครอบงำผ่านนโยบายเศรษฐกิจและการเมืองการปกครองเท่า ๆ กับการครอบงำในการคิดกระบวนการของบุคคลในสังคมในส่วนของภูมิปัญญาที่มีผลผูกพันตามกฎหมายสากล ประกอบด้วยข้อตกลงสากลที่สำคัญสี่ฉบับได้แก่

1. กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (UN International Covenant on Civil and Politics Rights (ICCPR) 1976

2. กติการะหว่างประเทศว่าด้วย สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม (UN International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR) 1976

3. อนุสัญญาองค์การแรงงานระหว่างประเทศ 169 ว่าด้วยปวงชนพื้นเมืองและกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศเอกราช (International Labor Organization Convention 169 concerning Indigenous and Tribal Peoples in Independent Countries (ILO 169) 1989

4. อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ (Convention on Biological Diversity (CBD) 1992.

สำหรับกติกาสากลในส่วนที่ไม่มีผลผูกพันทางกฎหมาย มีสามฉบับที่สำคัญได้แก่

1. ร่างปฏิญญาสหประชาชาติว่าด้วยหลักการสิทธิปวงชนพื้นเมือง (UN Draft Declaration on the Rights of Indigenous Peoples (DDRIP) 1994

2. ร่างปฏิญญาสหประชาชาติว่าด้วยหลักการสิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อม (UN Draft Declaration of Principles on Human Rights and Environment (DDHRE)

3. ปฏิญญาไลป์ซิกว่าด้วยสิทธิเกษตรกร (Leipzig Declaration on Farmers' Rights)

จากกติกาใหม่ของการจัดระบบโลกข้างต้นพัชรินทร์ สิริสุนทร(2551, หน้า 13-16)

อธิบายไว้ว่า ภูมิปัญญากลายเป็นกลไกสำคัญที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับ “สิทธิในทรัพยากรตามจารีต” ของปวงชนท้องถิ่นพื้นเมืองทั่วโลก อันได้แก่ การกำหนดใจตนเองและการพัฒนาการจัดการจัดสรรความอุดมสมบูรณ์และทรัพยากรธรรมชาติ การปกป้องวัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อย เสรีภาพทางศาสนา บูรณาการทางสภาพแวดล้อม สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา การยอมรับกฎหมายและวิถีปฏิบัติตามประเพณี ตลอดจนสิทธิของเกษตรกร

ดังนั้น การเรียนรู้ในเรื่องของภูมิปัญญา จึงเป็นสิ่งสำคัญและต้องผสมผสานระหว่าง การเรียนรู้จากภายใน (Inside Out) คือ การเรียนรู้ที่เกิดจากการสืบค้นองค์ความรู้หรือภูมิปัญญาที่มีอยู่ในชุมชน เพื่อให้กระบวนการสืบค้นเป็นกลไกเพื่อให้คนในชุมชนตื่นตัว และตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรในชุมชนของตนเอง รับรู้และเข้าใจในภูมิปัญญาของตนเอง และเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของภูมิปัญญานั้น ๆ ควบคู่ไปกับการเรียนรู้จากภายนอก (Outside In) คือ การเรียนรู้ที่เป็นอิสระ ไม่ปิดกั้นตนเองจากองค์ความรู้ที่เป็นสากลไม่ว่าความรู้จากอดีตหรือในปัจจุบันของกลุ่มชาติพันธุ์ใด ๆ ไม่แบ่งแยกและไม่สร้างกำแพงคติ แต่มุ่งเน้นการสร้างเสริมทักษะและการพัฒนาศักยภาพของบุคคล กลุ่ม และชุมชนในการคัดสรรองค์ความรู้ที่เป็นคุณประโยชน์ในการพัฒนา เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนและระบบเศรษฐกิจฐานราก ที่มีความเชื่อมโยงจาก

บุคคล ผู้กลุ่ม ผู้ชุมชน และผู้เครือข่ายสากล เชื่อมโยงภาคเกษตรกรรมเข้ากับภาคอุตสาหกรรม และเชื่อมโยงเมืองเข้ากับชนบท เพื่อเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนา ได้แก่ คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของมนุษยชาติ

2.2 ประเภทของภูมิปัญญา

การจำแนกประเภทของภูมิปัญญา นับว่าเป็นสิ่งที่กระทำได้ยากและไม่สอดคล้องกับลักษณะตลอดจนองค์ประกอบของภูมิปัญญาที่มีความซับซ้อนและแนบพันกันในหลากหลายมิติ แต่หากนำแนวคิดทางสังคมวิทยาว่าด้วยเรื่องระบบวัฒนธรรมย่อย (Sub-Culture System) มาใช้เป็นเกณฑ์ในการจำแนก จะสามารถจำแนกภูมิปัญญาออกเป็นส่วนๆ ได้สามส่วน ตามลักษณะที่มาขึ้นทางสังคม กระบวนการถ่ายทอด และพัฒนาการของภูมิปัญญา ประเภทแรก ได้แก่ ภูมิปัญญาชาวบ้าน (Popular Wisdom) หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) หรือบางครั้งเรียกว่า ภูมิปัญญาดั้งเดิม (Traditional Wisdom) ประเภทที่สอง ได้แก่ ภูมิปัญญาหลวงหรือภูมิปัญญาของชนชั้นสูงหรือชนชั้นปกครอง ประเภทที่สาม ได้แก่ ภูมิปัญญาสากล ได้แก่ภูมิปัญญาของคนในประชาคมโลก

แต่อย่างไรก็ตามหากจะจำแนกประเภทของภูมิปัญญา ตามคุณลักษณะและรูปแบบสามารถจำแนกได้สองประเภท ประเภทแรก ได้แก่ ภูมิปัญญาที่สามารถจับต้องได้ ได้แก่ องค์ความรู้ที่พบในสังคมซึ่งอยู่ในลักษณะที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ ผลผลิตของภูมิปัญญา เช่น หัตถกรรม ศิลปกรรม และสถาปัตยกรรม เป็นต้น และภูมิปัญญาไทยที่จับต้องไม่ได้ ได้แก่ องค์ความรู้ของสังคมที่อยู่ในลักษณะนามธรรม ได้แก่ ระบบคิด ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ความเชื่อ ค่านิยม และระบบอุดมการณ์ต่าง ๆ ที่พบในสังคม เป็นต้น จากการจำแนกประเภทและรากฐานของภูมิปัญญาจะพบว่าลักษณะของภูมิปัญญาแบ่งตามคุณลักษณะที่สำคัญของภูมิปัญญา มี 2 ประการคือ ลักษณะของภูมิปัญญาที่เป็นนามธรรม ได้แก่ กระบวนการคิด โลกทัศน์ ชีวิตทัศน์ ค่านิยม ความเชื่อ คุณค่า และความหมายที่คนให้แก่สรรพสิ่ง ต่าง ๆ รอบตัว ตลอดจนปรัชญาในการดำเนินชีวิตที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของบุคคล เช่น การเกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นต้น ลักษณะของภูมิปัญญาที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ ผลผลิตขององค์ความรู้ของคนในสังคมนั้นๆ ถึงแม้ว่าภูมิปัญญาจะมีความแตกต่างของคุณลักษณะ แต่พบว่าภูมิปัญญาที่มีคุณสมบัติสำคัญที่ความสอดคล้องต้องกันพอสรุปได้ดังนี้

- เป็นองค์รวม (Holistic) คือ มีบูรณาการกับองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการคือ บุคคล สังคม และธรรมชาติ
- ให้ความสำคัญกับคุณภาพ และเอกภาพขององค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
- มีความเชื่อมโยงกับระบบต่างๆของสังคมทั้งระบบ
- มีความหลากหลาย (Diversity)

- มีพลวัต (Dynamic) คือ มีการเปลี่ยนแปลงและมีความยืดหยุ่นตามสภาพสังคม วัฒนธรรมที่ปรับเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลา
- ถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่ง ไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งโดยกระบวนการขัดเกลาทางสังคม และการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

2.3 รากฐานของภูมิปัญญา

ภูมิปัญญามีรากฐานมาจาก 4 องค์ประกอบที่สำคัญดังนี้ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับบุคคล ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับธรรมชาติ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับอำนาจเหนือธรรมชาติ และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับแหล่งเรียนรู้ ดังนั้น การกล่าวถึงกำเนิดของภูมิปัญญาจึงมีความลำบากและกระทำได้ยาก เพราะมักพบว่าภูมิปัญญาส่วนใหญ่เป็นการบูรณาการความรู้จากแหล่งที่มาสลับซับซ้อนกับความสัมพันธ์ทุกระบบข้างต้น นอกจากนี้ ยังมีที่มาแตกต่างกันไปในแต่ละชุมชน ด้านวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ตามยุคสมัย และพบว่า ภูมิปัญญาที่มีมา ดังนี้

2.3.1 การเรียนรู้ทางด้านภูมิปัญญา ภูมิปัญญาทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ล้วนมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อถ่ายโอนคุณลักษณะและสาระแห่งภูมิปัญญาอยู่ตลอดเวลา โดยภูมิปัญญาทั้งสองส่วนต่างเป็นผลของการบูรณาการประสบการณ์เข้ากับการรับรู้ของบุคคล ที่ได้จากการสังเกต เรียนรู้ และรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่างๆทั้งทางตรงและทางอ้อม ตามความสนใจของแต่ละบุคคล ก่อนจำได้หรือบันทึกไว้ แปลงรูปของความคิดออกมาเป็นพฤติกรรมเพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมในรูปแบบต่างๆ และหากนวัตกรรมนั้นๆสามารถตอบสนองความต้องการของตนเอง กลุ่ม และชุมชน ได้ ก็จะผลิตซ้ำต่อไปเรื่อยๆ ซึ่งกระบวนการดังกล่าวเรียกว่า กระบวนการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Process)

2.3.2 ประสบการณ์ตรงของบุคคลหรือกลุ่ม (Experiential Learning) ภูมิปัญญา (Wisdom) แตกต่างจากความรู้ (Knowledge) ตรงที่ภูมิปัญญาให้ความสำคัญกับธรรมชาติของผู้เรียนรู้ซึ่งโดยทั่วไปจะมีความแตกต่างกันไป การให้ความสำคัญกับประสบการณ์ของปราชญ์หรือผู้อาวุโสในชุมชนท้องถิ่น ในฐานะที่เป็นผู้แสดงทางสังคมซึ่งแสดงพฤติกรรมโดยตรง ทำให้ภูมิปัญญามุ่งเน้นการเรียนรู้ที่เริ่มจากประสบการณ์ตรง (Concrete Experience) ก่อนการสังเกตและคิดใคร่ครวญต่อปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น (Observation and Reflections) แล้วจึงสะท้อนออกมาในรูปของกรอบความคิดและการถ่ายทอดภูมิปัญญานั้น ๆ ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมพร้อม ๆ กัน (Formation of Abstract Concepts and Generalizations) จนในท้ายที่สุดผลรวมของความคิดรวบยอดดังกล่าว ได้ถูกนำไปทดสอบ เพื่อนำแนวคิดไปปฏิบัติ (Testing Implications of Concepts in New Situations) ต่อไป ดังนั้น รากฐานที่มาของภูมิปัญญาในมิตินี้ จึงนำมาสู่การสร้างสมมุติฐานใหม่ๆ เพื่อการทดสอบกับสถานการณ์ใหม่ตลอดเวลา ซึ่งกระบวนการดังกล่าวนี้เองที่ทำให้ปราชญ์หรือผู้รู้ใน

ชุมชนท้องถิ่น สามารถสร้างแนวคิดใหม่ ๆ เช่น ฝ้ายใหม่ ๆ หรือ อุปกรณ์จับสัตว์น้ำแบบใหม่ ๆ ได้ตลอดเวลา ซึ่งพัฒนาการของภูมิปัญญาดังกล่าวมีความคล้ายคลึงกับแนวคิดเรื่องพฤติกรรมองค์กรที่ เดวิด (David A. Kolb .1991) ได้กล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง The Organizational Behavior Reader เป็นต้น

2.3.3 พุทธิปัญญา (Cognitive Learning) ภูมิปัญญามีความซับซ้อนกว่าความรู้ ภูมิปัญญาจึงมิได้เกิดจากการเรียนรู้และการแสดงพฤติกรรมของบุคคลเพียงเพื่อตอบสนองต่อสิ่งเร้า เช่น บทเรียนใหม่หรือการฝึกอบรมในหลักสูตร ใหม่ ๆ เท่านั้น จากการปฏิบัติงานภาคสนามพบว่า ในชุมชนท้องถิ่นแม้อันในชุมชนเดียวกัน จะได้รับสิ่งเร้าหรือสิ่งกระตุ้นเดียวกัน อยู่ในสภาพแวดล้อมเดียวกัน หรืออยู่ในเครือข่ายทางสังคมเดียวกัน ก็มีใ้ว่าสมาชิกทุกคนในชุมชนนั้นๆ จะสามารถสร้างสรรค์ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ทุกคน ดังนั้น ระบบคิดภายในของบุคคลจึงเป็นแหล่งที่มาของภูมิปัญญาที่สำคัญ ซึ่งการพัฒนาระบบคิดเชิงระบบภายในของบุคคลแต่ละคน ล้วนแตกต่างกันไปตามประสบการณ์ ความคาดหวัง ทัศนคติ การขัดเกลาทางสังคม (Socialization) และธรรมชาติของบุคคลนั้น ๆ

2.3.4 การเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาคือวัฒนธรรม ดังนั้น การเรียนรู้วัฒนธรรมอื่น ๆ จึงมีความจำเป็นและมีความสำคัญ เพราะภูมิปัญญามิได้เกิดจากการรับรู้ผ่าน สิ่งเร้า หรือจากการสังเกตสิ่งที่เกิดขึ้นในประสบการณ์ของตนเองเท่านั้น แต่ภูมิปัญญายังมีรากฐานมาจากการยอมรับในความแตกต่างหลากหลายของวัฒนธรรมอื่น ๆ ทักษะและความสามารถในการคัดสรรเก็บเกี่ยวความรู้ ความคิด หรือประสบการณ์ของบุคคลอื่นหรือกลุ่มอื่น และศักยภาพในการตัดสินใจเลือกสิ่งที่ดีที่สุด เหมาะสมที่สุด เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและตอบสนองต่อความต้องการของตนเอง ดังนั้น กระบวนการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (Diffusion) การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม การกลืนกลายและการครอบงำทางวัฒนธรรม ล้วนเป็นกระบวนการจากภายนอก ที่ต้องปฏิสัมพันธ์กับระบบคิดภายในของบุคคล ซึ่งได้แก่ การรับรู้ ตีความ ยอมรับ และมีพฤติกรรมตอบสนองอีกประการหนึ่งด้วย

2.4 การถ่ายทอดภูมิปัญญา

การถ่ายทอดภูมิปัญญาสามารถกระทำได้หลายวิธี แต่จะแตกต่างกันไป ซึ่งโดยทั่วไป ปราชญ์หรือผู้ถ่ายทอดจะคำนึงถึงคุณสมบัติของผู้รับการถ่ายทอด และองค์ความรู้ที่จะถ่ายทอดเป็นหลัก จากการศึกษางานเขียนของเอกวิทย์ ณ ถลาง (2540, หน้า 12 - 13) พบว่า ความแตกต่างในคุณลักษณะส่วนบุคคลและกลุ่มของผู้รับการถ่ายทอดเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุดซึ่ง ปราชญ์หรือผู้รู้ ใช้ประกอบการตัดสินใจว่าจะถ่ายทอดองค์ความรู้ที่มีอยู่นั้นหรือไม่อย่างไร รองลงมาได้แก่ความยากง่าย ปริมาณและคุณภาพของความรู้ที่จะถ่ายทอด ซึ่งมักพิจารณาพร้อมกับที่มาของรู้นั้นๆ เช่น หากรู้นั้นยึดโยงอยู่กับความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติ รูปแบบ

และปริมาณการถ่ายทอดมักมีขอบเขต ทั้งขอบเขตในเชิงปริมาณและขอบเขตเชิงคุณภาพของความรู้ที่จะถ่ายทอด เป็นต้น วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาที่สำคัญมีอยู่ 2 วิธี คือ การถ่ายทอดโดยตรงและการถ่ายทอดโดยอ้อม แต่ละวิธีจะมีรายละเอียดของวิธีการ รูปแบบ และขั้นตอนที่แตกต่างกันไป

2.4.1 การถ่ายทอดภูมิปัญญาโดยตรง ได้แก่ การถ่ายทอดโดยการบอกเล่าจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ซึ่งอาจทำได้ทั้งการบอกเล่าโดยใช้ภาษาพูดและการเขียนเป็นลายลักษณ์อักษร อาทิเช่น การถ่ายทอดภูมิปัญญาให้แก่เด็ก วิธีการที่เหมาะสมและใช้กันมากที่สุด ได้แก่ การเล่านิทานและการอบรมสั่งสอน เป็นต้น ในขณะที่การถ่ายทอดภูมิปัญญาให้แก่ผู้ใหญ่ มักอาศัยวิธีการที่มีความสลับซับซ้อนมากขึ้น เช่น ในสังคมไทยใช้พิธีแต่งงานเพื่อการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) แก่คู่บ่าวสาวใหม่เพื่อให้ทราบถึงวิถีการใช้ชีวิตคู่ตามที่สังคมคาดหวังและยอมรับ โดยวิธีการถ่ายทอดกระทำโดยทางตรง โดยกระบวนการทางสังคมดังกล่าวมี เพื่อให้คู่สมรสใหม่ได้เข้าใจถึงกฎระเบียบทางสังคม (Social Rules) และการประพฤติปฏิบัติตนด้านวิถีการครองเรือนตามลักษณะและรูปแบบซึ่งสังคมยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ดีงาม โดยใช้กระบวนการควบคุมทางสังคม (Social Control) บรรทัดฐาน (Norms) ระบบความสัมพันธ์อันที่เครือญาติ และคติชาวบ้าน (Folklore) เป็นเครื่องมือ

2.4.2 การถ่ายทอดภูมิปัญญาโดยทางอ้อมทำได้มากมายหลายวิธี เช่น การสอดแทรกภูมิปัญญาไว้ในรูปของความบันเทิงต่าง ๆ เช่น ภาพวาด สถาปัตยกรรม คำร้องกลอนหรือลำตัดในภาคกลาง หรือคำร้องเสลือซอซึงของภาคเหนือ เป็นต้น โดยคำร้องเหล่านี้ผู้ถ่ายทอดมักกล่าวอ้างถึงประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ขนบธรรมเนียม ประเพณี คติธรรม คำสอนทางศาสนา หรือจารีตประเพณีต่าง ๆ นอกจากนี้ ยังพบการถ่ายทอดภูมิปัญญาที่อยู่ในรูปของจิตรกรรม เช่น ภาพวาดตามผนังโบสถ์ ที่วัดพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม ที่มุ่งแสดงหลักธรรมความเชื่อทางศาสนา พร้อมๆ กับการสะท้อนความจริงแห่งชีวิตในเรื่องเกิด แก่ เจ็บและตาย อันล้วนเป็นอนิจจังซึ่งจะเกิดขึ้นกับสรรพสิ่งในโลก เป็นต้น

ดังนั้นความล้มเหลวของการพัฒนาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เกิดจากการละเลยองค์ความรู้และเทคโนโลยีที่มีอยู่ในท้องถิ่น การไม่เข้าใจคนในสังคม การละเลยระบบสังคมวัฒนธรรม ตลอดจนการขาดข้อมูลพื้นฐานของชุมชนท้องถิ่นเพื่อกำหนดผลลัพธ์ของการพัฒนา ด้วยสภาพปัญหาดังกล่าวผนวกกับนโยบายการพัฒนาประเทศที่ผ่านมา ซึ่งวางอยู่บนแนวคิดเรื่องความทันสมัย (Modernization Approach) และการพัฒนาระบบเศรษฐกิจแบบทุนเสรีนิยม ได้ทำให้กระบวนการพัฒนาได้เดินมาถึงทางตัน ปัญหาสังคมมากมาย ไม่ว่าจะเป็นปัญหาความยากจน ความเสื่อมโทรมลงของระบบนิเวศวิทยาและสภาพแวดล้อม ปัญหาความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน และปัญหาความเสื่อมทรามลงของระบบคุณค่าและมาตรฐานทาง

จริยธรรมของคนในสังคม ล้วนเป็นผลที่ได้จากการพัฒนาตามแนวทางดังกล่าว ด้วยสภาพปัญหา และข้อจำกัดเชิงนโยบายการพัฒนา ทำให้เกิดแนวคิดการพัฒนาสังคมแบบทางเลือก (Alternative Development Approach) ขึ้นมากมาย และแนวคิดเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นถือเป็นกุญแจสำคัญของการจัดทำชุมชนปฏิบัติการด้านการเรียนรู้

3. แนวคิดเกี่ยวกับศิลปกรรมท้องถิ่น

องค์ความรู้และผลผลิตทางด้านศิลปกรรมของไทยในอดีตนั้น ส่วนใหญ่จะมีเป็นการสอบทานเฉพาะผลงานที่ทำขึ้นเพื่อสถาบันกษัตริย์ และเกี่ยวข้องกับศาสนา รวมทั้งสังคมชั้นสูงหรือเจ้านายเท่านั้น ซึ่งเป็นสิ่งที่ถูกต้องตามพระราชนิยม และแบบแผนนิยมของชนชั้นสูงในยุคนั้น ๆ ในขณะที่ศิลปกรรมท้องถิ่นก็ยังมีผลผลิตศิลปกรรม โดยชาวพื้นบ้านเพื่อการใช้สอยของสามัญชนเป็นสำคัญกลับมิได้รับการบันทึกเป็นภูมิความรู้เท่าใดนัก งานศิลปกรรมมักจะมีระเบียบแบบแผนชัดเจน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างหลากหลายของกลุ่มชนต่าง ๆ และการเน้นกฎเกณฑ์กติกาของสังคมดังที่ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์ (2546, หน้า 25 - 26), วิรุณ ตั้งเจริญ (2553, หน้า 59) และมะลิฉัตร เอื้ออนันท์ (2545, หน้า 19) มีความเห็นสอดคล้องกันว่า รูปแบบของศิลปกรรมซึ่งประกอบด้วยแนวคิด รูปแบบ วัสดุ เทคนิค วิธีการ เป็นไปตามกระแสเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง การศึกษาผลงานศิลปกรรมแต่ละยุคสมัยสะท้อนให้เห็นสภาพสังคมในช่วงเวลานั้นเกี่ยวพันเป็นลูกโซ่ อย่างแยกไม่ออกตั้งแต่อดีตกาล ปัจจุบันและในอนาคต ทั้งประเทศที่พัฒนาแล้วหรือกำลังพัฒนาก็ตาม จึงอาจกล่าวโดยรวมได้ว่าศิลปะสัมพันธ์กับสังคม อย่างแยกไม่ออก เช่น ด้านศาสนา เศรษฐกิจสังคม การเมือง การปกครอง การพัฒนาจิตวิญญาณและการพัฒนาสิ่งแวดล้อม ฯลฯ

ประเภทของศิลปกรรม มีดังนี้

1. ศิลปกรรมกับการดำรงชีวิต และพิธีกรรม ในยุคก่อนประวัติศาสตร์มนุษย์สร้างที่อยู่อาศัยโดยใช้ถ้ำหรือเพิงผาที่มีอยู่ตามธรรมชาติ แต่เนื่องจากความจำเป็นพื้นฐานของมนุษย์ทำให้ต้องคิดค้นหาวิธียังชีพ สร้างเครื่องมือเพื่อประโยชน์ใช้สอยต่าง ๆ สร้างเครื่องมือหินเพื่อใช้ในการล่าสัตว์ ซึ่งนับว่าเป็นผลงานสร้างสรรค์ประเภทแรกของมนุษย์ ศิลปกรรมในยุคนี้สร้างขึ้นด้วยแรงบันดาลใจทางด้านความเชื่อและสัญชาตญาณ ในเบื้องต้นเป็นการเลียนแบบธรรมชาติ ต่อมาจึงได้พัฒนาความคิดไปตามยุคสมัยเนื่องจากปรากฏการณ์ธรรมชาติ เป็นเรื่องเหนือธรรมชาติ เป็นอำนาจลึกลับ เป้าหมายในการสร้างสรรค์ศิลปกรรมยุคก่อนประวัติศาสตร์ จึงถือคติความเชื่อเรื่องภัยและปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ

2. ศิลปกรรมกับความเชื่อทางศาสนาและปรัชญา ศาสนา ปรัชญา และศิลปะมีระบบการค้นหาและเข้าถึงความจริงไม่ต่างกัน คือ เชื่อในกฎแห่งกรรม มองเห็นว่ามนุษย์เต็มไปด้วยความทุกข์ที่มีการเวียนว่ายตายเกิดในวัฏสงสาร มีความไม่เที่ยงและมี อวิชชาเป็นต้นเหตุทำให้เกิดทุกข์ ความรู้ที่แท้จริงได้มาจากประสบการณ์ตรง การชี้แนะเรื่องดังกล่าวมีความลึกต้นต่างกัน ใต้นับตั้งแต่การชี้แนะเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ไปจนถึงการละวางและการปฏิบัติเพื่อสู่การหลุดพ้นและนิพพานเป็นต้นงานศิลปะเป็นเครื่องมือที่ใช้เพื่อสื่อสารรับรู้โดยมีศาสนาเป็นแกนหลัก

3. ศิลปกรรมกับการบันทึกประวัติศาสตร์ มนุษย์ในอดีตมักนำเรื่องราวจากสิ่งที่พบเห็น เช่น เครื่องปั้นดินเผา เศษภาชนะ ภาพเขียนสีรูปแบบเรียบง่าย โดยใช้วัสดุและสีที่หาได้จากธรรมชาติ เช่น หิน ถ่าน ฯลฯ เป็นต้น งานศิลปกรรมเหล่านี้สร้างขึ้น เพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชน และเป็นสื่อถ่ายทอดสภาพชีวิตความเป็นอยู่ เช่น การเพาะปลูกเลี้ยงสัตว์และล่าสัตว์ วัฒนธรรมการบริโภค รวมถึงพิธีกรรม เป็นต้น การแสดงออกของช่างในแต่ละยุคความคิด คติความเชื่อการติดต่อค้าขาย ความเจริญความเสื่อมได้เป็นหลักฐานสำคัญจากศิลปกรรมเหล่านี้

4. ศิลปกรรมกับสันติภาพ สันติภาพเป็นสิ่งจรรโลงสังคมให้เกิดความสงบสุข โดยเฉพาะสังคมโลก ปัจจุบันมีแต่ความวุ่นวายด้วยเหตุเกิดภาวะสงคราม สาเหตุประการหนึ่งมาจากสภาพจิตใจผลประโยชน์ กิเลส ความโลภ ของมนุษย์เอง ศิลปะ เป็นสิ่งหนึ่งที่สามารถ สร้างความเอื้ออาทรให้เกิดขึ้นได้ในสังคม ศิลปะถือเป็นภาษาหนึ่งและเป็นภาษาสากล ที่มนุษย์ทุกเชื้อชาติสามารถรับรู้ร่วมกันได้ ศิลปะเป็นสิ่งจรรโลงใจมนุษย์ให้เกิดความสงบสุข

5. ศิลปกรรมกับเศรษฐกิจ กรอบแนวคิดในการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนในบริบท 3 ประการ คือ การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างมีคุณภาพ มีเสถียรภาพ และมีการกระจายความมั่งคั่งอย่างทั่วถึง การพัฒนาเศรษฐกิจที่มีคุณภาพ ต้องมีการปรับเปลี่ยนแนวคิดจากเดิมที่อาศัยความได้เปรียบ โดยเปรียบเทียบ (Comparative Advantage) มาเป็นการพัฒนาที่มุ่งใช้ความได้เปรียบเชิงแข่งขัน (Competitive Advantage) ที่ให้ความสำคัญในเรื่องของคุณภาพและประสิทธิภาพ ภายใต้ปัจจัยขับเคลื่อนสำคัญ ได้แก่ นวัตกรรม เทคโนโลยี คุณภาพแรงงาน และการบริหารจัดการที่ดี

6. ศิลปกรรมกับการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ความคิดสร้างสรรค์เป็นสิ่งที่ได้รับการกล่าวถึงอย่างมากในปัจจุบันทั้งในด้านการจัดการเรียนการสอนและการดำเนินชีวิตประจำวันซึ่งต้องอาศัยความคิดสร้างสรรค์ไปในการแก้ปัญหา และผลิตผลงานอย่างสร้างสรรค์ ยิ่งในอนาคตสังคมมีแนวโน้มที่จะทวีความสลับซับซ้อนมากขึ้น ความคิดสร้างสรรค์ เกิดจากการบูรณาการความรู้ต่าง ๆ ที่ได้จากประสบการณ์ เชื่อมโยงกับสถานการณ์ใหม่ ซึ่งนักจิตวิทยาเชื่อว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นเรื่องของการขบคิดแก้ปัญหาการหลอหลอมความคิด การโยงสัมพันธ์ การคาดเดา และก่อให้เกิดความคิดใหม่ หรือสิ่งใหม่ขึ้นซึ่งความคิดสร้างสรรค์นี้ อาจเกิดขึ้นจาก

ความเก็บกดภายในจิตสำนึก เกิดจากสิ่งเร้าภายนอก เกิดจากเจตจำนงหรือปัจจัยอื่นใดก็ตาม ความคิดสร้างสรรค์ได้เกี่ยวข้องกับศิลปะโดยตรงในประเด็นที่ว่าความคิดสร้างสรรค์ก่อให้เกิดศิลปะอันแปลกใหม่ ในทางกลับกัน ถ้าศิลปะไร้เสียงซึ่งความแปลกใหม่และความคิดสร้างสรรค์ ศิลปะย่อมไร้คุณค่าตามไปด้วย

7. ศิลปกรรมการพัฒนาทางจิตใจ งานศิลปะทุกประเภทล้วนมีลักษณะเด่นและมีคุณค่าในตัวเองแทบทั้งสิ้น หากทำความเข้าใจแล้วจะพบความสำคัญว่ามีผลต่อการดำรงชีวิตมนุษย์ได้อย่างน่าอัศจรรย์ในการผ่อนคลาย โดยการระบายความรู้สึกนึกคิดหรือคับข้องใจออกมาเพราะในความรู้สึกของมนุษย์นั้นมีความสุข ความทุกข์ ความเจ็บปวด ความฝันและความหวัง ฯลฯ ความรู้สึกเหล่านี้สามารถระบายออกได้โดยผ่านสื่อทางศิลปะอย่างอิสระและอาจทำตัวให้ค้นพบตัวตนที่แท้จริง ทำให้เกิดสมาธิ และเมื่อเกิดสมาธิแล้ว จะทำให้สามารถมองสิ่งต่าง ๆ ได้ลึกซึ้งลุ่มลึกกว่าเดิม นอกจากนี้ยังทำให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง ถึงศักยภาพและความสามารถที่มีอยู่ สิ่งเหล่านี้จะช่วยผลักดันให้เป็นคนกล้าแสดงออก กล้าคิด กล้าทำ อย่างมีเหตุผล

8. ศิลปกรรมกับการบำบัด ปัจจุบันสังคมเริ่มตระหนักถึงความสำคัญและให้คุณค่าของศิลปะในมิติด้านสุขภาพและการแพทย์ จากทัศนคติแบบแยกส่วนมาเป็นการมองความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันของส่วนประกอบต่างๆอย่างเป็น “องค์รวม” (Holistic) มากยิ่งขึ้น ศิลปะบำบัดถือว่าเป็นกระบวนการทำงานศิลปะอันประกอบด้วยรูปแบบเนื้อหา และสิ่งที่เกี่ยวข้องไปถึงล้วนเป็นสิ่งทีสะท้อนถึงพัฒนาการของคน ทำได้ด้วย การใช้กระบวนการในเชิงสร้างสรรค์ “ศิลปกรรม” ขึ้น โดยใช้วัสดุต่างๆ อย่างเช่น การปั้นดิน หรือแม้กระทั่งการใช้สีและพู่กัน ซึ่งจะทำให้ผู้ที่รับการบำบัดได้มีช่องทางในการสื่อสารและแสดงออกในแบบที่ไม่ใช่คำพูด แม้ว่าโดยทั่วไปแล้ว นักศิลปะบำบัด (Art Therapist) จะต้องใช้คำพูดในการสำรวจและแทรกแซงความคิดของคนไข้ก็ตาม ศิลปะบำบัดหรือการใช้ศิลปะในการบำบัดโรคเป็นหนทางในการประเมิน และฟื้นฟูรักษาหรือปรับปรุงสุขภาพทางกายซึ่งเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางอีกวิธีหนึ่งว่า เป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

สรุปได้ว่า เมื่อศึกษาและแยกแยะบริบทของศิลปะที่เกี่ยวข้องกับสังคมในมิติต่าง ๆ ให้เห็นเด่นชัดก็จะทราบว่า ศิลปะมีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ตลอดจนเป็นจุดประกายหรือเปิดประเด็นทางความคิดสร้างสรรค์จากนามธรรมสู่กิจกรรมต่าง ๆ ปรากฏแก่สังคมทุกภาคส่วนเป็นรูปธรรมอย่างมีคุณค่าอันสัมพันธ์กับศาสตร์สาขาอื่นๆ อีกหลากหลาย ส่งผลให้เกิดรูปแบบของผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ที่เอื้ออำนวยประโยชน์สุขให้กับมนุษย์เสมอมา

ความหมายของศิลปกรรมท้องถิ่น

สำหรับงานศิลปกรรมท้องถิ่นนั้นมิได้มุ่งหมายในการแสดงออก หรือสร้างสรรค์ที่แตกต่างจากศิลปะ (Fine Arts) ตามหลักวิชาหรือทฤษฎี ทั้งนี้เนื่องมาจากผลงานศิลปกรรมท้องถิ่นได้มีการแสดงออกในเรื่องของความสวยงาม ตลอดจนคติความเชื่อบางประการแฝงอยู่ในผลงานนั้น ๆ ด้วย เพียงแต่การแสดงออกหรือการสร้างสรรค์ดังกล่าวนั้น เป็นสิ่งซึ่งเกิดจากความรู้สึกนึกคิด และประสบการณ์ของชาวบ้านหรือชุมชน ที่ไม่ได้รับการศึกษาผ่านสถาบันศึกษาศึกษา อันประกอบด้วยทฤษฎีและกฎเกณฑ์ทางศิลปะการแสดงออกของช่างหรือผู้สร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมท้องถิ่นเหล่านี้จึงไม่ได้คำนึงหรือยึดติดอยู่กับทฤษฎีใด ๆ ทั้งสิ้น ศิลปกรรมท้องถิ่นเป็นผลงานที่เกิดจากการสร้างสรรค์ในเชิงศิลปะ ที่สะท้อนถึงความรู้ ความสามารถ ความเชื่อ ความสามารถทางพฤติกรรม และความสามารถในการแก้ปัญหาของคนในท้องถิ่น ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่า ผลงานของศิลปกรรมท้องถิ่นเป็นผลผลิตของการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม คนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยผ่านกระบวนการทางจารีตประเพณี วิถีชีวิต การทำมาหากิน และพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างความสัมพันธ์เหล่านี้ เป้าหมายก็คือเพื่อให้เกิดความสุขและสันติสุขทั้งในส่วนของท้องถิ่น ชุมชน ครอบครัว และในส่วนที่เป็นปัจเจกของชาวบ้านเอง (ปาริชาติ วลัยเสถียร, 2548, หน้า 22-23)

ดังนั้นศิลปกรรมท้องถิ่น จึงเป็นกระบวนการของคนในท้องถิ่นโดยนำศิลปกรรมที่ได้รับการถ่ายทอดสั่งสอนและปฏิบัติสืบเนื่องกันมา ปรับให้เข้ากับบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ทั้งนี้โดยเป้าหมายเพื่อสร้างความสันติสุขให้เกิดขึ้นในชุมชนส่วนรวม และปัจเจกบุคคล กระบวนการทัศน์ของศิลปกรรมท้องถิ่นจำแนกออกเป็น 3 ลักษณะ คือ

1. องค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม
2. องค์ความรู้เกี่ยวกับระบบสังคมหรือการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์
3. องค์ความรู้เกี่ยวกับระบบการผลิตหรือการประกอบอาชีพที่มีลักษณะมุ่งเน้นระบบการผลิต เพื่อพึ่งพาตนเอง

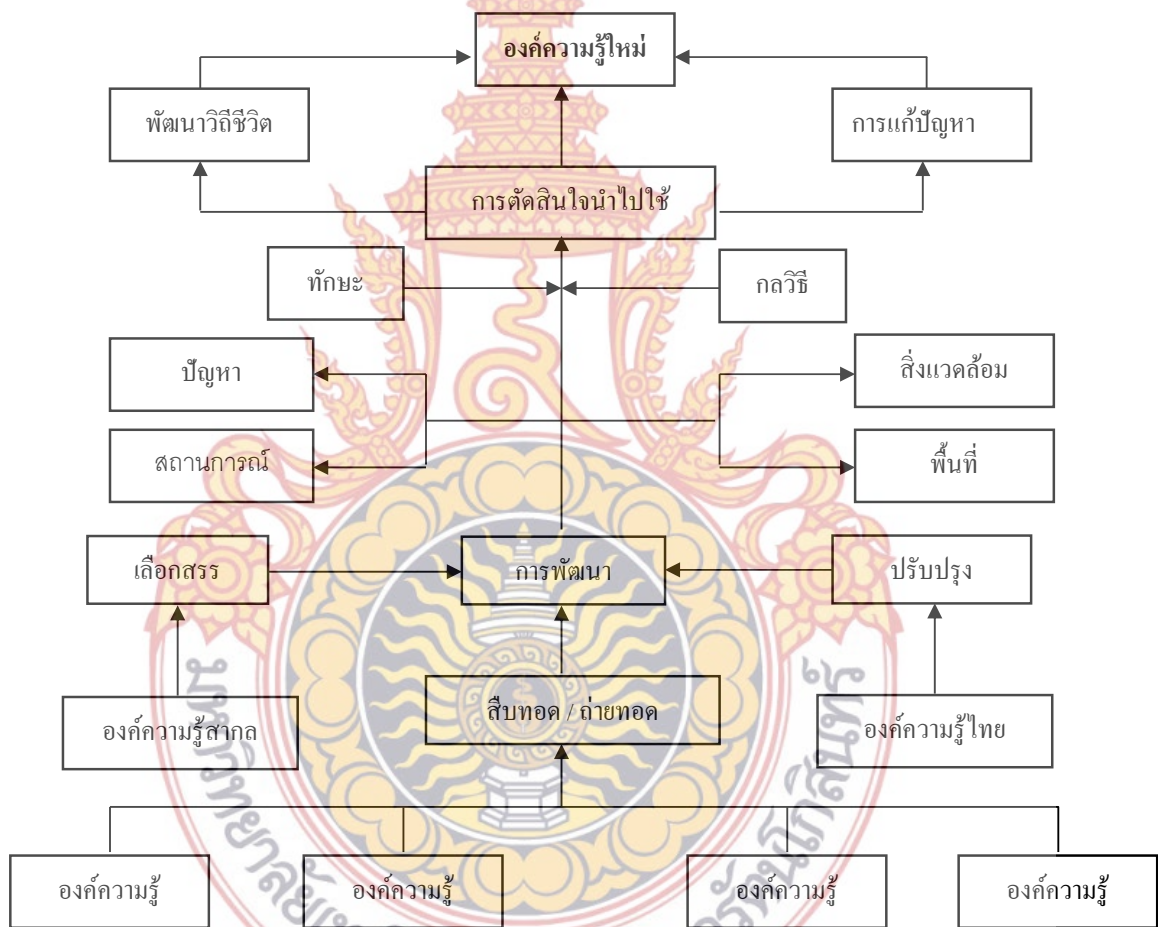
ทั้งนี้ องค์ความรู้ที่ผ่านกระบวนการทางจารีตประเพณี วิถีชีวิต การทำมาหากินและพิธีกรรมต่าง ๆ ล้วนมีความเกี่ยวข้องกับคนทั้งสิ้น เช่น คนด้วยตนเอง คนกับธรรมชาติ และคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ จากการเกิดความสัมพันธ์ระหว่างความสัมพันธ์เหล่านี้ เป้าหมายคือ เพื่อให้เกิดความสุขทั้งในส่วนร่วมที่เป็นชุมชนหรือท้องถิ่น และในส่วนที่เป็นปัจเจกของบุคคล

ลักษณะของศิลปกรรมท้องถิ่น

จากการศึกษาความหมายของศิลปกรรมชุมชนจากนักวิชาการ ผู้รู้ ปราชญ์ชุมชนเช่น ประเวศ วะสี (2551, หน้า 12), พระธรรมปิฎก (2549, หน้า 8) และสุวิทย์ เมษินทรีย์ (2549, หน้า 46) พบลักษณะของศิลปกรรมท้องถิ่นที่คล้ายกัน ดังนี้

1. การเกิดองค์ความรู้จากการสืบทอดความรู้เดิมในชุมชนและท้องถิ่นท้องถิ่นต่าง ๆ แล้วพัฒนาเลือกสรรปรับปรุง จนเกิดทักษะความชำนาญสามารถแก้ไขปัญหาและพัฒนาชีวิตได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัย แสดงโดยแผนภาพดังนี้

แผนภูมิที่ 6 แสดงกระบวนการเกิดและสืบทอดศิลปกรรมท้องถิ่น

ที่มา : จีรวัดน์ พิระสันต์(2553, หน้า 65)

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาของศิลปกรรมท้องถิ่น เกิดจากความสามารถและประสบการณ์ที่สั่งสมและสืบทอดกันมา อันเป็นศักยภาพในเชิงแก้ปัญหา การปรับตัวเรียนรู้และส่ง

ต่อไปยังคนรุ่นใหม่ เพื่อการดำรงอยู่รอดของเผ่าพันธุ์ จึงเป็นวัฒนธรรมของชนชาติ และเป็นวิถีชีวิตของชาวบ้านในท้องถิ่นนั้นๆ ซึ่งประกอบด้วย

- 2.1 ความรู้เดิมของศิลปกรรมท้องถิ่น ผสมผสานกับความรู้ใหม่
- 2.2 การสั่งสม การสืบทอดขององค์ความรู้
- 2.3 ประสบการณ์ที่สามารถเทียบเคียงกับประสบการณ์ใหม่
- 2.4 สถานการณ์ที่ไม่มั่นคง หรือมีปัญหาที่ยังหาทางออกไม่ได้
- 2.5 รากฐานของศาสนา วัฒนธรรม และความเชื่อ

3. ลักษณะร่วมของศิลปกรรมท้องถิ่น อันเป็นศาสตร์ของชุมชนในเรื่องท้องถิ่น ความรู้ ภูมิปัญญาชาวบ้าน ลักษณะดังกล่าวนับว่าเป็นความรู้ชาวบ้าน ที่ผ่านการปฏิบัติมาแล้วอย่าง โขกโชน เป็นส่วนหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งเอกลักษณ์ดังกล่าวดังนี้

- ศิลปกรรมท้องถิ่น เป็นเรื่องของการใช้ความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) ความเชื่อ (Belief) และพฤติกรรม (Behavior)

- ศิลปกรรมท้องถิ่นแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ

- ศิลปกรรมท้องถิ่นเป็นองค์รวม หรือกิจกรรมที่สะท้อนในวิถีชีวิต

- ศิลปกรรมท้องถิ่นเป็นเรื่องของการแก้ปัญหา การจัดการ การปรับตัว การเรียนรู้ เพื่อความอยู่รอดของบุคคล ชุมชน ท้องถิ่น และสังคม

- ศิลปกรรมท้องถิ่นมีลักษณะเฉพาะ หรือมีเอกลักษณ์ในตัวเอง

- ศิลปกรรมท้องถิ่นเป็นแกนหลัก หรือกระบวนทัศน์ในการมองชีวิตเป็นพื้นความรู้ ในเรื่องต่าง ๆ

ลักษณะร่วมดังกล่าวไม่ได้จัดเข้าหัสเก็บไว้แบบสากล แต่เป็นความรู้ที่ปฏิบัติได้มีพลังและเป็นส่วนสำคัญยิ่งในอันที่จะช่วยให้คนในชุมชนมีชีวิตอยู่รอดด้วยการสร้างสรรค์การผลิตศิลปกรรมท้องถิ่น และช่วยให้การทำงานลักษณะและประเภทต่างๆ ที่สะสมมาจากบรรพบุรุษ ได้รับการสืบทอด พัฒนาให้เกิดคุณค่าเพิ่มขึ้น นับว่าเป็นโครงสร้างความรู้ที่มีหลักการมีเหตุและมีผลในตัวเองอย่างมีนัยสำคัญแทบทั้งสิ้น ฉะนั้น ผู้มีบทบาทสำคัญในการนำเอา ส่วนประกอบต่างๆ มาใช้ให้เกิดคุณค่าทางความงามและความพอใจก็คือ ศิลปินและนักออกแบบบุคคลทั้งสองอาจเป็นคนเดียวกันหรือไม่ก็ได้ เพียงแต่มีข้อแตกต่างกันเล็กน้อยว่า ศิลปินมุ่งออกแบบเพื่อความงามและให้อารมณ์สะเทือนใจ ในขณะที่เดียวกันนักออกแบบจะมุ่งไปที่ประโยชน์ใช้สอย อย่างไรก็ตามบุคคลทั้งสองฝ่ายต่างก็มุ่งสร้างสิ่งที่พึงพอใจต่อจักษุสัมผัสทั้งสิ้น

หลักการของศิลปะ (PRINCIPLES OF ART)

เป็นสิ่งสำคัญต่อผู้ที่พยายามหาคำตอบเกี่ยวกับเรื่องของ “ ความงาม ” โดยเฉพาะผู้เริ่มสนใจศึกษาศิลปะทางด้านทัศนศิลป์ การสร้างความพอเหมาะพอดีให้กับผลงานจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องต้องศึกษาหลักเกณฑ์ และข้อตกลงต่างๆ พอสมควร มิฉะนั้นคงจะไม่มีมาตรฐานใดๆ สำหรับวินิจฉัยหรือวิจารณ์ผลงานได้ ดังนั้น หลักศิลปะ จึงครอบคลุมถึงหลักเกณฑ์หลายๆ อย่าง และถึงแม้จะมีรูปแบบและรูปทรงหลักเกณฑ์มากมายเพียงใดก็ยังคงเป็นเรื่องของหลักการจัดการ สี น้ำหนักอ่อนแก่ เส้น รูปร่าง รูปทรง และบริเวณว่าง เพื่อให้เกิดเป็นศิลปกรรมที่น่าประทับใจ ตามวัตถุประสงค์และรู้สึกที่ต้องการ ดังเช่น สุชาติ สุทธิ (2540, หน้า 12) , ธวัชชานนท์ ตาไรสง (2553, หน้า 48) และฉัตรชัย อรรถปักษ์ (2552, หน้า 5) ได้แสดงถึงข้อมูลและหลักการของศิลปะไว้อย่างครอบคลุมคล้ายกัน ดังนี้ (อ๋างโน จูติพันธ์ จันทรหอม, 2555 หน้า 60)

		หลักการของศิลปะ						
		ความสมดุลและดุลยภาพ	จังหวะการซ้ำและการเคลื่อนไหว	ทิศทางและการเคลื่อนไหว	ความกลมกลืน	การซ้ำและการตัดกัน	ความหลากหลาย	ความยาก-ง่าย
ข้อมูลทัศนศิลป์	เส้น							
	รูปร่าง รูปทรง							
	น้ำหนัก							
	สี							
	ผิว							
	บริเวณว่าง							
เอกภาพและแบบอย่างศิลปะ								

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์หลักการของศิลปะเพื่อค้นหาคุณค่าของศิลปกรรม

ที่มา : จูติพันธ์ จันทรหอม (2555 หน้า 61)

ดังนั้นการกำหนดสาขาของศิลปกรรมจึงขึ้นอยู่กับเกณฑ์ที่หน่วยงาน องค์กรและ นักวิชาการแต่ละท่านจะเป็นผู้กำหนด ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าบทบาทศิลปกรรมท้องถิ่นอันเป็นภูมิปัญญา ในการพัฒนาสังคม เริ่มได้รับการยอมรับมากขึ้นจากหลายหน่วยงาน ทั้งองค์กรภาครัฐ หน่วยงาน เอกชน นั้นเพราะมีรากฐานของหลักการด้านศิลปกรรมเข้าไปเสริม ทำให้ศิลปกรรมประเภทต่าง ๆ ที่เกิดจากภูมิปัญญา ที่เป็นความหลากหลายที่แวดล้อมวิถีชีวิตของคนในสังคมอย่างเสมอมา ศิลปกรรมท้องถิ่นจึงเกี่ยวข้องกับทุกมิติทางสังคม โดยมี “คน” เป็นศูนย์กลางหรืออีกนัยหนึ่งเรียกได้ว่า เป็นผู้ทรงภูมิปัญญาของสังคมเป็นผู้เรียนรู้ สืบทอดและพัฒนา ดังที่ พระมหาสุทิตย์ อาภากร (2548, หน้า 42-43) เขียนไว้ว่า “คน” เป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาทุกด้านหากมองถึงระบบการศึกษา ของประเทศไทย จะพบว่าหลักสูตรการศึกษาในระดับ ต่าง ๆ ยังไม่สอดคล้องกับการดำรงชีวิตของ ชุมชนในท้องถิ่น ประชาชนไม่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อชุมชนรวมทั้งในด้านการค้าลงทุน ในอนาคต เมื่อมีการเปิดเสรีทางการค้า น่าจะมีผลโดยตรงกับภาคการเกษตร เนื่องจากมีต้นทุนการ ผลิตสูงกว่าประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะข้าวและผลกระทบจากการระดมความคิดของประชาชน ทั่วประเทศ ได้ร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมกันของสังคมไทยที่พึงประสงค์ในอนาคต เพื่อเกิดการ เปลี่ยนแปลงและสร้างคุณค่าที่ดีในสังคมไทย บนพื้นฐานของการอนุรักษ์วัฒนธรรมและเอกลักษณ์ ของความเป็นไทย โดยมุ่งพัฒนาสังคมไทยสู่ “สังคมที่เข้มแข็งและมีคุณภาพ” ใน 3 ด้านคือ

1. สังคมคุณภาพ ที่ยึดหลักความสมดุล ความพอดี สามารถสร้างคนทุกคนให้เป็นคนดี คนเก่ง พร้อมด้วยคุณธรรม จริยธรรม มีวินัย มีความรับผิดชอบ มีจิตสำนึกสาธารณะพึ่งตนเองได้ คนมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุข อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี มีเมืองและชุมชนอยู่ มีระบบดี ประสิทธิภาพระบบเศรษฐกิจที่เสถียรภาพ มีความเข้มแข็ง และแข่งขันกันได้ ได้รับการพัฒนาอย่าง ยั่งยืน และสมดุล กับทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ระบบการปกครองโปร่งใส เป็น ประชาธิปไตยตรวจสอบได้ และความเป็นธรรมในสังคมไทย

2. สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้คนไทยทุกคนสามารถคิดเป็น ทำเป็น มีเหตุผล มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต รู้เท่าทัน โลก เมื่อพร้อมรับ กับการเปลี่ยนแปลง สามารถสั่งสมทุนปัญญา รักษาและต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้อย่างเหมาะสม

3. สังคมสมานฉันท์และเอื้ออาทรกันที่ดำรงไว้ซึ่งคุณธรรมและคุณค่าของเอกลักษณ์ สังคมที่พึ่งพาเกื้อกูลกัน รู้รักสามัคคี มีจารีตประเพณีดีงาม มีความเอื้ออาทร รักและภูมิใจท้องถิ่น มี สถาบันครอบครัวเข้มแข็งตลอดจนเครือข่ายชุมชนทั่วประเทศ

ปัจจุบันบทบาทของศิลปกรรมท้องถิ่นมีลักษณะเฉพาะท้องถิ่น เฉพาะพื้นที่และเฉพาะ ด้าน เพราะการส่งเสริมศิลปกรรมท้องถิ่นของหน่วยงานต่างๆ ยังขาดมาตรฐานซึ่งเป็นการส่งเสริม โดยมิงานรูปธรรมเฉพาะด้านของหน่วยงานเป็นแกนกลางของการกำหนดวิสัยทัศน์ นโยบายและ

แนวทางในการที่จะพัฒนาศิลปกรรมท้องถิ่น ผู้วิจัยเห็นว่า การรวบรวมองค์ความรู้จากชุมชน ทั้งใน ความหมายที่เป็นความรู้และความหมายของบุคคลในฐานะผู้ทรงภูมิปัญญาให้ได้รับการพัฒนาและ ยอมรับในบทบาทที่เป็นพลังขับเคลื่อนการพัฒนาทางสังคมอย่างยั่งยืน มีความสมดุลและสอดคล้อง กับลักษณะเฉพาะของสังคมไทย โดยมีองค์ความรู้เพื่อพัฒนา “คน” เป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนา ทุกด้าน

4. แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีและผ้าทอของชาวไทยทรงดำ

พระยาอนุমানราชชน ได้กล่าวถึงวัฒนธรรม จำแนกออกได้เป็น 2 ประเภท คือ วัฒนธรรมทางวัตถุ ได้แก่ สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นเพื่อตอบสนองความจำเป็นในการดำรงชีวิต เช่น เครื่องมือ เครื่องใช้ ซึ่งมีการผลิตสืบต่อกันมาจนเป็นความเจริญก้าวหน้า ส่วนอีกประเภทคือ วัฒนธรรมทางจิตใจ ได้แก่ แนวคิด ปรัชญา ทศนคติ ค่านิยม คุณธรรม ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีผลต่อ สติปัญญาของมนุษย์ ซึ่งจะออกมาในรูปของคุณธรรม จริยธรรม มาตรฐานทางสุนทรียภาพ และ ขนบธรรมเนียมประเพณีตลอดจน ความเชื่อ

เอ็ดเวิร์ด ไทเลอร์ (Ed. Ward B. Tyler: 1871) ได้กล่าวไว้ว่าวัฒนธรรมหมายถึง สิ่ง ที่ รวมกันของหลายสิ่ง เช่น ความเชื่อ ศิลปะ ศิลปกรรม กฎหมาย ประเพณี ความสามารถและอุปนิสัย ต่าง ๆ ซึ่งมนุษย์รับสืบต่อกันมา

ชาวไทยทรงดำ หรือลาวโซ่งมีวัฒนธรรมประเพณี และพิธีกรรมที่ผูกพันกับความเชื่อ ก่อนข้างมาก รูปแบบรายละเอียดจะแตกต่างกันไปตามท้องถิ่นซึ่งโดยทั่วไปแล้ว สังคมของลาว โซ่งจะแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้ท้าวหรือกลุ่มชนชั้นสูง เป็นการสืบสกุลจากเจ้านาย ผู้ปกครองในแคว้นสิบสองปันนา อีกกลุ่มเป็นชนผู้น้อยหรือผู้สืบสกุลจากประชาชนหรือคนทั่วไป รูปแบบของวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมจะแตกต่างกันระหว่าง 2 กลุ่มในอดีต จนถึงปัจจุบันยังมี ความแตกต่างกันอยู่ โดยเฉพาะความเชื่อเรื่องผี ชาวโซ่งมีความเชื่อว่าผีมีอิทธิพลต่อวิถี ชีวิตประจำวัน เช่น พระแม่โพสพ พระแม่ธรณีมีความผูกพันอย่างแนบแน่น ผีที่ชาวลาโว่งมีการ นับถือ และให้ความนับถือมากที่สุดคือ ผีบรรพบุรุษ ที่เรียกว่าผีเฮือน หรือผีเรือน ภายในบ้านมีการ กั้นห้องขนาดเล็กไว้ด้านมุมสุดขวามือ เป็นห้องสำหรับผีเรือน ภาษาโซ่งเรียกว่า กะลือห้อง ภายใน มีหิ้งสี่เหลี่ยมสำหรับวางชั้นผีเรือน หรือสมุดจดรายชื่อบรรพบุรุษที่อยู่ในตระกูลที่ล่วงลับไปแล้ว เป็นที่รวมวิญญาณของบรรพบุรุษ ในการปกป้องคุ้มครองลูกหลาน นอกจากนี้ลาวโซ่งยังนับถือผี ฟ้า หรือแถนซึ่งเป็นเทวดาที่คอยดูแลรักษาผีบ้าน ผีเรือน ผีประจำหมู่บ้าน ให้อยู่กันด้วยความ ร่มเย็นเป็นสุข ความเชื่ออีกอย่างของลาวโซ่ง คือ ความเชื่อเรื่องขวัญ ซึ่งขวัญได้ติดตัวมา แต่

กำเนิด ถ้าไม่มีขวัญจะทำให้ร่างกายเจ็บป่วยหรือตายได้ ถ้าขวัญอยู่ดีจะมีดีมีสุข ถ้าขวัญจากไป จะต้องทำพิธีเรียกขวัญให้กลับมาอยู่กับตัว

ในปัจจุบันสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไป วัฒนธรรมตะวันตก ระบบการศึกษาได้เข้ามามีบทบาทมากขึ้นทำให้สังคมของชาวลาวโซ่งรุ่นใหม่มีการเปลี่ยนแปลงการดำเนินวิถีชีวิตประจำวันตามสังคมเมือง แต่ยังคงมีการประกอบพิธีกรรมตามวัฒนธรรมประเพณีเดิมอยู่อย่างเหนียวแน่น เช่น การแต่งกายในพิธีกรรมต่าง ๆ รูปแบบของประเพณีวัฒนธรรมต่าง ๆ รายละเอียดลดลงบ้างตามสภาพสังคม ประเพณีความเชื่อและพิธีกรรมต่าง ๆ มีดังนี้

1. ประเพณีไหว้ศาลประจำหมู่บ้าน
2. ประเพณีขึ้นบ้านใหม่
3. ประเพณีเสนเอือน (เสนเรือน)
4. ประเพณีการแต่งงาน
5. ประเพณีงานศพ
6. ประเพณีปลัดกลางวาน
7. ประเพณีการละเล่น

ประเพณีไหว้ศาลประจำหมู่บ้าน

ชาวไทยทรงดำ หรือลาวโซ่งจะมีศาลประจำหมู่บ้านเพื่อช่วยยึดเหนี่ยวจิตใจ ช่วยปกป้องคุ้มครองครอบครัว และชุมชนให้ปลอดภัยจากอันตรายทั้งปวงชุมชนมีแต่ความสุข การทำมาหากิน ทำนาทำไร่ปลูกผักได้ผลดี พิธีไหว้ศาลประจำหมู่บ้าน มี 2 ครั้ง ครั้งที่ 1 จะทำพิธีในเดือน 6 วันข้างขึ้น ครั้งที่ 2 จะทำในเดือน 8 วันข้างขึ้น โดยกำหนดวันไหว้ตรงกับวันที่เท่าไรแล้วจึงบอกให้ชาวบ้านทุกคนทราบล่วงหน้าประมาณ 3 วัน เพื่อให้ทุกคนจะได้เตรียมเอาอาหารมาไหว้ศาลกัน ทุกคนจะแต่งกายตามปกติ ชุดที่เคยใส่เป็นประจำทุกวันไปร่วมพิธี เฉพาะหมอสู้ทำพิธีเรียกว่า “เจ้าจ้ำ” เท่านั้นจะต้องใส่เสื้อฮี เมื่อทำพิธีเสร็จแล้วชาวบ้านจะนำอาหารที่มาร่วมพิธีกลับไปบ้านของตนเอง ประเพณีไหว้ศาลประจำหมู่บ้านเป็นการสร้างความสามัคคีกลมเกลียว สนุกสนานร่วมกัน

ประเพณีขึ้นบ้านใหม่

เมื่อมีการสร้างบ้านใหม่ต้องไปหาฤกษ์ กำหนดวันที่จะทำพิธีเพื่อเป็นสิริมงคลแก่บ้าน และผู้อยู่อาศัยจากนั้นจึงจัดเตรียมเครื่องใช้ ที่นอน หมอน มุ้ง เครื่องใช้ในครัวเรือนที่จำเป็นต่าง ๆ และของที่ใช้ในพิธี เช่น ไก่ เหล้า และเครื่องเซ่น เจ้าของบ้านผู้ชายจะแต่งกายใส่ชุดฮี ส่วนผู้หญิงจะนุ่งซิ่นใส่เสื้อฮี หมอสู้ทำพิธีจะแต่งกายด้วยชุดธรรมดาสะพายมีดดาบ ถือถุงย่ามสีแดงใส่เครื่องมือ ลีว ค้อน สำหรับทำพิธีตอกเสา ห้องกะลือห้อง พิธีขึ้นบ้านใหม่ เป็นความเชื่อในการเชิญ

เทวดา เจ้าพ่อและผีเรือนมาช่วยปกป้องรักษาคนในบ้านให้ปลอดภัย ร่มเย็นเป็นสุข เจริญรุ่งเรือง ร่ำรวยยิ่ง ๆ ขึ้นพิธีขึ้นบ้านใหม่มักจะทำในเวลาเย็นเริ่มจากแม่เจ้าของบ้านจะเตรียมเครื่องไหว้มีไก่ 3 ตัว ใส่งานเพื่อมอบให้ลุงตาท้าวขวานและชี้ขวานให้ข้าว (เตาไฟกลางบ้าน) เจ้าของบ้าน สะพาย กระบุงข้าวตามประเพณี จะช่วยกันถือที่นอน หมอน มุ้ง ขมุกใส่ง้าวของเครื่องใช้และสิ่งของต่าง ๆ ในการดำรงชีวิตมาวางไว้ข้างบันไดหน้าบ้านเจ้าของบ้านจะต้องจัดหาคู่สามีภรรยาที่อยู่กันอย่าง รบรื่นมารวมขบวนพิธีห้ามคู่ที่มีการหย่าร้าง เพื่อเป็นสิริมงคลในทางที่ดี จากนั้นก็มารวมกันจัด แถวขบวนหน้าบ้านมีหมอแคนเป่าแคน หมอพิธีเดินนำหน้าตามด้วยเจ้าของบ้านชายหญิงและ คู่ครองที่ทำหน้าที่หอบเครื่องนอนและญาติ ๆ เดินวนรอบบ้านใหม่โดยเดินวนขวา 3 รอบ แล้วมา หยุดที่ตีนบันไดก่อนขึ้นบ้าน หมอพิธีจะอ่าน โองการและใช้มีดฟันหัวบ้านใด 1 ครั้ง พร้อมเสกคาถา เพื่อข่มและไล่สิ่งชั่วร้ายออกไป เจ้าของบ้านและขบวนญาติขึ้นมานบนบ้านแล้ว เจ้าของบ้านจะ หว่านโปรยเงินทองให้ทั่วบ้าน บางบ้านจะเลือกเดินวนภายในบ้าน 3 รอบ

จากนั้นหมอพิธีจะนำเหล่าไปเช่นไหว้ผีเรือนที่จะกะลือห้องเพื่อให้ช่วยคุ้มครองผู้ ที่อยู่อาศัยในเรือนให้ปลอดภัยร่มเย็นเป็นสุขทำมาค้าขายเจริญรุ่งเรือง ร่ำรวยเงินทองไหลมาเทมา เต็มบ้านหมอพิธีจะยกปานไม้หรือถาดสังกะสีใส่ง้าว แกงและเครื่องเช่น อัญเชิญเทวดาและเจ้าพ่อ มากินและขอพร จากนั้นนำลือไปดอกที่เสาเอกในห้องกะลือห้อง 1 ครั้ง แล้วเอาถุงข่ามสีแดงใส่ง้าว ค้อน แขวานไว้ที่ฝากะลือห้อง 3 วัน 3 คืน และเอาเครื่องเช่นใส่งานที่ 1 สุ่มตากิน พานที่ 2 สุ่มท้าว ขวาน พานที่ 3 สุ่มชี้ขวานให้ข้าว (เตาไฟกลางบ้าน) พิธีทำกันตรงกลางบ้านบริเวณห้องเปล่ง

การก่อเตาไฟหมอพิธีจะเอาเชื้อไฟมาก่อให้ไฟลุกก่อน เจ้าของบ้านจะต้องคอยเติม เชื้อไฟให้ติดอยู่ตลอดเวลา 3 วัน 3 คืน จึงจะดับได้ มีการเลี้ยงฉลองกันเชิญญาติพี่น้องและคน มาร่วมพิธีทานอาหารร่วมกันเป็นอันเสร็จพิธี

ประเพณีการเสนเอือน (เสนเรือน)

พิธีกรรมเช่นไหว้ผีเรือนของชาวลาวโซ่ง ผีเรือนที่ชาวลาวโซ่งนับถืออย่างเคร่งครัดคือ บรรพบุรุษที่เสียชีวิตไปแล้ว โดยเฉพาะพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ลูกหลานจะอัญเชิญวิญญาณบรรพ บุรุษที่ตายไปแล้วให้ขึ้นเรือน ในห้องกะลือห้องซึ่งเป็นห้องเล็ก ๆ อยู่มุมในขวาสุดของตัวเรือน ลูก ๆ จะจคชื่อใส่ในบัญชีผีประจำบ้าน เรียกว่า “บัญชีเรือน” และจะทำพิธีเลี้ยงผีเรือน เรียกว่า “พิธีเสน เรือน” ในทุก ๆ 2 – 4 ปี เพื่อเป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูของลูกหลานเป็นการระลึกถึง พระคุณของบรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้ว และเป็นการบอกกล่าวให้ผีบรรพบุรุษช่วยปกป้องคุ้มครอง ลูกหลานให้อยู่เย็นเป็นสุข สุขภาพแข็งแรงไม่มีโรคภัยเบียดเบียน

ผีบรรพบุรุษจะเป็นผีที่ดีที่ตายในรายในบ้านหรือเจ็บป่วยแก่ชราตายไม่ใช่ผีที่ตายจาก อุบัติเหตุ หรือผีตายโหง ภายในห้องกะลือห้องจะไม่มีเก้าอี้กระดุก จะมีแต่เพียงแก้วน้ำและถ้วยชาม

วางไว้สำหรับใส่อาหารมาเช่นไหว้ทุก ๆ 10 วัน ข้างฝาบ้านจะเจาะเป็นรูกลม สำหรับให้หมอเสน ที่อาหารที่เช่นผีเรือนลงใต้ถุนเรือน ซึ่งมีความเชื่อว่าผีเรือนจะมากินเครื่องเช่น ชาวไทยทรงดำจะไม่ทำพิธีในเดือน 5 เพราะเป็นช่วงแล้ง ข้าวปลาอาหารไม่อุดมสมบูรณ์ ในเดือน 9 เดือน 10 มีความเชื่อว่าผีเรือนไปเฝ้าเทวดา และเมื่อถึงกำหนดพิธีแล้วไม่ทำพิธีอาจจะมีเรื่องเดือดร้อนต่าง ๆ เกิดขึ้นกับครอบครัวหรือคนในบ้านได้ เนื่องจากผีบ้านผีเรือนออกอยากไม่ได้กินเครื่องเช่นไหว้

การสืบสกุลของตระกูลด้วยการสืบผี จะยึดถือเพศชายเป็นหลักเริ่มจากพ่อบ้าน คนต่อไปต้องเป็นลูกชายหรือหลานชาย ห้ามเป็นเพศหญิงโดยเด็ดขาด

ประเพณีการเสนเรือนจะมี 2 กลุ่ม คือการเสนเรือนผู้น้อยเป็นตระกูลของคนสามัญ ธรรมดาและการเสนเรือนผู้ท้าวเป็นตระกูลที่สืบเชื้อสายมาจากเจ้าในอดีต

พิธีเสนเรือนผู้น้อย โดยเจ้าภาพจะไปปรึกษาหมอเสนกำหนดวัน โดยเลือกวันที่ไม่ตรงกับวันตายของพ่อหรือเฒ่าศพ จากนั้น ไปบอกญาติพี่น้องที่มีผีเดียวกัน และแขกมาร่วมงานญาติพี่น้องที่มีสายเลือดเดียวกัน พ่อแม่เดียวกันจะแต่งกายด้วยชุดธรรมดา ส่วนญาติที่มาจากการแต่งงานจะใส่ชุดเสื้อฮี ส่วนแขกที่มาร่วมงานจะใส่ชุดธรรมดา

เครื่องเช่นไหว้ประกอบด้วยหมู เพราะชาวไทยทรงดำส่วนใหญ่จะเลี้ยงหมูไว้ใช้ในพิธีกรรมเจ้าของบ้านจะนำหมูมามาฆ่าให้ลูกเขยหรือหลานเขยคล้องเสื้อฮีแล้วหามหมูขึ้นบ้านไปวางไว้หน้าห้อง กะลื้อห้อง แล้วทำความเคารพบอกกล่าวผีเรือน ต่อมาเริ่มฆ่าและห่มชุดฮีโครง 7 ซี่ ข้อมกระดูกสันหลัง 7 ซี่ และใส่หมูวางรอบปานเพื่อน เจ้าของบ้านจะทำการตักแต่งปานเพื่อนด้วยใบตอง ภายในใส่อาหารทั้งสดและสุก เช่น หมูสด ข้าวเหนียวพร้อมถั่ว (ตะเกียบ) ข้าวต้มมัด เผือก มัน อ้อย ผลไม้ต่าง ๆ หมากพลู ขน

อาหารที่ใช้ในพิธีและเลี้ยงแขกที่ขาดไม่ได้เด็ดขาด คือ แกงหน่อไม้เปรี้ยว ต้มกระดูกหมู ผักกาดดอง ต้มเครื่องใน

หมอเสนจะคล้องเสื้อฮี ถือวี (พัด) มีผู้ช่วย 1 คน บอกกล่าวบางตอนในกรรมพิธี เจ้าของบ้านจะให้เหล้าขาวแก่หมอเสน และนำอาหารมาเลี้ยง ได้แก่ ถาดไก่ช้อง คือ การตัดปีกและขาไก่มาเรียง แกงไก่ใส่หน่อไม้เปรี้ยว 1 ชาม ข้าว 1 ชาม ข้าวเหนียว หมอเสนจะตอบรับอาหารและเรียกญาติผีเดียวกันมารวมรับประทานอาหารด้วยกัน เสร็จแล้วหมอเสนจะทำพิธีเรียกวิญญาณพ่อแม่ บรรพบุรุษมากินอาหารโดยกินอาหารในปานเพื่อนใส่รูปที่ฝาข้างบ้าน เป็นช่องส่งอาหารให้ผีเรือนโดยเรียกชื่อผีเรือน ทีละคน

ประเพณีการแต่งงาน (งานกินหลองหรือกินดอง)

เมื่อชายหนุ่มและหญิงสาวชาวลาโว้รักใคร่กัน ถึงขั้นตกลงแต่งงานกันก็จะมีการหาฤกษ์ดีและกำหนดวันแต่งงาน จะมีการเตรียมงานแบ่งการเตรียมงานสำหรับฝ่ายชายและฝ่ายหญิงในวัน

งานพิธีเช้า ฝ่ายชายจะยกขบวนขันหมากแล้วส่งลำขึ้นไปบนบ้านและทำพิธีหมั้นก่อน จากนั้นลำจะส่งเจ้าบ่าวให้พ่อแม่เจ้าสาว ลำทั้งสองฝ่ายจะกล่าวโต้ตอบกันเสร็จแล้วจึงพาเจ้าสาวไปไหว้ผีเรือน โดยเจ้าบ่าวและเพื่อนเจ้าบ่าว 5 คน ลุกขึ้นยืนพร้อมกันเอามือประสานอกแล้ววนกราบเหมือนการไหว้ของจีนจนครบจำนวนผีเรือนแล้วไหว้พ่อแม่และญาติผู้ใหญ่ของเจ้าสาว เจ้าสาวและเพื่อนเจ้าสาว 2 คน จะไปกราบขอพรพ่อแม่ และญาติของฝ่ายเจ้าบ่าวเสร็จพิธีจึงเลี้ยงอาหารกลางวัน เมื่อแขกกลับไปหมดแล้ว เหลือแต่ญาติสนิทจะทำพิธีปูที่นอนและส่งตัว เจ้าบ่าวอาจต้องอาสาอยู่ช่วยทำงานในบ้านเจ้าสาวสักระยะก่อนตามสัญญา จากนั้นจึงแยกกันอยู่ตามลำพัง การแต่งกายของเจ้าบ่าวและเจ้าสาวจะใส่เสื้อฮีในการประกอบพิธีการแต่งงาน

ขั้นตอนของพิธีแต่งงานเริ่มต้นเช้าลำฝ่ายเจ้าบ่าวจะทำพิธีสอง (การหมั้น) ที่บ้านเจ้าสาวในห้องกะลือห้อง ซึ่งมีลำของฝ่ายเจ้าสาวคอยอยู่ พร้อมทั้งพ่อ แม่ และญาติผู้ใหญ่ฝ่ายหญิงอยู่ด้วย ลำฝ่ายชายที่ส่งมาทำพิธีสองจะแต่งตัวด้วยเสื้อฮี เจ้าบ่าวจะใส่เสื้อฮีสะพายถุงย่ามภายในใส่มีดโต้และเครื่องเงินยกขบวนขันหมากมาหยุดรออยู่ด้านนอกก่อน เมื่อการเจรจาเสร็จแล้วจึงนำขันหมากขึ้นเรือนมีการกั้นประตูเงินประตูทองเป็นระยะระหว่างทางขึ้นเรือน ถ้าเป็นผู้น้อยจะขึ้นบันไดบ้านตามปกติ แต่ถ้าเป็นผู้ตัว (ผู้ท้าว) ต้องขึ้นบันไดทางกะลือห้องเท่านั้น ในขบวนขันหมากผู้ตัว (ผู้ท้าว) ใช้ขันหมาก 4 อัน คนถือ 4 คน แต่งตัวด้วยเสื้อฮี ผู้น้อยก็เหมือนกัน จากนั้นลำของเจ้าบ่าวจะนำของทุกอย่างที่มากับขบวนขันหมากไปทำพิธีมอบให้พ่อแม่ ฝ่ายเจ้าสาว ฝ่ายบ่าวจะนำเหล่า “เหล่าอุ่นผืน” เป็นเหล่าที่ใช้สำหรับประกอบพิธี ถ้าเป็นผู้น้อยใช้ 4 ขวด ถ้าเป็นผู้ท้าวใช้ 8 ขวด ไปมอบให้ลำฝ่ายเจ้าสาวรินลงในถ้วยที่อยู่ในกะลือห้องพร้อมด้วยขันหมาก ถ้วยหมากพลู เงินสินสอดทองหมั้นทั้งหมด ให้ลำฝ่ายเจ้าสาว ฝ่ายเจ้าสาวจะนำเงินที่ลงท้ายด้วยเลขคู่ เจ้าสาวจะรับทองจากเจ้าบ่าว พิธีตรงนี้เสร็จเมื่อแม่เจ้าสาวนำเงินสินสอดไปเก็บในกะลือห้อง ลำจะนำเจ้าบ่าวพร้อมเพื่อนมาทำพิธีใส่ หรือไหว้พ่อแม่เจ้าสาว โดยการลุกขึ้นยืนพร้อมกันเอามือประสานอกแล้ววนกราบเหมือนการไหว้เจ้าของจีนจนครบจำนวนผีเรือน แล้วจึงไหว้พ่อแม่ ญาติผู้ใหญ่ของเจ้าสาวไหว้แบบเดียวกับไหว้ผีเรือน พ่อ แม่ ญาติทั้งสองฝ่ายจะให้พรเรียกว่า “ไหว้เฮา” เสร็จพิธีมีการเลี้ยงอาหารแก่แขกที่มาร่วมงาน

ประเพณีงานศพ

เมื่อมีคนในครอบครัวเดียวกันตายญาติพี่น้องจะหยุดทำงานทุกอย่างเพื่อไว้ทุกข์และมาจัดงานศพ โดยช่วยกันอาบน้ำศพแต่งตัวศพด้วยเสื้อผ้าใหม่ขึ้นใน สวมทับด้วยเสื้อฮีประจำตัวของผู้ตาย ชาวลาวโขงจะมีเสื้อฮีประจำตัวคนละหนึ่งตัวโดยใช้งานทั้งสองด้านของตัวเสื้อ ด้านที่มีลวดลายน้อยจะใช้ในพิธีงานมงคลส่วนด้านที่มีลวดลายมาก ๆ จะใช้ในพิธีงานศพเมื่อจัดศพตามพิธีกรรมแล้วเอาศพใส่โลงจากนั้นใช้เสื้อฮีกลับด้านในที่มีลายมากออกข้างนอกคลุมโลงผู้ตายอีกที

หนึ่งเสื่อที่ใช้ต้องเป็นเสื่อของผู้หญิงเท่านั้น จากนั้นก็จะประกอบตามพิธีกรรมในพิธีจะมีการ โคนหัวลูกชายผู้ตายแล้วจึงนำไปฝังที่ป่าช้าเมื่อเสร็จพิธี ทุกคนจึงจะกลับไปทำงานตามปกติได้ การกระทำแบบนี้เรียกว่า “กำบ้านกำเมือง” หรือป่าแห้ว (แฮ้ว)

การแต่งกาย ลูกหลานของผู้ตายจะใส่เสื้อขาวเรียกว่า “เสื่อตัก” และโปกหัวด้วยผ้า ส่วน หมอบอกทางในการทำศพไปป่าช้า เรียกว่า “เขย” ต้องแต่งกายด้วยเสื้อผ้าสีดำ สวมหมวก มีผ้าขาว และผ้าไหมยาวประมาณ 1 วา คาดเอวถ้าเป็นผ้าไหมแพรสีแดง ก็คาดไว้ที่หมวก

การวางโลงศพถ้าเป็นผู้ชายให้วางใต้ถุนบ้านด้านในติดกับห้องกะล่อห้อง ถ้าเป็นผู้หญิงให้ วางใต้ชื่อบ้านถัดออกมา มีไม้ไผ่ยาวประมาณ 1 เมตร แขนงไว้เหนือโลงด้านศีรษะสำหรับพาด ของที่จะให้ผู้ตาย เช่น ผ้าไหมแพร ผ้าขาวพับห่อใส่สวิงที่ขาดผืนเล็ก ๆ เรียกว่า “ไผ่กาดำ” ที่ปลาย เท้าศพจะวางอาหาร 1 สำหรับ ไก่ดิบวางบนพานอีกทีหนึ่งเรียกว่า “พานายช้อย” ถ้าศพอยู่ในบ้านจะ ไม่มีพิธีสวดแต่จะจุดไฟไว้ทิศตะวันตกและทิศตะวันออกตลอดเวลาจนกว่าจะนำศพไปเผา ผู้ที่ทำ พิธีคือหมอบอกทางเรียกว่า เขยกกหรือเขยใหญ่ จะแต่งตัวด้วยชุดดำ สวมหมวก มีผ้าขาวคาดเอว ถ้าเป็นผ้าแพรสีแดงจะคาดไว้ที่หมวก มีมีดหมอ 1 เล่ม และตำราบอกทาง

ญาติผู้ตายเชิญแขกรับประทานอาหารเสร็จแล้วจึงให้เขยกกทำพิธีบอกให้ผู้ตายกินนายช้อย (อาหารในพาน) เขยจะใช้มีดปักกระดานหันทางด้านคมออก โดยเขยกกจะนั่งอยู่ด้านปลายเท้าของ ผู้ตาย จะบอกทางให้แก่วิญญาณของผู้ตายไปป่าแห้ว (แฮ้ว) จากนั้นจึงหัน “ขอน” หรือโลงศพไว้ ตรงกลางเรือนให้ด้านศีรษะ ไปทางกะล่อห้อง เพื่อทำพิธีช่อมขวัญ

พิธีช่อมขวัญ เป็นการเรียกขวัญของผู้ตายให้กลับคืนมาโดยผู้ที่ทำพิธีจะถือสวิงเดิน นำหน้าตามด้วยญาติที่นับถือผีเดียวกันเดินวนรอบโลงศพจากซ้ายไปขวารวม 3 รอบ จะมีผู้เฒ่าผู้แก่ มาช่วยดึงแขนออกจากพิธี และเรียกขวัญให้กลับมาอยู่กับตัว ก่อนที่จะนำศพไปป่าช้า เสียบตั้งหอ แก้ว เขียน ปลี (ผู้ชายจะใช้หงส์) แห้วนี้จะนำมาตั้งไว้ด้านหลังของบ้าน หลังจากเผาศพแล้วญาติจะ เก็บกระดูกใส่ในถุงผ้าไหมสีเหลือง ใส่เงินลงไปในถุงมัดปากถุงเอาไปใส่ในโกศที่บ้าน ปัจจุบัน นิยมเอาศพไปเผาที่วัดไทย เหมือนความเป็นอยู่ของไทยมีการ โคนผมไฟหน้าศพเหมือนกัน แต่ของไทยทรงดำมีความเชื่อว่า ถ้าโคนผมหน้าศพเรียกว่า “เสียมผม” เป็นการเรียกขวัญไม่ให้ตาม ไปอยู่กับ ผู้ตาย

ประเพณีปักดวงควาน (แฝวเฮือน)

ประเพณีหลังจากจัดงานศพเพื่อเป็นการเรียกขวัญคนในบ้านให้กลับคืนมา จากการเสีย ขวัญเสียใจเศร้าโศกที่บุคคลในครอบครัวได้เสียชีวิตไป แม้มดจะเป็นผู้ที่ปักดวงควานบ้านเพื่อให้ผู้ อยู่อาศัยและตัวบ้าน ได้พ้นเคราะห์ และพ้นจากความอัปมงคล

การแต่งกายของแม่มดและผู้ช่วยแม่มด จะใส่เสื้อผ้าสีดำ นุ่งผ้าซิ่นลายแตงโม สวมเสื้อ ก้อม แขนยาวสีดำปกติโพกผ้าคลุมหัว แม่มดจะทำพิธีช้อนขวัญของคนในครอบครัวที่มีชีวิตอยู่ และทำพิธีเช่นไหว้ผีเรือนด้วยอาหาร เช่น ไก่ดิบ แกงไก่ใส่หน่อไม้เปรี้ยว ไก่ต้ม หมากพลู ด้วย ข้าวสาร ด้วยข้าวสุก และด้วยข้าวเปลือก และทำการเสี่ยงทายด้วยไม้มอ มีรูปร่างคล้ายตะเกียบเป็น ไม้ไผ่ที่เคยหามาแล้ว ถ้านับไม้มอได้เลขคู่ก็ถือว่าพินเคราะห์แล้ว ถ้าได้เลขคี่ถือว่าไม่ดี อาจ มีคนเสียชีวิตอีกจากนั้นจะทำพิธีทำความสะอาด บัดล้างความบ้าน

ก่อนจะทำพิธี ญาติผู้ตายจะนำเสื้อผ้าของคนที่มีชีวิตอยู่ พร้อมด้วยหมากพลูและเนื้อสด ประมาณ 2 นิ้ว ไปให้แม่มดตรวจดูดวงชะตากรรมก่อน แล้วจึงจะกำหนดวันเพื่อทำพิธีบำบัดล้างความ

พิธีเริ่มจากนำเสื้อผ้าของคนที่มีชีวิตอยู่ภายในบ้านมาใส่ในสวิง พร้อมด้วยข้าวปั้นลูกกลม เล็ก ๆ จัดทำห่อข้าว 10 ห่อ ห่อปลา 9 ห่อ การห่อใบตองให้ทั้งชายยาวออกมาทุกห่อเพื่อใช้ในการเสี่ยงทาย โดยใส่ไว้ในถุงหลา (ถุงย่าม) จากนั้นนำท่อนไม้ขนาดเท่าแขนคนห่อด้วยผ้าขาวไว้บนพื้นบ้านให้ตรงกับชื่อบ้านโดยสมมติเป็นตัวแทนของคนตายและให้ญาติผีเดียวกันนั่งล้อมรอบทำพิธีแม่มดจะถือสวิงที่มีเสื้อและข้าวของเงินรอบขอนไม้ บอกกล่าวให้ผู้ตายไปดีไมให้ผู้ตายเอาชีวิตคนในบ้านไปด้วย ให้คนในบ้านไม่มีใครตายอีก จากนั้นแม่มดจะทำพิธีไหว้ผีเรือนโดยการ เช่นผีเรือนด้วยไก่ดิบวางบนพาน 1 ตัว แกงไก่ใส่หน่อไม้เปรี้ยว ไก่ต้ม หมาก พลู ด้วยข้าวสาร ด้วยข้าวสุก ด้วยข้าวเปลือก จัดวางในกระด้งที่รองด้วยใบตอง เหล้า 1 แก้ว และแม่มดจะทำพิธีเสี่ยงทายด้วยไม้มอ มีรูปร่างคล้ายไม้ตะเกียบเหลามาจากไม้ไผ่ที่เคยใช้กับงานศพมาแล้วจำนวน 1 กำใหญ่ ๆ แล้วให้ญาติอธิษฐานเสี่ยงทายว่าผู้คนในบ้านจะพินเคราะห์หรือไม่ ถ้าพินเคราะห์จะนับได้จำนวนเลขคู่ ในระหว่างพิธีจะมีการให้ญาติกินอาหารเครื่องเช่นพร้อมเหล้าเป็นการเสี่ยงทายว่า จะพินเคราะห์หรือไม่ของแต่ละคน จะทำพิธีแบบนี้ของแต่ละคน จากนั้นนำกระช้อ (ชะลอม) จำนวน 4 ใบใส่เศษผ้าใบขนาด ใบมะยม รำ แกลบ ดินใต้ถุนบ้านคนตาย และเปลือกไม้ นำไก่ที่มีชีวิตอยู่ผูกขาแล้วไปผูกติดกับกระช้อข้างละ 2 ตัว ผูกไก่อ้อมรวมกับกระช้อกับไม้คานทั้ง 2 ข้าง ส่วน ไก่ตัวที่ 5 ผูกไว้ด้านหลังที่นั่งของแม่มด

พิธีบำบัดล้างความตอนนี้แม่มดกับผู้ช่วยเรียกว่า “แห้ว” จะทำความสะอาดบ้านโดยให้ญาติของผู้ตายออกจากบ้านไปให้หมด แล้วใช้ใบมะยมประพรมน้ำมนต์นำกระด้งจี๊ดเถาะเถียด 2 กระด้งไว้ที่เตาไฟ ในครัว 1 กระด้ง และวางไว้ที่หัวบันได 1 กระด้ง ก่อนลงจากบ้านห้ามเหยียบบันไดขั้นแรกและขั้นสุดท้ายเด็ดขาด ผู้ช่วยแม่มดจะหาใบไก่อ้อมรวมกับกระช้อ (ชะลอม) ไปปล่อยที่ทาง 3 แห่ง ก่อนปล่อยให้ตัดเชือกที่ผูกไก่ออกก่อนถือว่าปล่อยทุกข์ปล่อยเคราะห์ ความอัปมงคลให้พ้นจากบ้านและครอบครัว ถ้าใครจับไก่อีกเรียกว่า ไก่เจ๊กตก หมายถึง “ไก่ที่คนเงิน” (เจ๊ก) ทำตกไว้แถวนั้นไม่ใช่ไก่อื่อนำมาแก้เคราะห์ ส่วนไก่อัดสุดท้ายจะมอบให้แม่มดนำกลับไปบ้าน

เรียกว่า “ไถ่บ้านดินตั้ง” การปล่อยไถ่เป็นการปล่อยเคราะห์ต่าง ๆ เป็นอันเสร็จพิธี จากนั้นกลับมาดูรอยเท้าที่ไถ่ไว้ในกระดิ่ง ถ้ามีรอยเท้าสัตว์ เช่น นก หนู มีความหมายว่าดี แต่ถ้ามีรอยเท้าแมวหรือคน รอยนิ้วมือมีความหมายไม่ดี

ประเพณีการละเล่น

การละเล่นของชาวไทยทรงดำจะเริ่มในหลังฤดูเก็บเกี่ยวประมาณเดือน 5 เดือน 6 ของทุกปีเป็นการให้หนุ่มสาวได้สร้างความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกันมากขึ้น ชาวไทยทรงดำได้พักผ่อนร่างกายหลังจากงานหลักในฤดูเพาะปลูก จึงมีการเล่นคอน ฟ้อนแคน อันเป็นการละเล่นพื้นบ้านมาแต่โบราณในปัจจุบันมีการละเล่นในรูปแบบจัดคอนเสิร์ตออกร้านค้าจำหน่ายผลิตภัณฑ์ไทยทรงดำ การเล่นคอนชาวไทยทรงดำเรียกว่า “อินท้ออิน” เป็นการร้องเพลง ร่ายรำ เล่นเพลงแคนและโยนลูกช่วงและต่อกลอนกันจนดึก เริ่มจากเล่นเพลงแคนก่อนจะเล่นกันในบริเวณลานของหมู่บ้าน หรือลานบ้านของฝ่ายหญิง ฝ่ายหญิงจะเป็นผู้เตรียมอาหารไว้เลี้ยงฝ่ายชาย การเล่นเพลงแคนหมอแคนจะเดินป่าแคนหนุ่มสาวจะออกมาจำแค้นเป็นคู่ ๆ มีหมอรำมาร้องเพลงเกี่ยวสาว ฝ่ายหญิงจะออกมาร้องโต้ตอบสลับกันไปมา ผู้ที่อยู่รอบนอกจะตบมือตามจังหวะทำให้เกิดความสนุกสนานครึกครื้น จากนั้นก็มาจับกลุ่มกันเล่นลูกช่วง ซึ่งเป็นเครื่องเล่นที่ทำด้วยผ้าลายดอกหลาย ๆ สี ภายในยึดด้วยเม็ดนุ่น และเม็ดมะขาม มีพู่ผ้าสีต่าง ๆ ยาวประมาณ 29-30 เซนติเมตร อีกด้านหนึ่งมีเชือกสำหรับจับเหวี่ยงในการเล่นลูกช่วง จะแบ่งกลุ่มคนเล่นเป็น 2 ฝ่าย คือฝ่ายชาย 10 คน และฝ่ายหญิง 10 คน ยืนเรียงแถวหน้ากระดานห่างกัน 15 เมตร เริ่มการเล่นจากฝ่ายชายจะจับลูกช่วงเหวี่ยงเป็นวงกลมแล้วโยนไปที่ฝ่ายหญิง ถ้าฝ่ายหญิงรับได้จะเหวี่ยงโยนกลับไปฝ่ายชายกลับไปกลับมา ถ้ารับไม่ได้จะมีการเจรจาต่อรองหรือลงโทษ พอเป็นสนุกสนานแล้วกลับไปจับกลุ่มร้องเพลงร่ายรำเล่นเพลงแคนต่อไป

การเล่นสะบ้า ในภาษาไทยทรงดำเรียกว่า กะบ้า มีลักษณะลูกทรงกลมทำด้วยไม้แผ่นบาง ๆ ขนาดเท่าฝ่ากระป๋อง เวลาเล่นผู้เล่นจะนั่งคุกเข่าด้วยขาข้างเดียว เอาลูกสะบ้าวางไว้ที่หัวเข่า ใช้ไม้ไผ่ตัดหรือตีลูกสะบ้าให้ตรงไปยังเป้าไม้กลมแบนขนาดเท่าจาน โครตีได้ลงเป้าจะเป็นผู้ชนะ จะมีการปรับจากผู้แพ้แล้วแต่ผู้ชนะ

การเล่นฝึมคแดง เป็นการละเล่นในสมัยโบราณในช่วงสงคราม ปัจจุบันไม่นิยมเล่นแล้วการเล่นเริ่มจากใช้กะลามะพร้าวที่มีรูเดียวคว่ำลง แล้วให้คนที่จะสมมติเป็นฝึมคแดงนั่งบนกะลา พร้อมกับผูกตา คนอื่น ๆ จะร้องเพลงและตบมือมีเนื้อร้องดังนี้ “ฝึมคแดงเอ๋ยโต้แย้งโต้จา เชิญมคแดงมาลงตะกร้า เจ้าพระยาฝึมเอ๋ย” เมื่อฝึมคแดงเข้าคนจะล้อมลง จึงเอาเชือกผูกเอาไว้แล้วออกคำสั่งให้ทำอะไรก็ได้จนฝึมคแดงล้มลง ก็แสดงว่าฝึมคแดงออกจากร่างแล้วเป็นความเชื่อของชาว

ไทยทรงดำ หรือลาวโซ่งซึ่งมีลักษณะคล้าย ๆ กับการละเล่นพื้นบ้านของคนไทยทั่วไปคือ ฝั้ว
แก้ว

คติความเชื่อของชาวไทยทรงดำ (ลาวโซ่ง)

ความเชื่อในพิธีกรรมไทยที่มีมาแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ พิธีกรรมตามแนว
พระพุทธศาสนา และพิธีกรรมตามความเชื่อในการนับถือผี และการบูชาบรรพบุรุษ โดยทั่วไปแล้ว
ชาวไทยทรงดำมีความเป็นอยู่ประกอบพิธีกรรมคล้ายคลึงกับวิถีชีวิตของชาวไทย – ลาว ทางภาค
อีสานของไทยแต่ความเชื่อดั้งเดิมของชาวไทยทรงดำทำให้ถูกปฏิบัติกันมาอย่างเคร่งครัดจนถึง
ปัจจุบัน

ความเชื่อในการนับถือผีของชาวไทยทรงดำ ฝั้วทั้งคุณและโทษแบ่งประเภทตาม
ความสำคัญดังนี้

แถน หรือผีฟ้า เป็นเทวดาที่อยู่บนฟ้า มีอำนาจเหนือมนุษย์ทั้งหลาย สามารถบันดาลให้
ทั้งดีและร้ายต่อชีวิตคน และพืชพันธุ์ต่าง ๆ ชาวไทยทรงดำจึงต้องทำให้สบบารมณ์ของแถน ให้
แถนพอใจชีวิตจะได้ดีมีสุข การดำเนินชีวิตของชาวไทยทรงดำจึงอยู่ภายใต้การควบคุมของแถน
ซึ่งแถนก็มีอยู่มากมายแต่ละหน้าที่ดังนี้

แถนหลวง เป็นหัวหน้าของแถนทั้งปวง มีหน้าที่คอยควบคุมดูแลการปฏิบัติงานของ
แถนให้เป็นไปตามปกติ และตัดสินข้อพิพาทต่างๆ ให้เกิดความยุติธรรมแก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

แถนบัวกำลาวิ เป็นผู้ดูแลทุกข์สุขและความอุดมสมบูรณ์ของมนุษย์โลก ควบคุมดินฟ้า
อากาศ และทำให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล

แถนชาด เป็นผู้กำหนดชะตาชีวิต และส่งให้มนุษย์มาเกิดในโลก

แถนแนน เป็นผู้ก่อตั้งมิ่งขวัญของคนทำให้มนุษย์มีอายุยืนยาวตามที่กำหนดให้

แถนบุน เป็นผู้บันดาลความมั่งคั่ง และความอุดมสมบูรณ์ให้เกิดแก่มนุษย์

แถนเคอ เป็นแถนแห่งโรคภัยไข้เจ็บ โดยเฉพาะการเจ็บป่วยในหมู่เด็ก

แถนเคาะ เป็นผู้บันดาลให้เกิดวิเคราะห้ร้าย และภัยพิบัติแก่มนุษย์

แถนสิง เป็นแถนประจำตระกูลของชาติเผ่าไทยดำรักษาผู้อยู่ในวงศ์วานให้อยู่เย็นเป็นสุข

แถนลัด เป็นผู้ดูแลมนุษย์ให้อยู่ในระเบียบวินัย ติดตามจับคนผิดมาลงโทษ และ
คุ้มครองคนดีให้พ้นภัยพิบัติต่าง ๆ

แถนนุงขาว เป็นผู้บันดาลให้เกิดแสงสว่าง ทำให้คนเกิดความสวยงาม ฝั้วบ้าน ฝั้วเมือง
อาจสิงสถิตอยู่ตามป่าเขา หรือต้นไม้ เป็นผู้คุ้มครองรักษาบ้านเมืองให้ร่มเย็น และอุดมสมบูรณ์ มี
หลักแสดงเขตหรือหลักเมืองบางแห่งมีการสร้างศาลาให้อยู่ ใช้ประกอบพิธีเสนา

ผีบรรพบุรุษ เมื่อพ่อ แม่ หรือคนในบ้านตายจะถูกเชิญให้เข้ามาอยู่ในเรือน “กะลือห้อง”
เมื่อถึงปีจะมีการทำพิธีเป็นการเช่นไหว้ผีบรรพบุรุษ

ผีป่า ผีช่วง และผีอื่น ๆ เป็นผีที่สิงสถิตอยู่ตามป่า เขา แม่น้ำ หรือวัดถู่อื่น ๆ ถ้าทำให้ไม่
พอใจ ผีอาจจะทำให้คนเจ็บไข้ได้

ความเชื่อเรื่องขวัญ ชาวไทยทรงดำมีความเชื่อว่า แถนเป็นผู้สร้างให้มนุษย์มาเกิด โดยมี
แถนเป็นผู้ควบคุมการสร้าง และกำหนดมิ่งขวัญของแต่ละคน ถ้ามีขวัญดีจะทำให้คนมีจิตใจปกติ
สุขภาพสมบูรณ์ ถ้าขวัญไม่ดีก็จะเจ็บไข้หรือไม่เป็นปกติสุข ขวัญเป็นสิ่งที่อ่อนไหวง่าย จึงต้องม
ีการทำพิธีสู่ขวัญหรือเรียกขวัญ เช่น ในพิธีปัดรังควาน เป็นเรียกขวัญกลับมาในความเชื่อทุก
พิธีกรรมจะมีการใช้ผ้าที่ทอเก็บไว้มาตกแต่งลวดลาย รวมทั้งการใช้เครื่องแต่งกายที่มีลักษณะเฉพาะ
แต่ละพิธีกรรม ซึ่งเป็นวัฒนธรรมประเพณีสืบต่อกันมาแต่โบราณ จนถึงปัจจุบัน

ลักษณะผ้าทอของชาวไทยทรงดำ

ผ้าทอไทยทรงดำ เป็นผ้าทอที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ เป็นผ้าที่ทอไว้ใช้เองใน
ครอบครัวเป็นการทอด้วยมือโดยใช้กี่โบราณ มี 2 เขา (ตะกอก) ส่วนลวดลายบนผ้าทอจะใช้การปัก
และการปะผ้า เป็นรูปแบบเฉพาะ โดยได้รับอิทธิพลมาจากวัฒนธรรมพุงเหยียน-กองซอน สุมาลย์
โทมัส 2525 ได้กล่าวถึงเทคนิค กรรมวิธีการทอผ้าของไทยว่า กรรมวิธีการทอผ้าเป็นวิชาที่อาศัย
ความจำและความชำนาญเป็นสำคัญ ไม่มีตำราหรือหลักฐานอื่น ๆ ผ้าทออาศัยความจำวิธีการทำ
แล้วถ่ายทอดสืบต่อกันมาโดยรักษาวีธีการ การทำลวดลาย การย้อมสี การทอแบบดั้งเดิมโดย
เครื่องครัด

การเย็บปักและปะของชาวไทยทรงดำ เรียกว่า การทำเอื่อแล้ว คำว่า เอื่อ คือ การปักสอด
เส้นด้ายให้เป็นลวดลายต่าง ๆ แล้ว คือ สร้อยดำ การทำอีกแบบหนึ่งเป็นการเย็บดอก รวมแล้ว
เรียกว่า เอื่อแล้ว ดังนั้นลวดลายของไทยทรงดำจึงมีชื่อเอื่อน้ำหน้า เช่น เอื่อแถนแดง เอื่อดาหลวง
หรือเอื่อตานกแก้ว เอื่อลายตีนจิ้งจก ลวดลายต่าง ๆ เหล่านี้หาดูไม่ได้แล้ว และคนปัจจุบันเองก็ไม่
รู้จัก ชาวไทยทรงดำในสมัยก่อนมีการเย็บปักตั้งแต่เริ่มเป็นสาว จะหัดลงขวง เป็นโอกาสให้หนุ่ม
สาวรู้จักเรียนรู้วิถีหาถู่ครอง ส่วนลวดลายต่าง ๆ คนอายุ 50 ปี ขึ้นไปจะทำขณะนั่งเลี้ยงวัวควาย จึง
ทำให้มีสุขภาพจิตที่ดี

การปักปะลวดลายต่าง ๆ นั้น ใช้ลวดลายเดิมแต่วัสดุจะเปลี่ยนไปตามสภาพแวดล้อมแต่
ละท้องถิ่น ลวดลายเดิมมีรูปแบบเรขาคณิต เช่น มีวิธีการดังนี้ เริ่มจากการตัดเวรีคกระจกติดกับผ้า
บางห้องที่จะใช้เลื่อมแทนแต่ราคาจะลดลง ลวดลายที่เป็นพื้นฐานคือ ลายดอกพรม จากนั้นตัดผ้า
เป็นรูปทรงเรขาคณิต เช่น เป็นรูปสามเหลี่ยม รูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส และรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ใช้ผ้าไหม

หรือผ้าฝ้าย 4 สี คือ สีแดง สีส้ม สีเขียว และสีขาวในการจัดวางให้เกิดลายดอกลักษณะต่าง ๆ แตกต่างกันไปอีก เช่น ลายดอกบัวขาแก้ว (เบาะบัวขาแก้ว) ลายดอกงา ลายหัวแมงดา ลายดอกแปด ลายดอกตะวัน ลายกลีบมะเฟือง ลายดอกมะลิซ้อน ลายดอกจัน ชาวไทยทรงดำจะนำดอกไม้แต่ละดอกมาประกอบทำหน้าหมอน “หมอนลาว” หมอนลูกสี่เหลี่ยมผืนผ้าเรียกว่าหมอนตะพานน้ำ นอกจากนี้ยังใช้ลายฉลุในการทำขอบที่นอนเรียกว่าขอบฟูกและทำขอบผ้าห่ม (มุ้งดำ) เพื่อใช้ในพิธีแต่งงาน โยฝ้ายเจ้าสาวจะต้องทำให้เสร็จภายในวันเดียว และใช้ตกแต่งเสื้ออีชาย เสื้ออีหญิง

การปักผ้าเริ่มจากการเดินเส้น โดยนับเส้นด้ายทำเป็นลายขอกูด ลายหวายอันเป็นลายมาตรฐานบนผ้าเปี้ยว

ลวดลายบนผ้าทอไทยทรงดำ แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ

ลายทอ ผ้าทอของไทยทรงดำมักจะทอเป็นลายขจัดธรรมดา ลายทอผ้าชิ้นจะประกอบด้วยหลายลาย เช่น ลายตาหมู่ ลายตาทึบ หรือตาคู่ ลายก้านาง หรือตาฮั่ว และลายประ

ลายปัก หรือลายแซ่ว เป็นการปักโดยใช้เส้นด้าย หรือไหมปักแบบห้าเดียว และปักแบบสองหน้าเหมือนกัน ลายที่ปักจะเป็นลายรูปทรงเรขาคณิต คล้ายผ้าทอของภาคอีสาน ในการทำลวดลายหน้าหมอน ผ้าเปี้ยว (ผ้าสไบ) ลายประกอบด้วยเสื้ออี ได้แก่ ลายขอกูด ลายดอกเต้า (ลายดอกน้ำเต้า) และลายดอกผักแว่น

ลายปะผ้า เป็นลวดลายที่นิยมกันมาก เป็นลวดลายที่ใช้ทำหน้าหมอน ลายเสื้ออีลายกระเป๋าคาดเอวผู้ชายและลายตกแต่งขอบมุ้งสำหรับพิธีแต่งงาน

ลวดลายอีกประเภทหนึ่ง คือ ผ้าตาหมี ได้ค้นพบผ้าชนิดนี้ที่อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งมีอยู่ผืนเดียวอันเป็นมรดกตกทอดมาจากบรรพบุรุษมีลวดลายตรงกันกับผ้าตาหมีจากเมืองเตี๋ย และเมืองวาด ประเภทสาธารณรัฐเวียดนาม ผ้าตาหมีมีความหมาย หมายถึง ลายตาหมี ท่านผู้รู้ชาวไทยกลุ่มแม่น้ำเตี๋ย ได้อธิบายว่าชาวมอญที่อาศัยในแถบเวียดนามมีผ้าชนิดเดียวกัน แต่ชาวมอญเรียกว่า มัด หมายถึง ตา ส่วนมี คือ หมี รวมกันเรียก “ผ้ามัดมี” ในภาษามอญ คือตาหมี

ลวดลายบนผ้าทอของชาวไทยทรงดำสื่อความหมายที่เป็นคติความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณีมีลักษณะที่มาของลายต่าง ๆ แบ่งเป็น 6 ประเภท คือ

1. ลายพันธุ์พฤกษา
2. ลายสัตว์
3. ลายเครื่องมือเครื่องใช้
4. ลายสถานที่และสิ่งของ
5. ลายเบ็ดเตล็ด
6. ลายปัจจุบัน

ลายพันธุ์พฤษภษา

ลายพันธุ์พฤษภษาเป็นลายที่สื่อความหมายถึง ต้นไม้ ใบไม้ ดอกไม้ หรือผลไม้ สำหรับผ้าและเครื่องนุ่งห่มของชาวไทยทรงดำมีลวดลายพันธุ์พฤษภษาดังนี้

1. ลายดอกเต้า (ดอกน้ำเต้า) เป็นพืชไม้เลื้อยมีลักษณะคล้ายาวมีลูกออกไม่รู้จักจบสิ้น นิยมนำมาใช้ประดิษฐ์ผ้าในวันแต่งงานเพราะเชื่อว่าการแต่งงานเป็นจุดเริ่มต้นของการให้กำเนิดเพื่อขยายเผ่าพันธุ์
2. ลายดอกแก้ว เป็นไม้พุ่มขนาดเล็ก ดอกมีกลิ่นหอมชาวไทยทรงดำรู้จักการจิดและปักจากลายนี้เป็นลำดับแรก เพราะแสดงถึงความอดทนและเยือกเย็น
3. ลายขอกูด ผักกูดมีลักษณะยอดอ่อนจะงอชูดแข่งกันรับแสงแดด มีตำนานของชาวไทยทรงดำเล่าต่อกันมาว่าผักกูดจะปลูกไว้ที่ปลายไร่ ลูกหรือหลานสาวจะต้องไปเก็บมาให้พ่อแม่ ปู่ ย่า ตา ยาย กินเป็นอาหาร วันหนึ่งออกไปหาผักกูด ไม่มีผักกูดจึงร้องไห้ น้ำตาตกดินทำให้เห็นถึงความมีกตัญญู ผักกูดจึงแข่งกันออกช่อจึงเป็นที่มาของลายขอกูดบนผ้าทุกชิ้น โดยเฉพาะผ้าเปี้ยว ผ้าห่ม และด้านข้างของเสื่อฮี
4. ลายดอกจัน ชาวไทยทรงดำมีความเชื่อว่าดอกจันเป็นตำนานรักอมตะของชาวไทยทรงดำเวียดนามในอดีต ปัจจุบันจึงนิยมนำลายดอกจันประดิษฐ์เพื่อมอบให้เจ้าบ่าว และเจ้าสาวหรือผู้อาวุโสในหมู่บ้าน เป็นการแสดงความรักอันบริสุทธิ์มั่นคง
5. ลายแดงโมแดงโมเป็นพืชไม้เลื้อย ผลนิยมนำมารับประทานชาวไทยทรงดำนำลายของแดงโมมาทอเป็นลายแนวตั้งสลับระหว่างผ้าฝ้ายสีครามกับสีขาว โดยลักษณะลายเส้นสีขาวจะมีสีเขียวและคู่สลับกันโดยมีความเชื่อว่าลายเส้นหนาซิดกันสองเส้นเรียกว่า ลายตาเก็บ หรือลายตาจับ มีการรวมกลุ่มหรือใกล้ชิดกันระหว่างพี่น้อง ไทย ลาว และเวียดนาม ลายเส้นเล็กเส้นเดียวเรียกว่า ลายตาเดี่ยว เป็นลายที่แสดงถึงการแยกจากกันเปรียบเหมือนชาวไทยทรงดำต้องพลัดพรากจากบ้านเกิดเมืองนอน ส่วนลายเส้นหนาห่างกันสองเส้นเรียกว่า ลายตาหมู่ หรือลายมาคู่ หมายถึงชาวไทยทรงดำที่ถูกแยกจากกันไม่มีโอกาสจะมาพบบรรจบกันได้ หรือต้องพลัดพรากระหว่างพี่น้องไทยดำในเวียดนาม และไทยทรงดำในประเทศไทย
6. ลายดอกผักแว่น เป็นผักพื้นบ้านประเภทไม้ล้มลุกจำพวกเฟิร์น ขึ้นอยู่ตามชายฝั่งลำน้ำ ห้วย หนอง คลอง บึง มีดอกเล็ก ๆ สวยงามเกิดเป็นกลุ่มและโตเร็ว ชาวไทยทรงดำมีความเชื่อว่าใครสามารถปักลายดอกผักแว่นได้ย่อมแสดงถึงความอดทน ความเอื้อเฟื้อ ประณีตละเอียดอ่อน ดังนั้นลายนี้นิยมมอบให้คู่ขั้วสาวในวันแต่งงาน หรือผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือ

7. ลายดอกพรม เป็นไม้พุ่มมีหนามที่กึ่งก้าน ดอกออกช่อที่ปลายกิ่งกลีบดอกเชื่อมติดกันเป็นหลอดสีขาว มีกลิ่นหอม ชาวไทยทรงดำนิยมปะผ้าประดิษฐ์เป็นลายดอกพรมเป็นจำนวนมาก เพราะเห็นดอกพรมอยู่คู่กับทุ่งนามาแต่เด็ก และเป็นลายที่ง่ายในการใช้เป็นต้นแบบ

8. ลายขาบัว (ดอกบัว) ดอกบัวเป็นไม้น้ำจะบานในช่วงเช้าและหุบในตอนเย็น ชาวไทยทรงดำมีความเชื่อว่า ดอกบัวเป็นสัญลักษณ์ของเวลาหรือเปรียบถึงลักษณะการชูก้านดอก เพื่อหนีน้ำโคลนตม เป็นการประพาศพิศพลาดแม้จะประพาศพิศเพียงใดถ้าทุกคนมีความตั้งใจจริง การคิดลายขาบัวหรือดอกบัวตามจินตนาการนี้เพื่อเป็นการขอขมาหรือทอถวายพระ

9. ลายดอกแปด เป็นลายที่เกิดจากจินตนาการของชาวไทยทรงดำ โดยอัญเชิญแกนทั้ง 8 องค์ มาประดิษฐ์เป็นลายผ้าประกอบด้วย แกนหลวง แกนสิง แกนแนน แกนชาด แกนบัวก่า ล่าวี แกนแม่นาง แกนนุ่งขาว และแกนบุญ ผู้ใดใช้เสื้อผ้าและเครื่องนุ่งห่มลายนี้จะได้รับการดูแลจากแกน เมื่อเสียชีวิตลงวิญญาณจะได้รับความคุ้มครองจากแกน โดยเฉพาะเสื้อฮีที่มีลวดลายดอกแปดโดยใช้ในการคลุมโลงศพ หรือนำมาทำหน้าหมอนเป็นการเย็บปะผ้าฮี

10. ลายดอกมะลิ ชาวไทยทรงดำมีความเชื่อว่าลักษณะของดอกมะลิเปรียบเหมือนผู้หญิง 4 วัย วัยเด็ก วัยรุ่น วัยผู้ใหญ่ และวัยชรา เหมือนลักษณะการเจริญเติบโตของดอกมะลิจากดอกตูม แรกแย้ม บานเต็มที่ และแห้งร่วงลงพื้นดิน จึงให้ตระหนักถึงคุณค่าของลูกผู้หญิงที่ไม่ประพฤตินอกกลุ่มนอกรทาง

11. ลายงา งาเป็นพืชล้มลุก เมล็ดใช้รับประทานเพื่อสุขภาพ มีความเชื่อว่าเมื่อนางมารวมกันเป็นกลุ่มจะเกิดความงามได้ จึงนำมาทำเป็นลายบนผืนผ้า สื่อถึงความสามัคคีและมีความเจริญ

12. ลายดอกพิกุล พิกุลเป็นพืชยืนต้นขนาดกลาง ดอกเล็กมีแปดกลีบ ดอกเป็นช่อ ๆ ละ 2-6 ดอก กลีบดอกสีขาวนวล กลีบรองดอกสีน้ำตาลมีกลิ่นหอม ชาวไทยทรงดำนิยมปักลายดอกพิกุลไว้บนหน้าหมอน สิบเสื้อฮี และเชิงเสื้อฮี เพราะมีความเชื่อที่แสดงถึงความอดทน การหลุดพ้นลักษณะของลายเป็นลายละเอียดใช้เวลาในการปักนานผู้หญิงคนไหนสามารถปักลายนี้ได้ หมายถึงพร้อมที่จะออกเรือนได้

ลายสัตว์

ลวดลายสัตว์เกิดจากจินตนาการเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องบุญคุณ ถิ่นกำเนิด ความขยัน ความรัก ความสวยงาม การคุ้มครอง ความคิดถึง และอำนาจวาสนา โดยสื่อออกมาเป็นรูปร่างของสัตว์ประเภทต่าง ๆ ด้วยวิธีการทอ ปัก ปะ และขีด เช่น

1. ลายตานกแก้ว นกแก้วเป็นสัตว์ที่มีความเชื่อว่าเชื่อสัตย์และมีความสามัคคี สามารถเรียนเสียงภาษาคนและสามารถฝ้ายามคอยระวังคนแปลกหน้าได้ ลายตานกแก้ว ใช้เป็นลายหน้าหมอนเพื่อใช้ในพิธีแต่งงาน
2. ลายหมาขำ เป็นลวดลายที่ประดิษฐ์ขึ้นมาเพื่อรำลึกถึงหมาที่คอยนอนเฝ้าระวังและปกป้องดูแลในขณะที่ผู้หญิงนั่งทอผ้าอยู่ที่ถุนบ้าน จึงได้นำรอยเท้าที่หมาขำมาประดิษฐ์เป็นลวดลาย
3. ลายนาค ชาวไทยทรงดำมีความเชื่อว่านาคเป็นเจ้าแห่งงูทั้งหลาย เป็นผู้กำเนิดฝนให้ตกต้องตามฤดูกาล ทำให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ ส่วนใหญ่ลายนี้จะมีแต่ผู้สูงอายุที่ทำได้เพราะผู้สูงอายุจะได้รับการเคารพยำเกรงของคนทั่วไป
4. ลายแมงมุม เป็นลายที่เกิดจากการเล่าถึงคุณงามความดีมีน้ำใจและระลึกถึงบุญคุณที่แมงมุมได้ช่วยเหลือไว้โดยชายผู้หญิงได้ถูกเสือไล่จนหนีเข้าไปในถ้ำ แมงมุมเกิดความสงสารจึงชักใยปิดปากถ้ำช่วยเหลือให้รอดพ้นจากเสือได้ ชายคนนั้นกลับมาบ้านได้เล่าให้เมียฟัง เมียจึงคิดลวดลายทอเป็นลายแมงมุม
5. ลายผีเสื้อ เป็นลวดลายโบราณที่หมายถึง บรรพบุรุษ หรือหมายถึง เสื้อเมืองหรือแถบ ที่คอยช่วยคุ้มครองดูแลทุกข์สุข ช่วยเหลือมนุษยให้พ้นจากภัยความเดือดร้อน ลายนี้นิยมทำเพื่อมอบให้กับญาติผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือ
6. ลายตัวลิง ลายเกิดจากการเล่าว่าการระลึกถึงลูก ๆ จากหญิงหม้ายซึ่งมีฐานะยากจนไม่มีข้าวให้ลูก ๆ กิน ลูก ๆ จึงหนีเข้าไปป่ากลายเป็นลิงซึ่งมีผลไม้ในป่าเป็นอาหาร จึงไม่กลับมาหาแม่อีก นางจึงเกิดความคิดที่จะทอผ้าเป็นรูปลิงเมื่อยามคิดถึงลูก
7. ลายม้า ในอดีตม้าเป็นพาหนะเดินทางขนส่งสัมภาระ ชาวไทยทรงดำมีความเชื่อว่าม้าวิ่งหือ หมายถึง ความเร็ว ความอุตสาหพยายาม ความแข็งแกร่ง ความกล้าหาญจึงได้ใช้ลวดลายม้าเพื่อยกย่องและทดแทนบุญคุณ
8. ลายแมงป่อง แมงป่องเป็นสัตว์ที่มีขนาดเล็ก แต่มีพิษเวลาต่อยทำให้เจ็บปวดมากชาวไทยทรงดำประดิษฐ์ลายนี้เพื่อใช้ในการข่มขวัญศัตรู และด้วยลักษณะของลายที่มีความละเอียดมาก จึงถูกนำมาเป็นลายต้นแบบบนผ้าจิดของชาวไทยทรงดำจำนวนมาก
9. ลายปลา เป็นลายที่ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อสร้างจิตสำนึกให้มีกำลังใจในการฟันฝ่าอุปสรรคทั้งหลายจนไปถึงจุดหมายปลายทางได้สำเร็จ เนื่องจากในอดีตมีเรื่องเล่าเกี่ยวกับปลาที่ว่ายน้ำวนกระแสน้ำเพื่อกระโดดข้ามแก่งหินที่ขวางกั้นอยู่ในแม่น้ำดำ ด้วยความยากลำบากเพื่อไปวางไข่ที่ต้นน้ำ จึงมีคติสอนใจว่า “คนจนมีสิทธิรวยได้” ถ้ามีความมุ่งมั่นและความพยายามเหมือนปลาที่ฟันฝ่าอุปสรรคได้

10. ลายช้าง ช้างเป็นสัตว์บกที่มีขนาดใหญ่ ชาวไทยทรงดำเชื่อว่า ช้างเป็นสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ แสดงถึงความยิ่งใหญ่ ความเจริญรุ่งเรืองและช้างเป็นสัตว์ที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาด้วย

11. ลายสิงโต สิงโตเป็นสัตว์ป่าที่มักพบเห็นบ่อย ๆ ในการทำหน้าที่เป็นยามยืนเฝ้ารักษาการอยู่ในสถานที่ต่าง ๆ ไว้ป้องกันสิ่งชั่วร้าย ชาวไทยทรงดำจึงนำลายสิงโตมาผลิตบนผืนผ้า แสดงถึงอำนาจ ศักดิ์ศรี กล้าหาญ อดทน และแข็งแกร่งนิยมทำขึ้นเพื่อมอบให้กับผู้อาวุโส

12. ลายงูเหลือม ชาวไทยทรงดำมีความเชื่อเกี่ยวกับงูมาก ถ้านำงูมาทำเป็นลายของผ้า จิตต้องดูความเหมาะสม ทำไปถวายพระสงฆ์ได้ แต่จะไม่ทำให้กับหญิงสาวเนื่องจากงูมักเลื้อยขดไปขดมมา เป็นการเปรียบเทียบและสั่งสอนผู้หญิงไม่ให้ประพฤติปฏิบัติเหมือนกับงู แต่ลายงูเหลือมสามารถมอบให้กับหญิงที่แต่งงานแล้วได้ เพราะหญิงที่แต่งงานแล้วสามารถเผชิญกับอุปสรรคและแก้ปัญหาได้ นับว่าเป็นคนมีชีวิตที่สมบูรณ์แล้ว

13. ลายกบ เนื่องจากชาวไทยทรงดำทำนาเป็นอาชีพหลักจึงใกล้ชิดกับกบ เชื่อกันว่าเสียงร้องของกบเป็นการขอฝนและอวยพรให้ข้าวได้ผล และยังเป็นสัญลักษณ์ของการเกิด การเริ่มต้นใหม่ลายกบปรากฏบนผ้าขาวม้าซึ่งเจ้าสาวต้องเตรียมไว้เป็นของขวัญให้ญาติฝ่ายชายในวันแต่งงาน

14. ลายหน้าเสือ มีเรื่องเล่าว่าในหมู่บ้านเกิดการแห้งแล้งขาดน้ำทำการเกษตร ทำให้ชาวบ้านต้องเดินทางไปถามแถนถึงบนฟ้า เมื่อถึงประตูทางเข้ามีกลองแขวนอยู่หน้าทางเข้าชาวบ้านจึงตีกลอง แถนร้องถามว่าใครแล้วสั่งให้เสือซึ่งขึ้นเป็นยามเฝ้าหน้าประตูออกมาดู แต่เสือไม่ทำอันตรายเพราะคนร้องขอ บอกว่าช่วยพูดกับแถนขอให้น้ำให้กับหมู่บ้านของตนเพราะเกิดความแห้งแล้ง ชาวไทยทรงดำจึงถือว่าเสือเป็นวิญญาณผู้พิทักษ์ แห่งการเกษตรโดยใช้ภาพเสือเป็นเครื่องหมายของฤดูกาลเก็บเกี่ยว จึงทอผ้าเป็นรูปหน้าเสือเพื่อเป็นการระลึกถึงน้ำใจและความดีของเสือ

15. ลายปู ชาวไทยทรงดำนำลายปูมาประดิษฐ์เป็นลายลงบนผ้า ไว้เป็นอุทาหรณ์เพื่อเตือนสติคิดให้รอบคอบเสียก่อนจะทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดลงไป ดังเช่นชายที่ฆ่าปูโดยลืมไปว่าตัวเองผูกเคียวไว้กับปลายอีกข้างหนึ่งบนคานหาบข้าวที่นำไปกระแทกปู เกียวจึงตัดคอของชายคนนั้นขาดและลักษณะของตัวปูที่เดินเร็ววิ่งเร็วแสดงถึงความคล่องแคล่ว จึงทำเพื่อมอบให้แก่ผู้บ่าวสาวในงานวันแต่งงานเชื่อว่าทำมาหากินได้สำเร็จรวดเร็ว

ลายเครื่องมือเครื่องใช้

ลายเครื่องมือเครื่องใช้เป็นรูปแบบลายผ้าที่เกิดจากการสร้างสรรค์ของผู้หญิง ส่วนมากเป็นลายที่พบเห็นโดยทั่วไปยกเว้นข้าวของเครื่องใช้ที่ทำจากไม้แต่มีลวดลายที่สื่อถึงความหมายได้ จึงเกิดรูปแบบเป็นลายผ้า 1 ลาย คือ

ลายข้าวหลามตัด ชาวไทยทรงดำเชื่อว่าลายข้าวหลามตัด คือขันหมากและเชี่ยนหมาก ซึ่งมีลักษณะคล้ายขันหรือพานสำหรับใช้ใส่สิ่งของเพื่อเช่น ใหว่ผีเรือน และประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น การแต่งงาน การต้อนรับแขก

ลายของสถานที่และสิ่งของ

ชาวไทยทรงดำ มีความผูกพันกับพุทธศาสนาเป็นอย่างมากผสมผสานกับการนับถือผี จึงได้คิดประดิษฐ์ลวดลายของสถานที่และสิ่งของลงบนผืนผ้าจำนวน 4 ลาย ตามความเชื่อ ดังนี้

1. ลายหอปราสาท ปราสาทเป็นที่อาศัยของพระเจ้าแผ่นดิน พระ และขุนนาง (เทีย) เทียบเท่ากับชนชั้นผู้ดีตัวของชาวไทยทรงดำ ซึ่งเป็นผู้มีศักดิ์สูงกว่าชาวบ้านทั่วไป ดังนั้นชาวบ้านทอผ้าไปถวายพระหรือมอบให้ผู้อาวุโสซึ่งเป็นชนชั้นผู้ดี ต้องทอลายหอปราสาท ลายนี้ทอในผ้าชิ้นตาหมี ผ้าชิ้นลาว และผ้าสไบ

2. ลายโบสถ์ เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ เพราะการสร้างวัดต้องสร้างโบสถ์เป็นแห่งแรก และเป็นที่ประดิษฐานของพระพุทธรูปที่เป็นองค์พระประธานของวัด ใครสามารถทำผ้าชิ้นตาหมี ผ้าชิ้นลาวหรือผ้าเช็ดหน้า และผ้าสไบลายนี้ได้จะได้รับบุญกุศล ตายไปจะได้ขึ้นสวรรค์ ลายนี้ส่วนมากจะเก็บไว้เป็นมรดกและถวายพระในกิจกรรมของสงฆ์

3. ลายธรรมาสัน ธรรมาสันเป็นที่แสดงธรรมของพระสงฆ์ การทำผ้าชิ้นตาหมีจะทอสามใใส่สำหรับงานบุญเท่านั้น สมัยก่อนจะไม่มัดรวมกับลายอื่นโดยมากจะใช้ลายเดียวตลอดผืนหรือตลอดแถว

4. ลายใบเสมา ใบเสมาเป็นใบปักเขตของสงฆ์หรือของวัดให้มีขอบเขตเป็นสัดส่วน ทั้งนี้เป็นความเชื่อของคนสมัยก่อนที่ทำบุญเพื่อชาติหน้า

ลายเบ็ดเตล็ด

ลายเบ็ดเตล็ด เป็นลายที่ประดิษฐ์ลงบนผืนผ้าของชาวไทยทรงดำ เป็นลายที่เกี่ยวกับธรรมชาติบนท้องฟ้า มี 2 ลาย คือ

1. ลายดาวลอย ชาวไทยทรงดำเชื่อกันว่า ดาวเป็นสิ่งที่อยู่บนฟ้าให้แสงสว่าง นำความเจริญ ความก้าวหน้า และความเฉลียวฉลาดมาสู่ผู้คนได้ ลายดาวลอยที่ปรากฏบนผืนผ้า เชื่อว่าดวงดาวบนท้องฟ้าดาวแต่ละดวงเป็นตัวกำหนดความเชื่อ หมายถึง ความมีโชคลาภ ความอุดมสมบูรณ์ ความหมายที่เป็นสิริมงคลทั้งสิ้น

2. ลายสายรุ้ง ชาวไทยทรงดำเชื่อว่า สายรุ้งคือบันไดที่แกนส่งมนุษย์ลงมาเกิดและคอยรับผู้เสียชีวิตขึ้นไปอยู่กับแกน สายรุ้งที่ปรากฏบนผ้าและเครื่องนุ่งห่ม จึงมีเฉพาะผ้าเปียวหรือผ้าพันศีรษะเท่านั้น เชื่อว่าสายรุ้งเป็นของสูงเป็นทางเดินของแกน

ลายปัจจุบัน

ลวดลายจากการปะผ้า การปักผ้าบนผ้าเปียวโดยใช้ลวดลายเดิมมาผสมผสานให้เกิดลวดลายใหม่ ๆ เกิดขึ้นมากมายในปัจจุบัน จึงไม่ได้มีการตั้งชื่อเพียงแต่รู้ว่า ลายใหม่เกิดจากลายอะไรผสมกับลายอะไรบ้าง เช่น ลายดอกจันผสมลายขาไก่ เป็นต้น การใช้สีในการทำลวดลายยังยึดการใช้สีเดิมอยู่แต่บางท้องที่จะใช้สีสมัยใหม่ เช่น สีฟ้า สีชมพู สีม่วง เพื่อให้ขายได้และเข้ากับยุคสมัย

ลวดลายทั้งหมดที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น เป็นลายที่เกิดจากความเชื่อและพิธีกรรมที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษในประเทศลาว และเวียดนามเหนือ หากดูได้ยาก นับวันจะสูญหายไปไม่มีการทำขึ้นมาใหม่ได้อีก ส่วนที่มีการทำขึ้นมาใหม่นั้นเป็นการคิดลายปะผ้า และการปักผ้าจากการผสมลาย 2 ลาย เข้าด้วยกัน เช่น ลายดอกพรมกับลายดอกแปด ลายดอกบัวกับลายดอกแปด ลายดอกจันกับลายดอกแปด ลายดอกแปดกับลายขอกูด และลายอื่น ๆ อีกมากมาย แต่ไม่มีการตั้งชื่อ ซึ่งลายเหล่านั้นก็มีความสวยงามดูแต่ละลายจะคล้าย ๆ กัน ถ้าได้ดูอย่างละเอียดจะพบว่ามีความแตกต่างกัน

สีย้อมผ้า

สีย้อมผ้าของชาวไทยทรงดำ มี 6 สี คือ สีครามเข้ม สีเหลือง สีส้ม สีเขียว สีแดงหรือสีแดงเลือดหมู และสีขาว ซึ่งแต่ละสีมีวัฒนธรรมความเชื่อดังนี้

1. สีครามเข้มหรือสีดำ เป็นสีหลักของผืนผ้าและการใช้งาน โดยมีความเชื่อว่าเกิดจากการเก็บกตที่ต้องพลัดพรากจากบ้านเกิดเมืองนอนมาเป็นชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย
2. สีครามเข้มและสีขาว เป็นลวดลายการวางสีขาวสลับสีครามเข้มบนผ้าชิ้น โดยสื่อความหมายถึงความเด็ดขาดที่ต้องพลัดพรากจากญาติพี่น้องและบ้านเกิดเมืองนอน ปัจจุบันจะมีสีครามเข้มหรือสีดำและสีฟ้าบนผ้าชิ้นลายแดงโม
3. สีเหลือง เป็นสีที่แทรกอยู่ในลวดลายที่ใช้ตกแต่งผ้าและเครื่องนุ่งห่ม มีความหมายถึง ความสว่างไสว ความเจริญ การเติบโต ความก้าวหน้าให้ความรู้สึกผ่อนคลายมีชีวิตชีวา
4. สีส้ม เป็นสีที่ให้ความรู้สึกอบอุ่น จึงนำมาใช้ประดิษฐ์กับสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว เช่น ในเครื่องรางผูกไว้กับผ้าอ้อมเด็ก เพื่อป้องกันภูตผี และใช้เป็นสีประกอบลวดลายบนหน้าหมอนลายปะหรือลายปักเพื่อถวายพระภิกษุ หรือผู้ใหญ่ที่นับถือ

5. สีเขียว เป็นสีของธรรมชาติพันธุ์ไม้ต่าง ๆ ให้ความรู้สึกผ่อนคลายสดชื่น เยือกเย็นดูแล้วสบายตาสบายใจ

6. สีแดงหรือสีแดงเลือดหมู เป็นสีที่เด่นสะดุดตา ชาวไทยทรงค้ำมีความเชื่อว่าเป็นสีของเลือดเนื้อหรือสิ่งมีชีวิต และสื่อความหมายถึงพวกเผ่าพันธุ์เดียวกัน นอกจากนี้ยังหมายถึงการหยุด การ การสิ้นสุด การหลุดพ้น เช่น การใช้ผ้าแพรสีแดงปิดหน้าศพ การใช้ผ้าฝ้ายสีแดงปิดโลงศพ หรือสีแดงของธงที่ปักเป็นชั้นบันได เป็นความเชื่อในการส่งผู้ตายไปเฝ้าแถน

7. สีขาว เป็นสีที่แสดงถึงความสงบเยือกเย็น ความบริสุทธิ์ สุภาพ และความเบิกบาน ชาวไทยทรงค้ำมีความเชื่อว่าเป็นสีขาวหมายถึงวิญญาณ จึงใช้สีขาวในพิธีไหว้ผี และพิธีงานศพ

การแต่งกาย

การแต่งกายของชาวไทยทรงค้ำมีลักษณะโดดเด่นกว่าชุมชนกลุ่มลาวอื่นๆ ที่อยู่ในประเทศไทย จากสีของเสื้อผ้าที่ใช้สีดำหรือสีครามเข้ม รูปแบบและสีของเครื่องแต่งกายมีลักษณะเดิมจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ชาวไทยทรงค้ำจะใส่เสื้อผ้าปกติตามสภาพท้องถิ่น แต่เวลาที่มีพิธีกรรมต่าง ๆ ที่ยึดถือปฏิบัติกันมานั้นจะต้องใส่เสื้อผ้าตามแต่ละพิธีกรรม ซึ่งดูแล้วมีความเป็นระเบียบวินัยสูงกว่ากลุ่มชุมชนอื่น ๆ ลักษณะการแต่งกายของชาวไทยทรงค้ำมีดังนี้

เสื้อก้อมผู้ชาย หมายถึง เสื้อที่มีรูปทรงสั้น ความยาวตั้งแต่คอถึงสะโพกบนใช้คู่กับเสื้อเชิ้ตสีขาวข้างใน เวลาใส่พับปกเสื้อเชิ้ตออกข้างนอก เรียกว่า “คอแก่น” หมายถึง คอ 2 ชั้น สวมใส่ไปทำงานเดินทางไปต่างหมู่บ้าน ลักษณะของเสื้อก้อมเป็นเสื้อคอตั้งไม่มีปก แขนยาว ทรงกระบอกถึงข้อมือ การต่อแขนเสื้อจะมีผ้ารูปสี่เหลี่ยมไว้ได้รักแร้ ชายเสื้อด้านข้างแทรกด้วยผ้ารูปสามเหลี่ยมตั้งแต่เอวจนถึงสะโพก เพื่อให้ชายเสื้อบานออก ด้านหน้าผ้าตลอดมีสวบลีติดกระดุมเงินยอดแหลม 9-13 เม็ด ในสมัยก่อนเสื้อก้อมใช้มือเย็บทั้งตัวแต่ปัจจุบันใช้จักรเย็บแทน สีของเสื้อเป็นผ้าย้อมครามเข้มอันเป็นสีที่แสดงถึงความเศร้าโศก อ้างว้าง และเดี๋ยวคายที่ต้องพลัดพรากจากบ้านเกิดเมืองนอน

เสื้อก้อมจะใส่กับกางเกง ล้วงฮีหรือกางเกงขายาวสีดำ มีลักษณะคล้ายกางเกงชาวประมง ความยาวของกางเกงเสมอข้อเท้า ขากางเกงแคบเล็กน้อยใช้ใส่ร่วมงานพิธีตามประเพณี เช่น งานเสนาเรือน งานแต่งงาน จะคาดกระเป๋าคัดเย็บด้วยผ้าฝ้ายสีครามเข้ม รูปทรงกระเป๋าคัดเย็บฝังภายในเป็นกระเป๋าคัดเย็บ 2 ชั้น มีฝาปิดเปิดได้บางแบบใช้จับด้านหน้าตกแต่งด้วยวิธีการปะผ้า ลายดอกจันลายดอกมะลิ ตรงกระดุมประดับกระจกหรือมีลูกบิดห้อยทิ้งชายให้ดูสวยงาม บางพื้นที่ก็ไม่นิยมห้อยลูกบิดบอกว่าเหมือนพวกชาวเขาจึงทำเป็นแบบดั้งเดิม ชายกระเป๋าคัดเย็บ

ทั้งสองข้างมีวงกลมปลายเรียวเย็บพับด้วยผ้าไหมหลากสีโดยมัดรวมกันเป็นพู่ตรงชายสุดทั้งสองข้างคล้ายหางหมู

เสื้อก้อมผู้หญิง มีความหมายและสีเหมือนของผู้ชายแต่มีลักษณะแตกต่างกันตรงเสื้อก้อมคอตั้งไม่มีปก เข้ารูป แขนยาวทรงกระบอกรัดข้อมือ เพื่อให้แนบลำตัวจะได้รับความอบอุ่นและป้องกันความร้อนได้ดี การต่อแขนติดกับลำตัวต่อตรง ๆ และมีผ้าแทรกใต้รักแร้ ตัวเสื้อยาวเหนือสะโพกผ่าหน้าตลอด ติดกระดุมเงินเหมือนเสื้อก้อมผู้ชาย เวลาใส่เสื้อก้อมจะใส่กับผ้าชิ้นลายแดงโม ผ้าชิ้นของผู้หญิงที่ยังไม่แต่งงานจะนุ่งชิ้นต่อหัวแต่ถ้าแต่งงานแล้วจะต้องนุ่งชิ้นซ้อน 2 ชิ้นเพื่อป้องกันประจำเดือนที่อาจจะมาไม่เป็นปกติ ลักษณะของผ้าชิ้นจะมี 3 ส่วน คือ หัวชิ้นอยู่ด้านบนสุดเป็นผ้าฝ้ายสีครามเข้ม ตัวชิ้นอยู่ตรงกลางจะมีความหนากว่าหัวชิ้นเป็นผ้าทอลายแดงโม เวลาที่นุ่งจะทบชาย 2 ข้าง มาตรงกลางแล้วคาดเข็มขัดคดลชชายลงมา ดินชิ้นอยู่ล่างสุด เป็นผ้าทอด้วยผ้าฝ้ายเส้นหนา เพื่อช่วยถ่วงน้ำหนักของตัวชิ้นให้อยู่ตามรูปทรงผู้หญิงชาวไทยทรงดำจะสะพายกระเป๋าสานเรียกว่า “กระต๊อบ” สำหรับเก็บของใช้ระหว่างเดินทาง แต่ถ้าใส่ชุดก้อมออกงานจะมีผ้าสไบหรือผ้าเปี้ยวทั้งแบบดั้งเดิมและผ้าสไบสมัยใหม่เป็นสีสันต่าง ๆ ผ้าสไบผ้าเปี้ยวมีลักษณะเป็นผ้าที่ทอจากพืชมขนาดเล็ก เรียกว่า “พื้มเจ็ด” ความยาวแล้วแต่ผู้ใช้ ผ้าเปี้ยวจะเป็นผ้าฝ้ายสีดำหรือสีครามเข้ม มีการปักลวดลายที่ชายทั้งสองด้านเป็นลายดอกแปดกับลายขอกูด โดยมีหน้าหลังเหมือนกันสำหรับผู้สูงอายุจะผูกผ้าเปี้ยวที่อกอย่างเดียว ไม่ได้ใส่เสื้อหรือถ้ามีอากาศร้อนมาก ๆ นิยมใส่เสื้อน้อยเป็นเสื้อคอกลมแขนกุดหรือเสื้อชั้นในสายเดี่ยวสีดำหรือสีครามเข้มแล้วสะพายด้วยผ้าลูกไม้สีดำบาง ๆ หรือผ้าสไบสีดำ

เสื้อฮีของผู้ชาย หมายถึง เสื้อยาวหรือเสื้อผี เป็นเสื้อที่ใช้ได้ทั้งสองด้าน ด้านที่มีลวดลายมากจะไว้ด้านในเมื่อใส่ไปงานมงคลชาวไทยทรงดำมีความเชื่อว่าลวดลายมากนั้นขโมยมาจากผี จึงต้องปกปิดไว้จะใช้ด้านที่มีลวดลายมากในงานศพ รวมทั้งศพของตัวเองนั้นจะใช้ด้านที่มีลวดลายมากคลุมหีบศพ ชาวไทยทรงดำจะมีเสื้อฮีประจำตัว เพื่อไว้ใช้งานตามวัฒนธรรมประเพณี ลักษณะของเสื้อฮีเป็นเสื้อยาวถึงเข่าผ่าหน้า ที่ขอบคอเสื้อกิ้นด้วยผ้าไหมสีต่าง ๆ และตกแต่งลวดลายการปะผ้า ใต้รักแร้ใช้ผ้าไหมขริบเป็นลวดลายหลากสีตกแต่งด้วยการปะผ้าลวดลายหลากสี และปักลายขอกูดตกแต่งลวดลายการปะผ้าสีที่ชายเสื้อตลอดแนว ตะเข็บทุกตะเข็บใช้ผ้าไหมสีดำหุ้มทับ เสื้อฮีจะมีสีดำหรือสีครามเข้ม สีที่ใช้ตกแต่งลวดลายมีสีแดง สีเหลือง สีเขียว และสีขาว เสื้อฮีใส่กับกางเกงขาวสีดำหรือสีงฮี

เสื้อฮีผู้หญิง มีความหมายและลักษณะการใช้งานเหมือนเสื้อฮีผู้ชาย แต่มีความแตกต่างกันตรงรูปแบบเสื้อฮีของผู้หญิงจะใช้การสวมหัวเวลาใส่ คอวีตัวยาวถึงเข่าไม่มีปกด้านในจะมีการ

ตกแต่งลวดลายสีหลายสีบนตะเข็บทุกตะเข็บ ใช้วิธีการปะผ้าและปะลวดลายบนด้านหน้าตัวเสื้อีตลอดความยาวของเสื้อและที่ชายเสื้อ ในการใส่เสื้อีจะใส่กับผ้าชั้นลายแดงโม

เสื้อีโตหรือเสื้อีโทผู้ชาย เป็นเสื้อีล้าลองมีขนาดใหญ่ใส่ไปงานที่ไม่มีพิธีการมาก ลักษณะของเสื้อีโตเป็นผ้าฝ้ายสีครามเข้มหรือสีดำ คอตั้งแขนยาวทรงกระบอก ผ้าหน้าตลอด ติดกระดุมเงิน 10-19 เม็ด ลักษณะการใช้งานคล้าย ๆ กับเสื้อีก้อม

เสื้อีตัก คำว่า ตัก หมายถึง ตกใจหรือใจหาย เป็นเสื้อีที่ทำจากผ้าดิบตัดเย็บไม่ประณีต คอวีไม่มีแขน ไม่มีลวดลาย ผู้ชายและผู้หญิงใช้เสื้อีตักแบบเดียวกันสำหรับใช้ในงานศพ เพื่อแสดงให้เห็นว่าเป็นญาติสายโลหิตเดียวกัน

ผ้าเปี้ยวหรือผ้าพันศირชะ ชาวไทยทรงดำจะใช้ผ้าเปี้ยวพันศिरชะแทนหมวก เป็นผ้าฝ้ายหรือผ้าไหมสีครามเข้มหรือสีดำ เป็นสัญลักษณ์ของการมีเจ้าของและคนชรา ในงานแต่งงานฝ้ายหญิงจะเตรียมผ้าเปี้ยวไว้เป็นผ้าไหว้ให้แก่แม่สามี คนสูงอายุจะห่มผ้าเปี้ยวอยู่กับบ้านหรือไปวัดโดยห่มแบบสไบ เมื่อเสียชีวิตลงก็ต้องห่มผ้าเปี้ยวเพื่อให้รู้ว่าเป็นคนตระกูลเดียวกัน ในสมัยก่อนมีการทำผ้าเปี้ยว 4 ชนิด คือ ผ้าเปี้ยวเบาะหรือเปี้ยวดอก เป็นการปักลายดอกที่ชายผ้าเปี้ยวทั้ง 2 ข้างลายขดวงกลมสลับสีไหมตรงกลางเป็นลายดอกแปด (เบาะแปด) แล้วจึงเย็บลายขอกูออกมา 8 แฉก เรียกว่า ขอกูคุดหวาย

ผ้าเปี้ยวดอกผักแว่น เป็นการเย็บคอกรอบสี่เหลี่ยมต่อกันยาวเกือบตลอดพื้น มีปุยห้อยตรงริมชายผ้า สีไหมที่ปักจะใช้ 2 สี คือ สีขาวธรรมชาติของไหม และสีแดงเลือดหมู ผ้าเปี้ยวชนิดนี้เหมือนผ้าเปี้ยวในเมืองแดง (เขียนเบียนฟู) มากที่สุด และดอกผักแว่นซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของไทยทรงดำ ผ้าเปี้ยวชนิดนี้ทำกันมากที่ตำบลคอนมะนาว จังหวัดสุพรรณบุรี

ผ้าเปี้ยวขาบัว (ขาบัว) คำว่า “บัว” หมายถึง พวงหรือรับ เริ่มลายจากมุมผ้าแบ่งเป็นส่วน ๆ แล้วจึงทำเป็นดอกเลื่อนชั้นขึ้นไปเป็นรูปสามเหลี่ยมจนเกิดลวดลายต่าง ๆ โดยใช้ไหมสีแดง สีขาว สีเขียว สีเหลือง ผ้าแบบนี้พบได้ที่ตำบลหนองปรัง จังหวัดเพชรบุรี

ผ้าเปี้ยวสายรุ้ง เป็นการปักสีขึ้นด้านบนชายผ้าให้เป็นเส้นตรงหลาย ๆ เส้น โดยปักแบบคู่ตรงข้ามให้มีขนาดเท่ากัน นำเม็ดผ้าซึ่งเกิดจากการปักไหมสีคล้ายดอกแปดเย็บติดหัวท้ายด้านละ 8 ลูก ด้านข้างด้านละ 4 ลูก เป็นการถ่วงน้ำหนักชายผ้า ผ้าเปี้ยวแบบนี้พบได้ที่ตำบลหนองปรัง จังหวัดเพชรบุรี

ผ้าเปี้ยว มีการพัฒนาลวดลายให้มีรูปแบบหลากหลาย ถูกใจผู้ซื้อจึงมีการสอนออกแบบลายและวิธีการทำ ที่กลุ่มไทยทรงดำ ตำบลคอนมะนาว จังหวัดสุพรรณบุรี

ปัจจุบันผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกของชาวไทยทรงดำ ส่วนใหญ่จะเป็นประเภทสิ่งทอและเครื่องจักสานโดยใช้วัฒนธรรมเดิมที่สืบทอดกันมาพัฒนาลวดลายและรูปแบบให้ทันสมัยเข้ากับภาวะ

สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจสังคมในยุคปัจจุบัน รูปแบบสิ่งทอ จะผลิตออกมาเป็นเสื้อผ้าที่สื่อถึงวัฒนธรรมเดิม เช่น เสื้อฮี เสื้อก้อม ผ้าซิ่นลายแดงโม ผ้าเป็ยว กระเป๋าคาดเอว กระดุม เครื่องประดับ เป็นต้น ส่วนข้าวของเครื่องใช้แต่ละกลุ่มได้พัฒนารูปแบบมากขึ้นเพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่แพร่หลายในกลุ่มวัยรุ่นเพิ่มมากขึ้น เช่น กระเป๋าใบเล็กใส่ของอเนกประสงค์ กระเป๋าใส่มือถือ ผ้าแขวนตกแต่งบ้าน หมอน ยาม โมบาย ลูกช่วง ฯลฯ ส่วนเครื่องจักสาน เช่น กะเหล็บ ขะมุก เป็นต้น

5. แนวคิดเกี่ยวกับการออกแบบผลิตภัณฑ์และปัจจัยผู้บริโภค

มนุษย์รู้จักการออกแบบมานานกว่า 6,000 ปีมาแล้ว ใ้้ความคิดสร้างสรรค์ให้กลมกลืนกับธรรมชาติ สามารถปรับปรุงความเป็นอยู่ด้วยการรู้จักการตัดแปลง ปรับแต่ง และการเลือกสรรสิ่งต่างๆ ที่มีอยู่มาประดิษฐ์ ให้มีหน้าที่ประโยชน์ใช้สอยก่อนเสมอฉะนั้นการออกแบบจึงมีความหมายที่กว้างขวางตามความเข้าใจที่แตกต่างกันไป ในที่นี้จะยกตัวอย่างคำจำกัดความของการออกแบบตามทรรศนะ และประสบการณ์จากแนวคิดของหลายๆ ท่าน ดังต่อไปนี้

วิรุณ ตั้งเจริญ (2552, หน้า 18) กล่าวว่า การออกแบบคือ การวางแผนสร้างสรรค์รูปแบบโดยวางแผนจัดส่วนประกอบของการออกแบบให้สัมพันธ์กับประโยชน์ใช้สอย วัสดุ และการผลิตของสิ่งที่ต้องการออกแบบนั้น

อารี สุทธิพันธุ์ (2551, หน้า 82) กล่าวว่า การออกแบบ หมายถึง การสร้างสรรค์สิ่งใหม่เพื่อประโยชน์และความงามด้วยการนำส่วนประกอบของการออกแบบมาใช้ (Element of Design) และหมายถึงการปรับปรุงของเดิมที่มีอยู่แล้วดัดแปลงให้เหมาะสมยิ่งขึ้น (Organize and Reorganize) (อารี สุทธิพันธุ์)

สิทธิศักดิ์ รัชศรีสวัสดิ์กุล (2539, หน้า 8) กล่าวว่า การออกแบบเป็นกิจกรรมอันสำคัญประเภทหนึ่งของมนุษย์ซึ่งหมายถึงสิ่งที่มีอยู่ในความนึกคิด อันอาจจะเป็นโครงการ หรือรูปแบบที่นักออกแบบกำหนดขึ้น ด้วยการจัดทำทาง ถ้อยคำ เส้น สี แสง เสียง รูปแบบ และวัสดุต่างๆ โดยมีกฎเกณฑ์ของความงาม

นักออกแบบผลิตภัณฑ์ (Product) ที่ดีมีคุณภาพ ควรคำนึงถึง องค์ประกอบที่มีความสำคัญ และต้องใช้ความคิดสร้างสรรค์ วิธีการต่างๆ มาผสมผสานเพื่อสร้างเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีความเหมาะสม โดยนักออกแบบควรคำนึงถึงหลักการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่สำคัญ ดังต่อไปนี้ คือ 1)หน้าที่ใช้สอย(Function) 2)ความปลอดภัย(Safety) 3)ความแข็งแรง(Construction) 4)ความสะดวกสบายในการใช้(Ergonomics) 5)ความสวยงาม(Aesthetics) 6)ราคาพอสมควร(Cost) 7)การ

ซ่อมแซมง่าย (Ease of Maintenance) 8)วัสดุและวิธีผลิต(Materials and Production) และ 9)การขนส่ง (Transportation) (วัชรินทร์ จรุงจิตสุนทร.2548, หน้า 25-35)

โดยเฉพาะการออกแบบ เป็นงานแขนงหนึ่งของศิลปะ ซึ่งจะต้องมีหลักเกณฑ์ในการสร้างสรรค์ ดังนั้นหลักของการออกแบบจึงแสดงออกทางความงาม หรือ โครงสร้างของศิลปะซึ่งนักออกแบบจะต้องคำนึงถึงหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้ คือ

1. ความเป็นหน่วย (Unity) หมายถึง การออกแบบจะต้องคำนึงถึงงานทั้งหมดให้อยู่ในหน่วยเดียวกันเป็นกลุ่มเป็นชุดสัมพันธ์กันทั้งหมด มีความเชื่อมโยงกันได้ ในการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่เป็นชุดหรือมีหลายขนาด การออกแบบควรคำนึงถึงรูปแบบความเห็นหน่วย เพราะจะช่วยให้ผลิตภัณฑ์เกิดความเป็นเอกลักษณะ

2. ความสมดุล (Balancing) หมายถึง ความสมดุลในงานออกแบบนั้นๆ ซึ่งเป็นหลักทั่วไปของงานศิลปะ ความสมดุลที่เกิดขึ้นอาจมาจากองค์ประกอบต่าง ๆ กัน เช่น รูปทรง ขนาด ความหนาแน่น สี ลักษณะความสมดุลแบ่งออกได้ 3 ประการ คือ 1)ความสมดุลในลักษณะเท่ากัน (Symmetry Balancing) คือ มีลักษณะที่มีความเท่ากันทั้งซ้าย-ขวา บน-ล่าง ความสมดุลในลักษณะเช่นนี้ ดูง่ายและเข้าใจง่าย ให้ความรู้สึกนิ่งเฉยคงที่ 2)ความสมดุลในลักษณะไม่เท่ากัน (Asymmetry Balancing) คือ มีความสมดุลกันในตัวเอง ไม่จำเป็นต้องเท่ากัน แต่ดูแล้วเกิดความรู้สึกว่าสมดุลกันในตัว ลักษณะการสมดุลแบบนี้ผู้ออกแบบจะต้องมีการประกอบ และทดสอบดูให้แน่ใจเสียก่อน ซึ่งอาจเป็นความสมดุลที่เกิดจากลักษณะที่แตกต่างกันก็ได้ เช่น ใช้ความสมดุลด้วยผิว (Texture) ด้วยแสง-เงา (Shade) หรือด้วยสี (Color) เป็นต้น 3)ความสมดุลในลักษณะจุดศูนย์ถ่วง (Gravity Balancing) คือการออกแบบใดๆ ที่เป็นวัตถุสิ่งของ และจะต้องใช้งานการทรงตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานออกแบบผลิตภัณฑ์นั้น จุดศูนย์ถ่วงมีความจำเป็นต้องคำนึงถึงเป็นพิเศษ เพราะบรรดาเครื่องใช้สอยทั่วไปจะต้องตั้งซึ่งมีน้ำหนักกดลงที่ฐาน ดังนั้นเรื่องของจุดศูนย์ถ่วงจึงหมายถึง การทรงตัวของวัตถุสิ่งของนั่นเอง

3. ความสัมพันธ์ทางศิลปะ (Relativity of Art) หมายถึง ความสัมพันธ์กันในเรื่องของศิลปะ เป็นสิ่งที่จะต้องพิจารณากันหลายขั้นตอน เพราะเป็นเรื่องของความรู้ที่สัมพันธ์กัน ได้แก่ การเน้นส่วนสำคัญหรือจุดสนใจ (Emphasis or Center of Interest) ในงานด้านศิลปะ นักออกแบบจะต้องเน้นให้เกิดสิ่งประทับใจแก่ผู้เห็น โดยไม่ต้องบอกกล่าว เป็นความรู้สึกรวมอันเกิดขึ้นเองจากผลงานนั้น จุดสำคัญรอง (Subordinate) เป็นส่วนที่มีความสำคัญรองลงไป ส่วนนี้จะช่วยให้เกิดความลดหล่นทางผลงาน และนักออกแบบจะต้องคำนึงถึง 1)จังหวะ (Rhythm) โดยทุกๆ ไปแล้ว สิ่งที่สัมพันธ์กันย่อมมีจังหวะ ระเบียบ หรือความถี่ห่างในตัวเอง หรือสิ่งแวดล้อมที่สัมพันธ์อยู่ไม่ว่าจะเป็น เส้น สี แสง เงา หรือช่วงจังหวะของการตกแต่งและลวดลาย 2)ความแตกต่าง (Contrast)

เป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นโดยมีความประสงค์ให้เกิดความขัดแย้งเพื่อแก้ปัญหาความซ้ำซาก ความจำเจ หรือเกิดความเบื่อหน่าย โดยอาศัยหลักความแตกต่างทำให้ผู้พบเห็นเกิดความรู้สึก ตื่นเต้น ใ้ใจ 3) ความกลมกลืน(Harmony) ความกลมกลืนในที่นี้หมายถึง การพิจารณาในส่วนรวมทั้งหมด แม้จะมีบางสิ่งบางอย่างที่แตกต่างกันก็ตาม การใช้สีที่ตัดกัน หรือการใช้ความแตกต่างของผิวการใช้เส้นที่ขัดกัน ความรู้สึกส่วนน้อยนี้ไม่ทำให้ส่วนรวมเสียก็ถือว่าเกิดความกลมกลืนในภาพรวม (สาคร คันธโชติ, 2528. หน้า 31-32)

จากทฤษฎีดังกล่าวจะเห็นได้ว่า การออกแบบคือสิ่งที่มนุษย์จัดระบบความคิดโดยผ่านกระบวนการสร้างสรรค์ ประสานกับการจัดองค์ประกอบให้มีรูปแบบสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้อย่างเหมาะสมและสวยงาม พอสรุปได้ว่า “การออกแบบ” เป็นกิจกรรมอันสำคัญประการหนึ่งของมนุษย์ซึ่งหมายถึงสิ่งที่มีอยู่ในความนึกคิด (Idea) หรือรูปแบบที่นักออกแบบกำหนดขึ้นด้วยการนำส่วนประกอบของการออกแบบมาใช้ โดยมีกฎเกณฑ์ทางความงามและประโยชน์ใช้สอย

ความเข้าใจการออกแบบ

เมื่อมนุษย์มีความคิดและมีประสบการณ์อันกว้างขวางมากขึ้น ความต้องการที่จะศึกษาให้กว้างขวาง ลึกซึ้งก็เพิ่มขึ้นตามลำดับ ด้วยเหตุนี้เองจึงทำให้มนุษย์มีความคิดเห็นที่แตกต่างกันออกไปและเป็นความจำเป็น ที่ผลักดันให้มนุษย์พยายามที่จะทำความเข้าใจเกี่ยวกับการออกแบบให้มากขึ้นจนกระทั่งปัจจุบัน การออกแบบมีความแปลกใหม่และหลากหลายมากขึ้น เนื่องจากเป็นยุควิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีก้าวหน้าไปมาก รวมทั้งวิสัยทัศน์และพฤติกรรมผู้บริโภคก็เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากเช่นกัน ดังนั้นการออกแบบจึงต้องคำนึงถึงความก้าวหน้าและความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลา ทั้งนี้เพื่อให้ สามารถตอบสนองความต้องการของมนุษย์ในโลกปัจจุบันและเพื่อให้เป็นแบบอย่างที่น่าศึกษาต่อไปในอนาคต

ความสำคัญของการออกแบบ

การออกแบบที่ดีมีความสำคัญอยู่หลายประการ คือ

1. ช่วยให้ระบบการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารมีความรัดกุมตรงเป้าหมาย และฉับไว เนื่องจาก ในกระบวนการออกแบบนั้น จะต้องศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับ ประเภทของสื่อที่เหมาะสม ลักษณะ และศักยภาพของ กลุ่มเป้าหมายและกลวิธีการนำเสนอเพื่อนำทั้งหมด ที่กล่าวมานี้ไปสู่การปฏิบัติการในการออกแบบ ดังนั้น หากเป็นผลงานออกแบบที่เสร็จสมบูรณ์และมีคุณภาพแล้วก็จะ เป็นสิ่งที่มีความครอบคลุมข้อความ ที่ต้องการสื่อสารอย่างรัดกุมชัดเจนรวมทั้งตรงกลุ่มเป้าหมาย และถูกนำเสนอสู่สายตาของกลุ่มเป้าหมายอย่างรวดเร็ว

2. ช่วยพัฒนาระบบสื่อสารให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เนื่องจากในระบบการสื่อสารนั้นจะต้องมี “สื่อกลาง” ที่นำเสนอข้อมูลข่าวสารไปสู่ผู้ชม ผู้ฟังหรือผู้บริโภค และการออกแบบนี้เองก็จะเป็นกลวิธีหนึ่ง ที่ทำให้สื่อดังกล่าวมีความสมบูรณ์และสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ทำให้ผู้รับข่าวสารข้อมูลที่เกิดจินตภาพได้ดีและมีผลต่อการพัฒนาแนวความคิดเกี่ยวกับสิ่งใหม่อยู่เสมอ เนื่องจากการออกแบบนั้น จะนำแนวคิดเกี่ยวกับ “ความงาม” ตามแนวทางของสุนทรียศาสตร์ และองค์ความรู้เกี่ยวกับการสร้างสรรค์งานศิลปะเข้าไปผนวกกับวิธีการออกแบบ ดังนั้นผลงานที่เกิดขึ้นนอกจากจะสามารถทำให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพแล้วยังทำให้ผู้ชม หรือผู้บริโภคเกิดจินตนาการเกี่ยวกับสิ่งใหม่ที่น่าสนใจออกแบบ และทำให้รับรู้ถึงความคิดทางการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ อันเกิดจากการใช้องค์ความรู้ทั้งสามส่วนมาประสานกันจนเกิดผลงานการออกแบบที่ดี

4. ช่วยสนับสนุนการสร้างค่านิยมทางความงาม ค่านิยมทางความงามในที่นี้ หมายถึง การมีทรรษณะ เกี่ยวกับความงามที่ควรจะเป็นหรือควรเกิดจากการสร้างสรรค์ด้วยความสามารถของผู้สร้าง นำองค์ความรู้เกี่ยวกับความงามซึ่งหมายถึงสุนทรียศาสตร์มาผนวกกับศาสตร์ทางศิลปะและการออกแบบหรืออื่น ๆ ที่จะเป็นประโยชน์ต่อการสร้างสรรค์ความงามในรูปแบบของการออกแบบของการออกแบบสื่อต่าง ๆ เนื่องจากการรับรู้ของมนุษย์นั้น ส่วนหนึ่งเกิดจากการกระตุ้นโดยสิ่งเร้า ซึ่งสิ่งเร้าที่ว่านี้หากเกิดจากความสวยงาม ดึงดูดใจ หรือน่าสนใจ ก็จะทำให้ผู้ชม หรือผู้บริโภคเกิดการรับรู้ได้ดีกว่า เมื่อเปรียบเทียบกับสิ่งที่ดูจืดชืด ไม่น่ามอง ด้วยเหตุนี้การออกแบบจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ต้องนำมาใช้เพื่อทำให้เกิดผลงาน ที่มี ความงามดึงดูดใจจนเป็นที่ยอมรับและนำไปสู่การสร้างค่านิยมทางความงามได้ในที่สุด

5. ช่วยสนับสนุนความก้าวหน้าทางธุรกิจและอุตสาหกรรม ในฐานะที่การออกแบบเป็นกลวิธีที่ทำให้สื่อชนิดต่างๆ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ สามารถดึงดูดความสนใจของกลุ่มเป้าหมายอันจะนำไปสู่พฤติกรรมกรบริโภคต่อไป

จากความสำเร็จเกี่ยวกับความจำเป็นที่จะต้องมีการออกแบบ จะทำให้ทราบว่ต้นกำเนิดของการออกแบบ คือ ความต้องการของมนุษย์ในการปรับตัวให้เข้ากับธรรมชาติที่ตนต้องพึ่งพา และต่อมาคือการเปลี่ยนแปลงสิ่งที่เคยมีอยู่เดิม เพื่อสร้างสิ่งใหม่เพื่อการดำรงชีวิต ในสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา จึงกล่าวได้ว่าการออกแบบมีความสำคัญต่อมนุษย์เพียงใดไม่ว่าในแง่ของการสร้างความสะดวกสบาย ความรู้สึกที่ดีเมื่อได้พบเห็นสิ่งที่มีความสวยงาม การสื่อสารที่ได้รับรู้ร่วมกับได้เป็นอย่างดีด้วยเหตุนี้การออกแบบจึงเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง สำหรับการออกแบบเพื่อตอบสนองความต้องการของคน ในสังคมที่นับวันจะมีความหลากหลายมากขึ้นตามกาลเวลา

การออกแบบผลิตภัณฑ์จำเป็นต้องมีปัจจัยต่อการกำหนดหน้าที่และประโยชน์การใช้สอยในด้านต่างๆ ซึ่งมีความแตกต่างกัน มีดังนี้

หน้าที่ใช้สอย (Function) ผลิตภัณฑ์ทุกชนิดจะต้องมีหน้าที่ใช้สอยได้ถูกต้องตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ หรือสามารถตอบสนองประโยชน์ใช้สอยตามที่คุณบริโภคต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในผลิตภัณฑ์นั้นอาจจะมีหนึ่งหน้าที่ใช้สอยหรือหลายหน้าที่ก็ได้ ผลิตภัณฑ์จะรู้ว่า มีหน้าที่ใช้สอยได้ดีหรือไม่ดี ต้องมีการลองใช้งานไประยะหนึ่ง เช่น ผ้าปูโต๊ะ ถ้ามีการออกแบบให้ใช้สีอ่อน เพื่อต้องการให้ห้องดูสว่าง สะอาดตาและทำให้ดูมีพื้นที่กว้างมากขึ้น เมื่อใช้ผลิตภัณฑ์ไประยะหนึ่งอาจจะมีปัญหาเรื่องการทำความสะอาด จึงควรเลือกวัสดุที่ฝุ่นไม่จับทำให้ทำความสะอาดได้ง่าย ผ้าปูโต๊ะกลางในห้องรับแขกส่วนมากในปัจจุบันจะนิยมใช้วัสดุหลายชนิดที่ใช้งานทำโต๊ะกลางมากกว่า เช่น ไม้ กระจก กระจก เป็นต้น แต่ถ้าจะต้องมีการตกแต่งด้วยผ้าปูโต๊ะ ควรออกแบบขนาดให้พอเหมาะกับการใช้งานและรับกับภาวะเศรษฐกิจปัจจุบันทำให้ขนาดของผ้าปูโต๊ะมีขนาดเล็กกว่าหน้าโต๊ะ สามารถใช้ได้กับโต๊ะกลางหลาย ๆ รูปแบบ ประโยชน์ใช้สอยแบ่งออกได้ 2 กลุ่ม ดังนี้

1. ประโยชน์ใช้สอยทางจิตใจ (Psychological Function) ผลิตภัณฑ์เมื่อออกแบบมาแล้วสามารถใช้งานได้ส่วนหนึ่งแต่ยังมีประโยชน์ใช้สอยทางด้านจิตใจ สร้างให้เกิดความพึงพอใจ ถูกใจ ชอบใจสำหรับผู้ใช้งาน เช่น มีเอกลักษณ์สะดุดตาหน้าสนใจดูมีราคาแพงกว่าราคาที่ตั้งไว้ และดูมีระดับ เป็นสัญลักษณ์แสดงภาพพจน์ของความเป็นฐานะ

2. ประโยชน์ใช้สอยทางกายภาพ (Practical Function) เป็นประโยชน์ใช้สอยโดยตรงต่อผู้ใช้ สามารถจับต้องใช้งานได้ตามที่กำหนดไว้ เช่น การออกแบบเก้าอี้สำหรับนั่งรับแขก ก็จะมีรูปแบบและบทบาทแตกต่างจากการออกแบบเก้าอี้สำหรับนั่งรับประทานอาหาร เพราะพฤติกรรมของทั้งสองกิจกรรมมีความแตกต่างกัน แต่จะมีผลิตภัณฑ์บางประเภทที่ต้องออกแบบให้ได้ ประโยชน์ใช้สอยมากกว่าจุดประสงค์หลักก็คือ ต้องมีความสะดวกสบายในการใช้งาน มีการดูแลรักษาได้ง่าย มีความแข็งแรง ทนทานต่ออายุการใช้งาน มีราคาเหมาะสมทั้งราคาสินค้า และค่าบริการรักษา

ความสวยงามน่าใช้ (Aesthetics or Sales Appeal) ผลิตภัณฑ์เมื่อถูกออกแบบมาแล้วจะต้องมีรูปแบบ ขนาด สี สันสวยงามน่าใช้ ตรงตามรสนิยมของกลุ่มผู้บริโภคเป้าหมายเพราะความสวยงามจากสี สัน และรูปทรงของผลิตภัณฑ์จะเป็นความพึงพอใจแรกที่คนจะสัมผัสได้ก่อนการคิดถึงประโยชน์ใช้สอย บางคนชอบสีและรูปทรงแต่เอาไปปรับใช้งานอย่างอื่นไม่ตรงตามเป้าหมายที่ผู้ออกแบบกำหนดไว้ก็มีมากมาย ถึงแม้ว่ามนุษย์จะมีการรับรู้และความพึงพอใจในเรื่องของความงามไม่เท่ากัน และความสวยงามจะไม่มีกฎเกณฑ์ที่แน่นอนตายตัว คนส่วนมากยัง

แนวโน้มมองความสวยงามไปในทิศทางเดียวกัน เช่น ของที่ระลึก ของตกแต่งบ้านต่าง ๆ ความสวยงามก็ถือเป็นการใช้สอยและความสวยงามจะเป็นตัวตัดสินใจให้ผู้บริโภคซื้อผลิตภัณฑ์

ความสะดวกสบายในการใช้งาน (Ergonomics) การออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ดีต้องคำนึงถึง ขนาด สัดส่วน ความเหมาะสมกับการใช้งานระหว่างผู้ใช้กับตัวผลิตภัณฑ์ เพื่อให้เกิดความรู้สึกที่ดีและสะดวกสบาย ในด้านร่างกายและจิตใจ เช่น การออกแบบเก้าอี้ ถ้าใช้ขนาดสัดส่วนที่ไม่รับกับสรีระร่างกายผู้ใช้งาน จะทำให้เกิดปัญหาต่อผู้ใช้ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว อาจเกิดการปวดหลังได้ ฝ้าม่านขนาดจะต้องสอดคล้องกับขนาดของหน้าต่างมาตรฐานทั่วไป หมอนอิงตามท้องตลาดทั่วไปจะมีขนาดที่เป็นมาตรฐานขายอยู่หลายขนาด เพื่อให้ผู้บริโภคเลือกซื้อนำไปใช้งานได้เหมาะสม

ความแข็งแรงทนทาน (Construction) การออกแบบผลิตภัณฑ์จะต้องคำนึงถึง โครงสร้างที่เหมาะสมกับการนำไปใช้งาน โครงสร้างของวัสดุ ขนาด แรงกระทำในรูปแบบต่าง ๆ จากการใช้งาน เช่น ผลิตภัณฑ์ของตกแต่งบ้าน เช่น แจกัน หมอนอิง โคมไฟ ฯลฯ ต้องรู้จักการเลือกใช้วัสดุ เพราะวัสดุบางตัวมีความแข็งแรงแต่ขาดความสวยงาม นักออกแบบจึงต้องรู้จักผสมผสานวัสดุออกแบบให้กลมกลืนกับวัตถุประสงค์ของการใช้งาน และจะต้องคำนึงถึงความประหยัดควบคู่กันไปด้วย

ราคา (Cost) ขั้นตอนก่อนที่จะทำการออกแบบผลิตภัณฑ์ใด ๆ นั้น จะต้องทำการกำหนดกลุ่มเป้าหมายก่อนว่า ผลิตภัณฑ์ที่จะออกแบบขึ้นมานั้นกลุ่มเป้าหมายเป็นใครที่จะมาใช้ผลิตภัณฑ์ชิ้นนี้ กลุ่มเป้าหมายมีอาชีพอะไร ฐานะอย่างไร จะเป็นตัวช่วยในการประมาณราคาขายได้เหมาะสมและใกล้เคียง อีกส่วนหนึ่งมาจากการเลือกชนิดวัสดุ กรรมวิธีการผลิต ถ้าประมาณราคาสูงกว่าที่กำหนดก็จะต้องมีการปรับเปลี่ยนองค์ประกอบต่าง ๆ กันใหม่เพื่อลดต้นทุน แต่คุณค่าของผลิตภัณฑ์นั้นไม่ลดตาม

วัสดุ (Materials) การเลือกวัสดุมาใช้ในการออกแบบผลิตภัณฑ์จะต้องใช้วัสดุที่มีคุณสมบัติตรงตามวัตถุประสงค์ของการใช้งาน วัสดุที่มีความมันวาวในการสะท้อนแสงและความร้อน วัสดุทนกรดด่างไม่ฉีก วัสดุที่นุ่มไม่ระคายเคืองผิวทำให้รู้สึกใช้แล้วสบายกาย และจะต้องพิจารณาถึงความง่ายในการบำรุงดูแลรักษา มีความสะดวก รวดเร็วในการผลิต รวมทั้งผู้ออกแบบจะต้องมีจิตสำนึกในการคิดถึงการนำกลับมาใช้ใหม่ได้อีกเป็นการพิทักษ์สิ่งแวดล้อม เช่น เก้าอี้พลาสติก ที่มีขายในท้องตลาด การออกแบบให้จัดเก็บโดยไม่เสียพื้นที่โดยการวางซ้อน ๆ กัน เมื่อใช้งานมากอายุก็ทำให้ปรับใช้ใหม่ได้ตามกรรมวิธี

กรรมวิธีการผลิต (Production) ผลิตภัณฑ์ทุกชนิดควรออกแบบให้สามารถผลิตได้ง่าย รวดเร็ว และประหยัดวัสดุ ค่าแรงและค่าใช้จ่ายอื่น ๆ หากกรรมวิธีที่ต้องให้สอดคล้องกรรมวิธีการผลิต

ในระบบอุตสาหกรรม หรือระบบการทำด้วยมือ ซึ่งค่าใช้จ่ายและกระบวนการทั้งสองอย่างนี้จะแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับความต้องการของตลาด ว่าต้องการแบบไหน กรรมวิธีการผลิตแบบระบบอุตสาหกรรมผลิตได้มาตรฐานราคาถูกเพราะผลิตจำนวนมาก แต่ถ้าเป็นระบบผลิตด้วยมือ เช่น งานหัตถกรรม งานฝีมือจากชุมชนต้องใช้เวลาในการผลิตนาน ราคาแพง แต่คุณค่าของผลิตภัณฑ์แตกต่างกับผลิตภัณฑ์ระบบอุตสาหกรรม

การบำรุงรักษาและซ่อมแซม (Maintenance) การออกแบบผลิตภัณฑ์จะต้องคำนึงถึงการใช้งานแล้ว สิ่งที่มาคือ การบำรุงรักษาเพื่อให้ผลิตภัณฑ์นั้น ๆ ใช้งานได้ยาวนานต่อไป การเลือกวัสดุที่เหมาะสมในการใช้งานก็เป็นอีกหนึ่งตัวเลือก ในการต่ออายุการใช้งาน เช่น ม่านปรับแสงที่ใช้วัสดุสังเคราะห์จะสามารถดูแลรักษาได้ง่าย แต่จะทำให้รู้สึกไม่นุ่มนวลกลมกลื่นกับบ้านพักอาศัย จะใช้งานได้เหมาะสมกับหน่วยงานบริษัทได้คิดว่า ส่วนผ้าม่านหรือผลิตภัณฑ์ที่ใช้ตกแต่งบ้านที่เป็นสิ่งทอควรเลือกสิ่งทอที่สามารถดูแลรักษาความสะดวกได้ง่าย ทุนแรงในการดูแลระหว่างผ้าฝ้ายกับผ้าใยสังเคราะห์ ผ้าฝ้ายจะมีคุณสมบัติเก็บกักฝุ่นละอองได้มากกว่าผ้าใยสังเคราะห์

การตัดสินใจของผู้บริโภค

การออกแบบผลิตภัณฑ์โดยแนวคิดวัฒนธรรมชาวไทยทรงดำในกระบวนการออกแบบได้ศึกษาทฤษฎี และแนวคิดเกี่ยวกับการตัดสินใจของผู้บริโภคดังนี้

1. การตัดสินใจ (Decision Making) การตัดสินใจ หมายถึง กระบวนการในแนวการเลือกที่จะกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งจากทางเลือกต่าง ๆ ที่มีอยู่ ซึ่งผู้บริโภคมักจะตัดสินใจในทางเลือกต่าง ๆ ที่มีอยู่ ในประเภทสินค้าและการบริการในชีวิตประจำวัน โดยที่เขาจะเลือกสินค้าหรือบริการตามข้อมูลและข้อจำกัดของสถานการณ์ การตัดสินใจจึงเป็นกระบวนการที่สำคัญและอยู่ภายใต้จิตใจของผู้บริโภค ซึ่งถ้านักการตลาดสามารถทำความเข้าใจและเข้าถึงจิตใจของผู้บริโภค การวางแผนการกระจายสินค้าและสร้างความยอมรับของผู้บริโภคก็จะมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. กระบวนการซื้อ (Buying as a Process) กระบวนการซื้อ ในแง่ของความคิด การซื้อเป็นเพียงขั้นตอนหนึ่งของปฏิกิริยาที่ผู้บริโภคได้กระทำลงไปแต่เพื่อที่จะทำความเข้าใจขั้นตอนนี้เพียงขั้นเดียว เราจำเป็นต้องพิจารณาเหตุการณ์ต่าง ๆ ซึ่งเกิดขึ้นก่อนและหลังการซื้อ ดังรูปจำลองแบบง่าย ๆ ดังนี้

เมื่อพิจารณาระบบการซื้อของผู้บริโภค เราจะพบว่าปฏิกิริยาหรือพฤติกรรมของผู้บริโภคนั้นเกิดขึ้นมาจากอิทธิพลปัจจัยต่าง ๆ มากมาย รวมไปถึงอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมภายนอก การปฏิบัติของผู้บริโภคต่อปัจจัยที่มีอิทธิพลเหล่านี้เกี่ยวข้องกับกระบวนการทางจิตวิทยาของตัว

ผู้บริโภคเองด้วย การตัดสินใจซื้ออาจจะเกิดจากอิทธิพลที่ได้รับมาจากปัจจัยต่าง ๆ รวมกับกระบวนการต่าง ๆ ภายในความคิดของตัวผู้บริโภคเอง อย่างไรก็ตาม การซื้อสินค้าอาจจะไม่เกิดขึ้นก็ได้ถึงแม้ว่าผู้บริโภคจะได้ตัดสินใจซื้อสินค้านี้แล้ว ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเหตุผลอื่น ๆ หลายประการ เช่น การใช้ความพยายามทางการตลาดไม่เพียงพอ และการใช้ความพยายามนี้ไม่มีประสิทธิภาพพอที่จะกระตุ้นให้เกิดการซื้อขายได้ ดังนั้น การศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคจึงจำเป็นต้องขึ้นอยู่กับทำความเข้าใจตัวแปรต่าง ๆ ทางสังคม ตัวบุคคลและสถาบันที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้บริโภค (อตุลย์ จาตุรงค์กุล, 2546, หน้า 14)

การอธิบายพฤติกรรมของมนุษย์

กระบวนการเกี่ยวกับความนึกคิด (Mental Process) ไม่สามารถสังเกตได้โดยตรงการอธิบายมักจะทำได้ก็แต่เพียงการวินิจฉัยว่าอะไรที่เกิดขึ้น และเป็นต้นเหตุให้บุคคลปฏิบัติอย่างที่เขาทำไปแล้ว

สิ่งที่เกิดขึ้นก่อน (Antecedents or inputs) สามารถเปรียบได้กับตัวกระตุ้นซึ่งจะก่อให้เกิดปฏิกิริยา เมื่อมีการป้อนเข้าสู่ระบบพฤติกรรม หรือการตอบสนองเปรียบได้กับผลผลิตที่เกิดขึ้นจากระบบ (Outputs) เราไม่อาจทราบได้แน่ชัดว่ามีองค์ประกอบหรือกิจกรรมอะไรบ้างที่เกิดขึ้นกับกระบวนการคิดของมนุษย์ ในช่วงหลังจากที่ได้รับอิทธิพลจากตัวกระตุ้น (Inputs) จนถึงเกิดการปฏิบัติการตอบสนอง (Outputs) เราสามารถเปรียบสิ่งต่าง ๆ ที่ไม่ทราบแน่ชัดได้รับ “กล่องมืด” (Black box)

กระบวนการตัดสินใจซื้อ เราอาจจะเข้าใจว่า คนเราจะมีรูปแบบและขั้นตอนในการตัดสินใจซื้อสินค้าหรือบริการทุกประเภทในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ความจริงผู้บริโภคจะตัดสินใจซื้อสินค้าหรือบริการแต่ละประเภทที่แตกต่างกัน สำหรับสินค้าบางประเภทต้องใช้เวลาในการตัดสินใจนานและต้องการข้อมูลมาก แต่สำหรับสินค้าบางประเภทกลับใช้เวลาสั้นไม่ต้องการข้อมูลมากนักในการตัดสินใจ หรือบางครั้งผู้บริโภคอาจจะตัดสินใจในทันที โดยไม่ต้องพิจารณาข้อมูลเพิ่มเติม อย่างไรก็ตามไม่ว่าจะเป็นการตัดสินใจ สำหรับสินค้าหรือบริการประเภทใด ผู้บริโภคจะมีความเสี่ยงจากการตัดสินใจ คือ นอกจากสิ่งที่เขาคาดหวังว่าจะได้รับแล้ว ผู้บริโภคต้องยอมรับในสิ่งที่เขาไม่พึงปรารถนาจากการตัดสินใจซื้อนั้น ๆ ด้วย ซึ่งความเสี่ยงอาจเกิดได้จากสาเหตุต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ (ฉัตรยาพร เสมอใจ, 2545, หน้า 24)

1. หน้าที่ของผลิตภัณฑ์ เป็นความเสี่ยงที่ผลิตภัณฑ์จะไม่ทำหน้าที่ ตามที่ผู้ซื้อคาดหวังได้แก่ หน้าที่หรือคุณสมบัติของผลิตภัณฑ์ไม่เป็นไปตามคำกล่าวอ้างของผู้ผลิต และผู้จำหน่ายไม่เป็นไปตามมาตรฐานของสินค้า/บริการ หรือไม่เป็นไปตามความคาดหวังของผู้ซื้อ เช่น เครื่องซัก

ผ้าได้ไม่สะอาดตามคำกล่าวอ้าง โทรศัพท์เสียงไม่ชัดตามมาตรฐานที่ควรจะเป็นหรือผ้ามันไม่บังแสงสว่างตามที่คาดหวังไว้ตั้งแต่แรก เป็นต้น

2. ลักษณะทางกายภาพของผลิตภัณฑ์ เป็นความเสี่ยงจากรูปลักษณะภายนอกของผลิตภัณฑ์ที่ผู้บริโภคปรารถนา เช่น ขนาด สีสีน รูปร่าง หรือความสะดวกในการใช้ เป็นต้น ซึ่งจะมีส่วนสำคัญที่ผู้ผลิตนำกลับมาพิจารณาและปรับให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภคมากยิ่งขึ้น เช่น ในขณะที่โทรศัพท์มือถือยี่ห้ออื่น ๆ มีขนาดใหญ่เทอะทะ Ericsson กลับเน้นขนาดเล็กจนเป็นที่โดดเด่นหรือหากเจ้าของบ้านต้องการสีที่มีลักษณะโดดเด่นมีเอกลักษณ์ของตนเองก็จะพยายามหาสีที่แตกต่างจากบ้านอื่น ๆ ซึ่งสีทั่วไปจะมีจำนวนสีให้เลือกจำกัด ทำให้เจ้าของบ้านหลายรายตัดสินใจผสมสีเองซึ่งผลลัพธ์ที่ได้คือ ได้บ้านที่มีหลายเฉดสีโดยไม่ได้ตั้งใจ จากการผิดพลาดของสีทาบ้านที่ต้องผสมเองทำให้บริษัทผู้ผลิตสี Jotan พัฒนา Jotan Multi Color ที่เน้นการเสนอสีที่ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค โดยผลิตตามตัวอย่างสีที่ถูกนำมาได้อย่างไม่ผิดเพี้ยน เป็นต้น

3. ราคา เป็นความเสี่ยงจากคุณภาพสินค้า และสินค้าและบริการที่ได้รับต่ำกว่าราคาที่จ่ายโดยเปรียบเทียบ ซึ่งผู้ซื้อคาดหวังจะได้รับคุณภาพที่ดีกว่า รวมถึงผู้บริโภคที่ถูกโกงราคาจากผู้ประกอบการที่ไม่มีจรรยาบรรณ ชอบเอาเปรียบผู้บริโภคหรือการซื้อของชนิดเดียวกันรูปแบบเดียวกัน ในราคาที่แพงกว่า

4. การยอมรับของสังคม เป็นความมั่นใจในการยอมรับจากสังคมหากใช้สินค้าที่ไม่ได้คุณภาพอาจไม่เป็นที่ยอมรับของสังคม เช่น การใช้สินค้าเลียนแบบโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ทำให้ผู้นิยมสินค้าต้นแบบเกิดการไม่ยอมรับ เป็นต้น

5. จิตวิทยา ความรู้สึกภายในจิตใจของตนเอง เมื่อใช้ผลิตภัณฑ์นั้น เช่น หากผู้บริโภครู้สึกไม่แน่ใจว่าสินค้าที่ใช้เหมาะสมกับตนเองหรือไม่ จะทำให้ใช้แล้วไม่มั่นใจ เป็นต้น

6. เวลาและการเข้าถึง ผลิตภัณฑ์บางชนิดเป็นผลิตภัณฑ์ที่หายากอาจต้องเสียเวลาในการค้นหาผลิตภัณฑ์ หรือผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้อง เช่น อะไหล่รถยนต์สำหรับบางประเภทหรืออะไหล่ของผลิตภัณฑ์ที่มีเทคโนโลยีนำเข้า

การตระหนักถึงปัญหา จุดของปัญหาเริ่มขึ้นเมื่อบุคคลรู้สึกถึงความแตกต่างระหว่างสภาพที่เป็นอุดมคติ กับสภาพที่เป็นจริงของสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเอง โดยปัญหาของแต่ละบุคคลจะมีสาเหตุที่แตกต่างกันไปซึ่งเราสามารถสรุปได้ว่าการเกิดปัญหาของผู้บริโภคอาจเกิดขึ้นจากสาเหตุต่อไปนี้

1. สิ่งของที่ใช้อยู่เดิมหมดไป จึงต้องการสิ่งใหม่มาทดแทน
2. ผลของการแก้ปัญหาในอดีตนำไปสู่ปัญหาใหม่ เช่น เมื่อสายพานเครื่องยนต์สำหรับรถยนต์ขาด แต่ไม่สามารถหาสายพานที่ตรงกับขนาดมาตรฐานของรถ ทำให้ต้องใช้สายพานอื่นมา

ทดแทน แต่การใช้สายพานที่ไม่ได้มาตรฐานกับเครื่องยนต์ก่อให้เกิดเสียงที่ดัง จึงต้องหาสเปรย์มาฉีดสายพานเพื่อลดเสียงดัง จนกว่าจะสามารถเปลี่ยนสายพานที่ถูกต้องกับเครื่องยนต์ เป็นต้น

3. การเปลี่ยนแปลงของสภาพครอบครัว เช่น การมีสมาชิกใหม่เข้ามาในครอบครัว การแต่งงาน การมีบุตร การรวมครอบครัวเป็นครอบครัวใหญ่ หรือการแยกครอบครัวเป็นครอบครัวเล็ก เป็นต้น

4. การเปลี่ยนแปลงของสถานะทางการเงินของบุคคลหรือครอบครัวทั้งในรูปสินทรัพย์และเงินสด เช่น การเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่งที่ทำให้มีเงินเดือนเพิ่มขึ้นถูกสลากกินแบ่งรัฐบาลรางวัลใหญ่ที่ทำให้หลายคนกลายเป็นเศรษฐีชั่วข้ามคืนการลงทุนด้านอสังหาริมทรัพย์จำนวนมากที่ทำให้การหมุนเวียนของเงินสดลดลง หรือประสบปัญหาธุรกิจที่ทำให้ขาดสภาพคล่อง เป็นต้น

5. ผลจากการเปลี่ยนกลุ่มอ้างอิง บุคคลจะมีกลุ่มอ้างอิงในแต่ละวัย แต่ละช่วงชีวิตและแต่ละกลุ่มสังคมที่แตกต่างกัน เช่น วัยเด็กก็จะมีกลุ่มอ้างอิงเป็นครอบครัว วัยรุ่นจะมีกลุ่มอ้างอิงเป็นเพื่อน วัยทำงานจะมีกลุ่มอ้างอิงเป็นคู่คิด

การสร้างความมั่นใจ การสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้บริโภค เมื่อผู้บริโภคมีความรู้สึกมั่นใจก็จะทำการตัดสินใจได้ง่ายขึ้น และรวดเร็วขึ้น โดยปัจจัยที่ทำให้ผู้บริโภคมีความมั่นใจ ได้แก่ ภาพพจน์ ของตราผลิตภัณฑ์ การให้การรับประกันคุณภาพ ภาพพจน์ที่ดีมีชื่อเสียงมายาวนานของบริษัทภาพพจน์ของพนักงานขายที่มีความเอาใจใส่และให้ความช่วยเหลืออย่างจริงจังภาพพจน์ของกลุ่มเป้าหมายของผลิตภัณฑ์ มีภาพพจน์ที่ดีรวมกันมีจำนวนมาก สิ่งเหล่านี้จะสามารถสร้างความมั่นใจแก่ผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์ได้

ทัศนคติหลังการซื้อ – การใช้ ทัศนคติที่ดีของผู้บริโภคหลังการซื้อ-การใช้สินค้าเพื่อบริการจะเป็นภูมิทรัพย์ที่สำคัญของธุรกิจ เนื่องจากในการบริโภคสินค้าหรือบริการชิ้นหนึ่ง ๆ ของผู้บริโภคจะมีขั้นตอนดังนี้ เมื่อมีผลิตภัณฑ์ใหม่ออกมา เช่น การเข้าตลาดของโทรศัพท์มือถือยี่ห้อใหม่ระบบใหม่ ผู้บริโภคจะเกิดการรับรู้ว่ามีผลิตภัณฑ์นี้อยู่ในตลาดจากการโฆษณาผ่านสื่อต่าง ๆ ทั้งโทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร เมื่อผู้บริโภคเห็นว่าผู้ที่ใช้ผลิตภัณฑ์ในโฆษณาเกิดประโยชน์ ความสะดวกสบายต่อการใช้ ก็เกิดการยอมรับในผลิตภัณฑ์นั้น จึงทำการแสวงหาข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ จนได้ข้อมูลจนมีความพอใจแล้วก็จะทำการตัดสินใจเลือกซื้อว่าจะซื้อรุ่นใดแบบใด ซื้อที่ไหน และทำการใช้เมื่อใช้แล้วจะรู้สึกอย่างไรต่อผลิตภัณฑ์มีความพึงพอใจหรือไม่ ก็จะกลายเป็นทัศนคติหลังการซื้อและการใช้ซึ่งจะเป็นแหล่งข้อมูลสำหรับการตัดสินใจซื้อในครั้งต่อไป เมื่อผู้บริโภคต้องการผลิตภัณฑ์ใหม่มาทดแทนของเดิมที่หมดไป เขาอาจจะซื้อผลิตภัณฑ์แบบเดิม ยี่ห้อเดิม ซื้อผลิตภัณฑ์เดิมยี่ห้อใหม่หรือซื้อผลิตภัณฑ์ใหม่ที่สามารถทดแทนกันได้ ดังนั้นนักการตลาดจึงต้องพยายามที่จะรักษาตลาดโดยการทำให้ผู้บริโภคเกิดทัศนคติหลังการซื้อ

และการใช้ที่ดีของสินค้าหรือบริการ เพื่อให้เกิดความภักดีต่อตราสินค้าและทำการซื้อซ้ำต่อไป ตัวอย่างเช่น น่องป๊อบได้ทดลองใช้สบู่เหลวยี่ห้อหนึ่ง แล้วชอบ เมื่อต้องการจะซื้อใหม่ก็จะทำการซื้อสบู่เหลวแบบเดิม ยี่ห้อเดิม แต่หากน่องป๊อบไม่ชอบ คราวหน้าที่ซื้ออาจจะซื้อสบู่เหลวแต่เปลี่ยนยี่ห้อใหม่ หรือหากไม่ชอบการใช้สบู่เหลวเลย ครั้งต่อไปก็จะไม่ซื้อสบู่เหลวแต่เปลี่ยนเป็นสบู่ก้อนแทน เป็นต้น

ปัจจัยที่มีต่อการตัดสินใจของผู้บริโภค

ผู้บริโภคแต่ละคนจะมีความแตกต่างกันในด้านต่าง ๆ ซึ่งมีผลมาจากความแตกต่างกันของลักษณะทางกายภาพและสภาพแวดล้อมของแต่ละบุคคล ทำให้การตัดสินใจซื้อของแต่ละบุคคลมีความแตกต่างกัน ดังนั้นนักการตลาดจึงจำเป็นต้องศึกษาถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคอย่างเหมาะสม โดยที่เราสามารถแบ่งปัจจัยที่จะมีผลต่อพฤติกรรมของผู้บริโภคออกเป็น 2 ประการ ได้แก่

1. ปัจจัยภายใน (Internal Factors) ได้แก่ ความจำเป็น ความต้องการและความปรารถนา แรงจูงใจ บุคลิกภาพ ทัศนคติ และการรับรู้
2. ปัจจัยภายนอก (External Factors) ได้แก่ สภาพเศรษฐกิจ ครอบครัวยุค สังคม วัฒนธรรม การติดต่อธุรกิจ และสภาพแวดล้อม

ปัจจัยภายใน

ปัจจัยภายในเป็นปัจจัยที่เกิดขึ้นจากตัวบุคคล ในด้านความคิดและการแสดงออกซึ่งมีพื้นฐานมาจากสภาพแวดล้อมต่าง ๆ โดยที่ปัจจัยภายในประกอบต่าง ๆ ได้แก่ ความจำเป็น ความต้องการ หรือความปรารถนาแรงจูงใจ บุคลิกภาพ ทัศนคติ การรับรู้ซึ่งเราสามารถอธิบายได้ดังนี้

1. ความจำเป็น (Needs) ความต้องการ (Wants) และความปรารถนา (Desires) ความจำเป็น ความต้องการ เป็นคำที่มีความหมายใกล้เคียงและสามารถใช้แทนกันได้ ซึ่งเราจะใช้คำว่าความต้องการในการสื่อความเป็นส่วนใหญ่ โดยที่ความต้องการสิ่งหนึ่งสิ่งใดของบุคคลจะเป็นจุดเริ่มของความต้องการในการใช้สินค้าหรือบริการ คือ เมื่อเกิดความจำเป็นหรือความต้องการไม่ว่าในด้านร่างกายหรือจิตชั้น บุคคลก็จะหาทางที่จะสนองความจำเป็นหรือความต้องการนั้น ๆ เราอาจจะกล่าวได้ว่า ความต้องการของมนุษย์หรือความต้องการของผู้บริโภคเป็นเกณฑ์สำหรับการตลาดยุคใหม่ และเป็นปัจจัยสำคัญของแนวคิดทางการตลาด นอกจากนี้ยังเป็นปัจจัยสำคัญต่อความอยู่รอดความสามารถในการสร้างกำไร และความเจริญเติบโตของธุรกิจภายใต้สิ่งแวดล้อมทางการตลาดที่มีการแข่งขัน กล่าวคือ ธุรกิจต้องสามารถที่จะกำหนดและตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคที่ยังไม่ได้รับการตอบสนองได้ดีกว่าและรวดเร็วกว่าคู่แข่ง

2. แรงจูงใจ (Motive) เมื่อบุคคลเกิดปัญหาทางกายหรือจิตใจขึ้น และหากปัญหานั้นไม่รุนแรงเขาอาจจะปล่อยวาง ไม่คิด ไม่ใส่ใจ หรือไม่มีการตัดสินใจใด ๆ แต่หากปัญหานั้น uly ขยายตัวหรือเกิดความรุนแรงยิ่งขึ้น เขาก็จะเกิดแรงจูงใจในการพยายามที่จะแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นนั้น ตัวอย่างเช่น ผู้หญิงคนหนึ่งต้องการใช้โทรศัพท์มือถือแต่เธอคิดว่ายังไม่มีความจำเป็นมากนักในการใช้งาน จึงยับยั้งการซื้อโทรศัพท์ไว้ก่อน แต่รูปลักษณ์ที่สวยงาม ภาพพจน์ของผู้ใช้โทรศัพท์ ประกอบกับความจำเป็นเมื่อผู้หญิงคนนั้นต้องขับรถในเวลากลางคืน จึงเป็นเหตุที่เธอจะต้องใช้โทรศัพท์มือถือมีมากขึ้น จนเป็นความไม่สบายใจอย่างรุนแรงหรือถึงเครียดและพยายามแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นโดยการหาโทรศัพท์มือถือมาใช้งาน เป็นต้น ซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญที่เราจะต้องศึกษาความต้องการและความคิดของผู้บริโภค เพื่อที่จะสร้างแรงจูงใจในการซื้อสินค้าหรือบริการแก่ผู้บริโภคให้ได้

3. บุคลิกภาพ (Personality) เป็นลักษณะนิสัยโดยรวมของบุคคลที่พัฒนาขึ้นมาจากความคิด ความเชื่อ อุปนิสัย และสิ่งจูงใจต่าง ๆ ระยะเวลาและแสดงออกมาในด้านต่าง ๆ ซึ่งมีผลต่อการกำหนดรูปแบบในการสนองของแต่ละบุคคลแตกต่างกัน ซึ่งจะเป็นลักษณะการตอบสนองในรูปแบบที่คงต่อตัวกระตุ้นทางสภาพแวดล้อม เช่น ผู้ที่มีลักษณะเป็นผู้นำจะแสดงออกหรือตอบสนองต่อปัญหาด้วยความมั่นใจ และกล้าแสดงความคิดเห็น มีความเป็นตัวของตัวเองสูง ในขณะที่ผู้ขาดความมั่นใจในตนเองไม่กล้าเสนอความคิดเห็นและรับอิทธิพลจากผู้อื่นได้ง่าย จะมีลักษณะเป็นคนที่ชอบตามผู้อื่น

4. ทักษะ (Attitude) เป็นการประเมินความรู้สึกหรือความคิดเห็นต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งของบุคคล โดยทักษะนี้จะส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมต่าง ๆ ของบุคคลดังนั้น เมื่อเราต้องการให้บุคคลใด ๆ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เราจะต้องพยายามที่จะเปลี่ยนทัศนคติของเขา ก่อน แต่ในความเป็นจริงทัศนคติเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ยาก เนื่องจากเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นในจิตใจ ดังนั้นการปรับตัวให้เข้ากับพฤติกรรมของผู้บริโภค ย่อมกระทำได้ง่ายกว่าการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้บริโภค ซึ่งต้องใช้ความเข้าใจ แรงพยายาม และระยะเวลาการดำเนินการที่ยาวนาน

5. การรับรู้ (Perception) เป็นกระบวนการของบุคคลในการยอมรับความคิดหรือการกระทำของบุคคลอื่น ก้าวแรกของการเข้าสู่ความคิดในการสร้างต้องการแก่ผู้บริโภค คือ ต้องการให้เกิดการรับรู้ก่อน โดยการสร้างภาพพจน์ของสินค้าหรือองค์การให้มีคุณค่าในสายตาผู้บริโภค ซึ่งจะเป็นการสร้างการยอมรับได้เท่ากับเป็นการสร้างยอดขายนั่นเอง

6. การเรียนรู้ (Learning) เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลที่เกิดจากการรับรู้และประสบการณ์ของบุคคล ซึ่งจะเป็นการเปลี่ยนแปลงและคงอยู่ในระยะยาว ดังนั้นหากมีการรับรู้ แต่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม หรือไม่เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างค่อนข้างคงที่ ก็ยังไม่

ถือว่าเป็นการเรียนรู้ ตัวอย่างเช่น นักเรียนเรียนรับรู้ถ้าไม่ทำการบ้านจะต้องถูกลงโทษ แต่ก็ยังไม่ยอมทำการบ้าน หรือผู้ใหญ่ที่รู้ว่าการให้เด็กดูภาพยนตร์มาดกรรมส่งผลต่อสภาพจิตใจและพฤติกรรมของเด็ก แต่ก็ยังไม่ปล่อยให้เด็กดู ผู้ที่ทราบว่า การสูบบุหรี่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ ทั้งต่อตัวเองและผู้ที่อยู่ใกล้เคียง แต่ก็ยังไม่เลิกสูบบุหรี่หรือผู้ที่ชอบขับรถเร็ว เมื่อเห็นอุบัติเหตุเกิดขึ้นทำให้ขับรถช้าลงได้ช่วงเวลาหนึ่งแต่หลังจากนั้นก็กลับมาขับเร็วอีก เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ถือว่าไม่เกิดการเรียนรู้

ปัจจัยภายนอก

ปัจจัยภายนอก หมายถึง ปัจจัยที่เกิดจากสิ่งแวดล้อมรอบตัวบุคคล ซึ่งจะมีอิทธิพลต่อความคิดและพฤติกรรมของผู้บริโภค โดยปัจจัยภายนอกแบ่งออกเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ 6 ประการ ได้แก่

1. สภาพเศรษฐกิจ (Economy) เป็นสิ่งที่กำหนดอำนาจซื้อของผู้บริโภค ทั้งในรูปของตัวเงินและปัจจัยอื่นที่เกี่ยวข้อง

2. ครอบครัว (Family) การเลี้ยงดูในสภาพครอบครัวที่แตกต่างกัน ส่งผลให้บุคคลมีความแตกต่างกัน เช่น การตอบสนองต่อความต้องการผลิตภัณฑ์ของตัวบุคคลจะได้รับอิทธิพลจากครอบครัว ซึ่งครอบครัวจะมีผลต่อพฤติกรรมบุคคลได้สูงกว่าสถาบันอื่น ๆ เนื่องจากบุคคลจะใช้ชีวิตในวัยเด็ก ซึ่งเป็นวัยซึมซับและเรียนรู้ลักษณะอันจะก่อให้เกิดเป็นนิสัยประจำ ของบุคคลไปตลอดชีวิต เป็นต้น

3. สังคม (Social) กลุ่มสังคมรอบ ๆ ตัวของบุคคลที่มีผลต่อการปรับพฤติกรรมของบุคคลให้เป็นในทิศทางเดียวกันของสังคม เพื่อการยอมรับเข้าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม หรือที่เรียกว่ากระบวนการขัดเกลาของสังคม ประกอบด้วยรูปแบบการดำรงชีวิต ค่านิยมทางสังคม และความเชื่อ นอกจากนี้สังคมอาจเป็นได้ทั้งสังคมอาชีพและสังคมท้องถิ่น ทำให้นักการตลาดต้องศึกษาลักษณะของสังคม เพื่อจะทราบถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลของสังคมที่มีต่อการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ โดยเฉพาะบรรทัดฐานที่สังคมกำหนด

4. วัฒนธรรม (Culture) เป็นวิถีการดำเนินชีวิตที่สังคมเชื่อถือเป็นสิ่งดีงาม และยอมรับปฏิบัติมาเพื่อให้สังคมดำเนินและพัฒนาไปด้วยดี บุคคลในสังคมเดียวกันจึงต้องยึดถือและปฏิบัติตามวัฒนธรรม เพื่อการอยู่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม โดยวัฒนธรรมเป็นกลุ่มของค่านิยมพื้นฐาน การรับรู้ ความต้องการ และพฤติกรรม ซึ่งเรียนรู้จากการเป็นสมาชิกของสังคมในครอบครัว ชุมชนและสังคม จึงเป็นรูปแบบหรือวิถีในการดำเนินชีวิต ที่คนในสังคมส่วนใหญ่ยอมรับ ประกอบด้วยค่านิยมการแสดงออก ค่านิยมการใช้วัตถุหรือสิ่งของหรือแม้กระทั่งวิถีคิดก็เป็นวัฒนธรรมด้วย

5. การติดต่อธุรกิจ (Business Contact) หมายถึง โอกาสที่ผู้บริโภคจะได้พบเห็นสินค้าหรือบริการนั้น ๆ สินค้าตัวใดที่ผู้บริโภคได้รู้จักหรือพบเห็นบ่อย ๆ ก็จะมีความคุ้นเคยซึ่งจะทำให้ผู้บริโภคมีความไว้วางใจและมีความยินดีที่จะใช้สินค้านั้น ดังนั้นธุรกิจจึงควรเน้นในเรื่องของการทำให้เกิดการพบเห็นในตราสินค้า นำเข้าสินค้าเข้าไปให้ผู้บริโภคได้พบเห็น ได้รู้จัก สัมผัส ได้ยิน ได้ฟัง ด้วยความถี่สูง การสร้างให้บุคคลเกิดการเปิดรับ มากเท่าใดก็ยิ่งทำให้ได้ประโยชน์มากขึ้นเท่านั้น ตามหลักจิตวิทยาที่มีอยู่ว่าความคุ้นเคยนั้นก่อให้เกิดความรัก

6. สภาพแวดล้อม (Environment) การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทั่วไป เช่น ความแปรวนแปรของสภาพอากาศ การขาดแคลนน้ำ หรือเชื้อเพลิง ผลกระทบของปรากฏการณ์ El Ninyo และ La Nina เป็นต้น ส่งผลให้เกิดการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคเปลี่ยนแปลงด้วยเช่นกัน ตัวอย่างเช่น การเปลี่ยนแปลงอย่างกะทันหันของสภาพอากาศ ทำให้ผู้บริโภคตัดสินใจซื้อเครื่องกันหนาวได้เร็วและง่ายยิ่งขึ้น เป็นต้น เราจะเห็นว่าปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกจะมีความสำคัญและอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้บริโภคอย่างมีนัยสำคัญ เพียงแต่ละองค์ประกอบแต่ละตัวจะมีความรุนแรงและผลกระทบในมิติที่ต่างกันไป ทำให้นักการตลาดจะต้องตื่นตัวและตระหนักถึงความสำคัญ โดยติดตามตรวจสอบและวิเคราะห์ผลกระทบที่มีต่อสินค้าและบริการของเรา โดยตระหนักอยู่ในหัวใจเสมอว่า การศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภค

พฤติกรรมผู้บริโภค

พฤติกรรมผู้บริโภค (Consumer Behavior) หมายถึง พฤติกรรมซึ่งผู้บริโภคทำการค้นหาการซื้อ การใช้ การประเมินผล การใช้สอยผลิตภัณฑ์และบริการซึ่งคาดว่าจะสนองความต้องการของเขา การวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภค (Analyzing Consumer Behavior) เป็นการค้นหาหรือวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรม การซื้อ และการใช้ของผู้บริโภค คำตอบที่ได้จะช่วยให้ นักการตลาดสามารถจัด กลยุทธ์การตลาด (Marketing Strategies) ที่สามารถสนองความพึงพอใจของผู้บริโภคได้อย่างเหมาะสม

จากแนวคิดของ Philip Kotler การวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภค (Analyzing Consumer Behavior) เป็นการค้นหาหรือวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรม การซื้อ และการใช้ของผู้บริโภค คำตอบที่ได้จะช่วยให้ นักการตลาดสามารถจัดกลยุทธ์การตลาด (Marketing Strategies) ที่สามารถสนองความพึงพอใจของผู้บริโภคได้อย่างเหมาะสม

เหตุจูงใจที่ทำให้เกิดการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ โดยมีจุดเริ่มต้นจากการที่เกิดสิ่งกระตุ้นที่ทำให้เกิดความต้องการ สิ่งกระตุ้นผ่านเข้ามาในความรู้สึกนึกคิดของผู้ซื้อ ซึ่งเปรียบเสมือนกล่อง

คำสั่งผู้ผลิตหรือผู้ขาย ไม่สามารถคาดคะเนได้ความรู้สึกนึกคิดของผู้ซื้อจะได้รับอิทธิพลจากลักษณะต่าง ๆ ของผู้ซื้อแล้วจะมีการตอบสนองของผู้ซื้อ หรือการตัดสินใจของผู้ซื้อ

โดยมีรายละเอียดของทฤษฎีดังนี้

1. สิ่งกระตุ้น (Stimulus) สิ่งกระตุ้นอาจเกิดขึ้นเองจากภายในร่างกาย และสิ่งกระตุ้นภายนอก สิ่งกระตุ้นถือว่าเป็นเหตุจูงใจให้เกิดการซื้อสินค้า ซึ่งอาจให้เหตุจูงใจซื้อด้านเหตุผล และให้เหตุจูงใจให้ซื้อด้านจิตวิทยา ก็ได้สิ่งกระตุ้นภายนอกประการ 2 ส่วน คือ

1.1 สิ่งกระตุ้นทางการตลาด (Marketing Stimulus) เป็นสิ่งกระตุ้นที่สามารถควบคุมและต้องจัดให้มีขึ้นและเป็นสิ่งกระตุ้นที่เกี่ยวข้องกับส่วนประสมทางการตลาดประกอบด้วย

1.1.1 สิ่งกระตุ้น ด้านผลิตภัณฑ์ (Product) เช่น ออกแบบผลิตภัณฑ์ให้สวยงาม เพื่อกระตุ้นความต้องการ

1.1.2 สิ่งกระตุ้นด้านราคา (Price) เช่น การกำหนดสินค้าให้เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์โดยพิจารณาจากค่าเป้าหมาย

1.1.3 สิ่งกระตุ้นด้านการจัดช่องทางจำหน่าย (Distribution หรือ Place) เช่น จัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ให้ความสะดวกแก่ผู้บริโภคถือว่าเป็นการกระตุ้นความต้องการซื้อ

1.1.4 สิ่งกระตุ้นด้านการส่งเสริมการตลาด (Promotion) เช่น การโฆษณา สัมภาษณ์การใช้ความพยายามของพนักงานขาย การลด แลก แจก แถม การสร้างความสัมพันธ์อันดีกับบุคคลทั่วไป เหล่านี้ถือว่าเป็นสิ่งกระตุ้นความต้องการซื้อ

1.2 สิ่งกระตุ้นอื่น ๆ (Other Stimulus) เป็นสิ่งกระตุ้นความต้องการผู้บริโภคที่อยู่นอกองค์การ ซึ่งบริษัทควบคุมไม่ได้ สิ่งกระตุ้นเหล่านี้ ได้แก่

1.2.1 สิ่งกระตุ้นทางด้านเศรษฐกิจ (Economic) เช่น ภาวะเศรษฐกิจ รายได้ของผู้บริโภคปัจจัยเหล่านี้ มีอิทธิพลต่อความต้องการของบุคคล

1.2.2 สิ่งกระตุ้นทางเทคโนโลยี (Technological) เช่น เทคโนโลยีใหม่ด้านฝากถอนเงินอัตโนมัติสามารถกระตุ้นความต้องการให้ใช้บริการของธนาคารมากขึ้น

1.2.3 สิ่งกระตุ้นทางกฎหมายและการเมือง (Law and Political) เช่น กฎหมายเพิ่มหรือลด ภาษีสินค้าใดสินค้าหนึ่งจะมีอิทธิพลต่อการเพิ่มหรือลดความต้องการของผู้ซื้อ

1.2.4 สิ่งกระตุ้นทางวัฒนธรรม (Cultural) เช่น ขนบธรรมเนียมประเพณีไทย ในเทศกาลต่าง ๆ จะมีผลกระตุ้นให้ผู้บริโภคเกิดความต้องการซื้อสินค้าในเทศกาลนั้น

2. กล่องดำหรือความรู้สึกนึกคิดของผู้ซื้อ (Buyer's Black Box) ความรู้สึกนึกคิดของผู้ซื้อที่เปรียบเสมือนกล่องดำ (Black Box) ซึ่งผู้ผลิตหรือผู้ขายไม่สามารถทราบได้จึงต้องพยายาม

ค้นหาความรู้สึกนึกคิดของผู้ซื้อ ความรู้สึกนึกคิดของผู้ซื้อได้รับอิทธิพลมาจากลักษณะของผู้ซื้อ และกระบวนการตัดสินใจของผู้ซื้อ

2.1 ลักษณะของผู้ซื้อ (Buyer Characteristics) ลักษณะของผู้ซื้อที่มีอิทธิพลจากปัจจัยต่าง ๆ คือ ปัจจัยด้านวัฒนธรรม ปัจจัยด้านสังคม ปัจจัยส่วนบุคคล และปัจจัยด้านจิตวิทยา

2.2 กระบวนการตัดสินใจของผู้ซื้อ (Buyer Decision Process) ประกอบด้วยขั้นตอนคือ การรับรู้ ความต้องการ (ปัญหา) การค้นหาข้อมูล การประเมินผลทางเลือกการตัดสินใจซื้อ และพฤติกรรมภายหลังการซื้อ

3. การตอบสนองของผู้ซื้อ (Buyer's Response) หรือ การตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค ผู้บริโภคจะมีการตัดสินใจในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

3.1 การเลือกผลิตภัณฑ์ (Product Choice) ตัวอย่าง การเลือกผลิตภัณฑ์อาหารเข้า มีทางเลือกคือ นมสดกล่อง บะหมี่สำเร็จรูป ขนมนมปั่น

3.2 การเลือกตราสินค้า (Brand Choice) ตัวอย่างถ้าผู้บริโภคเลือกนมสดกล่องจะเลือกยี่ห้อโฟร์โมสต์ มะลิ ฯลฯ

3.3 การเลือกผู้ขาย (Dealer Choice) ตัวอย่าง ผู้บริโภคจะเลือกจากห้างสรรพสินค้า หรือร้านค้าใกล้บ้าน

3.4 การเลือกเวลาในการซื้อ (Purchase Timing) ตัวอย่าง ผู้บริโภคจะเลือกเวลาเช้า กลางวัน หรือเย็น ในการซื้อนมสดกล่อง

3.5 การเลือกปริมาณการซื้อ (Purchase Amount) ตัวอย่าง ผู้บริโภคจะเลือกกว่าจะซื้อหนึ่งกล่อง ครึ่งโหล หรือหนึ่งโหล

นักการตลาดจะใช้หลักการ P สี่ตัวในการดำเนินการดังนี้

1. ผลิตภัณฑ์ (Product)
2. ราคา (Price)
3. การส่งเสริมการตลาด (Promotion)
4. การจัดจำหน่าย (Place)

1. ผลิตภัณฑ์ (Product) หมายถึง สิ่งที่เสนอขาย โดยธุรกิจเพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าให้พึงพอใจ ผลิตภัณฑ์ที่เสนอขายอาจจะมีตัวตนหรือไม่มีตัวตนก็ได้ ผลิตภัณฑ์จึงประกอบด้วยผลิตภัณฑ์ บริการ ความคิด สถานที่ องค์กรหรือบุคคล ผลิตภัณฑ์ต้องมีอรรถประโยชน์ มีมูลค่า ในสายตาของลูกค้า จึงจะมีผลทำให้ผลิตภัณฑ์สามารถขายได้ การกำหนดกลยุทธ์ด้านผลิตภัณฑ์ที่ต้องพยายามคำนึงถึงปัจจัยต่อไปนี้

- 1.1 ความแตกต่างของผลิตภัณฑ์ (Product Differentiation)
- 1.2 พิจารณาองค์ประกอบ (คุณสมบัติ) ของผลิตภัณฑ์ (Product Component) เช่น ประโยชน์พื้นฐาน รูปร่าง ลักษณะ คุณภาพการบรรจุภัณฑ์ ตราผลิตภัณฑ์ ฯลฯ
- 1.3 การกำหนดตำแหน่งผลิตภัณฑ์ (Product Positioning) เป็นการออกแบบผลิตภัณฑ์ของบริษัทเพื่อแสดงตำแหน่งที่แตกต่างและมีคุณค่าในจิตใจของลูกค้าเป้าหมาย
- 1.4 การพัฒนาผลิตภัณฑ์ (Product Development) เพื่อให้ผลิตภัณฑ์มีลักษณะใหม่ และปรับปรุงให้ดีขึ้น ซึ่งต้องคำนึงถึงความสามารถในการตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้ดียิ่งขึ้น

2. ราคา (Price) หมายถึง มูลค่าผลิตภัณฑ์ในรูปตัวเงิน ราคาเป็นต้นทุนของลูกค้า ผู้บริโภคจะเปรียบเทียบระหว่างมูลค่าผลิตภัณฑ์ กับราคาผลิตภัณฑ์นั้น ถ้ามูลค่าสูงกว่าราคาเขาก็จะตัดสินใจซื้อ ดังนั้นผู้กำหนดกลยุทธ์ด้านราคาต้องคำนึงถึง

- 2.1 การยอมรับของลูกค้าในมูลค่าของผลิตภัณฑ์ว่าสูงกว่าราคาผลิตภัณฑ์นั้น
- 2.2 ต้นทุนผลิตภัณฑ์และค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้อง
- 2.3 การแข่งขัน
- 2.4 ปัจจัยอื่นๆ

3. การส่งเสริมการตลาด (Promotion) เป็นการติดต่อสื่อสารเกี่ยวกับข้อมูลระหว่างผู้ขายกับผู้ซื้อ เพื่อสร้างทัศนคติและพฤติกรรมการซื้อ การติดต่อสื่อสารอาจใช้พนักงานขายทำการขาย และการติดต่อสื่อสารโดยใช้สื่อ เครื่องมือในการติดต่อสื่อสารมีหลายประการซึ่งอาจเลือกใช้ การโฆษณา การประชาสัมพันธ์

4. การจัดจำหน่าย (Place) หมายถึง โครงสร้างของช่องทางซึ่งประกอบด้วยสถาบันและกิจกรรมใช้เพื่อเคลื่อนย้ายผลิตภัณฑ์ และบริการจากองค์การไปยังตลาดสถาบันที่นำผลิตภัณฑ์ออกสู่เป้าหมายก็คือ สถาบันการตลาด ส่วนกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่ช่วยในการกระจายตัวผลิตภัณฑ์ ประกอบด้วย การขนส่ง การคลังผลิตภัณฑ์ และการเก็บรักษาผลิตภัณฑ์

สรุปโดยภาพรวมจะเห็นได้ว่าการจะก้าวเข้าสู่ชั้นเชิงของธุรกิจด้านผลิตภัณฑ์ต่างๆ นั้น จะต้องมีการพัฒนาอย่างสร้างสรรค์ เริ่มจากการออกแบบให้มีรูปแบบเหมาะสม ตรงตามหลักวิชาการทางด้านศิลปะ แล้วพิจารณาถึงหน้าที่และประโยชน์ในด้านต่างๆ อีกทั้งกระบวนการผลิต และราคา ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับผู้บริโภคในการตัดสินใจ ฉะนั้น การที่จะผลิตสินค้าออกไปจำหน่ายให้เกิดผลสำเร็จจึงควรต้องศึกษาและทบทวนบริบทต่างๆ เป็นอย่างยิ่ง

6. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้กำหนดการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชาวไทยทรงดำในบริบทต่าง ๆ โดยเฉพาะการพัฒนาชุมชนปฏิบัติการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น และความสัมพันธ์ของศิลปกรรมที่ทำให้เกิดคุณค่าด้านการเปลี่ยนในเชิงสร้างสรรค์ตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย ดังต่อไปนี้

การสืบทอดทางภาษาและประวัติศาสตร์ของชาวไทยทรงดำและลาวพวน : กรณีศึกษาการข้ามเขตพื้นที่พบว่า ไทยทรงดำกับลาวพวนนั้นเป็นตัวอย่างของชนกลุ่มน้อยในไทยที่อพยพมาจากเวียดนามและลาวเมื่อ 2 ศตวรรษที่ผ่านมาและยังรักษาเอกลักษณ์ของชนเผ่าเอาไว้ได้สามารถย้อนต้นกลับไปคู่ต้นตอได้ว่าไทยทรงดำนั้นมาจากทางตะวันตกเฉียงเหนือของเวียดนาม ซึ่งในปัจจุบันเป็นที่รู้จักกันในชื่อ “เดียน เบียน พู” โดยนอกจากจะอพยพเข้ามาในไทยแล้วยังมีกระจายไปยังทางตอนใต้ของจีนและลาวอีกด้วย ส่วนการที่พวกไทยทรงดำนั้นเข้ามาในประเทศไทยก็เริ่มตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรี โดยพระเจ้าตากสินไศทรงมีพระบัญชาให้เจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก (รัชกาลที่ 1) ไปตีหัวเมืองทางลาวด้วยไพร่พล 20,000 แล้วก็มีชัยกลับมาแล้วก็เกณฑ์เชลยศึกกลับมาซึ่งก็เป็นพวก ไทยทรงดำแล้วก็เกณฑ์ให้มาตั้งถิ่นฐานในลงมาทางตอนใต้ตั้งแต่สระบุรี, ราชบุรี และจันทบุรี ต่อมาอีก 12 ปี หัวเมืองทางลาวแข็งข้อ จึงสั่งให้พวกชาวไทยทรงดำนี้ย้ายถิ่นฐานไปยังเพชรบุรี และในสมัยรัชกาลที่ 3 เจ้าอนุวงศ์ที่หัวเมืองลาวแข็งข้ออีกรัฐบาลที่ 3 ก็ทรงมีพระบัญชาให้ยกทัพไปปราบแล้วก็เกณฑ์ไพร่เชลยไทยทรงดำกลับมาเพิ่มขึ้นอีกแล้วก็ให้ไปอยู่ที่เพชรบุรีอีกแล้ว ก็มีการให้เชลยเหล่านี้ใช้แรงงานในการทำงานต่าง ๆ เช่น การถางป่า ขุดคลองและก่อสร้าง โดยวัฒนธรรมของไทยทรงดำที่มีความแตกต่างจากของชนเผ่าอื่นที่เห็นได้อย่างชัดเจนก็คือ พวกเขาจะใส่เครื่องแต่งกายสีดำแต่ต่อมาพวกเขาก็มีการแต่งงานกับคนไทยจึงเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงบ้าง และยังต่อมามีการคัดถนนวนมีการนำความเจริญทางด้านการศึกษาเข้ามาสู่ชาวไทยทรงดำ ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมให้กลมกลืนกับวัฒนธรรมไทย ซึ่งรวมลักษณะการออกเสียงในการพูดด้วย (John Hartmann 2002, บทคัดย่อ) เช่นเดียวกับที่วีระ อินพันทัง และคณะ (2549, บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ซึ่งกันระหว่างสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยของชาวไทยทรงดำในไทยกับในเวียดนาม ปรากฏว่าเมื่อแรกที่ไทยทรงดำลงหลักปักฐานในไทย วัฒนธรรมการปลูกสร้างจากแผ่นดินแม่ได้รับการสานต่ออย่างเป็นรูปแบบ พวกเขาตั้งถิ่นฐานสร้างบ้านแปงเรือนเหมือนกับที่เคยทำในถิ่นเดิม แม้ว่าภูมิลักษณะถิ่นฐานแบบที่ราบในไทยจะมีลักษณะแตกต่างออกไปก็ตามกาลต่อมาพัฒนาคลี่คลายจึงค่อย ๆ ดำเนินไปโดยมีกระแสวัฒนธรรมเก่าแก่ เป็นประจักษ์พยานยืนยันให้เห็นการหลอมรวมพลังธรรมชาติและวิถีชีวิตไว้ในสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย อย่างไรก็ตาม มีสัญญาณการเปลี่ยนแปลงที่แสดงว่าอิทธิพลจากวัฒนธรรมกระแสหลักของเวียดนามกำลังไหลเข้า

เจ็ปนวิธิการสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยของชาวเวียดนามให้คล้ายตามก็เป็นไปได้ว่า ลักษณะเฉพาะของไทยคำจะค่อย ๆ สูญหายไปตามลำดับถึงวันนั้นแล้วชาวไทยคำจะได้ชื่อว่าเป็นผู้ที่รักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมไว้ได้อย่างเหนียวแน่นอีกหรือไม่

ส่วนงานวิจัย เรื่องการศึกษาความเปลี่ยนแปลงประเพณีไทยทรงดำ : กรณีศึกษา ประเพณีเสนเรือนของชาวไทยทรงดำบ้านหนองเต่าดำ อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก ของมณูสิงห์เรือง (2550, บทคัดย่อ) พบว่าประเพณีเสนเรือนเป็นพิธีกรรมที่ถือเป็นเอกลักษณ์ของชาวไทยทรงดำ เป็นประเพณีที่มีคุณค่าและความหมายแฝงไปด้วยคุณค่าทางด้านอารยธรรมคุณค่าทางด้านความกตัญญู และคุณค่าทางด้านความสามัคคี ซึ่งถือว่ามีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทยทรงดำเป็นอย่างมาก ความเชื่อเกี่ยวกับประเพณีเสนเรือนเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวไทยทรงดำในอดีตได้อย่างเหนียวแน่น

ปัจจุบันนี้รูปแบบการปฏิบัติพิธีเสนเรือนได้เปลี่ยนแปลงไปจากอดีต และให้ความสำคัญกับประเพณีเสนเรือนน้อยลงเพราะว่าชาวไทยทรงดำในปัจจุบันไม่ทราบถึงคุณค่าและความหมายของประเพณีเสนเรือน เพียงเพื่อยึดถือและปฏิบัติตามบรรพบุรุษที่เคยประกอบพิธีเท่านั้น ทำให้ชาวไทยทรงดำในปัจจุบันเห็นความสำคัญของพิธีเสนเรือนน้อยลง สาเหตุเหล่านี้เกิดจากปัจจัยต่าง ๆ ปัจจัยที่ทำให้พิธีเสนเรือนเปลี่ยนแปลงไป ได้แก่ ปัจจัยทางด้านเทคโนโลยี ปัจจัยทางการศึกษา ปัจจัยทางวัฒนธรรม ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ และปัจจัยทางด้านประชากร นอกจากนี้ยังส่งผลต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทยทรงดำที่เปลี่ยนแปลงไปอีกด้วย ดังจะเห็นได้กับการศึกษาอิทธิพลของความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรมของชาวไทยโข่งที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเรณู เหมือนจันทร์เชย (2529, หน้า 9) พบว่าชาวไทยโข่งเป็นกลุ่มชนชาติพันธุ์กลุ่มที่มีการสืบทอดและสามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม แต่ชาวไทยโข่งมีการพัฒนาปรับตัวให้เข้ากับสมัยใหม่ซึ่งเป็นผลมาจากปัจจัยผลักดันทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรลักษณะวัฒนธรรม การปรับตัวดังกล่าว โดยทั่วไปสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งนับว่าเป็นวัฒนธรรมที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ให้คงอยู่ต่อไปเช่นเดียวกับประชัน รักพงษ์ ได้ศึกษาถึงพิธีกรรมและความเชื่อที่สำคัญของชาวไทยทรงดำในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวพบว่า ไทยคำมีลักษณะทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง เช่น ภาษาพูดและภาษาเขียน อาชีพ การแต่งกาย ขนบธรรมเนียมประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ การดำรงชีวิตประจำวันยังคงผูกพันกับประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อดั้งเดิมอยู่เป็นอันมากลักษณะทางสังคมไทยคำยังคงรักษาขนบธรรมเนียม จารีตประเพณีและพิธีกรรมไว้อย่างเคร่งครัด ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงรักษาเอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์

ธิดา ชมพูนิช (2539, หน้า62) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ศิลปหัตถกรรมไทยโชนงในจังหวัด นครปฐม พบว่าในปัจจุบันมีผู้สนใจในงานหัตถกรรมของชาวไทยโชนงเป็นจำนวนมาก หลายกลุ่ม ได้มาศึกษางานหัตถกรรมด้านต่าง ๆ ของชาวไทยโชนงแล้วเห็นว่างานหัตถกรรมประเภทงานผ้าของ ชาวไทยโชนงมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น ไม่ว่าจะป็นรูปแบบ ลีลนและลวดลาย โดยเฉพาะลายดอก จันทรและลายดอกแปด ที่มีลักษณะแปลกและสวยงามจึงมีผู้ประยุกต์ให้เป็นสินค้าสมัยใหม่ขึ้นเพื่อ สืบทอดและพัฒนาให้เป็นอาชีพของชาวไทยโชนงในปัจจุบันได้อีกทางหนึ่ง โดยเป็นการประยุกต์ งานหัตถกรรมแบบดั้งเดิมมาเป็นของใช้ให้เหมาะสมกับสมัยปัจจุบัน เช่น ซองใส่แว่นตา ที่รองแก้ว น้ำ ผ้าจับหูกระทะ และตกแต่งบนชุดเสื้อผ้ากระโปรงยุคใหม่

นงลักษณ์ จันทากากุล และ นรินทร์ สังข์รักษา (2555, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่องการศึกษาศักยภาพในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนบ้านหัวเขาเงินจังหวัดราชบุรี ผลการวิจัยพบว่า 1) ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนบ้านหัวเขาเงินโดยรวมทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านกิจกรรม และด้านองค์กรอยู่ในระดับมาก 2) แนวทางในการ พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญได้แก่ (1) การสนับสนุนงบประมาณเพื่อการจัดกิจกรรม การท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง (2) การให้ความรู้การจัดการอบรมในการจัดการท่องเที่ยวให้ประสบความสำเร็จ (3) การศึกษาดูแลและการศึกษาการปฏิบัติที่ดีในการท่องเที่ยวที่ประสบความสำเร็จ และ (4) การประชาสัมพันธ์ผ่านทางเว็บไซต์ การประชาสัมพันธ์ผ่านหน่วยงานต่างๆ ในระดับ จังหวัด และสื่อต่างๆ รวมถึงการส่งเสริมการตลาดเชิงรุกของชุมชนอย่างต่อเนื่อง และการจัด กิจกรรมการท่องเที่ยวต่างๆ 3) ปัญหาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนบ้านหัวเขาเงิน โดย รวมอยู่ในระดับปานกลาง-น้อย ปัญหาด้านองค์กรมีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาเป็นปัญหา ด้านกิจกรรม และด้านที่ต่ำที่สุดคือ ด้านพื้นที่ ส่วนแนวทางการแก้ปัญหาด้านกิจกรรม มีค่าคะแนน เฉลี่ยสูงสุด รองลงมาเป็นแนวทางแก้ปัญหาด้านองค์กร และด้านที่ต่ำที่สุด คือ แนวทางการ แก้ปัญหาด้านพื้นที่

ประธาน เขียวขำ (2546, หน้า 8) ได้ทำการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ใน พิธีกรรมชุมชนและประเพณีเกี่ยวกับชีวิต ศึกษากรณีชุมชนลาวโชนง จังหวัดสุพรรณบุรี คือ การศึกษาสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงในพิธีกรรมชุมชน คือ พิธีบูชาศาลประจำหมู่บ้าน พิธีขึ้นบ้าน ใหม่ พิธีป่าดง พิธีเสนเรือ น พิธีเสนตัว พิธีเปงขวัญ และการเปลี่ยนแปลงประเพณีเกี่ยวกับชีวิต 4 ด้าน คือ ประเพณีการเกิด ประเพณีการบวช ประเพณีการแต่งงาน และประเพณีการตาย โดย สมมติฐาน 8 ข้อ ต่อไปนี้

1. การรับนวัตกรรมทางวัตถุ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพิธีกรรมชุมชน
2. การรับนวัตกรรมที่มีใช้วัตถุ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพิธีกรรมชุมชน

3. แผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพิธีกรรมชุมชน

4. การพัฒนาของหน่วยงานภาครัฐ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพิธีกรรมชุมชน
5. การคมนาคม ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงประเพณีชีวิตในชุมชน
6. ระบบการศึกษาทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงประเพณีชีวิตในชุมชน
7. สื่อทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงประเพณีชีวิตในชุมชน
8. การย้ายถิ่นทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงประเพณีชีวิตในชุมชน

จลลภรณ์ ช่างปลี (2554, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเพื่อศึกษาศิลปกรรมชุมชนที่ดำเนินผ่านกาลเวลาแห่งการเปลี่ยนแปลงของสังคมสู่สภาพปัจจุบัน และแนวโน้มในอนาคตที่ต้องดำเนินต่อไป การศึกษาในครั้งนี้แสดงให้เห็นว่า ศิลปกรรมชุมชนไทยซึ่งสืบทอดต่อกันมาภายใต้บริบทแห่งวิถีการดำรงอยู่ร่วมกันที่เกาะเกี่ยวเกลียวกลมด้วยบริบทสัมพันธ์ 4 ด้าน คือ ประวัติศาสตร์แห่งชะตากรรมเดียวกัน ความเชื่อวัฒนธรรมประเพณีที่สืบทอดจากบรรพชนเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจและถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดวิถีชีวิตในสังคมเกษตรแบบพึ่งตนเอง และอัตลักษณ์แห่งชุมชนที่ส่งผ่านงานศิลปกรรม แต่ด้วยกระแสแห่งการเปลี่ยนแปลงของสังคมส่งผลกระทบต่อศิลปกรรมให้อ่อนด้อยในเรื่องของคุณค่าและความสำคัญ เนื่องจากที่ผ่านมารูปแบบการถ่ายทอดศิลปกรรมเป็นการถ่ายทอดที่เน้นการปฏิบัติ ขาดการถ่ายทอดแนวคิดปรัชญา และความเชื่อที่แสดงอยู่ในผลงานศิลปกรรม ซึ่งการถ่ายทอดดังกล่าวไม่สอดคล้องกับสังคมแห่งการเรียนรู้ในปัจจุบัน แนวโน้มในอนาคตจะต้องมีการดำเนินการอย่างมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์การส่งเสริมฟื้นฟู และเผยแพร่รวมทั้งการพัฒนาอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานการถ่ายทอดที่เน้นความรู้ควบคู่การปฏิบัติเพื่อความยั่งยืนทางศิลปะและวัฒนธรรมสืบต่อไป

สรุปจากทฤษฎีของนักวิชาการหลายท่านที่ได้การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับชาวไทยทรงดำแสดงให้เห็นซึ่งถิ่นฐานว่ารากเหง้านี้มาจากตอนกลางของประเทศจีน แล้วอพยพมาตั้งหลักแหล่งอยู่ทางตอนเหนือของประเทศเวียดนามที่เมืองเดียนฟูในปัจจุบัน แล้วกระจัดกระจายอยู่ตามหัวเมืองต่าง ๆ จนกลายเป็นแคว้นสิบสองจุไทย ซึ่งมีดินแดนทางทิศใต้ติดกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวทิศตะวันออกติดกับประเทศเวียดนาม และทางทิศเหนือติดกับประเทศจีน ด้วยเหตุผลทางการเมืองจึงถูกกองทัพไทยกวาดต้อนเข้ามาอยู่ในประเทศไทยบริเวณภาคกลาง ในจังหวัดเพชรบุรีเป็นแห่งแรกแล้วขยายไปสู่จังหวัดใกล้เคียงในปัจจุบัน จากสภาพการณ์ชีวิตและความเป็นมาของชาวไทยทรงดำนั้นจะเห็นได้ว่า บรรพบุรุษของชาวไทยโชนงในปัจจุบัน ได้สร้างสรรค์เครื่องใช้ไม้สอยขึ้นใช้เองมาตั้งแต่อดีตก่อนที่จะเข้ามาอยู่ในประเทศไทยแล้ว

ในส่วนของการศึกษาวิจัยด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับผ้าทอนั้น ได้มีนักการศึกษา กล่าวถึงความสำเร็จได้นั้นก็คือ ผู้บริโภคซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่จะเป็นดัชนีชี้วัดได้ว่าการพัฒนาตรงตามวัตถุประสงค์มากน้อยเพียงไร เพื่อจะนำปัญหาและข้อเสนอแนะต่าง ๆ มาปรับปรุงให้เกิดความสำเร็จในโอกาสต่อไปดังนี้

กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม (2542, หน้า 3) ทำการศึกษาวิจัยเรื่องทัศนคติของผู้บริโภคที่มีต่อผ้าไทยพบว่า ปัญหาและอุปสรรคของผ้าไทยมีดังนี้ คือปัญหาด้านคุณภาพ สีดกง่าย หดตัว คุณเล็กรักษายากไม่สะดวกในการใช้ปัญหา ด้านรูปแบบ ลวดลายซ้ำ ๆ บางผืนลวดลายมากเกินไป การยากที่จะนำมาตัดแปลงตัดเย็บเสื้อผ้า ปัญหาด้านราคาค่อนข้างสูงกลุ่มมีรายได้น้อยจะไม่พอใจให้ซื้อและขาดข้อมูลความรู้เกี่ยวกับผ้าไทย ซึ่งเป็นสาเหตุให้ปริมาณการใช้ผ้าไทยไม่มากเท่าที่ควร ข้อเสนอแนะคือ ปรับปรุงผ้าไทยให้มีคุณภาพมาตรฐาน พัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ส่งเสริมให้ผู้บริโภคได้ซื้อผ้าไทยราคาเป็นธรรม ส่งเสริมเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ผู้บริโภคได้ทราบถึงคุณค่าของศิลปะผ้าไทย

มหาวิทยาลัยศิลปากร (2543, หน้า 68) จัดทำโครงการศึกษาสำรวจผู้ผลิตที่ประเทศเกี่ยวกับ ผ้าทอพื้นเมืองมีจุดมุ่งหมายเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการผลิตผ้าทอพื้นเมืองทุกจังหวัดของประเทศไทย ในด้านวัตถุดิบ อุปกรณ์การผลิต กรรมวิธีและรูปแบบในการทอที่เกิดจากกระบวนการสืบทอดหรือการประยุกต์ขึ้นใหม่ ทั้งนี้เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงหรือพัฒนาที่สนับสนุนต่อการดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์และรูปแบบของการทอผ้าแบบดั้งเดิม สืบทอดหรือเพื่อสนับสนุนความต้องการของผู้ใช้ ผลการสำรวจพบว่า ผ้าทอพื้นเมืองมี 5 ประเภทคือ ผ้าทอแบบมัดหมี่ ผ้าทอแบบจก ผ้าทอแบบขิด ผ้าทอแบบยกและผ้าทอแบบแพรวา นอกจากนี้ยังมีผ้าประเภทอื่น ๆ ที่มีการเรียกต่าง ๆ กันไป แต่กรรมวิธีไม่ต่างจาก 5 แบบดังกล่าวและผลิตเฉพาะไม่แพร่หลาย พบปัญหาสรุปได้ดังนี้ คือ ชาวบ้านขาดการตื่นตัวในอาชีพทอผ้า ไม่มีการรวมกลุ่มที่เข้มแข็งขาดการอนุรักษ์หรือสืบทอดกรรมวิธีแบบโบราณและลวดลายดั้งเดิมขาดศักยภาพในการพัฒนา หรือคิดลวดลายใหม่ ๆ หรือผลิตภัณฑ์แปรรูปที่หลากหลายเพื่อสนองความต้องการของตลาด

พรทิพย์ พิมพ์สินธุ์ (2541, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การสำรวจความคิดเห็นของผู้ผลิตและผู้บริโภคที่มีต่อผ้าไทยพบว่า ผู้บริโภคชาวไทยมีการใช้ผ้าจำกัดกับคนบางกลุ่มอายุส่วนใหญ่เห็นว่ามีราคาแพงเกินไป และความต้องการให้มีการเผยแพร่ข่าวสารความรู้ที่เกี่ยวกับผ้าไทยผ่านทางโทรทัศน์มีมากขึ้น ในด้านผู้ผลิตเห็นว่าการอนุรักษ์กระบวนการผลิตด้วยการทอมือแบบดั้งเดิม และยังมีคามจำเป็นที่ต้องพัฒนาด้านการออกแบบลวดลาย และวัสดุการผลิตที่มีคุณภาพให้มากขึ้น เพื่อพัฒนาคุณภาพของผ้าให้มีลักษณะที่เป็นสากล เพื่อให้มีการใช้แพร่หลาย

มากขึ้นและต้องการให้มีการจำกัดพื้นที่ เฉพาะแบ่งเขตให้ชัดเจนว่าเขตใดเป็นผ้าทอมือด้วยวิธีการดั้งเดิมหรือเขตใดผลิตด้วยเครื่องจักร ทั้งนี้เพราะผู้บริโภคอาจไม่เข้าใจว่าเหตุใดจึงมีราคาแตกต่างกันในงานเดียวกัน และผ้าประเภทเดียวกัน

สุพรรณ สมไทย และคณะ (2550, หน้า 186) วิจัยเรื่อง การออกแบบผลิตภัณฑ์ของตกแต่งบ้านโดยแนวคิดจากวัฒนธรรมชาวไทยทรงดำ และเป็นการพัฒนาลวดลายเดิมให้กลมกลืนกับลักษณะการตกแต่งบ้านในปัจจุบัน มีข้อสรุปดังนี้ ผลการศึกษาลวดลายและสีบนผ้าทอมาเป็นแนวคิดในการออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าผ้าม่าน ผ้าปูโต๊ะ และหมอนอิงใน 3 รูปแบบ 3 สไตลส์ คือ สไตลส์คลาสสิก สไตลส์ร่วมสมัยและสไตลส์สมัยใหม่ ซึ่งทั้ง 3 สไตลส์นั้นสามารถนำมาตกแต่งภายในบ้านปัจจุบันได้ แต่ผลการประเมินส่วนใหญ่จะเลือกสไตลส์คลาสสิก ซึ่งมีรูปแบบลวดลายใกล้เคียงของเดิมมากที่สุดทำให้ผู้ผลิตผลิตได้ง่ายและผู้บริโภคจะรู้จักมากกว่าว่าเป็นลวดลายจากวัฒนธรรมไทยทรงดำ การนำลวดลายและเทคนิควิธีการทำมาออกแบบใหม่ให้ใช้ได้ทันสมัยปัจจุบัน เป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กลุ่มผู้ผลิตและเป็นการเพิ่มความหลากหลายในรูปแบบผลิตภัณฑ์ไทยทรงดำซึ่งของเดิมไม่มี เป็นการสร้างงานและสร้างรายได้แก่กลุ่มผู้ผลิตและเป็นกระแสแพร่วัฒนธรรมไทยทรงดำให้กลมกลืนกับสังคมปัจจุบัน และมีข้อเสนอแนะไว้อย่างน่าสนใจว่า ลวดลายบนผ้าทอของไทยทรงดำมีเทคนิคการทอ การปะและการปักซึ่งเป็นเทคนิคเฉพาะไม่เหมือนไทยกลุ่มอื่น การนำลวดลายของไทยทรงดำมาพัฒนาออกแบบบนผลิตภัณฑ์ของตกแต่งบ้านนั้นควรทำอย่างต่อเนื่อง การเลือกใช้วัสดุและสีบนผลิตภัณฑ์ควรคำนึงถึง การนำไปใช้งาน การดูแลรักษาตามสภาพแวดล้อมจะเป็นการสร้างรายได้จริงจังกต่อไป

ฐานิส กุลพิรพันธุ์ (2539, บทคัดย่อ) ทำการศึกษาวิจัยเรื่องแนวทางการอนุรักษ์ผ้าฝ้ายทอมือที่ย้อมด้วยวัสดุจากธรรมชาติ กรณีศึกษาอำเภอจอมทองและอำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ พบว่ากลุ่มผู้ผลิตใช้ทั้งสีสังเคราะห์และสีธรรมชาติ และนิยมทอเป็นผืนผ้ามากกว่าเป็นผลิตภัณฑ์แปรรูปเพื่อวัตถุประสงค์ในการขายมากกว่าใช้เอง ด้านกลุ่มผู้บริโภคจะมีความรู้ว่ามีกำย้อมผ้าฝ้ายทอมือด้วยสีธรรมชาติและสีสังเคราะห์ และมีความคิดเห็นว่าเป็นสิ่งที่ดีควรอนุรักษ์เป็นวัฒนธรรมล้านนา รวมทั้งชนิดและประเภทของผลิตภัณฑ์ประชากรส่วนใหญ่นิยมในรูปแบบเสื้อผ้าสำเร็จรูป และผ้าชิ้น สิ่งจูงใจคือความสวยงามของลวดลาย เนื้อผ้าและคุณภาพของการทอ และส่วนใหญ่นิยมซื้อสินค้าในช่วงเทศกาล เช่น ปีใหม่ สงกรานต์ ส่วนสีที่นิยมคือ สีแดง สีเขียว สีขาว สีน้ำตาล ตามลำดับ

อัจฉรา ภาณุรักษ์ และ เครือจิต ศรีบุญนาค (2542, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องแนวโน้มของรูปแบบผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติในจังหวัดใหม่ พบว่า ผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติ ในอดีตมีความเป็นมาจนเรียกได้ว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรม มีลวดลาย

เป็นเอกลักษณ์และปลอดภัยจากสารเคมีทางด้านแนวโน้มของรูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายทอมือ พบว่ายังคงมีเอกลักษณ์ความเป็นพื้นเมืองแต่จะมีการประยุกต์รูปแบบเสื้อผ้าให้ดูเข้าสมัยและตามความนิยมของลูกค้า ข้อเสนอแนะ ควรเน้นการปรับปรุงและให้ความสำคัญเกี่ยวกับคุณภาพของการออกแบบกระบวนการผลิต การเชื่อมโยงให้การส่งเสริมการตลาดและการรณรงค์ปรับเปลี่ยนกลับมาใช้ผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายทอมือย้อนมิติธรรมชาติ

ปริมรัตน์ แยกเพ็ง (2546, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาสินค้าหัตถกรรมเพื่อการส่งออกพบว่า ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมไทยมีการทำมานาน แต่เดิมผลิตเพื่อใช้สอยในครัวเรือน เช่น การทอผ้า การทำภาชนะเครื่องปั้นดินเผา การจักสานต่าง ๆ เมื่อประเทศเจริญขึ้นประเภทหัตถกรรมได้ขยายตัวออกไป ผลิตเพื่อให้เข้ากับยุคสมัยสนองความต้องการของตลาด แม้ว่าสินค้าหัตถกรรมจะมีบทบาทต่อเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศก็ตามแต่ก็ยังประสบปัญหาต่าง ๆ อีก จากการศึกษาจึงทำให้ทราบถึงสถานการณ์และแนวโน้มการขยายตัวของสินค้าหัตถกรรมเพื่อการส่งออก ทำให้ทราบแนวทางการเข้าร่วมงานแสดงสินค้านานาชาติในต่างประเทศ และทำให้ทราบแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาทางการผลิต การตลาดของสินค้าหัตถกรรมเพื่อการส่งออก

ก้องเกียรติ มหาอินทร์ และคณะ (2551, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการออกแบบพัฒนารูปแบบเคหะสิ่งทอจากผ้าไหมสุรินทร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อออกแบบและพัฒนา รูปแบบผลิตภัณฑ์เคหะสิ่งทอจากผ้าไหมสุรินทร์ และถ่ายทอดเทคโนโลยีในรูปแบบของการอบรมเชิงปฏิบัติ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา ผสมผสานกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผลการวิจัยพบว่า ในจังหวัดสุรินทร์ยังไม่มีร้านขายผลิตภัณฑ์เคหะสิ่งทอโดยเฉพาะ กลุ่มผู้ซื้อส่วนใหญ่เป็นชาวต่างชาติ และคนสุรินทร์ที่แต่งงานกับชาวต่างชาติ เคหะสิ่งทอที่ขายดีที่สุดคือ หมอนรูปช้าง โดยจัดจำหน่ายที่ศูนย์แสดงและจำหน่ายสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ของจังหวัดสุรินทร์ ปัญหาในการแปรรูปผลิตภัณฑ์เคหะสิ่งทอคือ ราคาผ้าไหมค่อนข้างสูง ขาดช่างฝีมือเฉพาะทาง และขาดการพัฒนาในรูปแบบใหม่อยู่เสมอ การออกแบบและพัฒนา รูปแบบ ผู้วิจัยสรุปผลการวิเคราะห์ได้ว่า ผลิตภัณฑ์เคหะสิ่งทอที่มีความเหมาะสมกับผ้าไหมคือ หมอนอิง ผ้าที่ใช้บนโต๊ะอาหารได้แก่ ผ้ารองจาน ผ้าคาดโต๊ะ และซองใส่ช้อนส้อม รูปแบบเป็นแบบเรียบง่าย นำรูปร่าง รูปทรงของช้างมาสื่อหลายรูปแบบเพื่อแสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดสุรินทร์ โดยใช้ผ้าพื้นผสมกับผ้าลาย ในส่วนของพฤติกรรมการใช้งานพบว่า มีการใช้งานเฉพาะ โอกาสพิเศษ การผลิตมุ่งเน้นการผลิตแบบหัตถอุตสาหกรรมในส่วนของถ่ายทอดเทคโนโลยีพบว่า หลักสูตรมีความสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน มีระยะเวลาในการฝึกอบรมที่เหมาะสม เนื้อหาและเอกสาร

ประกอบการอบรมมีความสอดคล้องกับกิจกรรมที่ฝึกอบรม วิทยากรมีความรู้ในเรื่องที่ฝึกอบรม เป็นอย่างดี มีวัสดุ อุปกรณ์ เอกสารประกอบการฝึกอบรมเพียงพอและมีคุณภาพ

วันดี มาตสติดิย์ และคณะ (2551, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องการออกแบบและพัฒนา ลวดลายทอมัดหมี่และสีผ้าไหม จังหวัดสุรินทร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อออกแบบและพัฒนา ลวดลายมัดหมี่และสีผ้าไหมจังหวัดสุรินทร์ และเพื่อพัฒนามาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ผลการวิจัยพบว่า การประเมินคุณภาพการออกแบบพัฒนา ลวดลายทอมัดหมี่และสีผ้าไหม จ.สุรินทร์ จำนวน 25 ลาย ประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ 4 กลุ่ม ๆ ละ 7 ท่าน พบว่าการออกแบบพัฒนา ลวดลายทอมัดหมี่และสีผ้าไหมมีความเหมาะสมเป็นผ้าผืน แปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์เสื้อผ้า กระเป๋า และเคหะสิ่งทอ ผลการนำไป แปรรูปมีความเหมาะสมมากที่สุด ด้านลวดลายและสีมีความเหมาะสมมาก การประเมินฝึกอบรม ผู้เข้ารับการอบรมเป็นผู้หญิงส่วนใหญ่ อายุ 41-50 ปี มีอาชีพรับจ้างมีรายได้ต่อเดือน 8,000 – 9,000 บาท ก่อนเข้ารับการอบรมมีความรู้การออกแบบพัฒนา ลวดลายทอมัดหมี่และจัดสีไหมในการทอ ตามสมัยนิยมอยู่ในระดับน้อยและน้อยที่สุด เนื้อหาของการฝึกอบรมมีความถูกต้องและทันสมัยอยู่ในระดับมาก วิทยากรมีความรู้และเทคนิคการถ่ายทอดอยู่ในระดับมากที่สุด วัสดุอุปกรณ์ เอกสาร ฝึกอบรมทันสมัยและเพียงพออยู่ในระดับมากที่สุด และกระบวนการอบรมมีการส่งเสริมให้ผู้เข้ารับการอบรมสามารถสร้างงานได้ด้วยตนเองและมีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพการออกแบบพัฒนา ลวดลายทอมัดหมี่และสีผ้าไหม จ.สุรินทร์ อยู่ในระดับมากที่สุด

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทอควร ต้องเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีความแปลกใหม่และหลากหลาย แสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นมี สีที่กลมกลืนไม่ฉูดฉาด คำนึงถึงการใช้สอยได้หลายโอกาสเข้ากับยุคสมัย และสามารถตอบสนอง ความต้องการของตลาดที่มีผู้บริโภคอยู่ในวงจำกัดทั้งเพศวัยและรายได้

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ นั้นจำเป็นต้องมีความรู้ขั้นพื้นฐานกล่าวคือ ความรู้ที่สำคัญ ที่สุดในการออกแบบก็คือศิลปะนั่นเอง ดังนั้นผู้ที่ออกแบบผลิตภัณฑ์ใด ๆ ได้จะต้องเข้าใจศิลปะว่าจะนำไปใช้กับอะไรให้เกิดประโยชน์อย่างเหมาะสมกับชุมชน สังคม และบุคคลผู้ประกอบการ ในมิติต่าง ๆ ตรงตามวัตถุประสงค์มากน้อยเพียงไร กล่าวคือ

นักวิชาการต่างชาติหลายคนได้ทำการศึกษาวิจัยในส่วนของศิลปะที่มีความสัมพันธ์กับ ชุมชนในมิติต่าง ๆ อย่างเช่น Avery Ann Julie (1992, P.Abstract) วิจัยเรื่อง “การสำรวจการออกร้าน ของชนบทมิชิแกนยุคแรกในฐานะองค์กรชุมชนทางศิลปะ ในปีทศวรรษ 1850 และ 1870” การศึกษาใช้กรณีศึกษา 4 ชุมชนในเรื่องของ สังคมเกษตรกรรม การออกร้านและชีวิตวัฒนธรรม ของชุมชนที่อยู่ห่างไกล ได้แก่ เซนต์ โจเซฟ (St.Joseph) ไอโอเนีย (Ionia) ภูมิภาค-แกรนด์ทรา เวอร์ซ (The Grand Traverse) และชุมชนออกโทนาโกน (Ontonagon) ในประเด็นของชีวิต

วัฒนธรรม พบว่า การออกร้านในชนบทยุคต้น (ครึ่งหลังของศตวรรษที่ 19) ไม่ได้คำนึงถึงบทบาทชุมชนศิลปกรรม งานออกร้านเป็นเพียงสถานที่ที่สะสมงานสร้างสรรค์เท่านั้น แต่ต่อมาจึงยอมรับคุณภาพของงานศิลปะว่าสำคัญมากกว่าการออกร้านค้าขาย ผลงานที่นำมาออกร้านเป็นการสะท้อนการทำงานและความอุทิศตนของชุมชน กิจกรรมการออกร้านเป็นผลกระทบที่สำคัญยิ่งของวิถีชีวิตทางวัฒนธรรม

Stuhr L.Patricia (1988, P.Abstract) วิจัยเรื่อง “ความขัดแย้งทางวัฒนธรรมมุมมองผ่านศิลปะในชุมชนอินเดียแดงร่วมสมัยวิสคอนซิน” โดยมีวัตถุประสงค์หลักในการศึกษาชุมชนอินเดียแดงในวิสคอนซิน เน้นแนวคิดและลักษณะการทำงานศิลปะที่แตกต่างกัน พบชุมชนแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่ม 1) กลุ่มดั้งเดิม 2) กลุ่มประยุกต์ดัดแปลง 3) กลุ่มสมัยใหม่

การศึกษาใช้วิธีการชาติพันธุ์วรรณา ด้วยการสัมภาษณ์ศิลปิน 71 คน พบว่า ระบบการให้คุณค่าในงานศิลปะที่แตกต่างกัน กล่าวคือ กลุ่มดั้งเดิมและกลุ่มประยุกต์รับหลักการงานศิลปะบนความเชื่อพื้นฐานด้านคุณค่าที่สืบทอดมาตั้งแต่เดิม และยังเชื่อในชาวอินเดียแดงร่วมสมัยในวิสคอนซิน เป้าหมายเรื่องศิลปะของสองกลุ่มนี้มีความมั่นใจในคุณค่าศิลปะที่ดำเนินต่อไป และมั่นใจในความเป็นชุมชนอินเดียแดงของตน ส่วนกลุ่มสมัยใหม่ได้มีการประยุกต์คุณค่าของวัฒนธรรม เองโกล (Anglo Culture) ด้วยการทำให้มีคุณค่ามั่นคงประสบความสำเร็จ และสูงส่งขึ้น เป้าหมายหลักของกลุ่มสมัยใหม่คือ การได้รับชื่อเสียงเฉพาะตนและผลประโยชน์ทางการเงินซึ่งเป้าหมายนี้เป็นเป้าเงื่อนไขความขัดแย้งโดยตรงกับศิลปินกลุ่มดั้งเดิมและกลุ่มประยุกต์ นอกจากนี้ Leptak J.Lynn (1991, P.Abstract) ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาชาติพันธุ์วรรณาที่สำคัญของคุณค่าสุนทรียภาพของชุมชน” มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและปรับปรุงความเข้าใจในคุณค่าสุนทรียภาพในชนบท ชุมชนอิตาลีในโคลัมเบีย รัฐโอไฮโอ ในฐานะที่เป็นรากฐานของการพัฒนาการศึกษาทางวัฒนธรรม วิธีการวิจัยมุ่งเน้นความเป็นปัจจุบันของสังคมวิทยา ด้านศิลปะใช้ทฤษฎีขัดแย้งโดยการวิจารณ์ผลงาน พื้นที่ในการวิจัยเป็นชุมชนอิตาลีที่มีความเก่าแก่ การเก็บข้อมูลใช้เทคนิคการมีส่วนร่วมการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง จากกลุ่มผู้ใช้ข้อมูลที่มีลักษณะเฉพาะจากการสุ่มตัวอย่าง 28 คน และยังรวมข้อมูลจากการสังเกตและการวิเคราะห์เอกสาร โดยมีปัญหาในการวิจัยดังนี้

1. คุณค่าสุนทรียะของชุมชนชาวอิตาลี ในโคลัมเบีย รัฐโอไฮโอ คืออะไร
2. ความเด่นชัดในการเป็นผู้นำทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวอิตาลีมีกระบวนการอย่างไร

ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนชาวอิตาลีให้ความสนใจในเรื่องทัศนศิลป์ทั้งในส่วนที่เป็นผลงานศิลปกรรม หรือการทำสวน คุณค่าทางสุนทรียภาพที่ครอบงำอยู่มีลักษณะเป็นงานช่างที่มี

ลักษณะเฉพาะในด้านทักษะ และการรับรู้ทางศิลปะที่ปรับให้เข้ากับปัจจุบันเป็นสิ่งสำคัญในการรับรู้ทางสุนทรียภาพของชาวอิตาลี ชุมชนมีลักษณะความเป็นผู้นำทางวัฒนธรรมด้วยการพัฒนาประสบการณ์ทางสุนทรียะ แสดงออกมาในรูปของสถาปัตยกรรมการจัดบริเวณและศิลปะชุมชน รวมทั้งการสนใจความขัดแย้งของสังคมภายนอกที่อยู่เหนือบริเวณท้องถิ่น การพูดคุยเกี่ยวกับข้อขัดแย้งทางวัฒนธรรมสากล หรือการแบ่งสุนทรียภาพออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) การยอมรับคุณค่าสุนทรียภาพที่สถาบันทางจิตรศิลป์ และ 2) การรักษาระบบคุณค่าสุนทรียภาพเฉพาะตน โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานโลกศิลปะของตนเช่นเดิม จึงทำให้ชุมชนมีความเป็นผู้นำทางวัฒนธรรมเช่นเดียวกับที่ Abusabib Mohamed Abdel Rahmen (1995, P. Abstract) วิจัยเรื่อง “ศิลปะอัฟริกัน กับการสืบสวนทางสุนทรียภาพ” กล่าวถึงศิลปะดั้งเดิมที่ใช้ในการก่อเกิดและพัฒนาศิลปะสมัยใหม่อิทธิพลของศิลปะดั้งเดิม ยังคงเห็นเด่นชัดในการสร้างศิลปะร่วมสมัย ศิลปะอัฟริกันที่มีลักษณะเฉพาะมีอิทธิพลล้าลึกต่อศิลปะยุโรปสมัยใหม่ ดังนั้นการศึกษาการรวมกันของสุนทรียภาพระหว่างศิลปะยุโรปและอัฟริกา (Afro-European Aesthetic) จึงศึกษาด้านเทคนิควิธี ทฤษฎี และการศึกษาข้ามวัฒนธรรมด้วยการสอบสวนทางสุนทรียภาพ พบประเด็นสำคัญ 4 ประการ คือ

1. ความเป็นของแท้ทางสุนทรียภาพของศิลปะดั้งเดิม
2. องค์ประกอบสำคัญที่อยู่เบื้องหลังความคิดสร้างสรรค์ศิลปะอัฟริกัน
3. การอธิบายปฏิกิริยาของผู้นิยมสมัยใหม่ ต่อศิลปะอัฟริกัน
4. กรณีศึกษา ตัวอย่างการพัฒนาในงานศิลปะอัฟริกันสมัยใหม่

การวิจัยพบว่า ปฏิกิริยาต่อศิลปะดั้งเดิมขึ้นอยู่กับความจริงทางสุนทรียภาพ ของศิลปะอัฟริกันกล่าวคือ การรับรู้ กลวิธีและทฤษฎีความงามตั้งอยู่บนพื้นฐานของวัฒนธรรม ศิลปินผู้สร้างงานมีพื้นฐานทางสุนทรียภาพ และการสร้างสรรค์มีความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะเฉพาะของงานศิลปะกับ โครงสร้างสังคมทางวัฒนธรรมของชุมชนที่ศิลปินอาศัยอยู่ สุนทรียภาพที่แฝงอยู่และสังคมวัฒนธรรมได้พิสูจน์แล้วถึงความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน และความจริงทางสุนทรียภาพ สิ่งเหล่านี้เป็นองค์ประกอบที่เชื่อมประสานกันอย่างเด่นชัดในการสร้างสรรค์งานศิลปะอัฟริกัน

ที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่งในงานของ Baker J. Angela (1991, P. Abstract) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การรับรู้การสร้างวัตถุศิลปะของชุมชนชายในนิวยอร์กตะวันตก" โดยการศึกษาวัฒนธรรมทางวัตถุที่เกี่ยวกับสังคมมานุษยวิทยา โดยสอบสวนสุนทรียภาพ การสร้างวัตถุและคุณค่าของผู้ที่อาศัยอยู่ใจกลางชายฝั่งตะวันตกของนิวยอร์กตะวันตก ศึกษาด้วยกลวิธีชาติพันธุ์วรรณา คือ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักและเอกสารภาพถ่าย จัดลำดับของวัตถุ และความเห็นของผู้ให้ข้อมูลจำนวน 63 คน ศึกษาองค์ประกอบความสัมพันธ์ของสิ่งดั้งเดิม อายุ เพศ การศึกษา ชั้นเรียน ภูมิภาค และอิทธิพลแรงจูงใจสนใจทางวัตถุระบบการให้ความหมาย

คุณค่า อดิศทางวัฒนธรรม และรูปแบบของการผลิตจำลองการจัดลำดับชั้นของวัสดุ การตอบสนองของระบบสังคมและโลกศิลปะที่มีวัตถุศิลปะแพร่กระจายอยู่ โดยการศึกษาในพื้นที่นิวฟันแลนด์ที่ยังมีสังคมชนบทนิยม มีความเข้มแข็งทางประวัติศาสตร์ เคาะต่อสังคมดั้งเดิมการสร้างวัตถุยังคงมีลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรมคุณค่าทางสังคมแบบอนุรักษ์นิยมการร่วมมือและความต่อเนื่องซึ่งมีลักษณะขัดแย้งกับคุณค่าทางวิจิตรศิลป์ที่สร้างขึ้นใหม่ การวิจัยค้นพบความสำคัญของลักษณะเฉพาะของงานศิลปะภาพวาดในชนบทที่ไม่มีลักษณะทางวิชาการ แต่เป็นกิจกรรมทางประวัติศาสตร์เป็นบันทึกปรากฏการณ์ที่สำคัญ และมีคุณค่าสูงตามแบบอย่างลัทธิเหมือนจริง (realism) ซึ่งสถาบัน ST. John Memorial University (MUN) กล่าวว่า เป็นมือสมัครเล่นที่มีคุณค่ายิ่งหรือที่เรียกว่าศิลปินวันหยุดที่มีความสามารถในฐานะที่เป็นศิลปินพื้นบ้าน (folk artist) ความยากในการนิยามการสร้างนิยามของศิลปินพื้นบ้านยังคงเป็นปัญหาแต่ MUN ได้ให้ข้อคิดว่าศิลปินพื้นบ้านเป็นรูปแบบของความเชื่อ (naïve styles) และชนกลุ่มน้อยที่รักอิสระยังคงต่อสู้กับชนชั้นสูงอดิศทางวัฒนธรรม ระบบวัฒนธรรมหลากหลาย ความเป็นส่วนตัว ลักษณะเฉพาะของวัฒนธรรมและชาติสังคมของสุนทรียศาสตร์ ระบบทางวิชาการศิลปะและศิลปะศึกษาในระบบประชาธิปไตย

ข้อค้นพบยังกล่าวว่า ชนกลุ่มน้อยยังคงเป็นจริงที่ไม่ใช่เรื่องของทฤษฎี ศิลปะพื้นบ้านเป็นกระบวนการพัฒนาของศิลปะทั้งหมด แม้วิจิตรศิลป์จะเป็นศิลปะเมืองที่อยู่เหนือชั้นกว่าศิลปะพื้นบ้านต่ำไม่ใช่เป็นสิ่งที่น่าวิพากษ์ การศึกษาสุนทรียภาพจากวิถีชีวิตพื้นฐานจะมีคุณค่าความงามที่น่าสนใจยิ่งกว่า โดยสรุปจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศิลปะกรรมพบว่า คุณค่าศิลปะกรรมมีความเกี่ยวข้องกับองค์ความรู้ในสาขาปรัชญา สุนทรียศาสตร์ จริยศาสตร์ สังคมวิทยาชุมชนวัฒนธรรมซึ่งให้ความสำคัญกับการประเมินคุณค่าศิลปะกรรมว่าไม่ควรพิจารณาคุณค่าศิลปะกรรมเพียงเฉพาะผลงานศิลปะกรรมตามทฤษฎีทางศิลปะกรรมเท่านั้น หากควรใช้หลักการทางสังคมวิทยาที่ประกอบด้วยบริบทของวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ค่านิยม สภาพแวดล้อม เป็นเครื่องมือกำหนดคุณค่างานศิลปะกรรมด้วยนอกจากนี้ยังกล่าวได้ว่า การดำรงอยู่ของผลงานศิลปะกรรมกับคุณค่าแห่งภูมิปัญญาท้องถิ่นในฐานะที่เป็นศิลปะพื้นบ้านอีกด้วย ซึ่งก็สอดคล้องกับ Kalviainen Mirja (1997, P.Abstract) ที่วิจัยเรื่อง “ผลิตภัณฑ์ที่มุ่งประโยชน์ใช้สอยที่มีสุนทรียภาพ และงานศิลปะที่ประกอบด้วยวัสดุทางจิตวิญญาณ หน้าการนิยามของปี 1980 ของผลิตภัณฑ์ที่ดีทางด้านงานช่างแบบอาชีพในประเทศฟินแลนด์” เป้าหมายการวิจัยคือการนิยามและการพิสูจน์คุณค่าของงานช่างที่เป็นศิลปะ วิธีการวิจัยใช้แนวคิดพื้นฐานทั้งในด้านศิลปะ และแนวคิดของนักสังคมวิทยา Pierre Bourkieu การวิจัยใช้หลักพื้นฐานของการประเมินผลิตภัณฑ์ที่ดี ภายใต้การศึกษาปฏิบัติสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงหลายมิติ การวิจัยพบลักษณะ 3 ประการ ของงานช่างเชิงอาชีพ คือ

1. เป็นเรื่องของผลิตภัณฑ์ที่มุ่งประโยชน์ใช้สอย แต่มีคุณค่าทางสุนทรียภาพ
2. เป็นผลิตภัณฑ์ที่ให้จินตภาพได้
3. เป็นผลิตภัณฑ์ที่ใช้วัสดุในท้องถิ่นเป็นสำคัญ

นอกจากนี้การวิจัยยังสรุปว่า ผลิตภัณฑ์งานช่างที่ดีจะต้องได้รับความสนใจ จากสังคม ด้วยมิใช่มีค่าทางสุนทรียะเท่านั้น แต่อยู่บนพื้นฐานของความคิดทางศีลธรรมและอุดมคติ การประเมินคุณค่างานศิลปะตั้งอยู่บนเงื่อนไขของสังคมวิทยา อันเป็นการตรวจสอบคุณค่าภายในของสิ่งที่มีคุณค่าสูงในอุดมคติ

สำหรับประเทศไทยมีการวิจัยเรื่อง “บทบาททัศนศิลป์กับการพัฒนาสังคม” ของ จุลดิษฐ์ อุปชาต (2541, บทคัดย่อ) พบว่าคนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ทัศนศิลป์ประเภทจิตรกรรม ศิลปะและประเภทประยุกต์ศิลป์แขนงต่าง ๆ มีบทบาทต่อการพัฒนาสังคมในระดับปานกลาง มีเพียงแขนงจิตรกรรมและออกแบบสื่อสารเท่านั้นที่เห็นว่า มีบทบาทต่อการพัฒนาสังคมในระดับปานกลางมีเพียงแขนงจิตรกรรมและออกแบบสื่อสารเท่านั้น ที่เห็นว่ามีบทบาทต่อการพัฒนาสังคมระดับมากแยกเป็นรายด้าน 12 ด้าน ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าบทบาททัศนศิลป์กับการพัฒนาสังคมด้านจิตใจ ด้านประโยชน์ใช้สอย ด้านเศรษฐกิจ ด้านสืบสานวัฒนธรรม ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านอาชีพ ด้านบันทึกสภาพชีวิตของคนในสังคมและด้านความเจริญรุ่งเรืองของสังคมและประเทศชาติมีบทบาทเข้าไปพัฒนาสังคมในระดับมาก วิจัยเรื่อง “หัตถกรรมพื้นบ้านต่อวิถีชุมชน : กรณีศึกษากลุ่มหัตถกรรมมวย บ้านโลกสว่าง ตำบลโคกสูง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น” ของ ประไพ ทศชา (2546, หน้า 182) ทำให้ทราบบทบาท หัตถกรรมที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อชุมชนคือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการศึกษา ด้านสาธารณสุข ด้านวัฒนธรรม โดยเฉพาะด้านสังคมมีรายละเอียดดังนี้คือ ก่อให้เกิดความสามัคคีเพราะความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้าน มีความใกล้ชิดสนิทสนมกันมากขึ้น มีการรวมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและแก้ปัญหาความขัดแย้ง โดยใช้หลักประชาธิปไตย ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในชื่อเสียงของหมู่บ้าน เพราะเป็นที่รู้จักของคนทั่วไปและมีการแสดงผลิตภัณฑ์พร้อมทั้งเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ออกร้านในงานประจำปีประจำอำเภอ การได้รับสั่งทำจากภายนอกชุมชน ฯลฯ ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้าน เพราะเป็นการสร้างอาชีพเสริมส่งผลให้มีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้น มีการรวมกลุ่มกันเพื่อพัฒนาคน พัฒนางานและพัฒนาหมู่บ้านให้เป็นไปตามโครงการที่คณะกรรมการหมู่บ้านได้วางแผนร่วมกันไว้ และประการสุดท้ายลดปัญหาสังคมในหมู่บ้าน เช่น การเล่นเกมพนัน การลักขโมย ฯลฯ เพราะชาวบ้านไม่มีเวลาว่างมากจนเกินไป

ศักดิ์ชัย เกียรตินาคินทร์ (2542, หน้า 11) วิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าศิลปกรรมกับการสร้างทัศนคติต่อตนเองและความผูกพันกับชุมชน” ศึกษาชุมชนบ้านแก้ว จังหวัดสุโขทัยและชุมชนทุ่งไผ่ จังหวัดนครราชสีมา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเชิงวิเคราะห์ คุณค่าศิลปกรรมของชุมชนที่ผลิตเครื่องปั้นดินเผา ศึกษาเชิงวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าศิลปกรรมกับการสร้างทัศนคติต่อตนเอง และความผูกพันกับชุมชนของชาวบ้านที่ผลิตเครื่องปั้นดินเผา รวมทั้งการสร้างรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าศิลปกรรมกับการสร้างทัศนคติต่อตนเองและความผูกพันกับชุมชน ผลการวิจัยพบว่า

1. คุณค่าศิลปกรรมที่ปรากฏในชุมชนคือ คุณค่าด้านวัฒนธรรม ด้านสุนทรียภาพและจริยธรรม ด้านบุคลิกภาพและอารมณ์ ด้านการเรียนรู้จากพฤติกรรมทางศิลปกรรม ด้านการเรียนรู้จากพฤติกรรมทางสังคม

2. ความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าศิลปกรรมกับการสร้างทัศนคติต่อตนเอง และความผูกพันกับชุมชนซึ่งเกิดขึ้นโดย

2.1 หากชุมชนเรียนรู้คุณค่าของศิลปกรรมโดยเชื่อมโยงความคิดกับประวัติศาสตร์และความรู้ดั้งเดิมที่เป็นรากฐานของตน จะก่อให้เกิดความเข้าใจ การตัดสินใจได้เองความมั่นใจ ความภูมิใจและความมีเกียรติภูมิ จะส่งผลให้เกิดทัศนคติต่อตนเองในเชิงบวกและหากชุมชนเกิดความคุ้นเคยกับแผนทางสังคมก่อให้เกิดความเชื่อมั่น การยอมรับ การปรับตัวต่อพฤติกรรมภายในชุมชนได้ความพอใจและความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน ส่งผลให้เกิดความผูกพันกับชุมชนมาก

2.2 หากชุมชนเรียนรู้คุณค่าศิลปกรรมโดยเชื่อมโยงความคิดกับความรู้ใหม่ภายนอกชุมชน ก่อให้เกิดความไม่เข้าใจ การตัดสินใจเองไม่ได้ ความไม่ภูมิใจและขาดเกียรติภูมิ จะส่งผลให้เกิดทัศนคติต่อตนเองในเชิงลบ และหากชุมชนเกิดความไม่คุ้นเคยกับแบบแผนทางสังคมก่อให้เกิดความไม่เชื่อมั่น การวางเฉย การปรับตัวไม่ได้ต่อพฤติกรรมภายในชุมชนความไม่พอใจและความไม่รู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน ส่งผลให้เกิดความผูกพันกับชุมชนน้อย 3 รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าศิลปกรรมกับการสร้างทัศนคติต่อตนเองและความผูกพันกับชุมชนพบว่า คุณค่าศิลปกรรมส่งผลต่อการสร้างทัศนคติต่อตนเองพร้อมกันกับความผูกพันกับชุมชนและเป็นไปในทิศทางเดียวกันอย่างมีเหตุผล หากเกิดทัศนคติต่อตนเองในเชิงบวกจะเกิดความผูกพันกับชุมชนมาก แต่ถ้าทัศนคติต่อตนเองในเชิงลบจะเกิดความผูกพันกับชุมชนน้อย

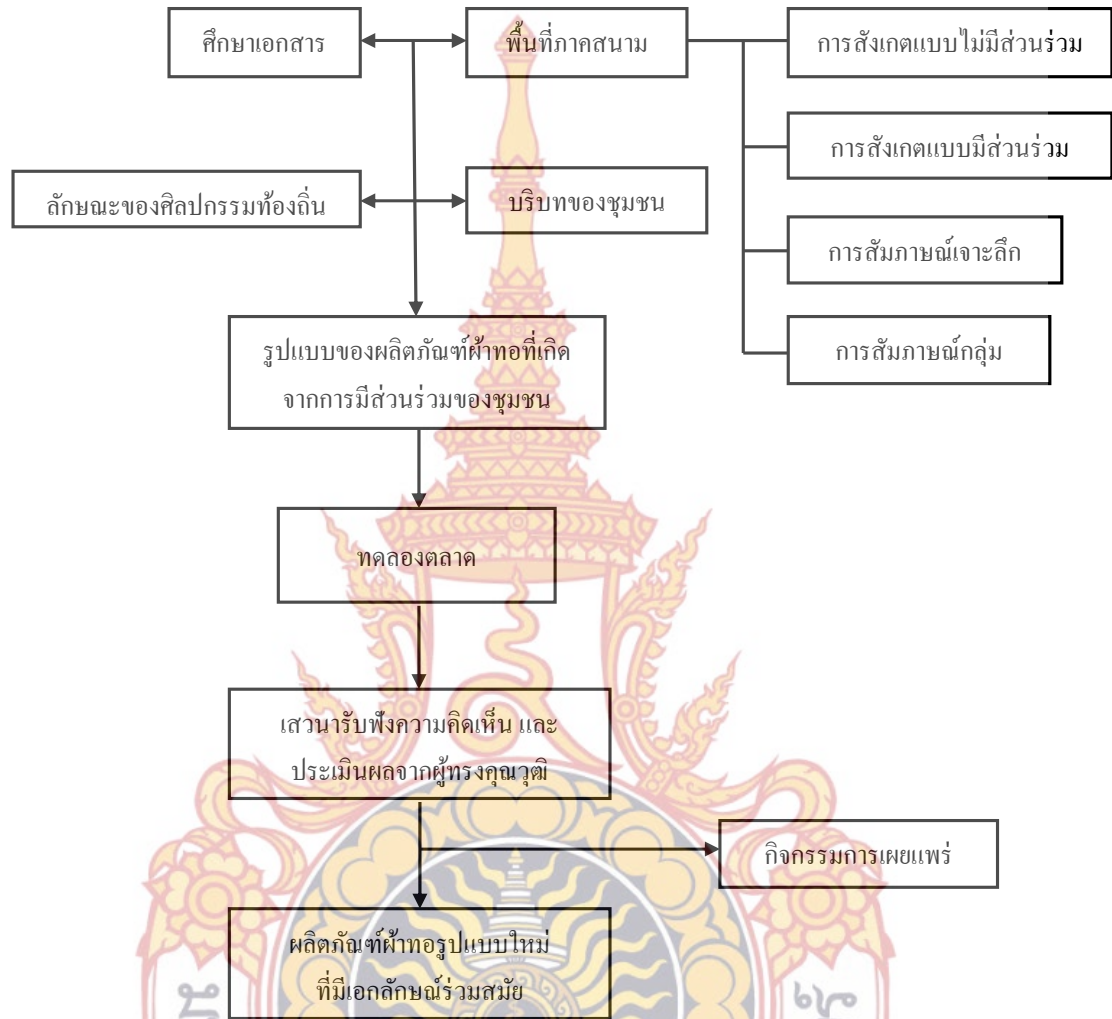
ในการหาคุณค่าของผลงานศิลปกรรมของชุมชน ที่เกิดจากความสัมพันธ์ด้านต่าง ๆ นั้นล้วนแต่เป็นความคิดสร้างสรรค์ที่ได้จากบรรพบุรุษ หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นภูมิปัญญาของมนุษย์ที่เกิดการถ่ายทอดสืบต่อกันมา โดยเฉพาะการสร้างปัจจัยสี่เพื่อความอยู่รอดและความมั่นคง

ของตนเองและชุมชนด้วยองค์ของคาอพยพและพลวัตที่ปรับเปลี่ยนไป จึงทำให้ต้องมีการปรับปรุงและพัฒนาอยู่เสมอซึ่งการพัฒนานั้นมีวิธีการที่หลากหลายมิติ

โดยจะขอกล่าวถึงงานวิจัยชุมชนด้วยการใช้ศิลปกรรมเป็นกลไกสำคัญในการนำไปสู่ชุมชนปฏิบัติการเรียนรู้ (Community of Arts Practice) หรือ CoAP ของจิรวัดน์ พิระสันต์ (2553, บทคัดย่อ, หน้า 147-153) ที่ได้พัฒนาเครื่องปั้นดินเผา ภูมิปัญญาของ 3 จังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 4 จังหวัด ผลที่ได้คือ ผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่ทางศิลปกรรมร่วมสมัยจำนวน 100 ชิ้น ซึ่งมีเนื้อหา รูปแบบและกลวิธีที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชน เป็นการต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและเชื่อมโยงความรู้ในมิติต่าง ๆ เข้าด้วยกันจนสามารถจัดทำเอกสารเกี่ยวกับนวัตกรรมภูมิปัญญาของท้องถิ่นตนเองได้ และนำไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่อไปส่วนปัญหาที่พบคือ ในระหว่างการทำชุมชนปฏิบัติการเรียนรู้ ต้องเผชิญกับนโยบายการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืนที่แสดงถึงระบบความคิด และกระบวนการที่นำมาใช้เพื่อความอยู่รอดเป็นเงื่อนไขความสัมพันธ์ในเชิงแลกเปลี่ยนเพื่อลดความขัดแย้งและหลีกเลี่ยงความกลัวที่มีต่อบุคคลหรือสถานการณ์ที่ปรากฏอยู่ตรงหน้า ซึ่งล้วนมีความสัมพันธ์กับพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของชุมชน ที่จำกัดความคิดและการขยายโอกาสแสดงออกจึงเป็นสังคมที่ขาดพลวัต และความสมดุลมีเพียงไม่กี่ชุมชนที่สร้างรายได้จากการผลิตเครื่องปั้นดินเผาจากดินเหนียวที่มีอยู่ ซึ่งรัฐหรือชุมชนดังกล่าวสามารถสร้างอาชีพใหม่ให้กับชุมชนได้คือ อาชีพการผลิตเครื่องปั้นดินเผาโดยเสนอว่ารัฐกับชุมชนต้องร่วมกันศึกษาถึงความเป็นไปได้ เพื่อทำการส่งเสริมและพัฒนาอย่างเป็นระบบทั้งด้านการผลิต ด้านรูปแบบและกลวิธีและด้านการจำหน่าย

สรุปจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุมชนชาวไทยทรงดำและชุมชนอื่น ๆ ทั้งในและต่างประเทศด้านการพัฒนาที่อยู่บนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยการยึดโยงกับองค์ความรู้ทางศิลปะ กล่าวคือ คุณค่าของผลิตภัณฑ์มีความสัมพันธ์กับองค์ความรู้ในสาขาปรัชญา ศูนทฤษฎีศาสตร์ จริยศาสตร์ สังคมวิทยาชุมชน วัฒนธรรมซึ่งให้ความสำคัญกับการประเมินคุณค่าศิลปะว่าไม่ควรพิจารณาคุณค่าเพียงเฉพาะผลิตภัณฑ์ลักษณะต่าง ๆ ตามทฤษฎีทางศิลปะเท่านั้น หากควรใช้หลักการทางสังคมวิทยาที่ประกอบด้วยบริบทของวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ค่านิยม สภาพแวดล้อม เป็นเครื่องมือกำหนดคุณค่าของผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ นั้น ด้วย นอกจากนี้ยังกล่าวได้ว่าการดำรงอยู่ของคนในชุมชนเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ด้านศิลปะพื้นบ้าน ยังทรงคุณค่าแห่งภูมิปัญญาท้องถิ่นและมีการเคลื่อนไหวอย่างมีนัยสำคัญของภาครัฐที่มีนโยบาย และยุทธศาสตร์การพัฒนาซึ่งยังขาดพลวัตที่เป็นแบบฉบับหรือต้นแบบอย่างมีระบบตามความเหมาะสมในพื้นที่ที่มีวัฒนธรรมเป็นของตนเอง

แผนภูมิที่ 1 กรอบแนวความคิดของโครงการวิจัย

บทที่ 3

ระเบียบวิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอจากภูมิปัญญาของชาวไทยทรงดำทั้ง 4 จังหวัดในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย การวิจัยมุ่งเน้นการศึกษาร่วมกันด้วยการแลกเปลี่ยนความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นระหว่างชุมชนที่ผลิตผ้าทอของชาวไทยทรงดำทั้ง 4 ชุมชนและพื้นที่อื่น ๆ โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือการศึกษาด้านภูมิปัญญาทางด้านผ้าทอเพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนที่มาจากการต่อยอดภูมิปัญญาของชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทยตลอดจน เป็นการพัฒนาชุมชนปฏิบัติการเรียนรู้ทางด้านศิลปกรรมของชาวไทยทรงดำให้ยั่งยืนสืบไป ดังนั้นการวิจัยเรื่องนี้จะเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบชุมชนมีส่วนร่วม และใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นหลัก ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ผู้ผลิตผ้าทอชาวไทยทรงดำ ในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย ที่มีผลงานเป็นที่ประจักษ์ ยอมรับจากภาครัฐ ได้แก่

1. ชุมชนบ้านสะแกราย อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม
2. ชุมชนบ้านหัวเขาเงิน อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี
3. ชุมชนบ้านดอนมะเกลือ อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี
4. ชุมชนบ้านหมอสอ อำเภอนำมะกา จังหวัดกาญจนบุรี

โดยมีขั้นตอนการวิจัยที่แสดงถึงกระบวนการศึกษาอย่างมีระบบดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอของชุมชนชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย ใช้ระเบียบวิธีวิจัยดังนี้

- 1.1 การศึกษาข้อมูลจากระเบียบวิธีวิจัยเพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบบริบทในมิติต่างๆของชุมชนชาวไทยทรงดำทั้ง 4 จังหวัด ได้แก่ ชุมชนบ้านสะแกราย อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม ชุมชนบ้านหัวเขาเงิน อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี ชุมชนบ้านดอนมะเกลือ อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี และ ชุมชนบ้านหมอสอ อำเภอนำมะกา จังหวัดกาญจนบุรี
- 1.2 การสร้างต้นแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอ ที่เกิดจากการผสมผสานหลักการศิลปะออกแบบกับเอกลักษณ์ของชาวไทยทรงดำ โดยยึดหลักการของ Community of Arts Practice (COAP) คือ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกชุมชนเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่อยู่บนพื้นฐานของภูมิปัญญาตนเองได้ผลิตภัณฑ์จำนวนมากกว่า 40 ผลงาน

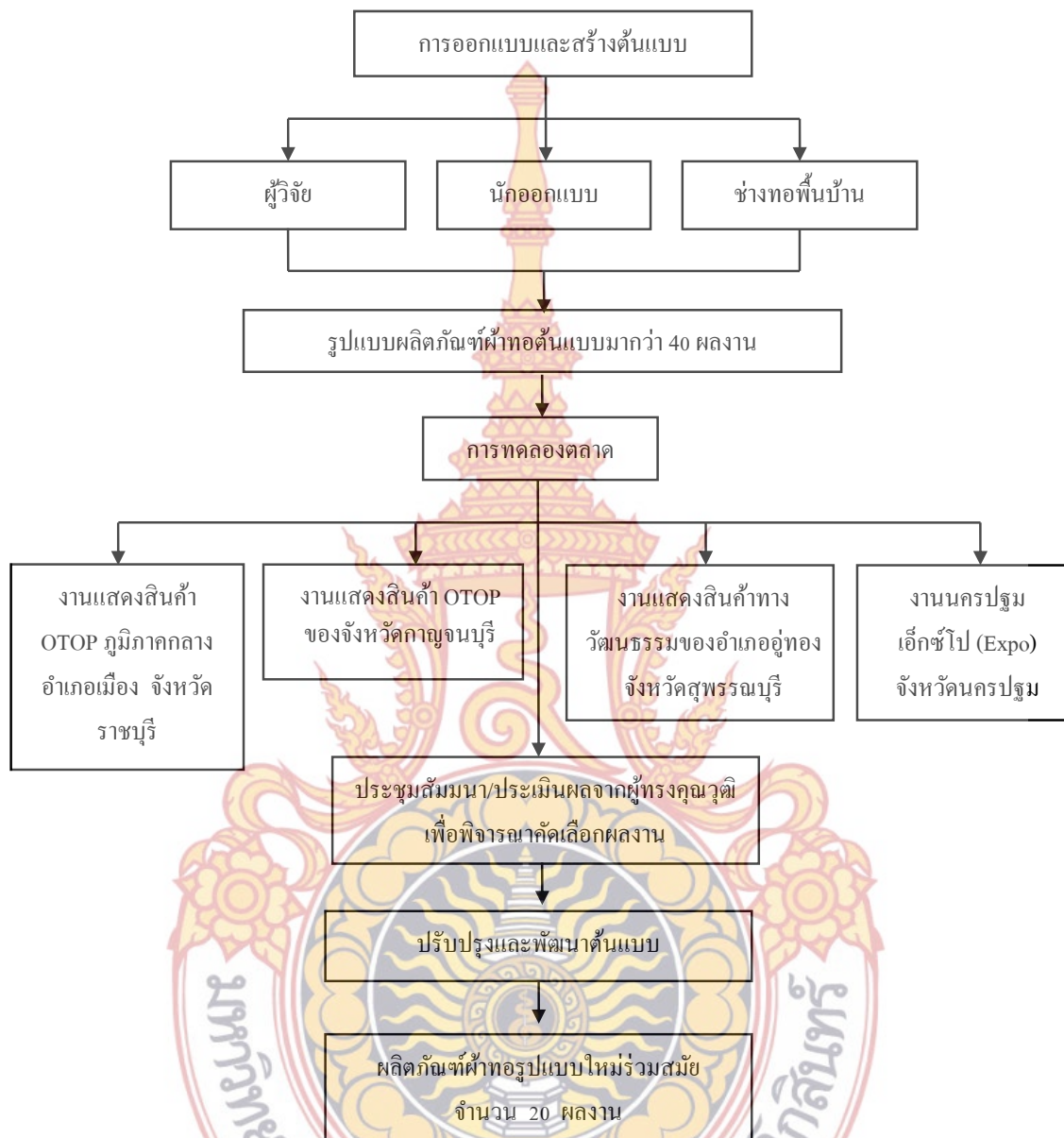

1.3 การทดลองตลาด เพื่อประเมินผลความต้องการจากผู้บริโภคด้วยการจำหน่ายจริงยังสถานที่ต่าง ๆ ดังนี้

- 1.3.1 งานนครปฐมเอ็กซ์โป (Expo) อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม
- 1.3.2 งานแสดงสินค้า OTOP ภูมิภาคกลาง อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี
- 1.3.3 งานแสดงสินค้าทางวัฒนธรรม OTOP ของอำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี
- 1.3.4 งานเทศกาลของดีประจำปีสินค้า OTOP ของจังหวัดกาญจนบุรี

1.4 การปรับปรุงพัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์ให้ผู้ผลิตผ้าทอของชุมชนชาวไทยทรงดำทั้ง 4 จังหวัดในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทยเป็นบุคคลที่สามารถแก้ปัญหาและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอของตนเองด้วยความมั่นใจ รวมทั้งขยายผลสู่บุคคลอื่นได้อย่างสง่างาม

แผนภูมิที่ 7 แสดงการพัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอร่วมสมัยของชุมชนชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย

ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินการเสริมสร้างรายได้ให้กับชุมชนชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยดังนี้

1. การรับฟังการบรรยายเชิงปฏิบัติการจากวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์และแฟชั่น
2. การเดินทางศึกษาดูงานยังสถานประกอบการมีอาชีพและร้านจำหน่ายวัสดุอุปกรณ์ประดับตกแต่งผลิตภัณฑ์ผ้า
3. การได้ร่วมกันศึกษาวิเคราะห์รูปแบบผลิตภัณฑ์ร่วมสมัยจากเอกสารและภาพข่าวจากสื่อเทคโนโลยี

แผนภูมิที่ 8 แสดงการดำเนินการเสริมสร้างรายได้ของชุมชนชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย

ขั้นตอนที่ 3 การจัดทำชุมชนปฏิบัติการเรียนรู้ด้านศิลปกรรมท้องถิ่นประเภทผ้าทอ ของชุมชนชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย ใช้ระเบียบวิธีวิจัยดังนี้

1. ถ่ายทอดความรู้สู่ชุมชนโดยวิธี COAP ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ โดยกำหนดกิจกรรมและวิธีการเชื่อมโยงความรู้ด้านภูมิปัญญาจากปราชญ์ชาวบ้านให้เหมาะสม สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน
2. การจัดทำแผนที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับผ้าทอ แบบเครือข่ายสาธารณะกับสังคมภายในและภายนอกชุมชนที่มีแนวคิดและประกอบอาชีพเดียวกัน
3. การจัดทำเอกสารนวัตกรรมแห่งภูมิปัญญาด้านศิลปกรรมท้องถิ่นประเภทผ้าทอและบริบทแวดล้อมของชุมชนชาวไทยทรงดำทั้ง 4 จังหวัด ตีพิมพ์เผยแพร่ ขยายผลสู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

แผนภูมิที่ 9 แสดงการจัดทำชุมชนปฏิบัติการเรียนรู้ด้านศิลปกรรมท้องถิ่นประเภทผ้าทอของชุมชนชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย

กลุ่มผู้ร่วมพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอ

ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ตามความมุ่งหมายของการวิจัย ที่ได้พิจารณาจากผู้รู้ ผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ นักออกแบบ ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านผลิตภัณฑ์ และบุคคลที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการผลิตผ้าทอของชุมชนชาวไทยทรงดำ ทั้ง 4 จังหวัดในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทยดังนี้

1. กลุ่มข้อมูลด้านภูมิปัญญา ประกอบด้วยบุคคลที่มีความสำคัญและเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีของชาวไทยทรงดำ ทั้ง 4 จังหวัดในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย ได้แก่

- 1.1 นางสาวสมพงษ์ จอมบุญ (หมอเสนาชุมชนบ้านสะแกราย อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม)
  - 1.2 นายวิทยา มียอด (ปราชญ์ชาวบ้านชุมชนบ้านสะแกราย อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม)
  - 1.3 นางสาวสมนึก เทพธรรม (ปราชญ์ชาวบ้านและ ผู้นำชุมชนหัวเขาเงิน อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี)
  - 1.4 นายสันติ กลิ่นสุคนธ์ (ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 1 ตำบลห้วยยาง โทณ อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี)
  - 1.5 นางสาวแสน มารูปหมอก (นายกองค์การบริหารส่วนตำบลดอนมะเกลือ อำเภออุทุมพร จังหวัดสุพรรณบุรี)
  - 1.6 นางสาวหลอด ทองเชื้อ (ประธานกลุ่มผ้าทอ ตำบลดอนมะเกลือ อำเภออุทุมพร จังหวัดสุพรรณบุรี)
  - 1.7 นางสาวคลยา วุฒิไกรกัลยา (อดีตผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำชุมชนบ้านหมอสอ อำเภอกำมะกา จังหวัดกาญจนบุรี)
  - 1.8 นางคนไทย พรหมจรรย์ (ปราชญ์ชาวบ้านชุมชนบ้านหมอสอ อำเภอกำมะกา จังหวัดกาญจนบุรี)
- และสมาชิกกลุ่มผ้าทอทั้ง 4 ชุมชน ตามรายชื่อ และที่อยู่ ปรากฏในภาคผนวก ทั้ง 4 ชุมชน ได้แก่

- 1) ชุมชนบ้านสะแกราย อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม จำนวน 27 คน
- 2) ชุมชนบ้านหัวเขาเงิน อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี จำนวน 20 คน
- 3) ชุมชนบ้านดอนมะเกลือ อำเภออุทุมพร จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 28 คน
- 4) ชุมชนบ้านหมอสอ อำเภอกำมะกา จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 31 คน

รวมบุคคลที่เป็นชาวไทยทรงดำ ซึ่งเป็นกลุ่มที่ให้ข้อมูลด้านภูมิปัญญาและร่วมปฏิบัติการในการวิจัยครั้งนี้ทั้งสิ้น 97 คน

2. กลุ่มพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอ ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ นักการศึกษา นักออกแบบ และช่างตัดเย็บผลิตภัณฑ์ผ้าทอชาวไทยทรงดำทั้ง 4 ชุมชนในจังหวัดในภูมิภาคตะวันตก จำนวน 10 คน ได้แก่

2.1 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิตพันธ์ จันทร์หอม (วิทยาลัยเพาะช่าง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์)

2.2 นางวัน แคน้อย (ช่างทอและตัดเย็บผ้า บ้านสะแกราย อำเภอเมืองนครปฐม)

2.3 นางสาว จิระนันท์ แคนจา (นักออกแบบและตัดเย็บเสื้อผ้าบ้านสะแกราย อำเภอเมืองนครปฐม)

2.4 นางวิณา สุขอยู่ (ประชาสัมพันธ์กลุ่มผ้าทอบ้านหัวเขาเงิน จังหวัดราชบุรี)

2.5 นางศรีไพร นันทกิจ (รองประธานกลุ่มผ้าทอบ้านหัวเขาเงิน จังหวัดราชบุรี)

2.6 นางสาวสำลี เพชรมิติ (รองประธานกลุ่มผ้าทอบ้านดอนมะเกลือ จังหวัดสุพรรณบุรี)

2.7 นางบุญลือ เกื้อคนรัศ (ช่างตัดเย็บผ้า บ้านดอนมะเกลือ จังหวัดสุพรรณบุรี)

2.8 นางคลยา วุฒิไกรภักขยา (นักออกแบบและตัดเย็บผลิตภัณฑ์ผ้าทอของชุมชนบ้านหมอสอ จังหวัดกาญจนบุรี)

2.9 นางสาวลำพูน บัวพันธ์ (เลขานุการกลุ่มผ้าทอ บ้านหมอสอ จังหวัดกาญจนบุรี)

3. กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาคัดเลือกผลิตภัณฑ์ผ้าทอของชาวไทยทรงดำ ที่ได้ผ่านการทดลองตลาดมาแล้ว ได้แก่

3.1 อาจารย์ ดร.สมศักดิ์ เกตุแก่นจันทร์ (คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง นักวิชาการด้านการออกแบบ)

3.2 อาจารย์ ดร.ทรงจิต พูนลาภ (ผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการเชี่ยวชาญด้านภูมิปัญญาและวัฒนธรรมทางชาติพันธุ์)

3.3 อาจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ สังข์ชัย (ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ สำนักงานเขตการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขต 2 จังหวัดนครปฐม)

3.4 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นุศล ชมภูนิช (นักการศึกษาเกี่ยวกับไทยทรงดำ ปัจจุบันข้าราชการบำนาญ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม)

3.5 นายวิษณุ เอมประณีต์ (ผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว)

3.6 นายวิศรุต อินแหมม (ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวจังหวัดสุพรรณบุรี และมีเชื้อชาติไทยทรงดำ)

3.7 อาจารย์พัชรนันท์ มาลีพันธุ์ (อาจารย์ชำนานาฏกรรมศาสตร์เกี่ยวกับผ้าโรงเรียนวัดคอนตูม จังหวัดราชบุรี ผู้ชื่นชมและสะสมผ้าไทย)

3.8 นางสุนันทา เอ็มปาปา (นักออกแบบ และประธานกลุ่มอาชีพบ้านผ้า อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี)

3.9 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุติพันธ์ จันทร์หอม (ผู้วิจัย)

แผนภูมิที่ 10 แสดงกลุ่มผู้ร่วมกันพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอของชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย

บทที่ 4 ผลการวิจัย

การนำเสนอข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านผลิตภัณฑ์ผ้าทอของชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย โดยมุ่งเน้นการสืบค้นข้อมูลที่เป็นองค์ความรู้และบริบทต่าง ๆ จากปราชญ์ชุมชนด้วยการประสานการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างคนในชุมชนและนอกชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์ผ้าทอของชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย มีวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้ คือ 1) เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอที่เกิดจากการมีส่วนร่วมต่อยอดภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษของชุมชนชาวไทยทรงดำ 2) เพื่อเสริมสร้างรายได้ให้กับครอบครัวและเพิ่มเศรษฐกิจให้กับชุมชน และ 3) เพื่อจัดทำเอกสารสนับสนุนแหล่งเรียนรู้ด้านภูมิปัญญาประเภทผ้าทอและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งได้ดำเนินการงบประมาณแผ่นดินปี พุทธศักราช 2557 โดยการใช้ชุมชนชาวไทยทรงดำที่มีผลงานการผลิตผ้าทอจำหน่ายเป็นอาชีพโดดเด่นด้วยการยอมรับจากภาครัฐให้เป็นชุมชนต้นแบบ ชุมชนเข้มแข็ง ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง ฯลฯ เป็นตัวแทนของ 4 จังหวัดในภูมิภาคตะวันตก ได้แก่ 1. ชุมชนบ้านสะแกราย อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม 2. ชุมชนบ้านหัวเขาเงิน อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี 3. ชุมชนบ้านคอนมะเกลือ อำเภออุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี 4. ชุมชนบ้านหมอสอ อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี

เพื่อให้การนำเสนอผลการวิจัยเป็นไปอย่างสมบูรณ์สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายอย่างครอบคลุม และตรงประเด็น ผู้วิจัยจึงแบ่งการนำเสนอออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นการศึกษาและวิเคราะห์บริบทเบื้องต้นที่เกี่ยวกับชุมชนชาวไทยทรงดำทั้ง 4 จังหวัดในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย ได้แก่

1. ประวัติความเป็นมา
2. ลักษณะทางกายภาพ
3. สภาพภูมิศาสตร์และสิ่งแวดล้อม
4. สภาพทางเศรษฐกิจ
5. สภาพทางวัฒนธรรม
6. การติดต่อกับองค์กรภายนอก
7. รายได้ของประชากรในชุมชน
8. เครือข่ายทางสังคม
9. ลักษณะศิลปกรรมท้องถิ่นประเภทผ้าทอ

ส่วนที่ 2 เป็นการศึกษาวิเคราะห์ถึงจุดประสงค์ของการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ผลิตภัณฑ์ผ้าทอที่เกิดจากการมีส่วนร่วมต่อขอมุมิปัญญาจากบรรพบุรุษของชุมชนชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์การสร้างรายได้ให้กับครอบครัวและเพิ่มเศรษฐกิจให้กับชุมชนชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย

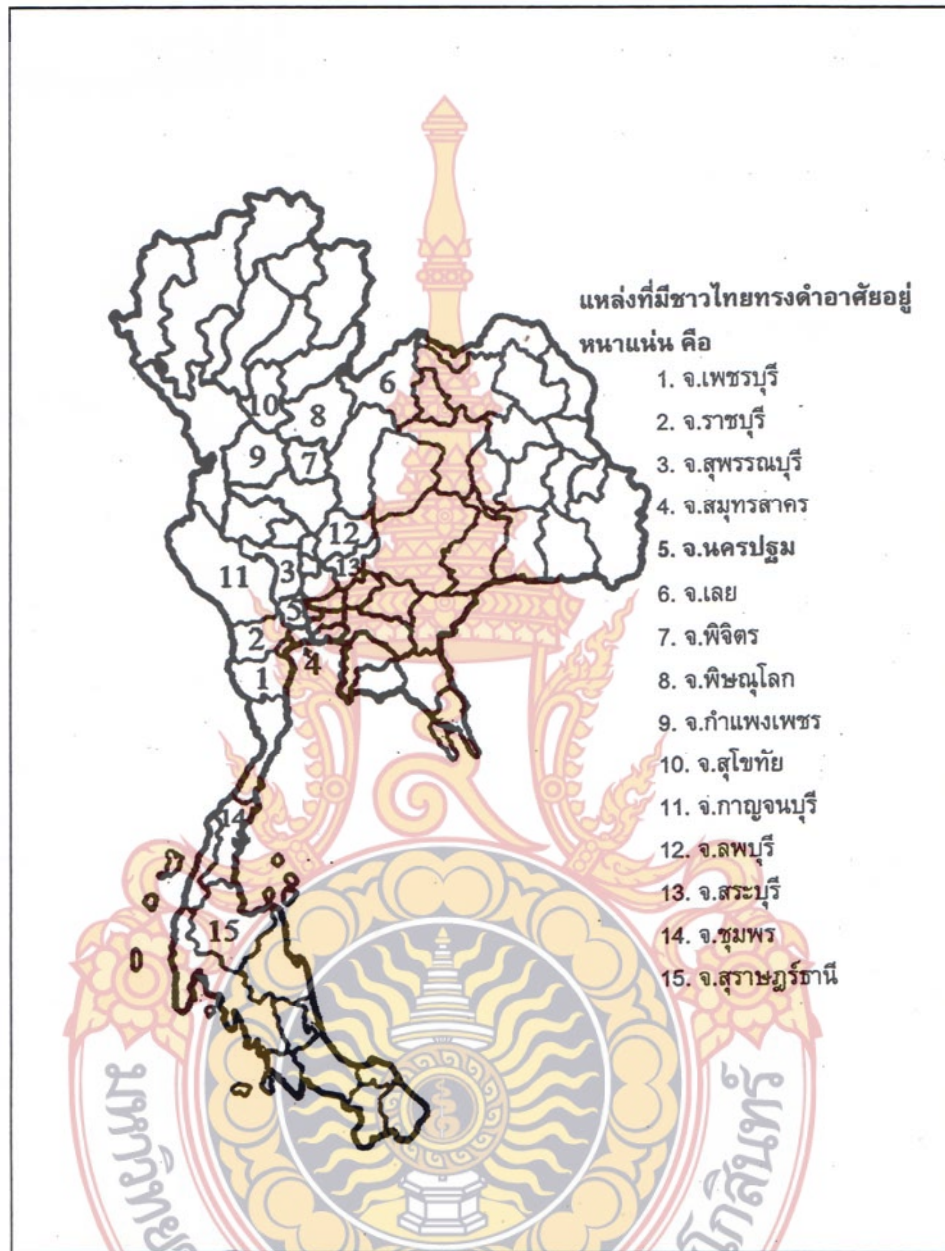
ตอนที่ 3 การวิเคราะห์เพื่อจัดทำเอกสารสนับสนุนแหล่งการเรียนรู้ และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย

ภาพที่ 1 แสดงถึงแผนที่ถิ่นที่อยู่เดิมของกลุ่มชนชาวไทยทรงดำที่ย้ายถิ่นฐานมาอยู่ในประเทศไทย
ที่มา : ทวีโรจน์ กล้ากล่อมจิตต์, 2551 หน้า 15

ภาพที่ 2 แสดงถึงแผนที่ที่อยู่ของชาวไทยทรงดำในประเทศไทย
ที่มา : ธิดาชมพูนิช, 2539 หน้า 3

ส่วนที่ 1 เป็นการศึกษาและวิเคราะห์บริบทเบื้องต้นที่เกี่ยวกับชุมชนชาวไทยทรงดำทั้ง 4 จังหวัด ในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย

1. กลุ่มผ้าทอชุมชนชาวไทยทรงดำบ้านสะแกราย อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม

1.1 ประวัติความเป็นมา

ชุมชนบ้านสะแกราย ตำบลคอนยายหอม อำเภอเมืองนครปฐม นั้นมีประวัติหมู่บ้านสืบเนื่องจากชนเผ่าชาวไทยทรงดำได้อพยพมาจากจังหวัดเพชรบุรี และจังหวัดราชบุรี ตั้งแต่สมัยสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 จนถึงปลายรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 7 ปัจจุบันรวม 200 ปี บ้านสะแกรายเดิมชื่อบ้านเลียบบราง ซึ่งตั้งอยู่ระหว่างเขตติดต่อของจังหวัดราชบุรี ได้เปลี่ยนชื่อในสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม ในปี 2481 – 2500 เป็นหมู่บ้านสะแกราย (เอกสารบรรยายสรุปการประกวดหมู่บ้าน หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ประจำปี 2544)

“...เหตุที่ชื่อหมู่บ้านสะแกรายนั้น ผู้เฒ่า ผู้แก่ เล่ากันต่อมาว่า แต่ก่อนบริเวณที่อยู่อาศัยเป็นที่ดอนเป็นทุ่งกว้าง มีต้นไม้ต่าง ๆ เช่น ต้นตาล ต้นมะพร้าว ต้นไม้จำพวกที่ขึ้นเองโดยธรรมชาติ โดยเฉพาะต้นสะแกมีอยู่เรียงรายเป็นแถวตามคันถนนทางเดิน พอมีผู้ไทยทรงดำมาอยู่กันหนาแน่นขึ้นก็เลยตั้งชื่อจากต้นสะแกว่า หมู่บ้านสะแกราย...” (ทองผิมน จอมบุญ, สัมภาษณ์ 10 ธันวาคม 2557)

“...อดีตนั้นพ่อผมบอกว่า ตอนที่อพยพมาใหม่ ๆ นั้น เป็นที่ดินดอนจริง ๆ ผู้คนส่วนใหญ่ไม่เฉพาะคนไทยทรงดำเท่านั้น มีกลุ่มคนเชื้อชาติต่าง ๆ เช่น คนไทยเชื้อสายลาว เชื้อชาติจีนก็เยอะแต่คนจีนไม่ค่อยชอบทำการเกษตร โดยมากจะค้าขายมากกว่า ประกอบกับคนไทยทรงดำมีอุปนิสัย สันโดษ รักสงบ ไม่ค่อยทะเลาะทะเลาะกันจึงไม่มีปัญหาเรื่องการอยู่อาศัยเท่าใดนัก อาจจะเคยชินกับวิถีชีวิตดั้งเดิมก็ได้เนะ จึงมาตั้งรกรากบริเวณที่ตำบลคอนยายหอมแสดงว่าสมัยนั้นเป็นที่ดอนจริง ๆ...” (ปิยะ ภูแบ่ง, สัมภาษณ์ 10 ธันวาคม 2557)

ภาพที่ 3 แสดงพื้นที่ภายในเขตของหมู่บ้านสะแกรายในปัจจุบัน

ที่มา : ฐิติพันธ์ จันทร์หอม, 14 มกราคม 2557

1.2 ลักษณะทางกายภาพ

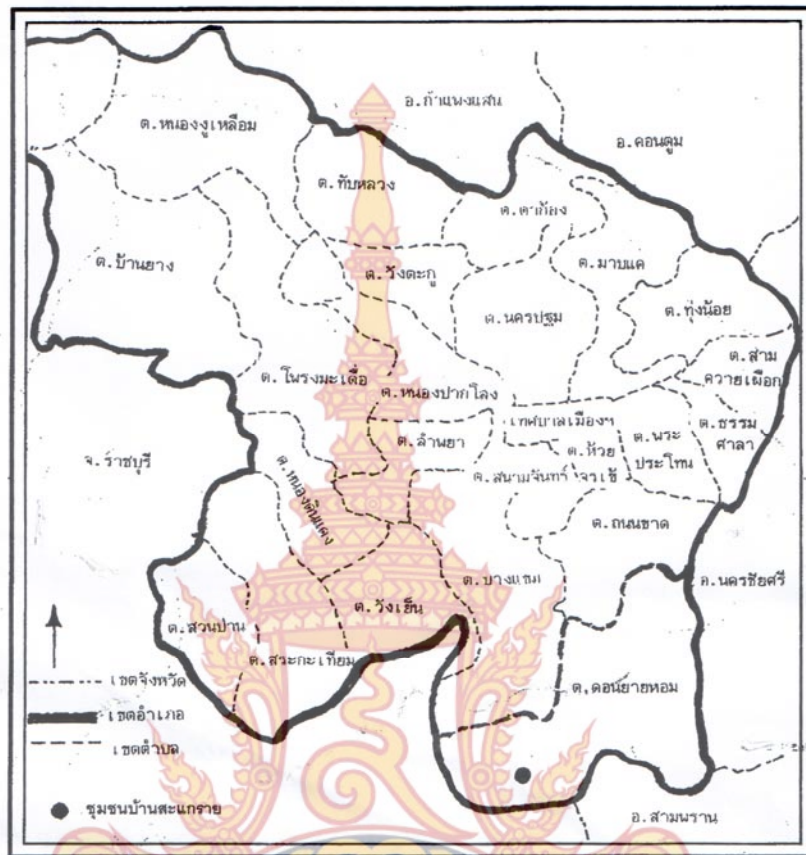
ชุมชนบ้านสะแกราย ตั้งอยู่ในตำบลคอนยายหอม อยู่ห่างจากอำเภอเมืองนครปฐม ประมาณ 13 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ของหมู่บ้าน ตำบล อำเภอและจังหวัดใกล้เคียง อาณาเขต ดังนี้

ทิศเหนือ ติดกับ หมู่บ้านคอนขนาк ตำบลคอนยายหอม จังหวัดนครปฐม

ทิศใต้ ติดกับ ตำบลคอนคา อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี

ทิศตะวันออก ติดกับ ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

ทิศตะวันตก ติดกับ ตำบลดอนคลัง อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี

ภาพที่ 4 แสดงแผนที่ชุมชนบ้านสะแกกราย ตำบลคอนยายหอม อำเภอเมืองนครปฐม
ที่มา : อำเภอเมืองนครปฐม

ปัจจุบันการคมนาคมได้เปลี่ยนมาใช้ทางบกโดยมีถนนทางหลวงสายหลักตัดผ่านหมู่บ้าน คือ ถนนสายพระประโทนที่แยกจากถนนเพชรเกษม หน้าวัดพระประโทน อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม ไปอำเภอบ้านแพ้วจังหวัดสมุทรสาคร ระยะทาง 14 กิโลเมตร นอกจากนี้ยังมีถนนเทศบาลแยกย่อยเข้าสู่สถานที่สำคัญ ๆ ในชุมชนได้อย่างสะดวกสบาย มีไฟฟ้าใช้ครบทุกหลังคาเรือนตลอดจนไฟสาธารณะส่องสว่างในถนนสายต่าง ๆ ภายในหมู่บ้านอีกด้วย ส่วนน้ำประปามีจำนวน 3 หอถัง พอเพียงกับปริมาณการใช้ทุกครัวเรือนเช่นกัน และมีตู้โทรศัพท์สาธารณะติดตั้งจำนวนหลายแห่ง

1.3 สถาปัตยกรรมและสิ่งแวดล้อม

ชุมชนบ้านสะแกราย มีเนื้อที่ 29.4 ตารางกิโลเมตร เป็นชุมชนที่มีชาวไทยทรงดำอพยพมาอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก สร้างบ้านอาศัยอยู่เป็นกลุ่มติดต่อกันในที่ดอน ส่วนที่ราบลุ่มจะใช้พื้นที่ในการทำเกษตรกรรม เช่น การทำสวนมะม่วง มะพร้าว และพืชล้มลุกจำนวนพวกพืชผักสวนครัว ตลอดจนการเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ การเลี้ยงกึ่ง เลี้ยงปลา ส่วนในบริเวณที่ดอนจะเลี้ยงวัว มีคูคลองธรรมชาติหลายสายไหลผ่าน จึงทำให้มีน้ำใช้ตลอดทั้งปี ได้แก่ คลองคอนยายหอมเป็นลำคลองขนาดใหญ่ อดีตใช้เป็นเส้นทางสัญจรไปมาค้าขายติดต่อกับสังคมภายนอก เป็นลำคลองที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานส่วนลำคลองรางบัว คลองห้วยจระเข้และคลองยายจิบนั้นเป็นคลองที่แยกย่อยออกไป

ภาพที่ 5 แสดงสภาพพื้นที่ทำการเกษตร (สวนมะม่วง มะพร้าว ฯลฯ)

ที่มา : ฐิติพันธ์ จันทร์หอม, 14 มกราคม 2557

ภาพที่ 6 แสดงสภาพพื้นที่การเลี้ยงกุ้งของชุมชนบ้านสะแกราย
ที่มา : จูติพันธ์ จันทร์หอม, 14 มกราคม 2557

1.4 สภาพเศรษฐกิจ

ชุมชนไทยทรงดำ ชาวบ้านสะแกรายนี้ จากการสังเกตผู้คนส่วนใหญ่มีการศึกษาไม่สูงนักแต่ด้วยปัจจัยหลายอย่างที่ทำให้ทุกคนมีความเป็นอยู่อย่างมีความสุข ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นอุปนิสัยของชนชาติเดิมที่มีการดำรงวิถีชีวิตแบบเรียบง่าย พยายามพึ่งพาตนเอง มีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี และพิธีกรรม ที่ปกป้องด้านคุณธรรมเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ประกอบกับการได้มาตั้งถิ่นฐานที่มีความอุดมสมบูรณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติ และปราศจากภัยพิบัติจากดิน ฟ้า อากาศ ถึงแม้ว่าการอพยพมาในยุคแรก ๆ จะมีอุปสรรคจากโจรสล่าย่อยู่น่า แต่ปัจจุบันทางการได้ขจัดปัญหาและพัฒนาความเจริญทุก ๆ ด้าน ทำให้ประชาชนที่อาศัยอยู่ทั้งในและนอกชุมชน ต่างก็มีความสุขสามารถประกอบอาชีพได้ตามศักยภาพของตนเองและครอบครัว โดย

อาศัฐานของการศึกษาเรียนรู้ทั้งในระบบและนอกระบบ จนได้รับรางวัลชนะเลิศหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงอยู่เย็นเป็นสุขดีเด่น รางวัลสิ่งทองจากกระทรวงมหาดไทย รางวัลหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ และรางวัลพระราชทานจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีผู้นำชุมชนที่มีความรู้ความสามารถหลายคนประกอบอาชีพเป็นตัวอย่าง และได้รับการยอมรับจากสังคม เช่น นายสอาด มีดี เกษตรกรดีเด่นผู้นำวิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียง นายปิยะ ภูแบ่ง ผู้ริเริ่มจัดทำผลิตภัณฑ์สินค้า OTOP ส่งเสริมและสนับสนุนสินค้าในชุมชนประสานงานกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ในการพัฒนาการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ทั้งยังจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ทางภูมิปัญญาไทย (ปิยะชนก) เผยแพร่อีกด้วย และยังมีคน รุ่นใหม่ที่เป็นยุวเกษตรกร คอยสืบสานต่อยอดความรู้พร้อม ๆ กับประกอบอาชีพส่งเสริมครอบครัว และทำรายได้สร้างความมั่นคงเข้มแข็งให้กับท้องถิ่นของตนอีกด้วย

ภาพที่ 7 แสดงถึงบุคคลสำคัญที่มีส่วนร่วมช่วยกันพัฒนาชุมชนบ้านสะแกราย
ที่มา : จูติพันธ์ จันทร์หอม, 14 มกราคม 2557

คุณชูศรี เทพพิทักษ์ (สัมภาษณ์, 26 กันยายน 2557) พัฒนาการอำเภอเมืองนครปฐม ซึ่งเป็นผู้รวบรวมจัดทำเอกสารของชุมชนบ้านสะแกรายส่งเข้าประกวดจนได้รับรางวัลเล่าให้ฟังว่าชุมชนแห่งนี้น่าสนใจ เพราะชาวบ้านทำมาหากินไม่สร้างปัญหาและเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเลย เมื่อแนะนำอะไรที่ดี ๆ มีประโยชน์เขาพร้อมที่จะให้ความร่วมมือทุกครั้ง เช่น การจัดประชุมสัมมนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งในและนอกสถานที่ ถึงไปไม่ได้ก็จะส่งตัวแทนไปจนเดี๋ยวนี้ชุมชนเขามีกลุ่มต่าง ๆ เช่น กลุ่มเกษตรกร กลุ่มทำผลิตภัณฑ์แปรรูปต่าง ๆ และกลุ่มผลิตภัณฑ์ผ้าทอ เป็นต้น และยังมี การจัดตั้งกลุ่มสหกรณ์ร่วมหุ้น มีเงินปันผลจากการร่วมมือร่วมใจกัน แบ่ง

หน้าที่กันใครมีความถนัดด้านไหนก็ให้ไปทำด้านนั้น จริงอยู่อาจมีบางคนมีค่านิยมจากกระแสสังคมไปประกอบอาชีพอื่น เช่น เข้าไปหางานทำในเมือง หรือไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม โดยมากจะเป็นเยาวชนคนรุ่นใหม่ แต่ถึงอย่างไรเมื่อเปรียบเทียบกับตลอดทั้งปีแล้ว รายได้และความสุขมวลรวมสู่คนที่ทำมาหากินและร่วมกันจัดตั้งกลุ่มและธนาคารหมู่บ้านไม่ได้เพราะมีเงินปันผลเหลือใช้สบาย ๆ

“...ป่าคนหนึ่งละ ที่ไม่ทำเพราะทำไม่ได้ ป่าคูนเคยแบบโบราณทอแบบเดิม ใช้เหลือก็ขายผ้าชิ้นลายแดงโมของป่าคนชอบนะ เขาชอบซื้อ เขาบอกทอด้วยมือมันมีคุณค่า นำเก็บรักษาว่าของใหม่ ป่าทอเกือบทุกวันสบาย ๆ เหนื่อยก็นอน มีรายได้สามถึงสี่พันบาทอยู่ได้ไม่เดือดร้อน...” (พูน จอมบุญ, สัมภาษณ์, 18 ตุลาคม 2557)

จากเดิมความรู้ที่ถ่ายทอดการทอผ้ามาจากบรรพบุรุษ ป่ากอง จอมบุญ (สัมภาษณ์, 18 ตุลาคม 2557) กล่าวสรุปไว้อย่างน่าสนใจว่า “เดี๋ยวนี้ไม่เหมือนก่อนจากที่ทำกันตามมีตามเกิดหวังทอกันเพื่อใช้ในครอบครัวเท่านั้นแหละ มันเป็นเรื่องที่จำเป็นสำหรับพิธีกรรมต่าง ๆ ด้วย จึงต้องทำเป็นกันทุกคน ใครไม่ทำถือว่าไม่ใช่ชาวไทยทรงดำ แต่ปัจจุบันขายได้อีกด้วย มีคนนิยมมาสั่งซื้อกันเยอะเลย บางคนให้เงินมัดจำไว้ล่วงหน้า เอาเบอร์โทรศัพท์ให้ไว้ด้วยบอกเสร็จแล้วให้โทรเลยนะ ชื่อไม่อื่นเขาคงเอาไปขายอีกต่อหนึ่งแหละ...”

1.5 สภาพทางวัฒนธรรม

จากการศึกษาเอกสารและสอบถามประวัติความเป็นมาของชุมชนไทยทรงดำบ้านสะแกรายนั้นเป็นกลุ่มคนที่ชอบอาศัยอยู่บนที่ดอน เพราะคนไทยทรงดำนั้นมีวัฒนธรรมประเพณีและพิธีกรรมอันเป็นความเชื่อมาจากบรรพบุรุษ ฉะนั้นการสร้างที่อยู่อาศัยจึงตั้งอยู่บนที่ดอนพื้นบ้านจะยกสูงผสมผสานกับคนพื้นถิ่นดั้งเดิมอยู่ใกล้ชิดติดกันมีรั้วกันด้วยไม้ประตูเปิด - ปิดติดต่อกันไปมาหาสู่ พร้อมกับนำอาหารและสิ่งของแบ่งปันกันกินกันใช้

คุณวิथा มียอด (สัมภาษณ์, 14 เมษายน 2557) พูดให้ฟังว่า “...หากจะดูลักษณะรูปทรงของบ้านไทยทรงดำแท้ ๆ ต้องไปดูที่ศูนย์วัฒนธรรมอยู่ที่หน้าวัดสะแกราย จะเห็นถึงวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้สร้างที่อยู่อาศัยให้มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมความเชื่อ ในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ในบ้าน เช่น พิธีเสนเรือน จึงทำให้พวกเราต้องสร้างบ้านเรือนให้อยู่ใกล้กัน เวลาจัดงานพิธีต่าง ๆ จะได้ช่วยเหลือกันง่ายขึ้น...” ซึ่งลุงบุญสม มียอด (สัมภาษณ์, 14 เมษายน 2557) กล่าวเสริมว่า “...อีกอย่างหนึ่งพวกเราเป็นเครือญาติกันมีความรัก ความสามัคคีอยู่กันอย่างอบอุ่นเป็นกันเอง เมื่อโยกย้ายถิ่นฐานเดิมมาใหม่จึงไม่อยากสร้างปัญหาความแตกต่างมากนักจึงต้องดำเนินวิถีชีวิตให้ผสมผสานกลมกลืนกับคนท้องถิ่น อย่างบ้านถ้าสร้างจริง ๆ รูปแบบต้องมีเอกลักษณ์ คือ หลังคาคลุมด้วยแฝกหรือหญ้าคารูปทรงเหมือนตัวอย่างที่ศูนย์วัฒนธรรมนั้นแหละ

พื้นยกสูงเพราะใช้ประโยชน์สำหรับการทอผ้าไว้กันเองซึ่งทุกบ้านต้องทอเป็น เพราะต้องใช้ในชีวิตประจำวัน และงานประเพณีต่าง ๆ ของเราด้วย บ้านทุกหลังจะมีลักษณะเหมือน ๆ กัน มีข้าวของเครื่องใช้และเครื่องมือทำการเกษตรพวกจอบ เสียม คราด รถไถนา เครื่องสูบน้ำ ฝั่่งฉางเก็บข้าว ทุกครัวเรือน จะไม่มีการแบ่งชนชั้น จะรู้จักกันเองในกลุ่มว่าใครเป็นช่าง ใครเป็นปราชญ์ และใครเป็นหมอเสนา...”

ภาพที่ 8 แสดงถึงศูนย์วัฒนธรรมแบบบ้านไทยทรงดำ ตั้งอยู่บริเวณบ้านวัดสะแกราย
ที่มา : จิตพันธ์ จันทรหอม, 14 มกราคม 2557

1.6 การติดต่อกับองค์กรภายนอก

เนื่องจากชุมชนบ้านสะแกรายอยู่ใกล้กับความเจริญเป็นอย่างมากเมื่อเทียบกับชุมชนที่ผลิตผ้าขาวของชาวไทยทรงดำในจังหวัดอื่น ๆ จึงมีการไปมาหาสู่เรียนรู้และประกอบกิจกรรมต่าง ๆ อยู่เสมอ ทั้งยังได้รับความสนใจจากสังคม โดยเฉพาะภาครัฐที่ให้การส่งเสริมในทุกมิติ อาทิ เช่น

องค์กรบริหารส่วนตำบลดอนยายหอม ได้จัดทำแผนพัฒนาชุมชนไว้อย่างเป็นรูปธรรม จะเห็นได้จากเอกสารฉบับร่างแผนการพัฒนา 3 ปี (2556 – 2558)

นอกจากนี้คุณวิทยา มียอด (สัมภาษณ์, 14 มกราคม 2557) ยังได้กล่าวถึงองค์กรต่าง ๆ ที่เข้ามาช่วยกันพัฒนา และส่งเสริมอาชีพให้กับชุมชนก็มี

“สภาวัฒนธรรมจังหวัดนครปฐม สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองนครปฐม การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยแล้วก็มีหน่วยงานการศึกษาที่เข้ามาต่อเนื่อง มีมหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยอื่นก็เข้ามาศึกษาวิจัยกันเยอะ เช่น มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ฯลฯ”

“...ส่วนใหญ่องค์กรภายนอกจะเข้ามามากกว่าเราจะออกไป เพราะว่าเขารู้อะไร ๆ มากกว่าเรา ก็มาแนะนำโน่นนี่ให้เราไปออกร้านจำหน่ายในงานต่าง ๆ จนคนรู้จักเรามากขึ้น”

“...เดี๋ยวนี้มีการแสดงสินค้า OTOP ที่ในจังหวัดนครปฐม เขาจะจองพื้นที่ให้เราเลย” และจากการสนทนากลุ่ม (14 เมษายน 2557) พอสรุปถึงองค์กรภายนอกที่มามีติดต่อสนับสนุน และส่งเสริมด้านต่าง ๆ มีดังนี้คือ อุตสาหกรรมจังหวัด สหกรณ์การเกษตร องค์กรเร่งรัดพัฒนาชนบท พัฒนาชุมชนอำเภอเมืองนครปฐม แล้วก็หน่วยงานด้านการศึกษาวิจัยเข้ามาค้นบ่อยแต่อยู่ไม่นาน

1.7 การจัดรายได้ของประชากรในชุมชน

สำหรับชุมชนบ้านสะแกรายคังที่กล่าวมาแล้วว่าอยู่ใกล้ความเจริญ ประกอบกับมีพื้นที่อุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การทำเกษตรและการประมงเลี้ยงปลา, กุ้ง จึงมีการประกอบอาชีพหลากหลาย เพราะมีปัจจัยให้เลือกมากนั่นเอง และจากการสนทนากลุ่ม (10 กันยายน 2557) ประกอบด้วยเอกสารการทำแผนธุรกิจปี 2556 โดยสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองนครปฐม ทำให้ทราบถึงรายได้ของกลุ่มคนในชุมชนบ้านสะแกราย มีดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงรายได้ของประชากรในชุมชนบ้านสะแกราย

กลุ่มอาชีพ	จำนวน ร้อยละ	รายละเอียด/เหตุผล	รายได้เฉลี่ย/เดือน
เกษตรกรรม	40	ทำนา, ทำสวนเพราะมีพื้นที่ดินและแหล่งน้ำอุดมสมบูรณ์	15,000-25,000
เลี้ยงกุ้ง, ปลา	40	ได้ราคาดี ใช้เวลาน้อยอัตราเลี้ยงน้อย คุ้มค่ากับการลงทุนมีพ่อค้ามารับซื้อ แน่นอน	15,000-25,000
ผลิตผ้าทอ	10	เป็นการสืบทอดจากบรรพบุรุษ และมี วิถีชีวิตสัมพันธ์กับวัฒนธรรม	3,000 – 10,000
ผลิตภัณฑ์แปรรูป	5	ใช้ผลผลิตทางการเกษตรในชุมชน	2,000 – 5,000
รับจ้าง	5	มีโรงงานหลายแห่งอยู่ใกล้ชุมชน	2,000 – 8,000

1.8 เครือข่ายทางสังคม

กล่าวเฉพาะอาชีพการทำผลิตภัณฑ์ด้านผ้าทอนั้น มีการติดต่อกับชาวไทยทรงดำด้วยกันหลายกลุ่มเพราะบางคนก็เป็นญาติกัน บางคนก็ไปได้สามีหรือภรรยาซึ่งชุมชนอื่น ๆ ซึ่งแล้วแต่โอกาสจะเอื้ออำนวยให้ไปมาหาสู่กัน โดยการเรียนรู้ของคนในชุมชนนั้นเกิดจากการสอบถามและสัมภาษณ์ของคนในชุมชน ทั้งที่ผู้วิจัยไปและหน่วยงานของทางราชการไปที่ศนศึกษายังสถานที่อื่น ๆ ซึ่งในการสนทนากับคุณวิทยา นียอด (สัมภาษณ์, 14 เมษายน 2557) นับว่าเป็นผู้นำและปราชญ์ชุมชนคนหนึ่งที่ให้ข้อมูลได้ชัดเจนที่สุด เพราะไปกับหมู่คณะทุกครั้งและบางทีก็เป็นวิทยากรแนะนำรับเชิญอีกด้วย กล่าว

“...ก่อนหน้าที่อาจารย์มาวิจัยท้องถิ่นของผม มีหน่วยงานหลายหน่วยงานมาศึกษาบ้าง เอรูปรูปรูมาให้ทำบ้าง เช่น สภาวัฒนธรรมจังหวัด เอลวดลายที่โรงเรียนราชินีบูรณะ นครปฐม ออกแบบลวดลายเกี่ยวกับลวดลายทวารวดีมาให้ทอ ก็ทอได้แต่ทอได้ช้ามากเพราะไม้คั้นเคย คนแต่ก่อนเค้าไม่รับเลยเพราะเสียเวลาไปเรียนรู้ใหม่ ถึงแม้ว่าจะมีลวดลายสวยได้ราคาดี แต่ไม่คุ้มกับเวลาจะมีบางคนที่พอทำได้ เสร็จแล้วก็ไม่ทำต่อเขาบอกว่าสู้ทำผลิตภัณฑ์แบบเดิมสบายใจกว่า เช่น การทอผ้าขาวม้า เปลี่ยนสีและลายไปบ้างไม่ยุ่งยากนัก...”

“...ตอนนั้นการท่องเที่ยวเขาชวนพวกเราไปดูงานถึงจังหวัดนครศรีธรรมราชที่บ้านศิริวงส์แล้วก็อีกแห่งหนึ่ง ที่บ้านบุไทร อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา ฉันก็ไปกับเขาก็พยายามศึกษาวิธีการผลิต และวิธีการจำหน่ายเพื่อจะได้เอามาพัฒนาชุมชนของเราอย่างเช่น การ

ร่วมหุ้นเป็นสหกรณ์ พวกเราเริ่มทำมาก็ประสบผลสำเร็จนะ ปี ๆ หนึ่งได้รายได้เพิ่มขึ้นมากขึ้นตอนใหม่ ๆ ไม่ค่อยมีคนทำเดี๋ยวนี้ไม่ต้องถามแล้วมีแต่กระตือรือร้นอยากเข้าร่วมกันทั้งนั้น และยังมีการเผยแพร่มากขึ้นคนรู้จักมากขึ้นทำให้มีรายได้ตามมา...” (โน ปิ่นทอง, สัมภาษณ์ 18 ตุลาคม 2557)

“กลุ่มทอผ้าด้วยกันที่เราติดต่อเป็นประจำก็มีชุมชนบ้านหัวเขาเงิน ที่ราชบุรีคุณวิทยา เขาไปบ่อยเพราะไปเอาสินค้าเขามาจำหน่ายบ้าง บางทีเราทำไม่ทันและต้องออกงานบ่อย นอกนั้นก็ยังมีหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาศึกษาดูงานบ้างเข้ามาแนะนำสินค้าบ้าง มาสั่งทำผลิตภัณฑ์ มาตัดเสื้อผ้าก็เยอะ โดยมากเป็นพวกข้าราชการส่วนใหญ่ (สนทนากลุ่ม, สัมภาษณ์ 10 กันยายน 2557)

1.9 ลักษณะศิลปกรรมท้องถิ่นประเภทผ้าทอ

กลุ่มผ้าทอของชุมชนบ้านสะแกทรายได้ดำเนินการผลิตผ้าทอด้วยทักษะที่เป็นแบบเฉพาะทั่วไปของชาวไทยทรงดำ ที่ได้ปฏิบัติเป็นวิถีสืบมาจากบรรพบุรุษอย่างแนบแน่น โดยเฉพาะเครื่องนุ่งห่มอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชาวไทยทรงดำทุกผู้ทุกคน ต่อมาได้คิดค้นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกและสร้างรายได้ให้กับครอบครัวและชุมชน ตามที่คุณจิระนันท์ แคนจา (สัมภาษณ์, 16 กันยายน 2557) ได้แยกแยะไว้ดังนี้

ตารางที่ 3 ลักษณะประเภทและรูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอของชุมชนบ้านสะแกทราย

ประเภทของผลิตภัณฑ์	รูปแบบของผลิตภัณฑ์
เครื่องนุ่งห่มและเครื่องแต่งกาย	ผ้าชิ้นลายแดงโม, เสื้อประยุกต์ชาย-หญิง ผ้าขาวม้า, ผ้าสไบ (ผ้าเปี้ยว), ผ้าพื้นชุดไทยทรงดำประยุกต์, สายรัดเอว
เครื่องใช้สอย	กระเป๋าใส่สตางค์, กระเป๋าถือมีหูหิ้ว, กระเป๋าใส่โทรศัพท์
เครื่องประดับตกแต่ง	ผ้าคลุมโต๊ะ, ผ้าม่าน
ของที่ระลึก	ตุ๊กตารูปแบบต่าง ๆ, พวงกุญแจ

2. กลุ่มผ้าทอชุมชนบ้านหัวเขาเงิน อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี

2.1 ประวัติความเป็นมา ชุมชนบ้านหัวเขาเงิน ตำบลห้วยยางโทนเดิมขึ้นอยู่กับตำบลวังมะนาว ซึ่งในขณะนั้นแบ่งการปกครองออกเป็น 11 หมู่บ้าน ต่อมาได้มีการแบ่งแยกพื้นที่เป็นตำบลห้วยยางโทน เมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม 2526 โดยแบ่งพื้นที่จากตำบลวังมะนาวออกมาจำนวน 4 หมู่บ้าน และแบ่งพื้นที่ให้เป็น 5 หมู่บ้าน โดยเลือกชื่อวัดห้วยยางโทนซึ่งเป็นศูนย์กลางของตำบล และเป็นแหล่งที่ทำกิจกรรมต่าง ๆ ของประชาชน โดยคำว่าห้วยยางโทนนั้นได้ชื่อตามลำห้วยสำคัญในตำบล ซึ่งเป็นลำห้วยที่มีต้นยางขนาดใหญ่ขึ้นอยูริมห้วย จึงตั้งชื่อตำบลว่า “ตำบลห้วยยางโทน” ต่อมาได้เปลี่ยนฐานะจากสภาตำบลห้วยยางโทน โดยรัฐมนตรีว่าการ

กระทรวงมหาดไทยได้ลงนามในประกาศจัดตั้งสภาตำบล จำนวน 3,637 แห่ง เป็นองค์การบริหารส่วนตำบลเมื่อปี พ.ศ. 2540 ซึ่งประกาศดังกล่าว ลงในราชกิจจานุเบกษา ฉบับประกาศทั่วไป เล่มที่ 113 ตอนพิเศษ 52ง ลงวันที่ 25 ธันวาคม 2539 โดยมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2540 เป็นต้นมา มีสถานะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลขนาดเล็ก และปรับขนาดขึ้นเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลขนาดกลาง เมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน 2551

“...มีเรื่องเล่ากันต่อๆ กันมาว่าเดิมมีคนจีนจากแผ่นดินใหญ่เดินทางเข้ามาค้าขาย โดยเรือสำเภาแล้วได้เกิดล่มจมลงที่บริเวณภูเขาภูนั้น” (สมนึก เทพธรรม, สัมภาษณ์ 30 มกราคม 2557)

“บางคนเขาก็ว่าภูเขาภูนั้นมองดูเหมือนหมวกชาวจีนในสมัยก่อน ประกอบกับมี ชาวจีนเข้ามาอยู่กันเยอะบริเวณนั้น เลยเรียกว่าหัวเขาจีนกันเรื่อยมา” (ศรีไพร นันทกิจ, สัมภาษณ์ 30 มกราคม 2557)

ภาพที่ 9 แสดงพื้นที่อันเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนบ้านหัวเขาจีน
ที่มา : จูติพันธ์ จันทรหอม, 30 มกราคม 2557

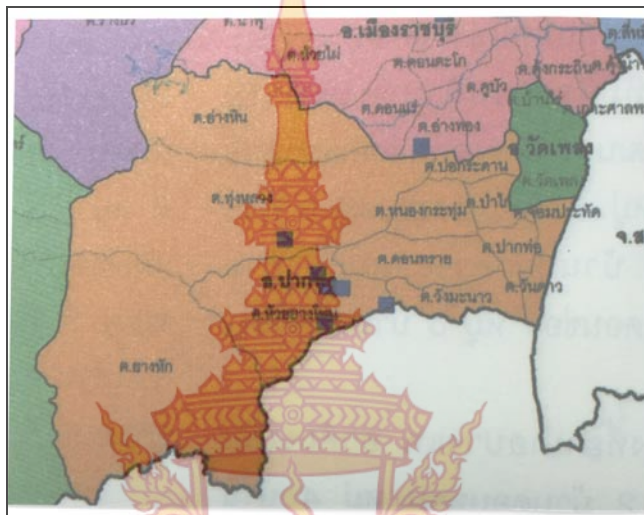
2.2 ลักษณะทางกายภาพ ชุมชนบ้านหัวเขาจีนเป็นหมู่บ้าน 1 ใน 5 ขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยยางโทน อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี อยู่ห่างจากอำเภอปากท่อ ประมาณ 18 กิโลเมตร และมีอาณาเขตติดต่อกับตำบลต่างๆ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลทุ่งหลวงและตำบลคอนทราย อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี

ทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลวังมะนาว อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี

ทิศใต้ ติดต่อกับตำบลหนองชุมพลเหนือ อำเภอเขาย้อย จังหวัด
เพชรบุรี

ทิศตะวันตก ติดต่อกับตำบลยางหัก อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี

ภาพที่ 10 แสดงแผนที่ของชุมชนบ้านหัวเขาจีน ตำบลห้วยยาง โทณ อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี
ที่มา : โครงการวิจัยชาติพันธุ์ สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล (2554)

2.3 สถาปัตยกรรมศาสตร์และสิ่งแวดล้อม

ชุมชนบ้านหัวเขาจีน ตำบลห้วยยาง โทณ มีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบ ลาดเอียง จากทิศตะวันตกไปทางทิศตะวันออก พื้นที่ใช้ในการเกษตรเป็นดินเหนียว ในฤดูแล้งอากาศร้อนจัด แหล่งน้ำธรรมชาติในพื้นที่ตำบลห้วยยาง โทณมีไม่มากนัก และตื้นเขินในช่วงฤดูแล้งมีน้ำในช่วง ฤดูฝน ส่วนใหญ่แหล่งน้ำสำคัญในตำบลเป็นแหล่งน้ำที่สร้างขึ้น เช่น สระน้ำสาธารณะ บ่อน้ำตื้น บ่อน้ำบาดาล ฝายน้ำล้น อ่างเก็บน้ำ ฯลฯ ทำให้ประสบปัญหาหน้าไม่เพียงพอสำหรับการเกษตร ประชาชนใช้น้ำบาดาลอุปโภคบริโภคจากประปาหมู่บ้าน ในฤดูฝนมีฝนตกมาก ในบางพื้นที่อาจ เกิดน้ำท่วมขังในระยะสั้น ๆ

ภาพที่ 11 แสดงลักษณะบ้านที่อยู่อาศัยของชุมชนบ้านหัวเขาเงิน

ที่มา : จูติพันธ์ จันทร์หอม, 29 มกราคม 2557

“นานมาแล้วจะมีอยู่ปีหนึ่งฝนตกหนักเกิดน้ำป่าไหลมาท่วมพื้นที่เกือบหมดเลย แต่ก็ท่วมขังอยู่ไม่นานน้ำก็ลด”

“อยู่ใกล้ภูเขาก็คือเป็นอย่างนี้ แต่นานแล้วนะฉันยังสาว ๆ อยู่เลย” (ยุพิน ไหมละออง, สัมภาษณ์ 29 มกราคม 2557)

การคมนาคม มีเส้นทางหลักและรองอำนวยความสะดวกเรื่องการติดต่อกับสถานที่ต่าง ๆ ได้แก่

1) ทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 3206 สายปากท่อ – หัวข่างโทน – ขางหัก ซึ่งเป็นถนนที่เชื่อมการคมนาคมระหว่างอำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี ซึ่งผ่านตำบลคอนทราย ตำบลหัวข่างโทนและตำบลขางหัก เพื่อเชื่อมต่อกับบ้านโป่งกระทิงบน ตำบลบ้านบึง กิ่งอำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี โดยตัดผ่านพื้นที่ของตำบลหัวข่างโทนในหมู่ที่ 2, 3 และ 5

2) ถนนลาดยางแอสฟัลท์ติกคอนกรีต สายวัดสว่างอารมณ์ – หนองลังกา ซึ่งผ่านบริเวณหมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 2 โดยเชื่อมต่อกับทางหลวงหมายเลข 3206 (สายปากท่อ – หัวข่างโทน – ขางหัก)

3) ถนนลาดยางแอสฟัลท์ติกคอนกรีต สายหัวข่างโทน – หนองวัวคำ ตัดผ่านพื้นที่หมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 4

ภาพที่ 12 แสดงป้ายบอกเส้นทางคมนาคมของทางหลวงชนบท (รพ.1028)

ที่มา : จูติพันธ์ จันทรหอม, 29 มกราคม 2557

การไฟฟ้า มีไฟฟ้าใช้ครบทุกหลังคาเรือน
แหล่งน้ำมีทั้งสระน้ำสาธารณะ บ่อน้ำตื้น บ่อน้ำบาดาล ฝายน้ำล้น อ่างเก็บน้ำ และ
ฝายน้ำ ควบบริบูรณ์

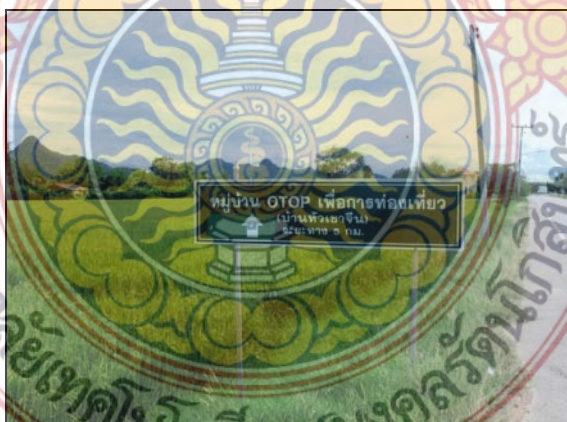
นอกจากนี้ยังมีโรงเรียนบ้านหัวเขาจีน ซึ่งเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงาน
การศึกษาขั้นพื้นฐาน มีวัดศิวิวงศ์ และสถานีอนามัย 1 แห่ง (เอกสารองค์การบริหารส่วนตำบลห้วย
ยางโทน แผนยุทธศาสตร์การพัฒนา (พ.ศ. 2558 – 2562) ฉบับร่าง)

ภาพที่ 13 แสดงที่ตั้งโรงเรียนบ้านหัวเขาจีน

ที่มา : ฐิติพันธ์ จันทร์หอม, 29 มกราคม 2557

2.4 สภาพทางเศรษฐกิจ ประชากรในชุมชนบ้านหัวเขาจีนมีการประกอบอาชีพที่สามารถสร้างรายได้ให้กับครอบครัว โดยข้อมูลจากองค์การบริหารส่วนตำบล หัวข่างไทรระบุไว้ ดังนี้ อาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ การทำนา ไร่ฝัก สวนยางพารา ปลูกมันน้ำมัน อาชีพเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ สุกร ไก่ เป็ด โค กระบือ อาชีพหัตถกรรมในครัวเรือน ได้แก่ ทอผ้า อาชีพค้าขาย ได้แก่ ร้านค้าขายของชำ ร้านขายอาหาร ค้าขายผักผลไม้ และอาชีพรับจ้างทั่วไป

ภาพที่ 14 แสดงพื้นที่ทำการเกษตรของชุมชนบ้านหัวเขาจีน

ที่มา : ฐิติพันธ์ จันทร์หอม, 29 มกราคม 2557

สำหรับสถานที่ประกอบธุรกิจที่ตั้งอยู่ในชุมชน และบริเวณใกล้เคียงทั้งหมดของตำบลห้วยยางโทน สามารถติดต่อการใช้บริการได้อย่างสะดวกสบาย มีดังนี้

ตารางที่ 4 สถานที่ประกอบธุรกิจตำบลห้วยยางโทน จังหวัดราชบุรี

สถานที่ตั้ง	จำนวน	สถานที่ตั้ง	จำนวน
ปั้มน้ำมันและก๊าซ	3 แห่ง	บ่อเลี้ยงปลา	1 แห่ง
ปั้มหลด	9 แห่ง	โกดังเก็บถ่านกะลา	2 แห่ง
โรงสี	2 แห่ง	ร้านทำเฟอร์นิเจอร์ไม้	1 แห่ง
ฟาร์มสุกร	16 แห่ง	โรงน้ำแข็ง	1 แห่ง
ฟาร์มไก่	4 แห่ง	ตลาดนัด	3 แห่ง
โรงฆ่าสัตว์	2 แห่ง	ร้านตัดเสื้อ	2 แห่ง
ร้านค้า	47 แห่ง	โรงงานทำด้ามซ้อน	1 แห่ง
ร้านเสริมสวย	10 แห่ง	โกดังคัดแยกวัสดุไม้ใช้แล้ว	1 แห่ง
ร้านซ่อมรถจักรยานยนต์	5 แห่ง		

2.5 สภาพทางวัฒนธรรม

จากการศึกษาทางเอกสาร การสังเกต และการสนทนาสัมภาษณ์ผู้มีบทบาทสำคัญๆ ในชุมชนนั้นทำให้ทราบว่า ชุมชนบ้านห้วยยางนั้นมึประวัติศาสตร์อันยาวนานตั้งแต่ยุคต้นกรุงรัตนโกสินทร์ และยังเป็นกลุ่มชนไทยทรงดำรุ่นแรกๆ ที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานตามความต้องการของทางการสมัยนั้นก็คือ อำเภอเขาชัย จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งเดิมนั้นยังไม่มีเขตพื้นที่ที่แยกเป็นจังหวัดเพชรบุรี กับราชบุรี ประชาชนบริเวณนี้ก็คืกลุ่มคนเดียวกัน ดังนั้นการรักษาวัฒนธรรมประเพณีของตนเองที่สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ จึงมีความเหนียวแน่นไม่เสื่อมคลาย จะเห็นได้จากกรรวมตัวของกลุ่มคนเชื้อชาติไทยทรงดำทำกิจกรรมต่าง ๆ และในการต้อนรับอย่างเป็นทางการหรือการออกไปร่วมกิจกรรมกับสังคมภายนอก มีการแต่งกายแบบไทยทรงดำอย่างมั่นใจและสง่างาม ดังที่คนในชุมชนหลาย ๆ คนกล่าวว่า

“ฉันภูมิใจนะเวลาไปออกร้าน ออกงานที่ไหน ๆ ฉันก็จะแต่งเต็มๆที่เรียกว่าจัดเต็มเลย มีคนสนใจมองแล้วก็มาขอถ่ายภาพทุกทีเลย ยากให้คนทั่วไปรู้จักเราว่าเรามีอะไรดี ดูสิการแต่งกายยังสวยขนาดนี้แล้วจิตใจเราจะงามขนาดไหน...” (สมนึก เทพธรรม, สัมภาษณ์ 16 พฤษภาคม 2557)

“เนี่ยที่พวกเรารวมกลุ่มกันทอผ้าตั้งแต่ต้นนั้นรับคนที่สนใจกันมากขึ้นทุกวัน ทำแทบไม่ทัน มีคนมาซื้อถึงที่เลย รายการทีวีก็เคยมาถ่ายทำนะเราก็จัดแสดงแบบวัฒนธรรมของเรา แสดงให้ดูมีเพื่อนแค้นด้วย” (สมหวัง ไชยสมัคร, สัมภาษณ์ 16 พฤษภาคม 2557)

“ในราชบุรีก็มีที่นี้แหละ เป็นชุมชนที่เข้มแข็งมากที่สุด เพราะเรามีเอกลักษณ์ของเราไม่เหมือนใคร ทางจังหวัดหรือหน่วยงานต่าง ๆ ก็มักจะให้เกียรติเราไปออกงานออกร้านบ่อยมาก” (อาไฟ จันทรกล้า, สัมภาษณ์ 16 พฤษภาคม 2557)

“ลูกหลานทุกคนถึงแม้จะไม่ได้อยู่บ้าน แต่ถึงเวลาเขาต้องกลับมาร่วมวัฒนธรรม ประเพณี โดยเฉพาะช่วงสงกรานต์ถือว่าเป็นไฮไลต์สำคัญเลยสนุกมาก...” (วิณา อยู่สุข, สัมภาษณ์ 16 พฤษภาคม 2557)

“เห็นไหมเรามีศูนย์วัฒนธรรม เอกลักษณ์ โดดเด่นชัดเจนเลยใครไปใครมาเห็นก็รู้เลย รูปทรงไม่เหมือนบ้านทั่ว ๆ ไป ถ้าเป็นบ้านไทยทรงดำรูปแบบจะเหมือน ๆ กัน นิยมทำด้วยไม้จากธรรมชาติท้องถิ่นและคนสร้างก็ต้องรู้หลักด้วยนะ ไม่ใช่ใครทำก็ได้” (วิภา จันทรกล้า, สัมภาษณ์ 16 พฤษภาคม 2557)

ภาพที่ 15 แสดงการสาธิตการทอผ้าของกลุ่มผ้าทอบ้านหัวเขาจีนด้วย การแต่งกายแบบไทยทรงดำ
ที่มา : จูติพันธ์ จันทรหอม, 13 เมษายน 2557

ภาพที่ 16 แสดงภาพถ่ายในงานสงกรานต์ของชาวไทยทรงดำบริเวณศูนย์วัฒนธรรม บ้านหัวเขาเงิน
ที่มา : ฐิติพันธ์ จันทร์หอม, 13 เมษายน 2557

2.6 การติดต่อกับองค์กรภายนอก

สำหรับชุมชนบ้านหัวเขาเงินแล้วนับว่าเป็นชุมชนที่โดดเด่นในการทอผ้า สามารถผลิตผ้าทอเป็นรูปแบบต่าง ๆ ได้เพราะมีคนทอจำนวนมากหมุนเวียนสลับสับเปลี่ยนกันได้ตลอดเวลา จึงไม่สร้างความผิดหวังให้กับองค์กรหรือสังคมภายนอกที่จะเข้ามาตักตวงผลประโยชน์ ทั้งในเชิงนโยบายของรัฐ หรือในรูปแบบของธุรกิจจึงมีหลายหน่วยงานที่เข้ามา อาทิเช่น วัฒนธรรม จังหวัดราชบุรี กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน พัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี สหกรณ์การเกษตร สหกรณ์ จังหวัดราชบุรี อุตสาหกรรมจังหวัดราชบุรี ฯลฯ

“นอกจากนี้ยังทำความร่วมมือในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอกับหน่วยงานด้านการศึกษา เช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี มหาวิทยาลัยมหิดลอีกด้วย” (สมนึก เทพธรรม, สัมภาษณ์ 4 เมษายน 2557)

“ยังไม่รวมนักการศึกษาที่มาเรียนรู้ ทำวิจัยอีกหลายคน หลายคณะจนจำแทบไม่ไหว บางกลุ่มก็มาค้างนอนที่ในชุมชนเพราะเรามีบ้านพักแบบโฮมสเตย์ไว้ต้อนรับ เขาชอบกันมากเหมือนอยู่ชนบทจริง ๆ” (ศรีไพร นันทกิจ, สัมภาษณ์ 4 เมษายน 2557)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าชุมชนบ้านหัวเขาเงิน จะมีลักษณะการติดต่อกับองค์กรภายนอกแบบเห่ยามากกว่าที่จะออกไปเยือนภายนอก ซึ่งเป็นเพราะความพร้อมของคนในชุมชนที่ร่วมมือร่วมแรงร่วมใจสามัคคีกันทำงานอย่างเข้มแข็ง โดยมีองค์ประกอบหลาย ๆ อย่างสามารถรองรับผู้มาเยือนได้อย่างครบครัน

2.7 การจัดลำดับรายได้ของประชากรในชุมชน

การประกอบอาชีพของคนในชุมชนบ้านหัวเขาเงิน ตำบลห้วยยาง โทนนันต์ค่อนข้างชัดเจน และแบ่งออกเป็นกลุ่มได้ดังนี้

ตารางที่ 5 แสดงรายได้ของประชากร ในชุมชนบ้านหัวเขาเงิน

กลุ่มอาชีพ	จำนวน ร้อยละ	รายละเอียด/เหตุผล	รายได้เฉลี่ย/เดือน
เกษตรกร	40	ทำนา ทำไร่ผัก ทำไร่มัน ไร่อ้อย	10,000 – 25,000
เลี้ยงสัตว์	30	สุกร, ไก่, วัว	10,000 – 20,000
ผลิตผ้าทอ	20	ผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เช่น ผ้าขาวม้า เสื้อ รูปทรงต่าง ๆ กระเป๋า ผ้าม่าน พวงหรีด ของที่ระลึก ฯลฯ	8,000 – 15,000
ค้าขาย	5	เปิดร้านค้าจำหน่ายอาหารและของ เบ็ดเตล็ด ฯลฯ	6,000 – 10,000
รับจ้าง	5	โรงงาน ฯลฯ	3,000 – 6,000

ภาพที่ 17 แสดงพื้นที่การประกอบอาชีพการเลี้ยงสัตว์ (วัว) ของชุมชนบ้านหัวเขาเงิน

ที่มา : ฐิติพันธ์ จันทร์หอม, 29 มกราคม 2557

2.8 เครือข่ายทางสังคม

กลุ่มผลิตภัณฑ์ผ้าทอบ้านห้วยเขยเงินเป็นกลุ่มที่มีการทำงานอย่างจริงจัง มีผลิตภัณฑ์ที่เป็นรูปธรรมมากมายหลายประเภท จึงเป็นที่สนใจและเป็นตัวอย่างของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้กับกลุ่มคนอื่น ๆ จากภายนอกเป็นจำนวนมากที่ได้มาศึกษาดูงาน ฉะนั้นจึงมีลักษณะที่ให้บริการแก่สังคมภายนอกมากกว่าที่จะออกไปแสวงหาปัจจัยต่าง ๆ แต่ทั้งนี้ก็เป็นลักษณะสังคมแห่งการแบ่งปันช่วยเหลือ เกื้อกูลกัน โดยเฉพาะกลุ่มผ้าทอชาวไทยทรงคำด้วยกันจากต่างจังหวัดก็จะมาเอาสินค้าที่เป็นผลิตภัณฑ์ผ้าทอประเภทต่าง ๆ เอาไปขายต่ออีกทางหนึ่ง

“ก็มากันทั่วทุกแห่งแหละ เรามีเหลือก็แบ่งๆ กันไปขายได้แล้วเอาเงินมาให้ภายหลังก็มี แต่ต้องรู้จักกัน ถ้าเป็นคนไทยทรงคำด้วยกันเขาไม่เบียดหรือก อาชีพเดียวกันนับถือกัน มีวัฒนธรรมประเพณีเดียวกันเชื่อได้” (วิณา สุขอยู่, สัมภาษณ์ 7 เมษายน 2557)

“ไม่มีนะ ตั้งแต่ทำมายังไม่มีการโกงเลย มีแต่ให้ช้ำหน่อยก็ไม่เป็นไรเอาไว้ก็ไม่เน่าว่าจะขายได้เมื่อไร ถ้ามีเยอะก็แบ่งให้ได้” (ยุพิน ไหมละออง, สัมภาษณ์ 7 เมษายน 2557)

2.9 ลักษณะศิลปกรรมท้องถิ่นประเภทผ้าทอ

ชุมชนบ้านห้วยเขยเงินมีกลุ่มสตรีที่สืบทอดการทอผ้ามาอย่างต่อเนื่อง และสามารถทอผ้าด้วยกี่โบราณแบบดั้งเดิม และกี่กระตุกได้อย่างมีประสิทธิภาพทั้งยังสามารถแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อย่างอื่นได้ครบวงจร ดังนั้นจึงมีผลิตภัณฑ์ประเภทต่าง ๆ ที่มีรูปแบบก้าวล้ำร่วมสมัย โดยแบ่งลักษณะได้ดังนี้

ตารางที่ 6 ลักษณะประเภทและรูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอของชุมชนบ้านห้วยเขยเงิน

ประเภทของผลิตภัณฑ์	รูปแบบของผลิตภัณฑ์
เครื่องนุ่งห่มและเครื่องแต่งกาย	ผ้าขาวม้า, ผ้าซิ่นลายต่าง ๆ, เสื้อแบบดั้งเดิมและแบบประยุกต์ ผ้าพื้นลวดลายต่าง ๆ, สายรัดเอว
เครื่องใช้สอย	กระเป๋าใส่ของขนาดต่าง ๆ กระเป๋าใส่สตางค์รูปแบบต่าง ๆ, พวงหรีดผ้าขาวม้า
เครื่องประดับตกแต่ง	ผ้าคลุมไหล่, ผ้ามา่น, ผ้าปูโต๊ะ
ของที่ระลึก	ตุ๊กตาขนาดและรูปแบบต่าง ๆ ใ้พวงกุญแจ, ซองใส่โทรศัพท์

3. กลุ่มผ้าทอชุมชนไทยทรงดำบ้านดอนมะเกลือ อำเภ่อู้ออง จังหวัดสุพรรณบุรี

3.1 ประวัติความเป็นมา

ชาวไทยทรงดำบ้านดอนมะเกลือ นั้น เป็นชุมชนที่มีประชากรเชื้อสายไทยทรงดำหรือชาวท้อถิ่นทั่วไปเรียกกันว่า “ลาวโซ่ง” อยู่กันหนาแน่นมากที่สุดในจังหวัดสุพรรณบุรี หรืออาจจะมากที่สุดในภาคกลางก็ได้ จากการสนทนากับนางแสน มารูปหมอก (สัมภาษณ์ 8 กุมภาพันธ์ 2557) นายกองค้การบริหารส่วนตำบลดอนมะเกลือ ซึ่งมีเชื้อสายไทยทรงดำเช่นกัน ได้กล่าวว่า

“ในตำบลดอนมะเกลือนี้มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 23.25 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 15,950 ไร่ แบ่งเป็น 12 หมู่บ้าน มี 9 หมู่บ้านที่เป็นคนไทยทรงดำ...

“...เมื่อก่อนนี้ยังไม่ค่อยเจริญเหมือนเดี๋ยวนี คนเฒ่าคนแก่เขาเล่ากันว่า พวกเราได้อพยพกันมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 จากเพชรบุรีเรื่อยมาเป็นกลุ่มใหญ่ แล้วก็แตกแยกไปอยู่ที่อื่น ๆ ต่างอำเภอ ต่างจังหวัดแต่ก็ยังติดต่อกันเสมอ...”

“ที่นี้อยู่กันเยอะเพราะพื้นที่อุดมสมบูรณ์ ทำมาหากินง่ายไม่ลำบาก”(เดช ใจ โอบอ้อม, สัมภาษณ์ 8 กุมภาพันธ์ 2557)

ภาพที่ 18 แสดงบริเวณของเส้นทางเข้าไปสู่ชุมชนบ้านดอนมะเกลือ
ที่มา : ฐิติพันธ์ จันทร์หอม, 18 เมษายน 2557

3.2 ลักษณะทางกายภาพ

ชุมชนชาวไทยทรงดำบ้านดอนมะเกลือ อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภออุทุมพร จังหวัดสุพรรณบุรี ไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือประมาณ 24 กิโลเมตร สามารถเดินทางติดต่อได้ โดยถนนทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 321

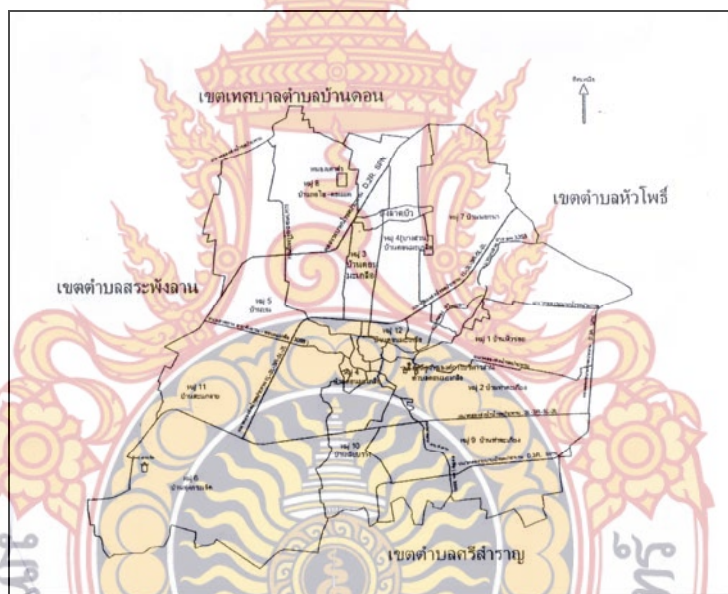
อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลบ้านดอน อำเภออุทุมพร

ทิศใต้ ติดต่อกับตำบลศรีสำราญ และตำบลหนองบ่อ อำเภอสองพี่น้อง

ทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลหัวโพธิ์ อำเภอสองพี่น้อง

ทิศตะวันตก ติดต่อกับตำบลสระพังลาน และตำบลสระยายโสม

ภาพที่ 19 แสดงแผนที่ของชุมชนบ้านดอนมะเกลือ อำเภออุทุมพร จังหวัดสุพรรณบุรี
ที่มา : เอกสารองค์การบริหารส่วนตำบลดอนมะเกลือ

3.3 สถาปัตยกรรมและสิ่งแวดล้อม

ชุมชนบ้านดอนมะเกลือมีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ดอน และบางส่วนเป็นที่ลุ่มแต่ก็ไม่มีปัญหาในการทำการเกษตรแต่อย่างใด เพราะทางราชการได้อำนวยความสะดวกและพัฒนาแหล่งน้ำต่าง ๆ ให้อย่างพอเพียง เช่น จัดทำคลองชลประทานขนาดใหญ่และแยกเป็นคันร่องน้ำเล็กกระจายไปสู่พื้นที่ต่าง ๆ ทุกตำบล นอกจากนั้นแล้วยังมีแหล่งน้ำตามธรรมชาติเป็นลำคลอง

สาธารณะอีกด้วย ดังนั้นถ้าใครเดินทางเข้าไปในบริเวณตำบลคอนมะเกลือจะเห็นต้นไม้เขียวจีบงบอกถึงความอุดมสมบูรณ์ของดินและน้ำได้อย่างดี

จากการลงพื้นที่และข้อมูลที่ได้จากองค์การบริหารส่วนตำบลคอนมะเกลือนั้น ทำให้ทราบว่า มีสถานที่อำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานหลายรายการ ได้แก่

การคมนาคมทางบกโดยรถยนต์ ทั้งภายในตำบลและระหว่างตำบล มีความสะดวกรวดเร็วเนื่องจากได้มีโครงการปรับปรุงถนนอย่างต่อเนื่อง โดยมีเส้นทางที่สำคัญ ดังนี้

- ถนนทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 321 ผ่านตำบลคอนมะเกลือ สระขายโสม
อุ้งทอง
- ถนน รพช.สพ. หมายเลข 3009 ผ่านบ้านทุ่งเข็น เข้าสู่ตำบลคอนมะเกลือ
- ถนน รพช.สพ. หมายเลข 3007 ผ่านบ้านเนินพระปรางค์ เข้าสู่ตำบลคอนมะเกลือ
- ถนนทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 3505 หัวโพธิ์เข้ (บ้านรางประทุน – บ้านคอนมะเกลือ)
- ถนน รพช. สระพังลาน – คอนมะเกลือ

ในส่วนการโทรคมนาคมมีตู้โทรศัพท์สาธารณะจำนวน 2 ตู้ ตู้การ์ดโฟน TOT จำนวน 1 ตู้ การไฟฟ้าเข้าถึงครบทุกครัวเรือน 100%

ระบบสาธารณสุข มีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลให้บริการจำนวน 1 แห่ง และมีสถานศึกษาขั้นพื้นฐานคือ โรงเรียนระดับประถมศึกษา สพฐ. 1 แห่ง

สำหรับสถานที่ประกอบกิจกรรมทางความเชื่อนั้น มีศาลเจ้า จำนวน 4 แห่ง และวัด 1 แห่ง ที่เป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชน

แหล่งน้ำที่สร้างขึ้นจากงบประมาณของทางราชการ ในการให้ความช่วยเหลือในฤดูแล้งมีดังนี้

บ่อบาดาลผิวดิน	จำนวน 6 แห่ง
ถังเก็บน้ำฝน	จำนวน 12 แห่ง
ประปาหมู่บ้าน	จำนวน 1 แห่ง

นอกจากนี้ยังมีการบริหารจัดการในเรื่องของความปลอดภัยชีวิตและทรัพย์สิน ด้วยการจัดตั้ง

- ศูนย์อพพร.อบต.คอนมะเกลือ จำนวน 1 แห่ง
- ศูนย์บริการประชาชน จำนวน 1 แห่ง

ภาพที่ 20 แสดงป้ายบอกการดำเนินงานของหน่วยงานทางราชการในการพัฒนาชุมชนบ้านดอนมะเกลือ
ที่มา : จูติพันธ์ จันทร์หอม, 18 เมษายน 2557

3.4 สถาปทางเศรษฐกิจ

ประชากรส่วนใหญ่คือร้อยละ 90 ของผู้มีงานทำประกอบอาชีพเกษตรกรรม
รองลงมาเป็นอาชีพรับราชการ / พนักงานของรัฐ ค่าขาย รับจ้าง ตามลำดับ

อาชีพที่ทำรายได้ให้กับประชากรภายในตำบลมากที่สุด คืออาชีพเกษตรกรรม
โดยพืชที่นิยมปลูก ได้แก่ ข้าว ไม้ผล เช่น มะม่วง มะพร้าว ฝรั่ง ฯลฯ พืชไร่ เช่น อ้อย พืชผัก เช่น
แตงกวา กระเทียม กวางตุ้ง มะเขือ ถั่วฝักยาว มันเทศ พริก ผักชี ต้นหอม บวบ ฯลฯ

ด้านการเลี้ยงสัตว์ เกษตรกรส่วนใหญ่นิยมเลี้ยงไว้เพื่อบริโภคภายในครอบครัว
และนำบางส่วนจำหน่ายเพื่อเป็นรายได้เสริม

ด้านหัตถกรรม ภายในตำบลมีกลุ่มทอผ้า จักสาน และอื่น ๆ

ด้านอุตสาหกรรม ภายในตำบลมีโรงงานอุตสาหกรรม ได้แก่ โรงงานทำ
ขนมจีน โรงสีข้าวและอื่น ๆ

สำหรับสถานบริการที่ประกอบธุรกิจในตำบลดอนมะเกลือ นั้น มีอยู่ด้วยกัน
หลายแห่งตามตาราง ดังนี้

ตารางที่ 7 สถานที่ประกอบธุรกิจชุมชนบ้านดอนมะเกลือ

สถานที่ประกอบธุรกิจ	จำนวน
ฟาร์ม	1 แห่ง
ร้านอาหาร	6 แห่ง
ร้านเสริมสวย	4 แห่ง
ร้านซ่อมรถจักรยานยนต์	3 แห่ง
กลุ่มทำพริกแกง	1 แห่ง
ร้านตัดเย็บเสื้อผ้า	3 แห่ง
ตลาดนัด	1 แห่ง
ปั้มน้ำมัน	2 แห่ง
โรงสีข้าว	5 แห่ง
ร้านตัดผมชาย	2 แห่ง
อู่ซ่อมรถยนต์	3 แห่ง
กลุ่มทอผ้า	2 แห่ง

ภาพที่ 21 แสดงถึงบริเวณบ้านของชุมชนบ้านดอนมะเกลือส่วนใหญ่จะมีเครื่องมือและอุปกรณ์ในการทำการเกษตร

ที่มา : ฐิติพันธ์ จันทร์หอม, 18 เมษายน 2557

ภาพที่ 22 แสดงถึงร้านขายของเบ็ดเตล็ดที่มีตลาดนัดอยู่บริเวณเดียวกัน
ที่มา : ฐิติพันธ์ จันทร์หอม, 18 เมษายน 2557

ภาพที่ 23 แสดงถึงบิมน้ำมันขนาดกลางที่อยู่ในชุมชนบ้านคอนมะเกลือ
ที่มา : ฐิติพันธ์ จันทร์หอม, 18 เมษายน 2557

3.5 สภาพทางวัฒนธรรม

เป็นอย่างไรก็ตามแต่ต้นที่ชุมชนบ้านคอนมะเกลือนี้ มีประชากรที่มีเชื้อสายไทยทรงดำอยู่กันอย่างหนาแน่น ประกอบกับมีผู้นำชุมชนที่เป็นนายกองค์การบริหารส่วนตำบลก็เป็นชาวไทยทรงดำอีกเช่นกัน ดังนั้นประเพณี วัฒนธรรมของชุมชนแห่งนี้จึงเชื่อมโยงกับความเชื่อ

แบบดั้งเดิมของชาวไทยทรงดำผสมผสานกับวิถีของศาสนาพุทธได้อย่างกลมกลืนถึงการให้ สัมภาษณ์ของคนในชุมชน เช่น

“ก็เหมือน ๆ กับวัฒนธรรมไทยทั่ว ๆ ไปนั่นแหละ ทำบุญเราก็ทำทุกเทศกาลมี ประเพณีอะไรก็ให้ความร่วมมือทุกอย่าง จะมีแตกต่างก็ตรงที่ช่วงเทศกาลสงกรานต์ที่นี้จัดใหญ่ มี ไทยทรงดำชุมชนอื่น ๆ มาร่วมกันมากเขาเรียกเอาแรงกัน...” (แสน มารูปหมอก, สัมภาษณ์ 12 พฤษภาคม 2557)

“เวลาชุมชนอื่นมีงานเราก็ไปพ้อนกัน สนุกมากแต่งตัวกันครบเลย วันนั้น แหละจะเห็นวัฒนธรรมของชาวไทยทรงดำแท้ ๆ แต่งตัวกันสวยงาม” (จันทร์ อังคนชื่อ, สัมภาษณ์ 12 พฤษภาคม 2557)

“ที่นี้ะเวลาทางอำเภอหรือจังหวัดมีงานอะไร โดยมากจะขอความร่วมมือพวก เราไปแสดงและไปออกร้านจำหน่ายสินค้าทุกปี” (สวย เพชรมณีดี, สัมภาษณ์ 12 พฤษภาคม 2557)

ภาพที่ 24 แสดงถึงวัฒนธรรมประเพณีในช่วงเทศกาลสงกรานต์ของชุมชนบ้านดอนมะเกลือ
ที่มา : ฐิติพันธ์ จันทร์หอม, 13 เมษายน 2557

3.6 การติดต่อกับองค์กรภายนอก

เนื่องจากชุมชนชาวไทยทรงดำแห่งนี้มีผู้นำที่มีเชื้อสายไทยทรงดำด้วยกัน จึง ทำให้สามารถติดต่อประสานงานองค์กรภาครัฐเข้ามาให้บริการสนับสนุนในทุกมิติที่ผ่านมา เช่น พัฒนาชุมชนอำเภออุ้มทอง อุตสาหกรรมจังหวัดสุพรรณบุรี การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยที่มี สำนักงานในเขตภาคกลางซึ่งมีคุณวิสูตร อินแฮมเชื้อสายไทยทรงดำจากจังหวัดนครปฐม ผู้หนึ่ง ทำหน้าที่ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวจังหวัดสุพรรณบุรี จึงทำให้การขับเคลื่อนวิถีชีวิตวัฒนธรรมสู่ สังคมภายนอกเป็นที่ประจักษ์ชัดยิ่งขึ้น ดังนั้นหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีหน้าที่สอดรับกับนโยบายจาก ภาครัฐจึงเข้ามายังชุมชนบ้านดอนมะเกลือเป็นประจำ

“นี่ป้ายผ้าที่เห็นนี่ก็ได้รับการสนับสนุนจากพัฒนาชุมชนอำเภออุ้มทอง แล้วก็ การศึกษานอกโรงเรียนที่มาสับสนุนเรื่องหลักสูตรท้องถิ่น” (สววย เพชรมิตี, สัมภาษณ์ 2 มิถุนายน 2557)

“ตอนก่อนองค์การเร่งรัดพัฒนาชนบทมาเป็นหน่วยงานแรก ๆ เลยมากันเยอะ จำไม่ค่อยได้ หลายหน่วยงานมาแล้วแต่จะตรงกับอาชีพมากกว่า เช่น เกษตรอำเภอ กรมชลประทาน เป็นต้น” (แดง ผิวครามดี, สัมภาษณ์ 2 มิถุนายน 2557)

ชุมชนบ้านคอนมะเกลือเป็นชุมชนใหญ่ ประชาชนประกอบอาชีพด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ขยันหมั่นเพียรไม่เบียดเบียนกัน จึงเหมาะที่จะได้รับการสนับสนุนและพัฒนาจากองค์กรต่าง ๆ มาอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับมีผู้นำที่มีเชื้อชาติและเข้าใจวัฒนธรรมเดียวกันจึงประสานงานทุกองค์กรได้เป็นอย่างดี

ภาพที่ 25 แสดงถึงผู้วิจัยกับนางแสน มารูปหมอก นายกองกิจการบริหารส่วนตำบลคอนมะเกลือ
ที่มา : จูติพันธ์ จันทร์หอม, 10 ธันวาคม 2557

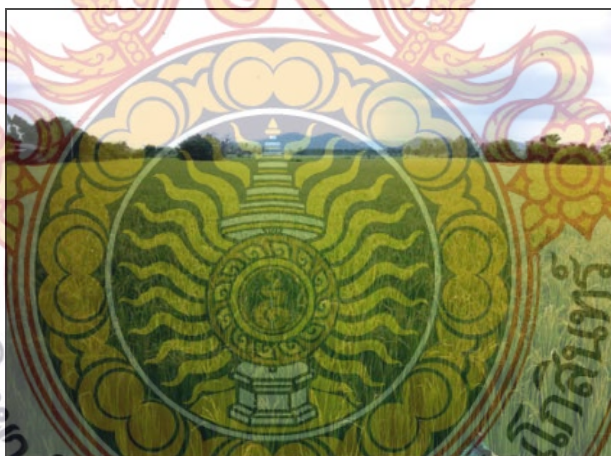
3.7 การจัดลำดับรายได้ของประชากรในชุมชน

ด้านสภาพทางภูมิศาสตร์และสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการประกอบอาชีพต่าง ๆ ตามวิถีทางของประชากรในชนบทเขตภาคกลาง ซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์ทั้งพื้นดินและแหล่งน้ำ จึงไม่แปลกที่ประชาชนชาวบ้านคอนมะเกลือส่วนใหญ่จะมีรายได้จากการประกอบอาชีพที่สามารถนำรายได้ให้กับตนเอง และครอบครัว โดยแบ่งเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ ได้ดังนี้

ตารางที่ 8 แสดงรายได้ของประชากรในชุมชนบ้านดอนมะเกลือ

กลุ่มอาชีพ	จำนวน ร้อยละ	รายละเอียด/เหตุผล	รายได้เฉลี่ย/เดือน
เกษตรกรรวม	60	ทำนา ทำไร่อ้อย ไร่ข้าวโพด ทำสวน แตงโม ทำสวนพริก	20,000 – 25,000
ปศุสัตว์	20	เลี้ยงกุ้ง เลี้ยงปลา	10,500 – 20,000
รับจ้าง	5	โรงงาน ทำไร่ทำนา	8,000 – 18,000
ในครัวเรือน	5	ทอผ้า จักสาน	5,000 – 10,000
ค้าขาย	5	เปิดร้านขายของกินของใช้เบ็ดเตล็ด	5,000 – 10,000
บริการ	5	ร้านซ่อมจักรยาน โทรทัศน์ พัดลม และเครื่องใช้ไฟฟ้า เสริมสวย ฯลฯ	5,000 – 18,000

ข้อมูลจากองค์การบริหารส่วนตำบลดอนมะเกลือ และการสนทนากลุ่ม (17 มิถุนายน 2557)

ภาพที่ 26 แสดงพื้นที่การเกษตรของชุมชนบ้านดอนมะเกลือในการทำนาข้าว
ที่มา : จิตติพันธ์ จันทรหอม, 18 เมษายน 2557

3.8 เครือข่ายทางสังคม

กล่าวเฉพาะในการประกอบอาชีพเกี่ยวกับการสร้างผลิตภัณฑ์ผ้าทอนั้น ที่ผ่าน
มาชุมชนบ้านดอนมะเกลือถือว่าไม่เป็นสองรองใคร กล่าวได้ว่าเป็นกลุ่มทอผ้าที่สร้างชื่อเสียงให้กับ

จังหวัดสุพรรณบุรีเป็นอย่างยิ่ง ทุก ๆ งานจะแต่งกายรูปแบบไทยทรงดำนำสินค้าทางวัฒนธรรมไปจำหน่าย และเผยแพร่ให้สังคมรู้จักกันทั่วไป

ปัจจุบันกลุ่มผ้าทอบ้านคอนมะเกลือโดยการนำของนางหลอด ทองเชื้อ ต้องชบเซาลงเพราะป้าแกอายุมากขึ้น ประกอบกับไม่ค่อยสบายต้องเข้ารับการรักษาพยาบาลอยู่บ่อยครั้ง จึง ทำให้สมาชิกในกลุ่มกระจัดกระจายบ้างก็ไปประกอบอาชีพอื่นเพื่อเลี้ยงชีพ ซึ่งป้าหลอดเล่าให้ฟังว่า

“สมัยก่อนนี้ป้าไปหมดงานไหนใกล้ – ไกล คนทั่วไปเขาชอบโดยเฉพาะพวกข้าราชการหน่วยงานต่าง ๆ ชอบมาติดต่อให้เราไปออกร้าน มีค่าใช้จ่ายในการเดินทางให้ด้วยนะ...”

“ชุมชนอื่น ๆ ต่างจังหวัดมารับสินค้าเราไปจำหน่ายก็เยอะ เดียวนี้ตั้งแต่ฉันไม่สบายก็ลดน้อยไป มาแล้วก็ไม่เจอกันลูกหลานก็ไม่ทำกันแล้วไป ทำไรทำนาได้เงินดีกว่า...” (หลอด ทองเชื้อ, สัมภาษณ์ 8 ตุลาคม 2557)

“ก็ยังมีใกล้ ๆ กันที่บ้านคอนมะนาว ก็ยังไปมาหาสู่กันแล้วก็เพชรบุรี ราชบุรี นครปฐม ที่เป็นไทยทรงดำทำอาชีพเดียวกัน ช่วงงานสงกรานต์ได้รู้ได้เห็นกันว่าของใครจะมีการพัฒนารูปทรงใหม่ ๆ ออกมาบ้าง” (สวย เพชรมีดี, สัมภาษณ์ 8 ตุลาคม 2557)

3.9 ลักษณะของศิลปกรรมท้องถิ่นประเภทผ้าทอ

ที่ผ่านมากลุ่มผู้ผลิตผ้าทอบ้านคอนมะเกลือ ใช้บริเวณบ้านของนางหลอด ทองเชื้อ เป็นที่ตั้งของกลุ่ม มีวัสดุอุปกรณ์การผลิตยังตั้งอยู่หลายเครื่องเป็นที่กระตุกที่ใช้ทอกันโดยทั่วไป แต่ขาดสมาชิกมาทำงานเหมือนที่ผ่านมาทำให้วัสดุอุปกรณ์ถูกปกคลุมไปด้วยฝุ่นละอองอยู่บ้าง ซึ่ง นางหลอดเอง ก็เล่าเรื่องราวต่าง ๆ ให้ฟังพร้อมทั้งแสดงท่าทีวิตกเกี่ยวกับการผลิตผ้าทอในชุมชนว่าจะไม่มีลูกหลานสืบทอดต่อไป

จากการสนทนากลุ่มและสัมภาษณ์บุคคลต่าง ๆ ในชุมชนบ้านคอนมะเกลือแล้ว จึงมีโอกาสดำเนินชมผลงานผลิตภัณฑ์ผ้าทอรูปแบบต่าง ๆ ที่มีอยู่จำนวนหนึ่ง ทั้งที่เคยเอาไปออกร้านจำหน่ายตามสถานที่ต่าง ๆ ซึ่งอยู่ในตัวโดยป้าหลอดเป็นผู้บอกให้นางสวย เพชรมีดี นำออกมาให้ชม

“ถ้าป้ามีสุขภาพดีคงทำได้เยอะกว่านี้ ที่เห็นนี้เหลือน้อยแล้วไม่ได้ทำเพิ่มเติมมานาน ฝุ่นจับหมดแล้วเครื่องไม้เครื่องมือ” (หลอด ทองเชื้อ, สัมภาษณ์ 8 ตุลาคม 2557)

ตารางที่ 9 ลักษณะประเภทและรูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอของชุมชนบ้านดอนมะเกลือ

ประเภทของผลิตภัณฑ์	รูปแบบของผลิตภัณฑ์
เครื่องนุ่งห่ม	เสื้อสีขาว เสื้อสีหญิง ผ้าขาวม้า ผ้าซิ่นลายแดงโม เสื้อชาย-หญิงประยุกต์ ผ้าเปียว สายผ้ารัดเอว
เครื่องใช้สอย	หมอน กระเป๋าผ้ามีหูหิ้ว ย่าม
เครื่องประดับ	หมวกเด็ก และหมวกผู้ใหญ่
ของที่ระลึก	ตุ๊กตาผ้ารูปสัตว์

4. กลุ่มผ้าทอชุมชนไทยทรงดำบ้านหมอสอ จังหวัดกาญจนบุรี

4.1 ประวัติความเป็นมา

ชุมชนชาวไทยทรงดำบ้านหมอสอนั้น เป็นกลุ่มชนทางชาติพันธุ์อีกแห่งหนึ่งของจังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีกลุ่มชาติพันธุ์มากที่สุดจังหวัดหนึ่งเพราะมีเนื้อที่ติดกับชายแดนประเทศพม่าซึ่งโดยมากจะเป็นชาวกระเหรี่ยง และมอญ แต่ถึงอย่างไรก็ตามกลุ่มชนที่มีชาติพันธุ์ต่าง ๆ เหล่านั้นก็อาศัยอยู่บนพื้นแผ่นดินไทย ประกอบสัมมาอาชีพตามความสามารถไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน ดำรงอยู่ได้ด้วยวัฒนธรรมประเพณีที่งดงามสืบต่อกันมาหลายชั่วอายุคน ดังเช่นชาวไทยทรงดำชุมชนบ้านหมอสอที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลพระแท่น อำเภอท่ามะกา เป็นศูนย์กลางของชุมชนชาวไทยทรงดำที่มีรากเหง้า วิถีวัฒนธรรมแบบเดียวกันซึ่งก็ไม่แตกต่างจากชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกจังหวัดอื่น ๆ ที่มีการอพยพขยายพื้นที่ทำมาหากินกันเป็นกลุ่มก้อน พอใจพื้นที่ในการอยู่อาศัยและเป็นแหล่งทำมาหากินก็จะรวมตัวกันจัดตั้งบ้านเรือนขึ้น ดังที่คนในชุมชนกล่าวว่า

“นั่นไงหน้าบ้านฉันหลังนั้นแหละเป็นที่ตั้งดั้งเดิมเลย สมัยก่อนนั้นพ่อเป็นคนเล่าให้ฟังว่าเคลื่อนย้ายมาอาศัยอยู่ที่นี้กว่า 150 ปีแล้ว มาจากเขาย้อยจังหวัดเพชรบุรี มีปู่เถื่อน บุญจัน เป็นคนนำมาจากหลวงี่ ถางพงกัน ตอนก่อนยังเป็นป่าว่างเปล่า” (เคลยา วุฒิไกรภักดิ์ และชีว บุญจัน, สัมภาษณ์, 8 มีนาคม 2557)

“ที่เป็นชาวไทยเชื้อสายไทยทรงดำก็มีอยู่ 2 หมู่ มีหมู่ที่ 14 บ้านดอนแจ่ง แต่มีน้อยกว่าบ้านหมอสอของเรามาก ฉะนั้นเวลาที่มีกิจกรรมหลัก ๆ ก็จะใช้บ้านหมอสอเป็นศูนย์กลาง” (สมปอง บัวผัน, สัมภาษณ์, 8 มีนาคม 2557)

“อีกอย่างหนึ่งที่เป็นศูนย์รวมการจัดงานบุญประจำปีของศาลเจ้าพ่อปิ่นแก้ว และ เจ้าแม่มะลิซ้อน ซึ่งคนในชุมชนที่เคารพนับถือกันมาก จะจัดงานกันเดือน 6 วันพฤหัสบดีแรกของเดือน” (บุญเยี่ยม บุญจัน, สัมภาษณ์, 8 มีนาคม 2557)

ภาพที่ 27 แสดงบริเวณวัดหมอสอวังการสถานที่ประกอบกิจกรรมทางศาสนา
ที่มา : ฐิติพันธ์ จันทรหอม, 8 มีนาคม 2557

สำหรับชื่อ “หมอสอ” นั้นมีเรื่องเล่าว่า เมื่อครั้งพุทธกาล องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้เสด็จมาประทับที่เขาคายพระเพลิงบริเวณที่ตั้งของวัดพระแท่นดงรังในปัจจุบันและทรงประชวรหนัก ท้าวพระยาผู้ปกครองพื้นที่จึงเดินทางด้วยเรือเพื่อมารับหมอยาไปรักษาพระพุทธเจ้าและด้วยความร้อนใจ จึงได้ช่วยบ่าวไพร่พายเรือที่นั่งมาเพื่อให้เรือไปได้เร็วขึ้น ดังนั้นช่วงหนึ่งของลำน้ำนั้นจึงเรียกกันว่า “ลำพระยาพายเรือ” และเมื่อมาถึงท่าน้ำของหมู่บ้านรับหมอยาแล้วระหว่างเดินทางกลับมีผู้คนผ่านทางสวนมาบอกข่าวว่า องค์พระพุทธเจ้า เสด็จข้ามบรรคัปรินิพพานแล้วด้วยความเสียใจที่เดินทางไปไม่ทันกาล หมอยาจึงได้เทตัวยาทันเตรียมมาทิ้งลงในลำน้ำนั้น โดยเชื่อกันว่าหมู่บ้านที่หมอยารออยู่นั้นเรียกว่า “บ้านหมอรอ” และเพี้ยนเป็น “บ้านหมอสอ” ในปัจจุบันและลำน้ำนั้นก็เรียก “ลำน้ำหมอรอ” และเพี้ยนเป็น “ลำน้ำหมอสอ” เช่นเดียวกัน (วัดหมอสอ, 2549, หน้า 17)

4.2 ลักษณะทางกายภาพ

ชุมชนบ้านหมอสอนนั้นปัจจุบันมีการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน การเดินทางติดต่อไปมาได้หลายทาง โดยการคมนาคมทางบกที่สะดวกหากเริ่มต้นจากวัดพระแท่นดงรังวรวิหาร ตามทางหลวงหมายเลข 3081 สายพระแท่น – ท่าเรือ ประมาณ 3 กิโลเมตร จะพบทางแยกซ้ายมือมีป้ายชี้ทางเข้าไปยังองค์การบริหารส่วนตำบลพระแท่น ผ่านวัดหมอสอนก็จะถึงชุมชนบ้านหมอสอน หมู่ที่ 8 และหากจะเดินทางจากเส้นทางบ้านโป่ง – จังหวัดกาญจนบุรี ถึงสี่แยกตลาดท่าเรือใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 3081 สายท่าเรือ – พระแท่น ระยะทางประมาณ 11 กิโลเมตร มีทางเลียวยู่ด้านขวามือเข้าไปประมาณ 3.7 กิโลเมตร ก็จะถึงชุมชนบ้านหมอสอน

ทิศเหนือ	ติดกับตำบลพระแท่น จังหวัดกาญจนบุรี
ทิศตะวันออก	ติดกับอำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี
ทิศตะวันตก	ติดกับอำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี
ทิศใต้	ติดกับอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

ภาพที่ 28 แสดงแผนที่ชุมชนบ้านหมอสอน อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี

ที่มา : โครงการวิจัยชาติพันธุ์ สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล (2554)

ภาพที่ 29 แสดงป้ายบอกเส้นทางผ่านชุมชนบ้านหมอสอ
ที่มา : จูติพันธ์ จันทรหอม, 8 มีนาคม 2557

4.3 สถาปัตยกรรมศาสตร์และสิ่งแวดล้อม

ชุมชนบ้านหมอสอ ตั้งอยู่บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำแม่กลองฝั่งทิศตะวันออก โดยมีลำน้ำสาขาที่สำคัญคือ ลำน้ำหมอสอ มีแยกออกมาจากแม่น้ำแม่กลองบริเวณบ้านท่าเรือ ตำบลท่าเรือ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดกาญจนบุรี ไหลไปทางทิศตะวันออกผ่านบ้านหมอสอ ในอดีตนับเป็นทางน้ำสำคัญที่สามารถเชื่อมต่อไปถึงแม่น้ำท่าจีนได้ โดยไหลผ่านชุมชนโบราณกำแพงแสนทางทิศเหนือ ออกสู่แม่น้ำท่าจีนตรงบริเวณวัดบางปลา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม แม้ปัจจุบันลำน้ำหมอสอจะตื้นเขินเป็นช่วง ๆ ด้วยเพราะมีการสร้างเขื่อนชีราลงกรณกั้นแม่น้ำแม่กลอง ทำให้การไหลของน้ำผิดไปจากธรรมชาติอย่างในอดีต แต่ลำน้ำหมอสอก็ยังเป็นลำน้ำสำคัญของชุมชนในการใช้เป็นแหล่งน้ำสำหรับการเกษตร การประมงและการบริโภค

ภาพที่ 30 แสดงลำน้ำหมอสอที่ไหลผ่านชุมชนบ้านหมอสอ บริเวณหน้าวัดหมอสอวังคา
 ที่มา : ฐิติพันธ์ จันทร์หอม, 8 มีนาคม 2557

ภาพที่ 31 แสดงถึงพื้นที่บริเวณกว้างของชุมชนบ้านหมอสอ
 ที่มา : ฐิติพันธ์ จันทร์หอม, 8 มีนาคม 2557

ด้านทิศเหนือของชุมชนเป็นพื้นที่ราบสูง และพื้นที่ราบเชิงเขา โดยมีเขาถวายนพระเพลิงซึ่งเป็นที่ตั้งของวัดพระแท่นดงรัง วรวิหาร ลักษณะเป็นภูเขาหินปูนที่เป็นแนวเดียวกันกับเทือกเขาตะนาวศรี ด้านทิศตะวันตกของจังหวัดกาญจนบุรี

“ในอดีตบริเวณพื้นที่ทั้งสองฟากฝั่งลำน้ำหอมสอช่วงฤดูฝนจะเกิดน้ำล้นตลิ่งหลากท่วมทั่วทั้งพื้นที่อยู่ประมาณ 10-15 วันเป็นประจำทุก ๆ ปี คนในชุมชนต้องช่วยกันขับต้อนสัตว์เลี้ยงขึ้นไปอยู่บนโคกเนินเพื่อหนีน้ำ จนเมื่อมีการสร้างเขื่อนกั้นแม่น้ำแม่กลอง น้ำที่เคยท่วมจึงหายไป” (สมปอง บัวผัน, สัมภาษณ์, 18 มกราคม 2557)

และการที่ในอดีตเกิดน้ำท่วมทั่วไปทั้งสองฟากฝั่งของลำน้ำหอมสอ เป็นระยะเวลาสั้น ๆ เป็นประจำทุกปีนั้นทำให้กระแสน้ำพัดดินตะกอนมาทับถมกัน ก่อให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ของพื้นดินจากการสะสมของธาตุอาหารของพืชจึงเหมาะกับการทำเกษตรกรรมเป็นอย่างมาก ซึ่งจะเห็นได้ว่าสองข้างทางนี้แล่นรถเข้าไปในชุมชน มีการเพาะปลูกพืชผลการเกษตรนา ๆ ชนิด ใบเขียวจีเต็มพื้นที่ เช่น การทำนา ทำไร่ข้าวโพด ไร่พริก ไร่มันสำปะหลัง ไร่อ้อย (สมัยขับพัด, สัมภาษณ์, 18 มกราคม 2557)

4.4 สภาพทางเศรษฐกิจ

คนในชุมชนบ้านหอมสอส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยพืชที่ปลูกมากและเป็นที่ยืนชื่อของชุมชนได้แก่ “พริก” โดยพื้นที่เกษตรกรรมส่วนใหญ่ของชุมชนจะใช้ในการปลูกพริกชี้ฟ้าพันธุ์ “จินดา” ซึ่งจะมีช่วงฤดูการปลูกอยู่ระหว่างเดือนมีนาคมถึงเดือนตุลาคมของทุกปี นับช่วงระยะเวลาการปลูกจนถึงเก็บเกี่ยวได้รวม 8 เดือน การคัดเลือกพันธุ์พริกปลูก เกษตรกรจะเลือกเก็บเมล็ดพันธุ์ไว้เองจากแปลงพริกที่มีต้นพันธุ์สมบูรณ์ เมล็ดพริกสวยงามไม่เป็นโรคโดยจะเก็บเมล็ดพันธุ์ที่แก่เต็มที่มาจากจนแห้งและเก็บไว้ในภาชนะและพื้นที่ซึ่งปราศจากความชื้น

“การปลูกพริกจะเริ่มด้วยการเตรียมดินในแปลงเพาะเมล็ด เพื่อให้ได้ต้นกล้าที่สมบูรณ์และแข็งแรง จึงจะนำกล้าพริกลงไปปลูกในแปลงที่เตรียมไว้ต่อไป ส่วนการดูแลรักษาจะต้องหมั่นกำจัดวัชพืช ใส่ปุ๋ย พรวนดิน และฉีดยาป้องกันศัตรูพืช เมื่อพริกออกเมล็ดและเริ่มแก่ เกษตรกรจะเก็บพริกในแปลงปลูก 6 วันต่อครั้ง เวียนไปเรื่อย ๆ จนหมดและจะตัดต้นทิ้งเพื่อเตรียมดินไว้ปลูกพืชชนิดอื่น คั้นช่วงระยะเวลาปลูกพริกในฤดูกาลต่อไป” (บุญเยี่ยม บุญจ้, สัมภาษณ์, 8 เมษายน 2557)

แปลงพริกที่ต้นสมบูรณ์ให้เมล็ดสวยงาม เกษตรกรจะเก็บขายในรูปของพริกสดซึ่งจะได้ราคาดี ส่วนเมล็ดพริกที่ไม่สวย มีร่องรอยแมลงเจาะกินหรือมีรอยขีดข่วน เกษตรกรจะเก็บมาทำเป็นพริกแห้งเพื่อจำหน่ายต่อไป

“ในอดีตการเก็บพริกแต่ละครั้งจะเป็นการ “ลงแขก” ช่วยแรงระหว่างเพื่อนบ้านด้วยกันเวียนไปเรื่อย ๆ เพราะพริกแต่ละแปลงจะเก็บ 6 วันต่อครั้ง ส่วนปัจจุบันจะมีพ่อค้ามารับซื้อ

พริกสดถึงพื้นที่และจะจัดหาคคนมาเก็บพริกให้ โดยหักค่าแรงจากราคาพริกที่เกษตรกรขายได้ในแต่ละครั้ง ซึ่งเป็นวิธีที่เปลี่ยนแปลงไปของชุมชน ส่วนพื้นที่ปลูกคั้นเพื่อรอการปลูกพริกในฤดูกาลต่อไปมักจะนิยมปลูกข้าวโพดหวาน หรือผักต่าง ๆ ที่มีอายุการปลูกและเก็บเกี่ยวได้ไม่นานนัก” (คนไทย พรหมจรรย์, สัมภาษณ์, 9 เมษายน 2557)

“นอกจากการปลูกพริกซึ่งเป็นที่นิยมของคนในชุมชนแล้ว บางรายที่ไม่ปลูกพริกก็มักจะทำนาข้าวหรือไร่อ้อย ซึ่งเป็นเกษตรกรรมที่ให้ผลผลิตดีในพื้นที่ชุมชนบ้านหมอสอ เช่นเดียวกัน อีกทั้งยังมีบางส่วนที่เลี้ยงสัตว์ ทำการค้าขาย ประกอบอาชีพอิสระ รับจ้างทั่วไปและรับราชการ” (นางสมัย ชับพัด, สัมภาษณ์, 9 เมษายน 2557)

ภาพที่ 32 แสดงถึงพื้นที่ทำการเกษตรปลูกพริก และทำไร่อ้อยของชุมชนบ้านหมอสอ
ที่มา : ฐิติพันธ์ จันทร์หอม, 9 เมษายน 2557

ปัจจุบันการทำมาหากินด้านเกษตรกรรมของคนในชุมชนบ้านหมอสอ ได้อาศัยเทคโนโลยีทางการเกษตรเข้ามาช่วยผ่อนแรงแทบจะในทุกขั้นตอน ดังนั้นจึงจะเห็นได้ว่า เครื่องมือเครื่องใช้ในอดีตที่ทำด้วยไม้และเครื่องจักสานจำนวนมากจะถูกทิ้งไว้ตามใต้ถุนบ้านได้ยุ่ง ฉางข้าว ซึ่งนับเป็นวัตถุทางวัฒนธรรมที่สำคัญ ซึ่งสามารถบอกเล่าเรื่องราวของผู้คนและ วิวัฒนาการของชุมชนได้ดีอีกทางหนึ่งด้วย

4.5 สภาพทางวัฒนธรรม

ความเป็นชุมชนบ้านหมอสอดอาจกล่าวได้ว่าเกิดขึ้นและดำรงอยู่ได้ด้วยฐานวัฒนธรรมของชุมชนที่เป็นแบบไทยทรงดำ ด้วยผู้คนส่วนใหญ่ในชุมชนเป็นกลุ่มคนไทยทรงดำที่ยังยึดถือและปฏิบัติตามวิถีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี และคติความเชื่อแบบไทยทรงดำอยู่ในชีวิตประจำวัน แม้ปัจจุบันความเชื่อหลาย ๆ เรื่องที่เคยยึดถือปฏิบัติกันมาแต่ในอดีตจะมีการลดทอนหย่อนลงไปบ้าง ตลอดจนบางอย่างได้เลิกถือปฏิบัติกันไปแล้ว แต่ก็ยังคงเหลือเค้ารางให้สืบค้น ได้อีกทั้งปัจจุบันได้เกิดการรวมกลุ่มคนไทยทรงดำบ้านหมอสอดขึ้นในชุมชน เพื่อต้องการที่จะรื้อฟื้นและฟื้นคืนความเป็นไทยทรงดำและรูปแบบวัฒนธรรมของไทยทรงดำให้เป็นสิ่งที่ควรภาคภูมิใจร่วมกันของคนในชุมชนและสืบทอดไปสู่ลูกหลานได้ต่อไป

ภาพที่ 33 แสดงถึงกิจกรรมการอนุรักษ์การแต่งกายของชาวบ้านหมอสอด
ที่มา : จูติพันธ์ จันทร์หอม, 9 เมษายน 2557

รูปแบบประเพณีและวิถีวัฒนธรรมไทยทรงดำบ้านหมอสอดที่ยังคงปรากฏชัดเจน และมีการยึดถือปฏิบัติสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ที่สำคัญได้แก่

งานบุญเดือน 6 บ้านหมอสอด ถือเป็นศูนย์กลางชุมชนเชิงพื้นที่ เพราะเป็นที่ตั้งของศาลเจ้าพ่อปิ่นแก้ว – เจ้าแม่มะลิซ้อน ซึ่งเป็นศาลเจ้าที่ประจำชุมชนที่มีมานานเท่า ๆ กับการเกิดขึ้นของชุมชนบ้านหมอสอดและคนส่วนใหญ่ก็ให้ความเคารพนับถือ โดยในทุกวันพฤหัสบดีแรกของเดือน 6 คนในชุมชนจะร่วมกันจัดพิธีทำบุญประจำปีขึ้น ณ บริเวณศาลาเจ้าที่แห่งนี้ เพื่อ

รำลึกถึงบรรพบุรุษและขอพรให้ทุกคนในชุมชนอยู่ดีมีสุขร่วมกันดังที่นางบุญเยี่ยม บุญจับ (สัมภาษณ์, 8 เมษายน 2557)กล่าวว่า

“ตอนเช้าตรู่ของวันงานผู้คนในชุมชนจะเริ่มทยอยกันเข้ามาในบริเวณพิธี ต่างหอบหิ้วตะกร้า ปิ่นโต ที่บรรจุอาหารคาว หวาน ผลไม้ ดอกไม้ ธูป เทียน เพื่อมาร่วมในพิธี โดยผู้มาถึงทุกคนจะเข้าไปจุดธูป เทียน นำดอกไม้ อาหารคาว อาหารหวาน ผลไม้ และเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่เตรียมมาไปถวายเจ้าที่ที่ศาล พร้อมกับบนบานศาลกล่าวอย่างที่ปรารถนา จากนั้นจึงจะนำอาหารที่เตรียมมาอีกส่วนไปร่วมกันจัดสำหรับเพื่อเตรียมไว้สำหรับถวายพระสงฆ์ ส่วนผู้ที่วางจากกิจกรรมอื่นก็ต่างพุดจากปราศรัยในบรรยากาศที่ครึกครื้นเป็นกันเอง”

“เวลาประมาณ 07.30 น. พระสงฆ์ที่นิมนต์ไว้ก็เดินทางมาถึงงานพิธี เมื่อพระสงฆ์ขึ้นนั่งบนอาสนะเสร็จแล้ว บรรยากาศภายในงานก็จะเริ่มเงียบสงบลง จากนั้นฆราวาสผู้นำประกอบพิธีก็จะพาผู้ร่วมงานประกอบพิธีสงฆ์ และระหว่างที่พระสงฆ์กำลังสวดมนต์คาถาอันเป็นมงคลในงานพิธีอยู่นั้น ผู้ร่วมพิธีก็จะทยอยกันมาตักบาตรด้วยอาหารที่เตรียมมาจนเสร็จทุกคน เมื่อพระสงฆ์สวดเสร็จ ผู้นำในพิธีก็จะนำกล่าวถวายเครื่องจตุปัจจัยไทยธรรมต่าง ๆ ที่ชาวบ้านร่วมกันบริจาศ เสร็จแล้วพระสงฆ์ก็จะให้พรจนเสร็จ จึงจะมีปฏิสัมพันธ์พูดคุยกับผู้ร่วมงานชั่วคราว จากนั้นก็จะเดินทางกลับวัด” (สมัย ชัยพัด, สัมภาษณ์, 8 เมษายน 2557)

“นอกจากนี้ผู้ที่มาร่วมงานส่วนหนึ่งก็จะเข้าร่วมพิธีเข้าทรงเจ้าพ่อปิ่นแก้ว – เจ้าแม่มะลิซ้อน ซึ่งพิธีเข้าทรงแต่ละปีจะไม่สามารถคาดเดาได้ว่าเจ้าตนใดจะเข้าทรง ด้วยไม่มีกำหนดที่แน่นอน ปัจจุบันร่างทรงปัจจุบันคือ นายสุธรรม ปานยอด ซึ่งเป็นคนในหมู่บ้าน เมื่อเจ้าลงร่างทรงแล้วผู้เข้าร่วมพิธีก็มักจะสอบถามเรื่องการทำมาหากินและชีวิตความเป็นอยู่ของคนในหมู่บ้าน การทำมา หากินเป็นสำคัญ เจ้าที่จะอยู่ในร่างทรงประมาณครึ่งละ 2 ชั่วโมง จากนั้นก็จะออกและเป็นอันเสร็จ พิธีการทางเจ้าที่ประจำปี” (คนไทย พรหมจรรย์, สัมภาษณ์, 8 เมษายน 2557)

ภาพที่ 34 แสดงสถานที่ตั้งของศาลเจ้าพ่อปิ่นแก้ว – เจ้าแม่มะลิซ้อนอยู่ใจกลางชุมชน

บ้านหมอสอ

ที่มา : ฐิติพันธ์ จันทรหอม, 8 เมษายน 2557

ในอดีตงานทำบุญประจำปีที่ศาลเจ้าที่ประจำชุมชนนับเป็นงานใหญ่ที่ทุกคนให้ความสำคัญและต้องเดินทางมาร่วมงานพิธี แม้จะอยู่ในที่ห่างไกลก็ตาม เพราะนอกจากจะเป็นการมารำลึกถึงบรรพบุรุษร่วมกันแล้ว ยังเป็นงานพบปะญาติพี่น้องที่อยู่ห่างไกลกันและไม่ได้เจอกันเป็นเวลานาน แต่ปัจจุบันความสำคัญในงานพิธีดังกล่าวได้เสื่อมคลายลงมาก ผู้มาร่วมพิธีก็มักจะเป็นคนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนหรืออยู่ใกล้เคียง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นวัยกลางคนและวัยชรา ส่วนวัยรุ่นและวัยทำงานก็จะถือเอาภารกิจงานเป็นสำคัญตามยุคสมัยที่เปลี่ยนไปและไม่ค่อยมาร่วมงานพิธีอย่างในอดีตที่ผ่านมา

4.6 การติดต่อกับองค์กรภายนอก

ประชากรชาวชุมชนบ้านหมอสอนั้นก็เหมือน ๆ กับหมู่บ้านตามชนบททั่ว ๆ ไปที่ทางฝ่ายรัฐมักจะเป็นฝ่ายเข้าหาเพื่อพัฒนาและส่งเสริมกิจการด้านต่าง ๆ อยู่เป็นประจำ เช่น องค์กร ต่าง ๆ ของกระทรวงมหาดไทยที่ต้องทำหน้าที่ตามนโยบายของรัฐบาลแต่ละยุค แต่ละสมัย เช่น องค์กรเร่งรัดพัฒนาชนบท พัฒนาชุมชนทั้งอำเภอและจังหวัดและต่อมาเกิดการกระจายอำนาจรัฐในสมัยรัฐบาล นายท.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร ได้จัดตั้งองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นทั้งในจังหวัดและตำบลขึ้น ซึ่งได้สร้างองคาพยพใหม่ ๆ ขึ้นดังที่ นางคลยา วุฒิไกรกัลยา (สัมภาษณ์, 12 มกราคม 2557) กล่าวว่า

“ก็สมัยท่านนายกทักษิณ ชินวัตร นี่แหละที่ทำให้ชุมชนนี้เกิดเลยจริง ๆ แล้วไม่ค่อยมีคนสนใจและแทบไม่รู้จักเลย พอมีสินค้าโอท็อปขึ้น หน่วยงานต่าง ๆ เข้ามานับสนุนส่งเสริมทำให้มีอะไรใหม่ ๆ เกิดขึ้น เช่น ผลิตภัณฑ์ผ้าทอ เครื่องจักสาน สินค้าแปรรูปการเกษตรตั้งหลายอย่าง ชาวบ้านก็เลยลืมตาอ้าปากได้บ้าง”

“ได้ไปดูงานที่อื่น ๆ ก็มีเช่นที่ ชุมชนบ้านคอนคลัง เป็นไทยทรงคำด้วยกัน อยู่จังหวัดราชบุรี โนน แล้วที่จังหวัดนครปฐมด้วย” (คนไทย พรหมจรรย์, สัมภาษณ์, 12 มกราคม 2557)

“มาตอนนี้ดูไม่ค่อยกระตือรือร้นเหมือนสมัยก่อนนะ อาจจะมีสินค้าเยอะรีเปล่าก็ไม่รู้ดี แต่ที่นี้ก็อืด ๆ เหมือนกัน ถ้าฉันไม่ทำ ไม่น่าเสียคนหนึ่งคงหมดแน่เลย” (ดลยา วุฒิไกรภักดา, สัมภาษณ์, 12 มกราคม 2557)

และในกรณีของชุมชนบ้านหมอสอ สำนักศิลปากรที่ 2 สุพรรณบุรี ได้รับการประสานงานจากสมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดกาญจนบุรี เพื่อเข้าร่วมโครงการพัฒนาเครือข่ายองค์กรชุมชนการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวด้วยสำนักศิลปากรที่ 2 สุพรรณบุรี เป็นหน่วยงานหนึ่งที่ดูแลทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวทางมรดกวัฒนธรรมในพื้นที่ 5 จังหวัด เขตภาคกลาง ภาคตะวันตก คือ จังหวัดนนทบุรี จังหวัดปทุมธานี จังหวัดนครปฐม จังหวัดสุพรรณบุรี และจังหวัดกาญจนบุรี (วสันต์ เทพสุริยานนท์, 2552, หน้า 112-113)

ลักษณะกิจกรรมใน โครงการดังกล่าวเป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการท่องเที่ยวในชุมชนท้องถิ่นและการนำไปทัศนศึกษาดูงานในท้องถิ่นต่าง ๆ ที่กำลังดำเนินงานและประสบความสำเร็จในกิจกรรมดังกล่าว โดยสำนักศิลปากรที่ 2 สุพรรณบุรี พิจารณาเห็นว่าหากคนในชุมชนบ้านหมอสอได้เข้าร่วมในกิจกรรมครั้งนี้ จะเป็นการเสริมสร้างโอกาสการพบปะทำความรู้จักคุ้นเคยกับผู้คนในแวดวงที่เกี่ยวข้องกับงานชุมชนท้องถิ่น อีกทั้งเป็นการเสริมสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ ประสบการณ์ใหม่ ๆ และเครือข่ายใหม่ ๆ ให้กับชุมชนหมอสอได้อีกทางหนึ่ง

4.7 การจัดลำดับรายได้ของประชากรในชุมชน

ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านหมอสอนั้นส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรมทำนา ทำไร่ และการปลูกพืชสวนที่สร้างรายได้หลักให้กับครอบครัว อย่างไรก็ตามแล้วข้างต้นว่าพื้นที่ดินที่อยู่ติดกับลำน้ำหมอสอนั้นมีความอุดมสมบูรณ์ จึงทำให้ผู้คนที่มีอาชีพอยู่ในชุมชนประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับความเป็นอยู่เช่นเดียวกัน คนส่วนใหญ่ของประเทศ ส่วนอาชีพรองลงมาคือการเลี้ยงสัตว์เช่น วัว หมู และไก่ ซึ่งเป็นส่วนสร้างรายได้ที่มีให้กับชุมชนอีกทางหนึ่ง

“บางครอบครัวยังทำงานศิลปหัตถกรรม ประเภทเครื่องจักสานที่เรียกว่า “กระเหล็บ” เป็นกระเป่าถือของผู้หญิงชาวไทยทรงดำ ซึ่งสานจากไม้ไผ่เส้นลายละเอียดซึ่งนับวันจะพบน้อยลง ซึ่งรวมไปถึงการทอผ้าแบบการใช้กี่กระตุกเป็นการทอด้วยมือของชาวไทยทรงดำที่สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ ซึ่งจะหาได้ที่ชุมชนบ้านหมอสอแทบจะไม่เหลือแล้วอีกเช่นกัน” (สมปอง บัวผัน, สัมภาษณ์, 19 เมษายน 2557)

ตารางที่ 10 แสดงรายได้ของประชากรชาวไทยทรงดำในชุมชนบ้านหมอสอ จังหวัดกาญจนบุรี

กลุ่มอาชีพ	ร้อยละ	รายละเอียด/เหตุผล	รายได้เฉลี่ย/เดือน
เกษตรกร	50	- ทำนา	8,000 – 12,000
ปศุสัตว์	30	- ทำไร่วัว	8,000 – 10,000
		- เลี้ยงหมู	8,000 – 9,000
		- เลี้ยงไก่ เป็ด	7,000 – 9,000
ศิลปหัตถกรรม	10	- จักสาน กระเป่า ตะกร้า	5,000 – 8,000
		- ทอผ้า ผ้าพื้น ผลิตภัณฑ์ผ้า	5,000 – 8,000
รับจ้าง	5	- ทำโรงงาน	6,000 – 9,000
บริการ	5	- ร้านขายสินค้าเบ็ดเตล็ด	6,000 – 7,000
		- ร้านซ่อมรถชนิดต่าง ๆ	5,000 – 8,000
		- ร้านตัดผม - เสริมสวย	4,000 – 5,000
		- ร้านซ่อมวิทยุ - ทีวี	3,000 – 7,000

ภาพที่ 35 แสดงถึงบ้านเรือนที่มีเครื่องมือเครื่องใช้และอุปกรณ์การเกษตรของชุมชนบ้านหมอสอ
 ที่มา : ฐิติพันธ์ จันทรหอม, 8 เมษายน 2557

ภาพที่ 36 แสดงถึงการประกอบอาชีพปลูกสัตว์ของชุมชนบ้านหมอสอ
 ที่มา : ฐิติพันธ์ จันทรหอม, 8 เมษายน 2557

4.8 เครื่องมือทางสังคม

ชาวชุมชนบ้านหมอสอนี้เป็นชุมชนที่โชคดีประการหนึ่งก็คือ ก่อนหน้านี้ในปี 2550 สำนักศิลปากรที่ 2 สุพรรณบุรี ใช้พื้นที่จัดทำโครงการเครื่องมือรดกทางศิลปวัฒนธรรม โดย

ได้ดำเนินการร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลพระแท่น และกลุ่มคนในชุมชน โดยมีความต้องการที่จะสร้างเครือข่ายร่วมกัน รวมถึงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันเกี่ยวกับองค์ความรู้ด้านต่าง ๆ ในเรื่องวัฒนธรรม ทั้งระดับท้องถิ่นและระดับต่างประเทศ ในกรณีชุมชนบ้านหมอสอ วสันต์ เทพสุริยานนท์ (2552, หน้า 99-100) ได้ทำการศึกษาพบว่า

1. ผู้นำหรือกลุ่มผู้นำในชุมชนท้องถิ่นมีความรู้ ความเข้าใจและตระหนักในคุณค่ามรดกศิลปวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่นตน มีความต้องการและพร้อมที่จะเข้าร่วมในกิจกรรมการอนุรักษ์และพัฒนาการอนุรักษ์มรดกศิลปวัฒนธรรมนั้น ความพร้อมในเรื่องนี้สะท้อนออกมาในรูปแบบของการรวมตัวกันของคนในชุมชนบ้านหมอสอ เพื่อฟื้นคืนวิถีวัฒนธรรมแบบไทยทรงดำร่วมกับการพยายามจัดกิจกรรมในโอกาสต่าง ๆ เพื่อให้เตาโบราณบ้านหมอสอเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนโดยมีผู้นำในระดับหมู่บ้านเป็นแกนนำ และมีผู้นำในระดับตำบลให้การสนับสนุน

2. ชุมชนท้องถิ่นมีมรดกทางศิลปวัฒนธรรมที่ชัดเจน ทั้งที่เป็นนามธรรมและรูปธรรม ในกรณีชุมชนบ้านหมอสอมีมรดกทางศิลปวัฒนธรรมชัดเจนทั้ง 2 ประเภท คือ มรดกทางศิลปวัฒนธรรมที่เป็นนามธรรม ได้แก่ วิถีวัฒนธรรมแบบไทยทรงดำ และมรดกทางศิลปวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ เตาโบราณบ้านหมอสอ โดยหากเชื่อมโยงมรดกทางศิลปวัฒนธรรมทั้ง 2 ประเภทดังกล่าวเข้าด้วยกันได้ จะสามารถเสริมศักยภาพกิจกรรมด้านมรดกทางศิลปวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นบ้านหมอสอให้โดดเด่นยิ่งขึ้น

3. คนในชุมชนท้องถิ่นพร้อมที่จะเข้าร่วมในกิจกรรมการอนุรักษ์และพัฒนา มรดกทางศิลปวัฒนธรรมที่มีอยู่ในท้องถิ่นตน กรณีชุมชนบ้านหมอสอ ความพร้อมของคนในชุมชนสะท้อนให้เห็นได้อย่างชัดเจนจากการรวมตัวกันเป็นกลุ่มเพื่อการฟื้นคืนวิถีวัฒนธรรมแบบไทยทรงดำร่วมกัน

เมื่อประเมินชุมชนบ้านหมอสอแล้วพบว่ามีความพร้อมที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นเครือข่ายเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาการอนุรักษ์มรดกศิลปวัฒนธรรมแล้ว กระบวนการเสริมสร้างเครือข่ายมรดกทางศิลปวัฒนธรรมบ้านหมอสอจึงค่อย ๆ เคลื่อนตัวไปตามแต่โอกาสจังหวะเวลาของชุมชนและความพร้อมของชุมชนเป็นสำคัญ แต่ทั้งนี้เจ้าหน้าที่รัฐที่จะร่วมในการขับเคลื่อนกระบวนการก็ต้องมีความพร้อมเช่นกัน คือ คิดและปฏิบัติแบบคนในชุมชนท้องถิ่นนั้น ภายใต้กฎระเบียบของทางราชการ

ดังนั้น กระบวนการเสริมสร้างเครือข่ายมรดกศิลปวัฒนธรรมบ้านหมอสอ
เพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมในครั้งนี้ จึงได้ผนวกรวมความ
ต้องการของชุมชนบ้านหมอสอและสำนักศิลปากรที่ 2 สุพรรณบุรีเข้าไว้ด้วยกันเป็นการเชื่อมโยง

มรดกทางศิลปวัฒนธรรมของชุมชน คือ “วัฒนธรรมแบบไทยทรงดำ” เข้ากับมรดกทางวัฒนธรรมของพื้นที่ คือ “เตาโบราณบ้านหมอสอ” เข้าไว้ด้วยกัน ซึ่งแสดงให้เห็นได้จากหลาย ๆ กิจกรรมที่จัดขึ้นร่วมกันในระยะเวลาต่อมา

ภาพที่ 37 แสดงถึงความพร้อมในการให้นักเรียน โรงเรียนพระแท่นวิทยาคารเข้ามาศึกษา ในชุมชนบ้านหมอสอ
ที่มา : จูติพันธ์ จันทร์หอม, 12 กุมภาพันธ์ 2557

4.9 ลักษณะศิลปกรรมท้องถิ่นประเภทผ้าทอ

กลุ่มสมาชิกผ้าทอบ้านหมอสอนั้นส่วนใหญ่จะเป็นผู้ตามมากกว่าจะเป็นผู้ร่วมคิด จากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มทำให้ทราบว่า ผู้นำกลุ่มผู้มืบทายาทเกือบทุกอย่างก็คือ นางคลยา วุฒิไกรภักขยา อดีตผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 8 ซึ่งมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และมีฝีมือในการเย็บปักถักร้อย ตลอดจนการออกแบบประยุกต์เป็นผลิตภัณฑ์หลายรูปแบบร่วมสมัย และจากการสัมภาษณ์นางคลยา (วันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2557) กล่าวว่า

“ดิฉันเคยไปทำงานที่กรุงเทพฯ ได้รู้ได้เห็นเป็นประสบการณ์หลาย ๆ อย่างก็เลยคิดค้นประดิษฐ์ขึ้นเอง ทำเอง มีแม่ทอผ้าป้อนให้เพราะฉันไม่มีเวลา ต้องขายของทุกวันเอาเวลาว่างตอนเย็น ๆ นะเนี่ย...”

“...แต่ก่อนนี้ไม่มีใครทำกันหรอก เนื้อชากันวัน ๆ นั่งนอน สบายพอกันกลับมาเห็นว่าสิ่งเหล่านี้เป็นมรดกของเรา ถ้าไม่ทำไม่รักษาไว้ใครจะทำก็เลยกระตุ้นให้คนในชุมชนได้สานึกกัน”

“ฉันทอดคนเดียวทุกวัน ทำไม่ทันเลย การทอดผ้าแบบนี้คนรุ่นใหม่ ๆ ไม่สนใจกันเท่าไรเลย เหลือไม่กี่คนแล้วฉันก็แก่แล้ว ไม่รู้เด็ก ๆ จะเอาจริงกันบ้างไหม ก็ได้ลูกสาวเค้าคิดเก่ง เป็นรูปแบบอะไรเอะอะเลย...” (คนไทย พรหมจรรย์, สัมภาษณ์, 12 กุมภาพันธ์ 2557)

“ผู้ใหญ่นี้เก่งจริง ๆ เลย ออกแบบเป็นรูปร่างสวยงาม พวกฉันทำไม่ได้อาศัยผู้ใหญ่นี้แหละแกลคนำพวกเราไปออกงานไปดูงานกัน” (บุญเยี่ยม บุญจับ, สัมภาษณ์, 12 กุมภาพันธ์ 2557)

ตารางที่ 11 แสดงลักษณะประเภทและรูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอของชาวไทยทรงดำบ้านหมอสอ

ประเภทของผลิตภัณฑ์	รูปแบบของผลิตภัณฑ์
เครื่องนุ่งห่มและเครื่องแต่งกาย	เสื้อคลุมประยุกต์ กางเกงเลลายปัก กางเกงขำจิ้ม ผ้าคลุมไหล่ร่วมสมัย ผ้าชิ้นประยุกต์ ผ้าลายแดงโม
เครื่องใช้สอย	กระเป๋าสะพาย กระเป๋าใส่โทรศัพท์ กระเป๋าถือใส่เงิน กระเป๋าคาดเอวชาย ที่ใส่ของจดหมาย ที่บังแดดติดรถยนต์
เครื่องประดับ ตกแต่ง	ผ้าสไบประยุกต์ หมอนอิงลายปักด้วยมือ
ของที่ระลึก	ตุ๊กตาประดิษฐ์ พวงกุญแจผ้าประดิษฐ์

สรุปผลการศึกษาและวิเคราะห์บริบทเบื้องต้นที่เกี่ยวกับชุมชนชาวไทยทรงดำทั้ง 4 จังหวัดในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย ได้แก่ 1) ประวัติความเป็นมาของชุมชนชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทยนั้น มีรากเหง้าอพยพย้ายถิ่นฐานมาจากจังหวัดเพชรบุรี ตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 โดยได้นำเอาวัฒนธรรมประเพณี อันเป็นความเชื่อที่ถ่ายทอดจากบรรพบุรุษที่มีถิ่นฐานเดิมทางตอนเหนือของประเทศเวียดนาม และยังคงเอกลักษณ์ของตนอย่างเด่นชัดในการแต่งกายด้วยการทอผ้าที่มีรูปแบบลวดลายและสีสันลักษณะเฉพาะตัวใช้ในชีวิตประจำวันและใช้ในพิธีกรรมต่าง ๆ 2) ลักษณะทางกายภาพชุมชนชาวไทยทรงดำมีการตั้งมั่นและอาศัยอยู่ในพื้นที่ตามจังหวัดต่าง ๆ โดยทั่วไปจะปลูกบ้านอยู่ใกล้ชิดติดกัน บางบ้านมีประตูรั้วสามารถเปิดประตูไปมาหาสู่กันฉันญาติพี่น้องแบบพึ่งพาและแลกเปลี่ยนกันกินกันใช้ ฉะนั้นชุมชนหรือหมู่บ้านของชาวไทยทรงดำทุกแห่งจึงอยู่กันเป็นกลุ่มก้อน 3) สภาพภูมิศาสตร์เดิมชุมชนชาวไทยทรงดำก่อนที่จะอพยพมาอยู่ในประเทศไทยนั้นอาศัยอยู่บริเวณภูเขาสูง ดังนั้นวิถีชีวิตที่คุ้นเคยกับที่ราบสูงจึงทำให้ชาวไทยทรงดำรุ่นต่อมาหาที่อยู่สร้างบ้านในบริเวณพื้นที่ดอนเป็นส่วนมาก แต่เนื่องจากประเทศไทยมีการพัฒนาสู่ความเจริญในด้านต่าง ๆ ทุกด้านจึงทำให้พื้นที่มีแหล่งน้ำสร้างความอุดมสมบูรณ์ในการประกอบอาชีพการเกษตร

และการอุปโลกปโลกตลอดจนการสร้างถนนหนทางตัดเข้าสู่ชุมชนทำให้สะดวกในการคมนาคมขนส่งสินค้า – การเดินทางไปมาหาสู่ได้ตลอดเวลา 4) สภาพเศรษฐกิจของชุมชนชาวไทยทรงดำทั้ง 4 แห่งนี้เป็นแบบค่อยเป็นค่อยไปตามบุคลิกของชาวไทยทรงดำโดยทั่วไปที่มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายรักความสงบไม่ทะเยอทะยาน ดังนั้นการดำเนินชีวิตหรือการประกอบอาชีพในเชิงธุรกิจการค้าขายด้วยผลตอบแทนอย่างเป็นกอบเป็นกำเหมือนชาวจีนจึงไม่ปรากฏ ถึงแม้ว่าทางราชการจะส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการทำอาชีพเสริมต่าง ๆ เช่น การแปรรูปอาหารการเกษตร การผลิตศิลปกรรมท้องถิ่นประเภทเครื่องจักสาน และผ้าทอก็ตาม 5) สภาพทางวัฒนธรรมทุกชุมชนของชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทยนี้ มีความเชื่อความศรัทธา ยึดมั่นในประเพณี วัฒนธรรมของตนอย่างเหนียวแน่นและมีการแสดงออกอย่างชัดเจนในพิธีกรรม ต่าง ๆ ตลอดจนกระทั่งวิถีการดำเนินชีวิต เช่น อาหาร การแต่งกาย และภาษาพูด โดยเฉพาะช่วงเทศกาลสงกรานต์ และงานอื่น ๆ ก่อน ฟ้อนแคน ตลอดจนมีศูนย์วัฒนธรรมที่สร้างเป็นแบบบ้านไทยทรงดำประจำอยู่ทุกชุมชน 6) การติดต่อกับองค์กรภายนอก แต่เดิมชุมชนชาวไทยทรงดำจะเป็นสังคมที่พึ่งพาตนเองมากกว่าที่จะให้คนภายนอกที่มีเชื้อชาติพันธุ์เดียวกันเข้ามายุ่งเกี่ยวมากนัก แต่เนื่องจากการพัฒนาของภาครัฐในทุกมิติจึงทำให้หน่วยงานของทางราชการเข้ามาส่งเสริมสนับสนุน สร้างสิ่งอำนวยความสะดวกอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับชุมชนชาวไทยทรงดำมีต้นทุนทางวัฒนธรรมสูง จึงมีผู้สนใจผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมนำสินค้าไปจำหน่าย และออกร้านแสดงสินค้าของชุมชนอยู่เสมอ ดังนั้นการติดต่อจึงเกิดจากสังคมหรือองค์กรภายนอกเข้าไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้มากกว่าคนในชุมชน 7) รายได้ของประชากรในชุมชนของชาวไทยทรงดำทั้ง 4 แห่งในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทยนั้น มีรายได้หลักมาจากผลผลิตทางการเกษตรมากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นการทำนา ทำสวน ทำไร่ รองลงมาตามลำดับ โดยภาพรวมจะเป็นการทำปศุสัตว์ เช่น การเลี้ยงวัว เลี้ยงสุกร เลี้ยงกิ้ง – ปลา การผลิตผ้าทอ การทำผลิตภัณฑ์แปรรูป การบริการและรับจ้างตามโรงงาน-ทั่วไป 8) เครื่องขายทางสังคม กล่าวเฉพาะอาชีพการผลิตผ้าทอของชาวไทยทรงดำทั้ง 4 ชุมชนในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทยนั้น ถือว่ามีความสำคัญไม่น้อยเพราะเป็นวิถีชีวิตที่ผูกพันกับการนุ่งห่มและแต่งกายในพิธีกรรมต่าง ๆ ของชาวไทยทรงดำอย่างมีนัยสำคัญ จึงมีการประสานงานแลกเปลี่ยนเรียนรู้สำหรับกลุ่มคนเชื้อชาติเดียวกัน และกลุ่มคนที่ประกอบอาชีพเดียวกันตลอดจนบุคคลที่ติดต่อเพื่อธุรกิจ และบุคคลที่ชื่นชมผลิตภัณฑ์สินค้าทางวัฒนธรรมอย่างมีสุนทรีย์ 9) ลักษณะศิลปกรรมท้องถิ่นประเภทผ้าทอของชุมชนชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทยนั้นที่ผ่านมามีความแตกต่างกันมากน้อยเพราะมีองค์ความรู้ด้วยการถ่ายทอดความเชื่อทางวัฒนธรรม การทอผ้ามาจากแหล่งเดียวกันที่มีผลแตกต่างกันไปบ้างก็ตรงที่ฝีมือความประณีตของแต่ละบุคคลมากกว่า ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 4 ประเภท ได้แก่ ประเภทนุ่งห่มและเครื่องแต่งกาย

ประเภทเครื่องใช้สอย ประเภทประดับตกแต่ง (ให้คุณค่าทางความงามเป็นหลัก) และประเภทของที่ระลึก ส่วนรูปแบบมีทั้งแบบไทยทรงดำและแบบไทยทรงดำประยุกต์

ภาพที่ 38 แสดงถึงตัวอย่างผลิตภัณฑ์ผ้าทอ สินค้าพื้นเมืองของชาวไทยทรงดำทั่วไป

ภาพที่ 39 แสดงถึงการลงพื้นที่สัมภาษณ์และสนทนากลุ่มทั้ง 4 จังหวัดของชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย

ภาพที่ 40 แสดงถึงการออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอร่วมกันกับชุมชนชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย

ภาพที่ 41 แสดงถึงการจัดนิทรรศการ การสัมมนาและการพิจารณาคัดเลือกผลิตภัณฑ์ผ้าของ
ชุมชนชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย

ภาพที่ 42 แสดงถึงผลิตภัณฑ์ผ้าทอร่วมสมัยที่ผ่านการพิจารณาคัดเลือกจากผู้ทรงคุณวุฒิของ
ชุมชนชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย

ภาพที่ 43 แสดงถึงสถานที่การทดลองตลาดของชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย

ภาพที่ 44 แสดงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และศึกษาดูงานยังชุมชนภายนอกของชาวไทยทรงดำใน
ภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย

บทที่ 5

ผลการวิเคราะห์

การวิเคราะห์จุดประสงค์ของการวิจัย

การศึกษาเรื่องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอของชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทยในครั้งนี้ เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพที่มีความเกี่ยวข้องกับพลวัตอันหลากหลาย โดยเฉพาะข้อมูลจากคนที่มีความเชื่อมโยงกับวัฒนธรรม ประเพณีอันเป็นความเชื่อที่สืบทอดมาอย่างแนบแน่นและช้านาน ซึ่งได้ถ่ายทอดออกมาเป็นวิถีชีวิตด้วยการใช้ภูมิปัญญาสะท้อนออกมาบนผืนผ้าที่มีลักษณะของสีสันและลวดลายอันเป็นเอกลักษณ์ ดังนั้นการที่คนภายนอกจะเข้าไปพัฒนาปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงจึงต้องอาศัยศาสตร์หลาย ๆ มิติ นำมาบูรณาการให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์มากที่สุด ด้วยการนำเสนอผลการวิเคราะห์ถึงวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ประเด็นหลักของการวิจัย ดังนี้

ตอนที่ 1 วิเคราะห์การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอที่เกิดจากการต่อยอดภูมิปัญญาของชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย

การศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยได้พบพลวัตของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอ ระหว่างความสัมพันธ์ของศิลปกรรมท้องถิ่นกับบริบทของชุมชนอันเป็นการผสมผสานองค์ความรู้ด้วยหลักการของศิลปะและภูมิปัญญาที่เกิดจากกระบวนการคิดและกระบวนการปรับตัวร่วมกันของชาวไทยทรงดำทั้ง 4 ชุมชน ให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้โดยปกติสุข ทั้งนี้ผลจากการที่คนมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ ทั้งในและนอกชุมชน ผลจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อมในบริบทของสังคมวัฒนธรรม ตลอดจนความเชื่อในเรื่องอำนาจเหนือธรรมชาติของชาวไทยทรงดำ ศิลปกรรมท้องถิ่นที่เกิดจากภูมิปัญญา จึงเป็นสิ่งที่สังคมเห็นว่าดีงาม มีการใช้ปรับเปลี่ยน ประยุกต์ และสืบทอด ต่อ ๆ กันมาจากรุ่นสู่รุ่น โดยอาศัยกระบวนการจัดเกลาทางสังคม (Socialization Process) การกระทำทางสังคม (Social Action) และการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social Interaction) เป็นกลไกหรือเครื่องมือที่สำคัญในการรักษาไว้ซึ่งอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มสังคม หรือชาติพันธุ์ของตนได้แสดงออกมาในรูปของศิลปกรรมท้องถิ่นประเภทผ้าทอ โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาตามลำดับ ดังนี้

1. กำลังการผลิตผ้าทอของชุมชนชาวไทยทรงดำ ในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย ทั้ง 4 กลุ่มที่เป็นตัวแทนของ 4 จังหวัด ได้แก่

- กลุ่มผ้าทอชุมชนบ้านสะแกราย จังหวัดนครปฐม
- กลุ่มผ้าทอชุมชนบ้านหัวเขาจีน จังหวัดราชบุรี
- กลุ่มผ้าทอชุมชนบ้านดอนมะเกลือ จังหวัดสุพรรณบุรี
- กลุ่มผ้าทอชุมชนบ้านหมอสอ จังหวัดกาญจนบุรี

ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สำรวจและสัมภาษณ์บุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อหาข้อมูลในการทำงาน และการมีส่วนร่วมของชุมชนที่ผลิตผ้าทอแต่ละแห่ง จึงทำให้ทราบจำนวนสมาชิกของกลุ่มผ้าทอของชุมชนทั้ง 4 กลุ่ม ดังนี้

ตารางที่ 12 แสดงจำนวนสมาชิกกลุ่มผ้าทอชุมชนชาวไทยทรงดำทั้ง 4 แห่งในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย

ลำดับที่	ชื่อชุมชนชาวไทยทรงดำ	จำนวนสมาชิก
1	ชุมชนบ้านสะแกราย จังหวัดนครปฐม	27 คน
2	ชุมชนบ้านหัวเขาจีน จังหวัดราชบุรี	20 คน
3	ชุมชนบ้านดอนมะเกลือ จังหวัดสุพรรณบุรี	28 คน
4	ชุมชนบ้านหมอสอ จังหวัดกาญจนบุรี	31 คน

2. ศักยภาพด้านการผลิต จากการลงพื้นที่ศึกษาชุมชนผู้ผลิตผ้าทอชาวไทยทรงดำทั้ง 4 กลุ่มในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย พบว่าศักยภาพด้านการผลิตและความชำนาญมากขึ้นแตกต่างกันดังนี้

2.1 กลุ่มผ้าทอชุมชนบ้านสะแกราย จังหวัดนครปฐม มีลักษณะของการผลิตที่เป็นแบบค่อยเป็นค่อยไป คือทำเป็นอาชีพเสริมมากกว่าการมุ่งหวังหารายได้หลักจากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าทอ จำนวนผู้ผลิตก็ลดน้อยถอยลง เพราะมีอายุมากแล้วคนรุ่นใหม่ที่จะสืบทอดการทอแบบดั้งเดิมเมื่อได้รับการศึกษาสูงขึ้น ประกอบกับความเจริญขยายพื้นที่เข้ามายังในชุมชนทำให้คนรุ่นใหม่มีอาชีพทางเลือกมากขึ้น จะมีเพียงช่างทอวัยกลางคนอายุประมาณ 30-40 ปี รับช่วงต่อจากครอบครัวประมาณ 3-5 คน ซึ่งยังโชคดีที่ในจำนวนนี้มีช่างทอที่มีฝีมือและก็ใจรักในการเย็บปักถักร้อย ไปเรียนเสริมเพิ่มเติมจากสถาบันการศึกษาภายนอกมาเป็นกำลังสำคัญในการผลิตได้เป็น

อย่างดี คือ นางสาวจิระนันท์ แคนจา ซึ่งได้รับการไว้วางใจจากบุคคลภายนอกมาตั้งตัดชุดเสื้อผ้าไทยทรงคำประยุกต์อยู่เสมอ และนอกจากนั้นยังสามารถถ่ายทอดลวดลายและรูปแบบผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ จากหน่วยงานของทางราชการที่นำมาเป็นต้นแบบ โดยสภาวัฒนธรรมจังหวัดร่วมกับโรงเรียนราชินีบูรณะออกแบบลายทวาราวดีมาให้ ซึ่งกลุ่มผ้าทอได้ร่วมกันผลิตได้อย่างประณีตสวยงามจนได้รับประกาศนียบัตรรับรองจากองค์กรต่าง ๆ หลายครั้ง

2.2 กลุ่มผ้าทอชุมชนบ้านหัวเขาเงิน จังหวัดราชบุรี เป็นชุมชนที่มีจำนวนผู้ผลิตผ้าทอที่มีความรู้ความสามารถมากที่สุด ใน 4 จังหวัดของภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทยทุก ๆ วันถ้าไม่มีกิจการงานใดที่สำคัญ ๆ จะเห็นได้ว่าเครื่องทอจำนวนกว่า 20 ตัว จะมีผู้คนทอกันอย่างคึกคัก ซึ่งจากการไปสังเกตการณ์อย่างไม่เป็นทางการและการลงพื้นที่จริงมีบรรยากาศเหมือนกัน คือมีผู้หญิงชาวไทยทรงดำมาร่วมตัวกันผลิตผ้าทอตลอดเวลา ที่ศูนย์การเรียนรู้ชาวไทยทรงดำบ้านหัวเขาเงิน บริเวณชั้นล่างของตัวอาคารที่เป็นทั้งสถานที่ประชุมศึกษาดูงาน และสถานที่โชว์และจำหน่ายสินค้าประเภทผลิตภัณฑ์ผ้าชาวไทยทรงดำที่มีรูปแบบต่าง ๆ โดยเฉพาะผ้าขาวม้าลวดลายต่าง ๆ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงทักษะและความชำนาญของชาวไทยทรงดำชุมชนแห่งนี้เป็นอย่างมาก ด้วยความพร้อมของกำลังผู้ผลิตและความชำนาญงานของคนในชุมชนจึงกลายเป็นชุมชนต้นแบบแห่งการเรียนรู้ สร้างชื่อเสียงให้กับอำเภอและจังหวัดโดยได้รับการประกาศรับรองจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนเสมอมา ทั้งนี้จากการตั้งใจผลิตผ้าทอดังกล่าวอย่างจริงจังจึงเกิดเป็นอาชีพหลัก ทำรายได้ให้กับครอบครัวอย่างเห็นได้ชัดและทำให้ผู้ผลิตผ้าทอมีกำลังใจในการผลิตผลงานอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นจึงไม่แปลกใจที่ชุมชนแห่งนี้เป็นตัวแทนของจังหวัดราชบุรีไปออกงานแสดงสินค้า OTOP อยู่เป็นประจำ

2.3 กลุ่มผ้าทอชุมชนบ้านดอนมะเกลือ จังหวัดสุพรรณบุรี ในบรรดากลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกทั้ง 4 กลุ่มนี้ ปรากฏว่าคนในชุมชนบ้านดอนมะเกลือมีการอาศัยอยู่กันด้วยความหนาแน่นเป็นชุมชนใหญ่ของตำบล ซึ่งมีอยู่ด้วยกันถึง 9 ใน จำนวน 12 หมู่บ้าน ที่ผ่านมากลุ่มผ้าทอบ้านดอนมะเกลือมีชื่อเสียงในการถักทอผ้าไทยทรงดำเป็นอย่างมาก ลักษณะการทอผ้าของชาวชุมชนบ้านดอนมะเกลือนี้โดยมากเป็นการทอแบบดั้งเดิมที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ คือการถักทอเพื่อการนุ่งห่มในชีวิตประจำวันและใช้ในวิถีวัฒนธรรม ประเพณีต่าง ๆ ตามความเชื่อที่ปฏิบัติกันมาโดยมีนางหลอด ทองเชื้อ เป็นประธานกลุ่มและเป็นผู้นำที่มีศักยภาพสูง ทั้งเชี่ยวชาญชำนาญการถักทอได้อย่างประณีตสวยงามแล้วยังมีพลวัตในการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานและองค์กรภายนอกออกไปโชว์ และจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่เป็นผ้าทอของชุมชนบ้านดอนมะเกลืออยู่เสมอ ซึ่งปัจจุบัน นางหลอด ทองเชื้อ มีอายุมากประกอบกับสุขภาพร่างกายทรุดโทรมจากโรคภัย

ใช้เจ็บทำให้ต้องเข้า-พักรักษาตัวอยู่เสมอ ทำให้ขาดการสืบทอดและเป็นการทิ้งช่วงของการพัฒนาผลงานพอสมควร ซึ่งปัจจุบันถือเป็นช่วงเปลี่ยนผ่านของกลุ่มมวลสมาชิกผ้าทอจากผู้นำคนใหม่บ้าง แต่อย่างไรก็ดีที่ชุมชนแห่งนี้มีจำนวนประชากรชาวไทยทรงดำอยู่จำนวนมาก และยังมีผู้ผลิตผ้าทอแบบพื้นบ้านอยู่จำนวนหนึ่งซึ่งมีทั้งผู้ทอและช่างตัดเย็บที่ทำตามแบบวิถีชีวิตวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม กล่าวคือ ผลิตเพื่อใช้เป็นเครื่องนุ่งห่มและการแต่งกายตามประเพณี และพิธีกรรมเป็นส่วนใหญ่

2.4 กลุ่มผ้าทอชุมชนบ้านหมอสอ จังหวัดกาญจนบุรี ประชากรชาวไทยทรงดำในชุมชนบ้านหมอสอนี้ เมื่อเทียบจำนวนความพร้อมในการผลิตผ้าทอกับชุมชนทั้ง 3 กลุ่มที่กล่าวมาแล้วในข้างต้นปรากฏว่า มีผู้ผลิตผ้าทอเป็นจำนวนน้อยที่สุดแต่ที่มีสมาชิกเป็นจำนวนมาก และสามารถสร้างชื่อเสียงได้ดีเป็นเพราะว่าผู้นำกลุ่มที่มีความรู้ความสามารถในการขยายโอกาสให้บุคคลภายนอกรู้จัก และเป็นที่ยอมรับได้ดีคือ นางคลยา วุฒิไกรภักขยา อดีตเป็นผู้นำใหญ่บ้านหญิงที่มีประสบการณ์หลายด้านเพราะเคยทำงานอยู่ในกรุงเทพฯ มาหลายปีและได้แต่งงานมีครอบครัวกับสามี เป็นคนเชื่อสายจีนจึงมีความคิดค้นเพื่อการค้า ซึ่งปัจจุบันที่บ้านก็ได้เปิดเป็นร้านค้าขายของทั้งอาหาร และสินค้าเบ็ดเตล็ดอีกด้วย โดยเฉพาะนางคลยา เป็นคนขยันและมีความคิดสร้างสรรค์สูง จึงสามารถเรียนรู้ และถ่ายทอดเป็นผลิตภัณฑ์ร่วมสมัยได้อย่างหลากหลาย พร้อม ๆ กับเป็นวิทยากรให้ความรู้พิเศษด้านวัฒนธรรมประเพณีของชาวไทยทรงดำให้กับ โรงเรียนต่าง ๆ ในท้องถิ่นและชุมชนบริเวณใกล้เคียง ดังนั้นจะเห็นบทบาทความเป็นผู้นำอย่างเด่นชัดสร้างความเชื่อถือให้กับสมาชิกของกลุ่มผ้าทอชาวไทยทรงดำบ้านหมอสอเป็นอย่างมาก ฉะนั้นการสร้างกิจกรรมต่าง ๆ จึงมอบหมายให้เป็นภาระการตัดสินใจของผู้นำเป็นสำคัญ

3. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอ สำหรับการวิจัยในขั้นนี้ผู้วิจัยได้แบ่งการดำเนินงานออกเป็นขั้นตอนตามกระบวนการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างผู้ทรงคุณวุฒิ นักออกแบบปราชญ์ชุมชน ผู้นำชุมชน และผู้ผลิตผ้าทอชาวไทยทรงดำ ในการศึกษาความรู้เกี่ยวกับวิธีการผลิต และการออกแบบผลิตภัณฑ์เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ควบคู่กันไปในระหว่างทำกิจกรรม (Learning by Doing) โดยในแต่ละขั้นมีดังนี้

3.1 ขั้นตอนการออกแบบต้นแบบผลิตภัณฑ์ ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยเข้าพบสมาชิกชุมชนเพื่อร่วมกันออกแบบต้นแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอบนโจทย์ของการวิเคราะห์ลักษณะรูปแบบผลิตภัณฑ์ โดยใช้ 2 ฐานคิดเป็นหลักในการออกแบบและการสร้างต้นแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอ คือ

3.1.1 องค์ความรู้จากการวิเคราะห์ศักยภาพของผู้ผลิตผ้าทอของชุมชนทางด้านศิลปกรรมท้องถิ่นของชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย โดยผู้วิจัยร่วมกับสมาชิกกลุ่มผ้าทอของชุมชนทำการออกแบบผลิตภัณฑ์ ภายใต้หลักการของศิลปะกับภูมิปัญญา

ท้องถิ่นที่แสดงถึงลักษณะเฉพาะที่โดดเด่นทั้งด้านรูปแบบ สี สัน กรรมวิธี ลวดลาย การผลิต วัตถุดิบ เชื่อมโยงกับฐานความรู้ที่ได้ในชุมชน จากนั้นสังเคราะห์ผลจากความสัมพันธ์ระหว่าง ลักษณะรูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอ และกลุ่มตลาดเป้าหมายดังกล่าว แปรผลสู่การออกแบบต้นแบบ ผลิตภัณฑ์อย่างมีเหตุผลด้านการตลาดรองรับ โดยใช้กรอบผลิตภัณฑ์เบื้องต้น 4 กลุ่มหลัก ตาม วัตถุประสงค์การวิจัยคือ ผลิตภัณฑ์ประเภทเครื่อง แต่งกาย ผลิตภัณฑ์ประเภทใช้สอย ผลิตภัณฑ์ประเภทประดับตกแต่ง และผลิตภัณฑ์ประเภทของที่ระลึก

3.1.2 องค์ความรู้ด้านการตลาดและทิศทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูปจากผ้า ทอพื้นบ้าน ด้วยการนำตัวแทนของแต่ละชุมชนไปทัศนศึกษาดูงานจากภายนอก และนำข้อมูลด้าน เอกสารที่เกี่ยวข้องให้ศึกษา

จากการร่วมกันออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอที่มีลักษณะรูปแบบในแต่ละประเภทอย่าง หลากหลาย ซึ่งการออกแบบผลิตภัณฑ์แต่ละกลุ่มนั้น ผู้วิจัยได้ร่วมกับช่างสร้างแบบผลิตภัณฑ์ผ้า ทอที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดตามที่ได้ศึกษาวิเคราะห์ไว้ให้หลากหลายที่สุด เพื่อเป็น ประเด็นตัวเลือกในการนำมาสร้างเป็นต้นแบบจริงในแต่ละประเภทของผลิตภัณฑ์ ผ้าทอให้มี ลักษณะรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป

3.2 การวิเคราะห์ต้นแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอ หลังจากนั้นผู้วิจัยร่วมกับผู้ทรงคุณวุฒิซึ่ง เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์และเครื่องแต่งกาย และผู้รู้ด้านการตลาดจากผลิตภัณฑ์ ผ้าทอประกอบด้วยกลุ่มพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอ และผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ร่วมกัน วิเคราะห์เพื่อคัดเลือกรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่มีความเป็นไปได้และสอดคล้องกับแนวโน้มความต้องการ ของตลาดโดยค่านึงถึง 9 ประเด็นหลัก ดังนี้คือ

3.2.1.1 แสวงหาจุดแข็ง – จุดเด่นของชุมชน รวมทั้งหลีกเลี่ยงผลิตภัณฑ์ ซ้ำซ้อนกับกลุ่มอื่น ๆ

3.2.1.2 ฐานสำคัญในการกำหนดทิศทาง และเอกลักษณ์ให้สอดคล้องกับ ความ ต้องการของตลาดกลุ่มต่าง ๆ อย่างแท้จริง

3.2.1.3 พัฒนาความคิดและมุมมองใหม่ๆ

3.2.1.4 คำนึงถึงลักษณะผลิตภัณฑ์ที่ทันสมัย

3.2.1.5 สอดคล้องกับแนวโน้มตลาดและโอกาสในการจำหน่าย

3.2.1.6 ผลิตภัณฑ์จะต้องมีคุณภาพด้านการแข่งขันกับคู่แข่งทางการลงทุน

3.2.1.7 การกำหนดภาพลักษณ์และความประทับใจในผลิตภัณฑ์

3.2.1.8 ส่วนแบ่งตลาด ช่องทางการจำหน่าย และการนำเสนอผลิตภัณฑ์

3.2.1.9 เป็นทางเลือกของผู้บริโภคอย่างมีคุณค่า

3.3 การออกแบบและการสร้างต้นแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอ แบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชนชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทยทั้ง 4 กลุ่ม ที่เตรียมไว้เพื่อคัดเลือกรูปแบบที่ได้มาตรฐานตามหลักเกณฑ์มาทำการผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ต้นแบบใหม่ในขั้นต่อไป โดยนำเสนอเพื่อรับฟังการวิพากษ์วิจารณ์และข้อเสนอแนะต่าง ๆ แล้วนำไปปรับปรุง แก้ไขพัฒนาแบบที่ยังมีข้อบกพร่องจากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมดที่ได้ร่วมกันพิจารณาต้นแบบผลิตภัณฑ์ที่สร้างขึ้นใหม่ โดยมีผลการพิจารณาคัดเลือกแบบและผลิตภัณฑ์ ผ้าทอให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์กับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอให้เกิดรูปแบบใหม่ร่วมสมัย เหมาะสมกับศักยภาพด้านการผลิตของสมาชิกกลุ่มผ้าทอของชาวไทยทรงดำทั้ง 4 ชุมชนในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย

ทั้งนี้ จากการที่ผู้วิจัยได้นำองค์ความรู้ด้านหลักการของศิลปะมาเป็นเครื่องมือ เพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอ ซึ่งเป็นศิลปกรรมท้องถิ่นของชุมชนชาวไทยทรงดำนั้น การดำเนินการวิจัยด้วยวิธีนี้จึงต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจเรื่องของศิลปะ (Art) อย่างลึกซึ้งและถูกต้องตามหลักสากล เพราะศิลปะนั้นมิใช่เป็นเพียงการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมเท่านั้น แต่ยังเป็นนามธรรมที่เรียกกันว่าสุนทรียภาพซึ่งเกิดจากความรู้สึก อารมณ์ จินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ ซึ่ง Johansen (1978, p.79) กล่าวถึง ศิลปะในเชิงคุณภาพหรือความรู้สึกอารมณ์สุนทรีย์กับผลงานศิลปะในเชิงปริมาณ หรือความคิดอย่างมีหลักเกณฑ์ (ศิลป์วิจารณ์) มีความแตกต่างกันตรงที่ศิลปะในเชิงสุนทรีย์นั้นเป็นการแสดงภูมิปัญญาของผู้รู้ถึงความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของผลงานนั้น ๆ (Ostensible) ในขณะที่การกล่าวถึงศิลปะในเชิงวิจารณ์นั้นจะไม่อยู่ในลักษณะนี้ แต่เป็นการกล่าวที่อาศัยทฤษฎีรองรับอย่างเช่น ทฤษฎีการวิจารณ์อย่างสุนทรีย์ (Aesthetic Criticism) ของราล์ฟ สมิท (Ralph A. Smith, 1968) ซึ่งมีขั้นตอนของการพิจารณาผลงานศิลปะ ประกอบด้วย

- 1) การบรรยาย (Description)
- 2) การวิเคราะห์ (Analysis)
- 3) การตีความ (Interpretation)
- 4) การประเมินผล (Evaluation)

โดยองค์รวมของศิลปะ (Arts) ที่กล่าวมานั้นนับเป็นความจำเป็นเบื้องต้นของการใช้ความรู้พื้นฐานด้านความงามที่ต้องอาศัยอารมณ์สุนทรีย์ในการพิจารณา และวิเคราะห์ถึงบริบทของสรรพสิ่งต่าง ๆ ไป แต่ในกรณีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอให้ได้มาตรฐานสากล จึงใช้หลักเกณฑ์การตัดสินและประเมินผลให้สอดคล้องกับงานวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงนำหลักการ

ออกแบบผลิตภัณฑ์ของศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ (Thailand Creative & Design Center – TCDC) มาพิจารณาคัดเลือกเป็นลำดับสุดท้าย ซึ่งมีเนื้อหา ดังนี้

1) ความเป็นหน่วย (Unity) ในการออกแบบ จะต้องคำนึงถึงงานทั้งหมดให้อยู่ในหน่วยงานเดียวกันเป็นกลุ่มก้อน หรือมีความสัมพันธ์กับทั้งหมดของงานนั้น ๆ และพิจารณาส่วนย่อยลงไปตามลำดับ

2) ความสมดุลหรือความถ่วง (Balancing) หลักทั่วไปของงานศิลปะที่จะต้องดูความสมดุลของงานนั้น ๆ เป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นในส่วนของความคิดในเรื่องของความงาม มีหลักความสมดุลอยู่ 3 ประการ ได้แก่

2.1) ความสมดุลในลักษณะเท่ากัน (Symmetry Balancing) จะมีลักษณะเป็นซ้าย – ขวา บน – ล่าง เป็นต้น ความสมดุลในลักษณะนี้ดูและเข้าใจง่าย

2.2) ความสมดุลในลักษณะไม่เท่ากัน (Non symmetry Balancing) คือมีลักษณะสมดุลกันในตัวเอง ไม่จำเป็นต้องเท่ากันแต่ดูในด้านความรู้อีกแล้วเกิดความรู้สึกสมดุลกันในตัว ลักษณะการสมดุลแบบนี้ผู้ออกแบบจะต้องมีการประลองดูให้แน่ใจในความรู้สึกของผู้พบเห็นด้วย ซึ่งเป็นความสมดุลที่เกิดในลักษณะที่แตกต่างกันได้ เช่น ใช้ความสมดุลด้วยผิว (Texture) ด้วยแสงเงา (Shade) หรือด้วยสี (Colour)

2.3) จุดศูนย์ถ่วง (Gravity Balance) การออกแบบใด ๆ ที่เป็นวัตถุสิ่งของและจะต้องใช้งานการทรงตัวจำเป็นที่ผู้ออกแบบจะต้องคำนึงถึงจุดศูนย์ถ่วง ได้แก่ การไม่โยกเอียงหรือให้ความรู้สึกไม่มั่นคงแข็งแรง ดังนั้นสิ่งใดที่ต้องการศูนย์ถ่วงแล้วผู้ออกแบบจะต้องระมัดระวังในสิ่งนี้ให้มาก ตัวอย่างเช่น เก้าอี้จะต้องตั้งตรงยึดมั่นทั้งสี่ขาเท่า ๆ กัน การทรงตัวของคนทำยีน 2 ขาก็จะต้องมีน้ำหนักลงที่เท้าทั้ง 2 ข้างเท่า ๆ กัน ถ้ายืนเอียงหรือพิงฝา น้ำหนักตัวก็จะลงเท้าข้างหนึ่งและส่วนหนึ่งจะลงที่หลังพิงฝา รูปปั้นคนในท่าวิ่งจุดศูนย์ถ่วงจะอยู่ที่ใด ผู้ออกแบบจะต้องรู้และวางรูปได้ถูกต้องเรื่องของจุดศูนย์ถ่วงจึงหมายถึงการทรงตัวของวัตถุสิ่งของนั่นเอง

3) ความสัมพันธ์ทางศิลปะ (Relativity of Arts) ในเรื่องของศิลปะนั้น เป็นสิ่งที่จะต้องพิจารณากันหลายขั้นตอนเพราะเป็นเรื่องความรู้สึกที่สัมพันธ์กัน อัน ได้แก่

3.1) การเน้น หรือ จุดสนใจ (Emphasis or Centre of Interest) งานด้านศิลปะผู้ออกแบบจะต้องมีจุดเน้นให้เกิดสิ่งที่ประทับใจแก่ผู้พบเห็น โดยมีข้อบอกล่าวเป็นความรู้สึกที่ร่วมกันเกิดขึ้นเองจากตัวของศิลปกรรมนั้น ๆ ความรู้สึกนี้ผู้ออกแบบจะต้องพยายามให้เกิดขึ้นเหมือนกัน

3.2) จุดสำคัญรอง (Subordinate) คงคล้ายกับจุดเน้นนั่นเองแต่มีความสำคัญรองลงไปตามลำดับซึ่งอาจจะเป็นรองส่วนที่ 1 ส่วนที่ 2 ก็ได้ ส่วนนี้จะช่วยให้เกิดความลดหล่นทางผลงานที่แสดง ผู้ออกแบบจะต้องคำนึงถึงสิ่งนี้ด้วย

3.3) จังหวะ (Rhythm) โดยทั่ว ๆ ไปสิ่งที่สัมพันธ์กันในสิ่งนั้น ๆ ย่อมมีจังหวะ ระยะเวลาหรือความถี่ห่างในตัวเองก็ดี หรือสิ่งแวดล้อมที่สัมพันธ์อยู่ก็จะเป็นเส้น สี เงา หรือช่วงจังหวะของการตกแต่ง แสงไฟ ลวดลาย ที่มีความสัมพันธ์กันในที่นั้นเป็นความรู้สึกของผู้พบเห็นหรือผู้ออกแบบจะรู้สึกในความงามนั่นเอง

3.4) ความต่างกัน (Contrast) เป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นเพื่อช่วยให้มีการเคลื่อนไหวไม่ซ้ำซากเกินไป หรือเกิดความเบื่อหน่าย จำเจ ในการตกแต่งก็เช่นกัน ปัจจุบันผู้ออกแบบมักจะหาทางให้เกิดความรู้สึกขัดกันต่างกัน เช่น แก้วอุดสมัยใหม่แต่ขณะเดียวกันก็มีแก้วสมัยรัชกาลที่ 5 อยู่ด้วย 1 ตัว เช่นนี้ผู้พบเห็นจะเกิดความรู้สึกแตกต่างกันทำให้เกิดความรู้สึก ไม่ซ้ำซาก รสชาติแตกต่างออกไป

3.5) ความกลมกลืน (Harmonies) ความกลมกลืนในที่นี้หมายถึงพิจารณาในส่วนรวมทั้งหมดแม้จะมีบางอย่างที่แตกต่างกัน การใช้สีที่ตัดกันหรือการใช้ผิว ใช้เส้นที่ขัดกับความรู้สึกส่วนน้อยนี้ไม่ทำให้ส่วนรวมเสียก็ถือว่าเกิดความกลมกลืนกันในส่วนรวม ความกลมกลืนกันในส่วนรวมนี้ถ้าจะแยกก็ได้ แต่ความเน้นไปในส่วนมูลฐานทางศิลปะอันได้แก่ เส้น แสง-เงา รูปทรง ขนาด ผิว สี นั่นเอง

นอกจากนี้ ยังมีหลักการทางทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับศิลปะอีกหลายท่านในงานเขียนของมะลิฉัตร เอื้ออนันท์ (2545) เพราะบางทฤษฎีอาจนำมาใช้พัฒนาผลิตภัณฑ์แต่ละประเภทได้อย่างเหมาะสมและหลากหลายยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามในปัจจุบันประเทศไทยได้มีหน่วยงานเฉพาะด้านภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (สปร.) โดยมีเป้าหมายเพื่อสนับสนุนให้คนไทยได้ตระหนักถึงคุณค่าของการนำหลักการออกแบบมาใช้ในการสร้างมูลค่าให้กับสินค้าเพิ่มขึ้น ด้วยการใช้ความคิดสร้างสรรค์ในเชิงศิลปะ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า การนำหลักการของศิลปะมาใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ อย่างถูกวิธีนั้นจะเป็นการลดช่องว่างให้เกิดความสมดุล ย่อมเกิดประสิทธิภาพต่อคนในชุมชนเพื่อเชื่อมต่อประสิทธิผลของสังคมนั้น ๆ ให้ก้าวหน้า

4. การสร้างต้นแบบผลิตภัณฑ์ ผู้วิจัยทำการคัดเลือกสมาชิกที่มีความสามารถในการผลิตผ้าทอของชุมชนชาวไทยทรงดำทั้ง 4 กลุ่ม เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้เกี่ยวกับการออกแบบรูปร่าง

รูปทรง การใช้สี วัสดุคิบที่จะเลือกใช้ และมีความพร้อมที่จะร่วมกันทำกิจกรรมการพัฒนาและสร้างต้นแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอรูปแบบใหม่ร่วมสมัย

จากผลการวิเคราะห์เพื่อคัดเลือกผลิตภัณฑ์ผ้าทอต้นแบบตามวัตถุประสงค์การวิจัยที่ตั้งไว้ ด้วยการดำเนินการให้แต่ละชุมชนผลิตผ้าทอตามที่ได้ร่วมกันออกแบบไว้เพื่อใช้ในการทดลองตลาด ผู้วิจัยได้ดำเนินงานตามขั้นตอนดังนี้

4.1 รวบรวมผลิตภัณฑ์ของแต่ละชุมชนมาใช้เป็นวัสดุคิบในการสร้างต้นแบบผลิตภัณฑ์ ผ้าทอที่ลักษณะแตกต่างกันจำนวนหนึ่งจากการวิเคราะห์และคัดเลือกรูปแบบของผลิตภัณฑ์ต้นแบบ จากการมีส่วนร่วมในด้านการออกแบบนำมาสู่การวางแผนการผลิตให้ได้ผลงานที่ต้องการด้วยทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่

4.2 ทำการออกแบบในขั้นที่สอง คือ การคัดเลือกผลิตภัณฑ์ผ้าทอให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีองค์ประกอบสวยงาม น่าสนใจเพื่อเตรียมการผลิตขั้นต่อไป

4.3 ทำการผลิตผ้าทอต้นแบบต่าง ๆ ตามรูปแบบที่วางไว้ พร้อมกับปรับปรุงและพัฒนาส่วนที่เห็นสมควร ใช้ระยะเวลาประมาณไม่เกิน 1 เดือน จนได้ผลิตภัณฑ์ผ้าทอตามแผนการผลิตต้นแบบตามจำนวนที่ต้องการ เพื่อนำไปสู่ขั้นตอนการวิเคราะห์ผลิตภัณฑ์และการทดลองตลาดต่อไป

5. การพัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์ ขั้นตอนนี้ถือเป็นส่วนสำคัญอย่างมากของการพัฒนาด้วยการนำผลงานที่ผ่านกระบวนการดังกล่าวข้างต้นทั้งหมด มาให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินคุณภาพประกอบด้วยบุคคลต่าง ๆ ดังนี้

ตารางที่ 13 แสดงผู้ทรงคุณวุฒิในการประเมินคุณภาพผลิตภัณฑ์ผ้าทอของชาวไทยทรงดำใน
ภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย

ลำดับที่	รายชื่อ / ตำแหน่ง	คุณสมบัติ
1	ดร.สมศักดิ์ เกตุแก่นจันทร์ คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง	นักสะสมงานศิลป์ทั่วทุกมุมโลก
2	ดร.ทรงจิต พูนลาภ ข้าราชการบำนาญมหาวิทยาลัยราชภัฏ- จันทระเกษม ปัจจุบันเป็นอาจารย์พิเศษ และผู้ทรงคุณวุฒิสถาบันการศึกษา หลายแห่ง	นักวิชาการอิสระ มีผลงานด้านการวิจัยและ หนังสือเกี่ยวกับชาติพันธุ์ ในประเทศไทย
3	ดร.เกรียงศักดิ์ สังข์ชัย ศึกษานิเทศก์ ชำนาญการพิเศษ สำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐานเขต 1 จังหวัดนครปฐม	นักการศึกษามีความเชี่ยวชาญด้านมนุษย ศาสตร์และสังคมศาสตร์
4	นายวิษณุ เอมประณีตร ผู้ทรงคุณวุฒิด้านวัฒนธรรมของรัฐสภา	นักการศึกษาและนักจัดกิจกรรมทางด้าน ศิลปวัฒนธรรม
5	นายวิสูตร อินแหยม ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวจังหวัด สุพรรณบุรี	เป็นผู้มีเชื้อสายไทยทรงดำ และมีความ รอบรู้วัฒนธรรมประเพณี ตลอดจนจัดทำ เอกสารเกี่ยวกับชาวไทยทรงดำ
6	อาจารย์พัทธนันท์ มาลีพันธุ์ ข้าราชการครู ชำนาญการพิเศษ ระดับ 8 ประจำโรงเรียนวัดคอนทอม อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี	นักออกแบบเครื่องแต่งกายและชำนาญการ สะสมผ้าไทยจบการศึกษาด้านคหกรรม ศาสตร์ จากวิทยาเขตพระนครใต้ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ
7	นางสังวาล ทองยอดเครื่อง อดีตกำนันตำบลคอนทอม อำเภอบ้านโป่ง กำแพงแสน จังหวัดนครปฐม	ปราชญ์ชาวบ้าน และประธานกลุ่มผ้าทอ บ้านคอนทอม อำเภอกำแพงแสน

ตาราง 13 (ต่อ)

ลำดับที่	รายชื่อ / ตำแหน่ง	คุณสมบัติ
8	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นฤกุล ชมพูนิช ข้าราชการบำนาญ มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครปฐม	<ul style="list-style-type: none"> - ผู้มีผลงานดีเด่นด้านวัฒนธรรม สาขาทัศนศิลป์ (การส่งเสริมวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม) จังหวัดนครปฐม ประจำปี 2542 - นักวิชาการ ผู้เขียนหนังสือเกี่ยวกับศิลปกรรมและวัฒนธรรมไทยทรงดำในจังหวัดนครปฐม - กรรมการสภาวัฒนธรรม จังหวัดนครปฐม ฯลฯ
9	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฐิติพันธ์ จันทร์หอม อาจารย์ประจำสาขาวิชาจิตรกรรม วิทยาลัยเพาะช่าง มหาวิทยาลัย เทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ เจ้าของ โครงการวิจัย	<p>ประสบการณ์ การวิจัยการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอด้วยศิลปะและภูมิปัญญาของชาวไทยทรงดำในจังหวัดนครปฐม</p> <p>ผู้มีผลงานดีเด่นด้านวัฒนธรรมสาขาทัศนศิลป์ (จิตรกรรม) จังหวัดนครปฐม ปี 2543</p>

เกณฑ์การคัดเลือกผลิตภัณฑ์ผ้าทอ

การพิจารณารูปแบบต่าง ๆ ของผลิตภัณฑ์ผ้าทอที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของผู้ผลิตผ้าทอของชาวไทยทรงดำ ในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทยทั้ง 4 แห่งนั้น ได้กำหนดการพิจารณาคัดเลือกเป็น 2 ครั้งคือ ครั้งแรกเป็นการพิจารณาองค์รวมเบื้องต้นของผลิตภัณฑ์ผลงานประเภทผ้าทอโดยทั่วไป และครั้งสุดท้ายเป็นการพิจารณาคัดเลือกถึงหลักการออกแบบผลิตภัณฑ์ทางด้านศิลปะเป็นสำคัญ โดยมีหลักเกณฑ์ ดังนี้

ตารางที่ 14 แสดงหลักเกณฑ์การตรวจสอบเบื้องต้นของผลิตภัณฑ์ผ้าทอของชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย

ลำดับที่	ลักษณะที่ตรวจสอบ	เกณฑ์ที่กำหนด	ระดับการพิจารณา (คะแนน)			
			ดีมาก	ดี	พอใช้	ต้องปรับปรุง
1	ลักษณะทั่วไปของรูปทรง	ต้องประณีต สวยงาม มีลวดลายที่เหมาะสมกับประโยชน์ในการใช้	4	3	2	1
2	เส้นของด้าย	ต้องทอได้อย่างสม่ำเสมอตามกรรมวิธี	4	3	2	1
3	สี	ต้องไม่ด่าง หลุดลอก หรือเปราะระเหินในส่วนที่ไม่ต้องการและมีความงามตามหลักการทางศิลปะ	4	3	2	1
4	การประกอบด้วยวัสดุอื่น (ถ้ามี)	ต้องประณีต ดัดแน่น คงทน กลมกลืนและเหมาะสมกับชิ้นงาน	4	3	2	1
5	รูปแบบ	ต้องสะท้อนความเป็นเอกลักษณ์ ด้วยการต่อยอดจากภูมิปัญญาของชาวไทยทรงดำ	4	3	2	1

ตารางที่ 15 แสดงหลักเกณฑ์การพิจารณาการออกแบบผลิตภัณฑ์ (แบบ TCDC)

ลำดับ ที่	เนื้อหาการพิจารณา	คะแนน					หมายเหตุ
		5	4	3	2	1	
1	ความเป็นหน่วย (Unity)						
2	ความสมดุลหรือความถ่วง (Balancing)						
	2.1 ความสมดุลในลักษณะเท่ากัน						
	2.2 ความสมดุลในลักษณะไม่เท่ากัน						
	2.3 จุดศูนย์ถ่วง						
3	ความสัมพันธ์ทางศิลปะ (Relativity of Arts)						
	3.1 การเน้นหรือจุดสนใจ						
	3.2 จุดสำคัญรอง						
	3.3 จังหวะ						
	3.4 ความต่างกัน						
	3.5 ความกลมกลืน						

6. การทดลองตลาด ก่อนปฏิบัติการตามแผนการดำเนินงาน ผู้วิจัยได้จัดให้มีการทดสอบตลาดย่อยในเบื้องต้นตามวาระโอกาสที่เหมาะสม นอกเหนือจากการทดสอบตลาดจริงตามที่ได้กำหนดไว้ในกระบวนการวิจัย และได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลการตลาดในเบื้องต้นแล้วได้นำเอาผลการวิเคราะห์มาทำการศึกษาสินค้าอย่างต่อเนื่อง กระบวนการพัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์ ผู้วิจัยแบ่งขั้นตอนการดำเนินงาน หลังจากได้นำผลิตภัณฑ์ไปทดลองจำหน่ายและเก็บข้อมูลจากการสอบถามผู้บริโภค ที่ให้ความสนใจผลิตภัณฑ์ ณ จุดวางแสดงสินค้าเพื่อทดสอบตลาดเบื้องต้น 4 แห่งคือ

- งานเทศกาลสงกรานต์บ้านดอนคลัง อำเภอคำเม็งสะดวก จังหวัดราชบุรี
- พิพิธภัณฑ์หุ่นขี้ผึ้งไทย อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม
- งานแสดงสินค้า OTOP ห้างสรรพสินค้าปาร์กไอแลนด์ จังหวัดกาญจนบุรี
- งานอุทงตันทางไทย อำเภออุทงทอง จังหวัดสุพรรณบุรี

จากข้อมูลด้านการตลาดของตัวแทนสมาชิกผ้าทอที่รับผิดชอบด้านการจำหน่ายสินค้า นำมาร่วมกันวิเคราะห์ผลตอบรับ ถึงลักษณะความสอดคล้องและความต้องการของผู้บริโภคแต่ละกลุ่ม แต่ละต้นแบบของผลิตภัณฑ์ผ้าทอของโครงการวิจัย ด้วยการนำข้อมูลข้างต้น

มาเข้าสู่กระบวนการปรับปรุงแก้ไขต้นแบบผลิตภัณฑ์ต่อไป ซึ่งผลสรุปการวิเคราะห์ผลิตภัณฑ์
ผ้าทอจากข้อมูลที่ได้ในการทดสอบตลาดย่อยแบ่งเป็น 4 ลักษณะ ดังนี้

1) ผลิตภัณฑ์ผ้าทอชุดเดิมที่จำหน่ายได้ดีเป็นที่ต้องการของตลาด คู่แข่งกับการผลิต
ผู้วิจัยได้คัดเลือกเป็นผลิตภัณฑ์ที่พร้อมจะนำมาต่อยอดได้

2) ผลิตภัณฑ์ผ้าทอชุดเดิมที่ต้องปรับปรุงองค์ประกอบบางอย่าง ผลิตภัณฑ์กลุ่มนี้
ผู้วิจัยได้นำมาพิจารณาเพื่อทำการออกแบบปรับปรุงผลิตภัณฑ์เป็นรายชิ้น ตามหลักการของการ
ออกแบบที่ควรปรับปรุงหรือพัฒนาส่วนประกอบอื่น ๆ เสริมให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีความสวยงาม
ยิ่งขึ้น

3) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอของกลุ่มชาวไทยทรงดำในภาคตะวันตกของประเทศ
ไทยทั้ง 4 ชุมชน มีความถนัดและมีทุนทางวัฒนธรรมรองรับการออกแบบสามารถพัฒนาเป็น
ผลิตภัณฑ์ใหม่ร่วมสมัยได้

4) คัดผลิตภัณฑ์ที่ไม่เป็นที่นิยมของตลาด หรือผลิตแล้วไม่คุ้มค่าออกจากการพัฒนา
ปรับปรุงต้นแบบ

เมื่อได้ข้อสรุปทั้งหมดแล้วนำมาวิเคราะห์และสร้างต้นแบบร่วมกับชุมชนผู้ผลิตผ้า
ทอชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทยทั้ง 4 ชุมชน ทำให้เกิดผลิตภัณฑ์ผ้าทอ
ลักษณะประเภทต่าง ๆ รูปแบบใหม่ชุมชนละ 10 ชิ้นงาน แล้วนำไปทดลองยังตลาดจริงตาม
เป้าหมายที่วางไว้ตามสถานที่ ดังนี้

- งานนครปฐมเอ็กซ์โป อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม
- งานแสดงสินค้า OTOP ภูมิภาคกลาง อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี
- งานท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี
- งานแสดงสินค้า OTOP อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี

ผู้วิจัยได้เดินทางร่วมไปกับกลุ่มผู้ผลิตผ้าทอชาวไทยทรงดำ ในภูมิภาคตะวันตกของ
ประเทศไทยทั้ง 4 แห่ง จากการสังเกตและสอบถามผู้บริโภคโดยตรงทำให้ทราบถึงปัจจัยในการ
นำมาพิจารณา เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอของชาวไทยทรงดำโดยแบ่งได้ 3 ระดับ ได้แก่

1. ผู้บริโภคกลุ่มตลาดระดับล่าง เป็นพื้นที่อาศัยความสะดวกด้านการจัดจำหน่าย
อาศัยพื้นที่ตามการจัดงานเทศกาลของทางจังหวัด อำเภอ งานเปิดพื้นที่ตลาดนัด การวางจำหน่าย
ตามร้านค้าไม่ถาวร หรือแผงเช่าที่สะดวกต่อการพบปะลูกค้าสัญจร หรือร้านค้าที่ซื้อผลิตภัณฑ์จาก
ผู้ผลิตทั่ว ๆ ไปมาไว้จำหน่าย ต่อนักท่องเที่ยวที่ต้องการซื้อสินค้าไปเป็นของฝาก ไม่ต้องมีราคาแพง

โดยการปิดบังสถานที่ผลิตจึงเป็นรูปแบบการจำหน่ายที่ไม่ได้ผูกขาดและการ์นต์กับลูกค้าต่อผลิตภัณฑ์ของตน

ตลาดกลุ่มนี้จึงเป็นตลาดที่จำหน่ายสินค้าราคาต่ำมีลักษณะโดยรวม คือ สินค้าคุณภาพค่อนข้างต่ำ จำหน่ายราคาถูกทั้งปลีกและส่ง ไม่มีการใช้หลักศิลปะในการออกแบบมากนัก แต่ละแบบมีการผลิตสินค้าออกมาเป็นจำนวนมาก และไม่มีการสร้างแบรนด์ของสินค้า ลูกค้าส่วนมากเป็นพ่อค้าคนกลางที่ต้องการซื้อของราคาถูกไปจำหน่ายยังแหล่งอื่น นักท่องเที่ยวที่ซื้อสินค้าเป็นของฝากญาติพี่น้องเป็นที่ระลึก และกลุ่มผู้บริโภคที่มีรายได้น้อย แหล่งจำหน่ายสินค้าลักษณะนี้ส่วนมากอยู่ที่ตลาดกลางที่ทางจังหวัด อำเภอจัดให้ หรือตามงานกาชาดและงานออกร้านต่าง ๆ

แนวการออกแบบการตลาดระดับล่างของผลิตภัณฑ์ผ้าทอที่ปรากฏจะอาศัยรูปแบบ 2 ลักษณะ คือ

1) ยึดถือรูปแบบเดิมที่ทำต่อเนื่องสืบทอดมาจากบรรพชนโดยไม่ได้มีการพัฒนารูปแบบ หรือเทคนิคให้สอดคล้องกับบริบทการบริโภคของคนยุคใหม่ หากมีการปรับสีสันทันทีจะมีการใช้สีที่ดูฉูดฉาด ชัดแจ้ง หรือแฉ่วแฉ่ว เอารสนิยมของชาวบ้านที่ทำเป็นเกณฑ์ประเมิน ทั้งนี้ลักษณะรูปแบบที่แฉ่วแฉ่ว ฉูดฉาด มีสีสันทันชัดแจ้ง มีการตกแต่งคือความงามทางศิลปะ

2) เป็นลักษณะที่เลียนแบบด้านรูปแบบภายนอกของผลิตภัณฑ์ แต่ไม่ได้คำนึงถึงคุณภาพด้านอื่น เพราะไม่ได้แสดงแหล่งผลิตที่ชัดเจน โดยเฉพาะความประณีตบรรจงหรือคุณภาพของผ้าทอ งานกลุ่มนี้จึงมักจะไม่น่าสนใจความชื่นชมจากการตามกระแสหรือคนเด่นดังในสังคมเป็นคนนำพา โดยจรรยาบรรณด้านการออกแบบและแปรรูปแล้ว งานกลุ่มนี้จึงเป็นงานที่มีการสร้างสรรค์น้อย หากแต่เป็นการฉกฉวยโอกาสด้านความนิยม และราคาการจำหน่ายที่ถูกมากเมื่อเปรียบเทียบกับผลิตภัณฑ์ต้นแบบ ซึ่งตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้ต่ำ ในมิติของโครงการวิจัยไม่ได้จัดให้ตลาดกลุ่มนี้เป็นตลาดเป้าหมาย เพราะต้องการความชัดเจนของตลาดและลูกค้าที่ถาวรมากกว่าลูกค้า หรือผู้บริโภคที่ฉาบฉวย

2. ผู้บริโภคกลุ่มตลาดระดับกลาง เป็นตลาดที่มีความมั่นคง ต้องการความชัดเจนด้านผู้บริโภคที่เป็นขาประจำ ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของสังคม เช่น ข้าราชการ พนักงานรัฐ เจ้าหน้าที่พนักงานเอกชนหรือคนที่มีรายได้หรือมีฐานะระดับปานกลาง ผู้บริโภคกลุ่มนี้จะเป็นคนที่มีความรู้ มีรสนิยม แต่ยังมีรายได้ที่จำกัดการใช้จ่ายจะต้องมีความระมัดระวังเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมทุนนิยมได้อย่างเหมาะสม จึงต้องมีการจำหน่ายสินค้าราคาปานกลาง เป็นผลิตภัณฑ์ที่เน้นการพัฒนาคุณภาพไปสู่ระดับที่ดีขึ้น มุ่งในการพัฒนาอนาคตด้านการผลิตของตน ส่วนมากเป็น

ตลาดผลิตภัณฑ์ผ้าทอที่มีคุณภาพดี มีการออกแบบที่หลากหลายโดดเด่น ด้วยมีทั้งการสร้างและยังไม่สร้างแบรนด์เนมให้แก่สินค้า แต่ต่างก็มีความชัดเจนในเป้าหมาย และการรักษาและรับประกันคุณภาพมีความพยายามในการออกแบบผลิตภัณฑ์ของตน ผสานไปกับการอิงอยู่กับลักษณะรูปแบบผลิตภัณฑ์หลักที่อยู่ในกระแสความนิยม และมีคุณภาพในระดับที่สามารถนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวันและสังคมได้

นอกจากนี้ กระบวนการสร้างผลิตภัณฑ์เพื่อตอบสนองตลาดระดับกลางนี้ ร้านค้า หรือนักธุรกิจผ้าทอที่มีแบรนด์ของตนเองส่วนหนึ่ง ได้มาอาศัยชุมชนที่มีความสามารถด้านการการผลิตแปรรูปผลิตภัณฑ์ภายใต้แบรนด์เนมของตน โดยการมาว่าจ้างผลิตสินค้าภายใต้แบรนด์และการออกแบบของตนเอง เพราะทำให้ได้ต้นทุนต่ำกว่าการผลิตเองและสามารถควบคุมคุณภาพได้

ในส่วนของกรวิจัยครั้งนี้ ได้จัดวางตำแหน่งของผลิตภัณฑ์จากโครงการวิจัยไว้ในตลาดส่วนนี้เป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญ

3. ผู้บริโภคกลุ่มตลาดระดับสูง หรือตลาดบน

ตลาดระดับสูง หรือตลาดบน หมายถึง ตลาดที่จำหน่ายสินค้าได้ในราคาสูง เป็นสินค้าคุณภาพดี มีการออกแบบในหลักการของศิลปะและพัฒนา ทั้งด้านการผลิต การนำเสนอการผลิตอย่างครบวงจรของฝีมือคน (Hand Made) ผลงานกลุ่มตลาดบนมีความเป็นเอกลักษณ์ที่มีจุดขายเฉพาะตนอย่างโดดเด่น กล่าวคือ เมื่อสัมผัสแล้วจะรู้ทันทีว่าคือผลิตภัณฑ์ที่มาจากการทำงานด้วยมือเป็นส่วนใหญ่

ด้วยความพร้อมของผู้ผลิต ที่มีระบบการผลิตอย่างชัดเจน ผลงานจึงมีความหลากหลายภายใต้มีโนทัศน์ต่าง ๆ ในแบบฉบับของไทยทรงดำแบบร่วมสมัยที่มีรูปแบบและลวดลายไม่ซ้ำกัน ผลิตภัณฑ์สินค้าส่วนนี้ ทั้งหมดล้วนได้รับการยอมรับทั้งด้านคุณค่าของศิลปหัตถกรรมและคุณภาพของสินค้า รวมถึงมูลค่าของผลิตภัณฑ์ว่าจะมีราคาแพงเท่าใด ผู้บริโภคหลักจะเป็นบุคคลที่มีรายได้สูงและมีรสนิยมแบบฉบับเฉพาะตัว เช่น ข้าราชการระดับสูง นักธุรกิจ หรือนักท่องเที่ยวต่างชาติ ฯลฯ บุคคลเหล่านี้ต่างรู้จักคุณค่า ชื่นชมและสะสมผลิตภัณฑ์ผ้าทอ ลักษณะของการบริโภคสินค้ากลุ่มนี้ นัยหนึ่งจึงเป็นการบริโภคในรูปแบบที่หายาก คาดหวังให้ผลิตภัณฑ์มีส่วนส่งเสริมภาพลักษณ์ของตนเอง และต้องการให้แตกต่างออกจากคนทั่วไป โดยไม่นิยมผลิตภัณฑ์ที่ซ้ำซ้อนกัน ซึ่งตลาดกลุ่มนี้เป็นหนึ่งในเป้าหมายการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของโครงการวิจัย โดยเฉพาะในส่วนของพัฒนาการแปรรูปแบบ สี สัน และลวดลายที่มีเอกลักษณ์แปลกสะดุดตาให้คุณค่าทางอารมณ์ (Classic) เป็นสำคัญ

7. การปรับปรุงและพัฒนาต้นแบบ

จากการวิเคราะห์ผู้วิจัยได้กำหนดการออกแบบแนวทางและแผนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยได้แบ่งกิจกรรมการพัฒนาเป็น 2 กิจกรรม ประกอบด้วย กิจกรรมพัฒนาต้นแบบเดิม และกิจกรรมสร้างต้นแบบใหม่ โดยทั้งสองกิจกรรมผู้วิจัยจะทำงานร่วมกับสมาชิกชุมชนผู้ผลิตต้นแบบเพื่อให้เกิดกระบวนการถ่ายทอดและเรียนรู้กระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์อย่างเข้าใจ และนำไปปฏิบัติได้ดังนี้

7.1 การพัฒนาต้นแบบเดิม เป็นกิจกรรมที่นำเอาผลิตภัณฑ์ต้นแบบมาวิเคราะห์และตัดสินใจเป็นกลุ่มสินค้าที่ต้องนำมาปรับปรุง แก้ไข เพิ่มเติม ในองค์ประกอบที่ยังไม่สมบูรณ์ นักออกแบบร่วมกับสมาชิกกลุ่มผ้าทอผ้าพัฒนาต้นแบบ ด้วยหลักการศิลปะและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้ได้รูปแบบใหม่ของผลิตภัณฑ์แต่ละประเภท ก่อนทำการผลิตจริงตามแบบจำนวน 10 ชิ้นงาน

7.2 การสร้างต้นแบบใหม่ กิจกรรมนี้มีขั้นตอนเช่นเดียวกับการสร้างผลิตภัณฑ์ต้นแบบในครั้งแรก หากแต่เป็นการออกแบบและผลิตเสริมจากการสำรวจความต้องการของผู้บริโภคเพิ่มเติมที่ได้จากผลการทดลองตลาด ผลิตภัณฑ์ที่ทำการพัฒนาในขั้นที่สองส่วนใหญ่เป็นผลิตภัณฑ์ที่ออกแบบร่วมกับสมาชิกชุมชนทำการปรับปรุงและพัฒนา และสร้างเป็นต้นแบบร่วมสมัยมากขึ้นตามแผนการวิจัยผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาใหม่ครั้งมีจำนวน 10 แบบ การสร้างต้นแบบใหม่คราวนี้เป็นไปตามความต้องการของตลาด เช่น กลุ่มที่ให้ข้อมูลว่าต้องการผลิตภัณฑ์ผ้าทอ ที่มีลายเดิมแต่ต้องการให้เป็นผืนขนาดเล็ก ที่สามารถซื้อหาได้ในราคาไม่สูงเกินไป รวมทั้งการพัฒนาผลิตภัณฑ์ด้วยการรื้อฟื้นภูมิปัญญา ของชุมชนชาวไทยทรงดำแบบโบราณ (ตำหูก) ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ที่มีนัยสำคัญทางประวัติศาสตร์ของชาติพันธุ์

7.3 ขั้นตอนการปรับปรุงรูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอตามหลักการออกแบบทางศิลปะ ผสมผสานกับภูมิปัญญาของชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย ทั้ง 4 ชุมชน มีขั้นตอน ดังนี้

โดยผู้วิจัยได้คัดเลือกแบบผลิตภัณฑ์ต้นแบบ ที่เกิดจากการผสมผสานกันระหว่างภูมิปัญญากับหลักการของศิลปะทั้ง 4 ชุมชน ในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย โดยยึดหลักการของ COP คือการแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกันระหว่างเครือข่ายๆ เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่อยู่บนพื้นฐานภูมิปัญญาของตนเอง จำนวน 40 รูปแบบ โดยได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิประเมินคุณภาพให้เหลือจำนวน 20 รูปแบบ แล้วนำไปทดลองตลาดโดยมีเป้าหมายให้ได้รูปแบบผลิตภัณฑ์ประเภทต่าง ๆ ที่ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค ตลอดจนการหาความสัมพันธ์ระหว่างผลิตภัณฑ์กับความ

ต้องการของตลาดเป้าหมายในทุกระดับ หลังจากนั้นมีการแก้ไข ปรับปรุงตามข้อเสนอแนะจากผู้บริโภค เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เกิดคุณภาพและความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ดังนี้

- 1) การปรับปรุงรูปแบบของผลิตภัณฑ์
- 2) การปรับปรุงสีสันทและลวดลาย
- 3) การปรับปรุงระดับตกแต่งผลิตภัณฑ์
- 4) การปรับปรุงคุณภาพความประณีตของผลิตภัณฑ์

ตารางที่ 16 แสดงขั้นตอนการปรับปรุงรูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอของชาวไทยทรงดำ ในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย

ลำดับที่	ขั้นตอน	วิธีการ
1	การปรับปรุงรูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอ	ในส่วนนี้ผู้วิจัยได้ทำการปรับปรุงในหลายประเด็น ได้แก่ การรื้อฟื้นภูมิปัญญาการใช้รูปแบบ และรูปทรงลักษณะของแต่ละประเภท
2	การปรับปรุงสีสันทและลวดลาย	เป็นการออกแบบและพัฒนาสีเนื่องมาจากการพัฒนาผ้าทอให้ได้สีสันทและลวดลายที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค เพื่อให้เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณค่าเพิ่มขึ้น
3	การปรับปรุงตกแต่งผลิตภัณฑ์ผ้าทอ	เป็นการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคเพียงแต่ขาดความงามที่เป็นจุดเด่นของผลิตภัณฑ์ หรือเป็นผลิตภัณฑ์ที่จำหน่ายได้ในราคาไม่สูงนัก ซึ่งหากเพิ่มการประดับตกแต่งแล้วจะทำให้สามารถเพิ่มความน่าสนใจให้แก่ผู้บริโภคมากขึ้น และในขณะเดียวกันก็สามารถเพิ่มมูลค่าการจำหน่ายได้ในราคาที่สูงขึ้นอีกด้วย
4	การปรับปรุงคุณภาพและความประณีต	เนื่องจากการผลิตผลิตภัณฑ์ต้นแบบในครั้งแรกเป็นการทดลอง ทำให้สมาชิกยังขาดความชำนาญ ผลิตภัณฑ์จึงยังไม่สามารถควบคุมคุณภาพได้ดีเท่าที่ควร ดังนั้นในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้นแบบครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงได้วางโครงสร้างการผลิตให้มีระบบควบคุมคุณภาพ เพื่อให้ผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาใหม่มีคุณภาพและความประณีตสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มตลาดระดับกลางและบนมากยิ่งขึ้น เนื่องจากเป็นกลุ่มผู้บริโภคที่พิถีพิถันในการเลือกซื้อสินค้าโดยการพิจารณาคุณภาพอย่างละเอียดถี่ถ้วน

ตารางที่ 16 (ต่อ)

ลำดับที่	ขั้นตอน	วิธีการ
5	การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่	<p>เมื่อผู้วิจัยได้ทำงานร่วมกับชุมชนระยะเวลาหนึ่ง ทำให้ได้เรียนรู้ถึงภูมิปัญญาดั้งเดิมต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนและที่ได้สะท้อนไปแล้ว เมื่อนำภูมิปัญญาดังกล่าวมาบูรณาการเข้ากับข้อมูลการวิเคราะห์ความต้องการของผู้บริโภคที่ต้องการสินค้าประเภทศิลปกรรมท้องถิ่นอย่างหลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งภูมิปัญญาของชาติพันธุ์ที่มีความเป็นเอกลักษณ์และเป็นผลิตภัณฑ์แปรรูปมาจากธรรมชาติปลอดสารเคมี ผู้วิจัยจึงได้ทำการวิเคราะห์และสรุปเป็นกระบวนการพัฒนาให้ได้ผลิตภัณฑ์ต้นแบบชุดใหม่ที่สามารถเพิ่มทางเลือกให้กับผู้บริโภคผลิตภัณฑ์จากผ้าทอพื้นบ้านของชุมชนไทยทรงดำได้อย่างกว้างขวางมากขึ้น</p>

ตารางที่ 17 แสดงผลงานผลิตภัณฑ์ผ้าทอรูปแบบร่วมสมัย โดยผ่านเกณฑ์การคัดเลือกจาก
ผู้ทรงคุณวุฒิตั้งแต่อันดับ 1-10 รูปแบบผลิตภัณฑ์

ลำดับ ที่	ภาพผลิตภัณฑ์ผ้าทอ	ชื่อผลิตภัณฑ์	ชื่อชุมชน
1		หมอนอิง	บ้านหมอสอ จังหวัดกาญจนบุรี
2		กางเกงเล ประยุกต์	บ้านหมอสอ จังหวัดกาญจนบุรี
3		ชุดกระโปรง สตรีไทยทรงดำ ประยุกต์	บ้านสะแกราย จังหวัดนครปฐม
4		กล่องใส่ทิชชู ผ้าขาวม้า	บ้านหัวเขาจีน จังหวัดราชบุรี
5		กระเป๋าใส่สตางค์	บ้านหมอสอ จังหวัดกาญจนบุรี

ตารางที่ 17 (ต่อ)

ลำดับ ที่	ภาพผลิตภัณฑ์ผ้าทอ	ชื่อผลิตภัณฑ์	ชื่อชุมชน
6		เสื้อคอจีนแขน สั้นประยุกต์	บ้านสะแกราย จังหวัด นครปฐม
7		ผ้าคลุมไหล่	บ้านหมอสอ จังหวัดกาญจนบุรี
8		หมอน	บ้านดอนมะเกลือ จังหวัดสุพรรณบุรี
9		กระเป๋าใส่สตางค์	บ้านหัวเขาเงิน จังหวัดราชบุรี
10		ที่ใส่จดหมาย แบบแขวน	บ้านหมอสอ จังหวัดกาญจนบุรี

แผนภูมิที่ 11 แสดงการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอภูมิปัญญาของชาวไทยทรงดำ ในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย

โดยสรุป ผ้าทอของชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทยทั้ง 4 ชุมชน เป้าหมายของการผลิตนั้นเป็นปัจจัยหนึ่งในสี่ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกับวิถีชีวิตของมนุษย์อย่างแนบแน่นมาเป็นเวลายาวนาน ด้วยการสืบทอดภูมิปัญญาที่มีนัยสำคัญทางวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อมาจากรรพบุรุษแบบรุ่นสู่รุ่น

กล่าวถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผ้าไทยทรงดำก่อนหน้านั้น ในงานของ ฐิติพันธ์ จันทร์หอม (2555) เรื่องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ผ้าทอด้วยศิลปะและภูมิปัญญาของชาวไทยทรงดำในจังหวัดนครปฐมพบว่า ยังคงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ไว้ได้อย่างเหนียวแน่น และแสดงออกอย่างเด่นชัดบนพื้นฐานของความเชื่อและพิธีกรรมต่าง ๆ มีการรักษาไว้ซึ่งกรรมวิธีและกระบวนการทอผ้าที่มีลักษณะเฉพาะไม่ว่าจะเป็นลวดลาย สี สัน และรูปร่างที่คล้ายคลึงกัน แต่รูปแบบของผลิตภัณฑ์ที่ผลิตออกจำหน่ายอยู่เดิมมีคุณภาพต่ำ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุระเดช โทมะตรี (2553) ที่ศึกษาแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์และช่องทางการจัดจำหน่ายผ้าทอชาวไทยทรงดำ บ้านสะแกกรายรมเย็น ตำบลคอนยายหอม อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม ที่พบว่า

ส่วนใหญ่มีรูปแบบเดิม ๆ ไม่ทันต่อความต้องการและความนิยมของลูกค้ามีลักษณะไม่โดดเด่นหรือแตกต่างจากผู้ผลิตรายอื่นๆ ในพื้นที่สมาชิกขาดความรู้ ความชำนาญ ทักษะฝีมือในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายที่ได้รับความนิยมน้อยลง และสมาชิกให้ความสำคัญในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ลดลง

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยของ สุพรรณ สมไทย และคณะ (2550) เรื่อง การออกแบบผลิตภัณฑ์ของตกแต่งบ้าน โดยแนวคิดจากวัฒนธรรมชาวไทยทรงดำ มีข้อเสนอแนะไว้อย่างน่าสนใจว่า ลวดลายบนผ้าทอของชาวไทยทรงดำมีเทคนิคเป็นการทอ การปะ และการปัก ไม่เหมือนในกลุ่มอื่น การนำลวดลายมาพัฒนานั้นควรทำอย่างต่อเนื่อง การเลือกใช้วัสดุและสีบนผลิตภัณฑ์ควรคำนึงถึงการนำไปใช้งาน การดูแลรักษาตามสภาพแวดล้อมจะเป็นการสร้างรายได้ อย่างจริงจังกต่อไป เช่นเดียวกับงานวิจัยของจงลักษณ์ ช่างปลื้ม (2554) ที่ทำวิจัยเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงศิลปกรรมชุมชนไทยเชิงจังหวัดสุพรรณบุรี สรุปไว้ว่าที่ผ่านมารูปแบบการถ่ายทอดที่เน้นการปฏิบัติ ขาดแนวคิด ปรัชญา และความเชื่อที่แสดงอยู่ในผลงานศิลปกรรม ซึ่งการถ่ายทอดดังกล่าวไม่สอดคล้องกับสังคมแห่งการเรียนรู้ในปัจจุบัน ซึ่งแนวโน้มในอนาคตจะต้องมีการดำเนินการอย่างมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ส่งเสริม พัฒนา พื้นฟู และเผยแพร่ รวมทั้งการพัฒนาอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานการถ่ายทอดที่เน้นความรู้ ควบคู่การปฏิบัติเพื่อความยั่งยืนทางศิลปะและวัฒนธรรมสืบไป ทั้งนี้เพราะผ้าทอแบบต่างๆ เป็นผลิตภัณฑ์ที่สร้างขึ้นบนเงื่อนไขความต้องการของผู้บริโภคทุกระดับ เป็นผลงานที่ได้รับการส่งเสริมและปรับปรุงรูปแบบร่วมกันระหว่างผู้วิจัย ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ กับปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน ศิลปินพื้นบ้านผู้ผลิตผ้าทอของชาวไทยทรงดำทั้ง 4 ชุมชน ในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย ได้แก่ 1) ชุมชนบ้านสะแกทราย จังหวัดนครปฐม 2) ชุมชนบ้านหัวเขาจีน จังหวัดราชบุรี 3) ชุมชนบ้านคอนมะเกลือ จังหวัดสุพรรณบุรี และ 4) ชุมชนบ้านหมอสอ จังหวัดกาญจนบุรี โดยผู้วิจัยได้ร่วมกับผู้ผลิตผ้าทอของชาวไทยทรงดำออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอรูปแบบใหม่ร่วมสมัยที่ได้จากการต่อยอดภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่สืบทอดกันมาตามวิถีวัฒนธรรมและประเพณี โดยการเลือกสรรอัตลักษณ์ของไทยทรงดำที่โดดเด่น เช่น ผ้าทอพื้นเมืองสีดำ ผ้าทอลายแดงโม ผ้าทอลายผ้าขาวม้า ลวดลายของผ้าที่นิยมปักบนผืนผ้า เช่น ลายเป็ยว ลายดอกพิกุล ลายดอกมะลิ และกระดุมเงินที่มีรูปทรงกันหอย เป็นต้น นำไปประเมินคุณภาพตามหลักการของศิลปะและการออกแบบผลิตภัณฑ์ของศูนย์สร้างสรรค์การออกแบบ TCDC ด้วยการเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญและผู้มีประสบการณ์ในมิติต่างๆ รวมทั้งปราชญ์ชุมชน ผู้นำชุมชนและผู้ผลิตผ้าทอชาวไทยทรงดำ ร่วมกันพิจารณาคัดเลือกจากผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่ร่วมสมัยของชุมชนทั้ง 4 แห่ง จำนวน 40 แบบ ให้เหลือเพียง 20 รูปแบบ

แล้วนำไปทดลองตลาดด้วยการจำหน่ายจริงยังสถานที่ต่าง ๆ ได้แก่ งานแสดงสินค้า OTOP ภูมิภาคของภาคกลาง อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี งานนครปฐมเอ็กซ์โป (Expo) จังหวัดนครปฐม งานวัฒนธรรมอำเภออุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี งานแสดงสินค้า OTOP จังหวัดกาญจนบุรี ฯลฯ เพื่อประเมินความต้องการของผู้บริโภคในระดับต่าง ๆ เช่น ระดับล่าง ระดับกลาง และระดับบน แล้วนำไปแก้ไขปรับปรุงเพิ่มเติมให้สอดคล้องกับความต้องการของลูกค้าในระดับต่าง ๆ จนเกิดคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์พร้อม ๆ กับการสร้างมูลค่าเชิงเศรษฐกิจให้กับชุมชน ส่งผลให้กลุ่มสมาชิกผู้ผลิตผ้าทอและคนในชุมชนตื่นตัวกับปรากฏการณ์ใหม่ ๆ จากกิจกรรมที่ผู้วิจัยดำเนินการ โดยจัดกิจกรรมให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และเปิดโอกาสให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการช่วยกันคิด ช่วยกันทำทั้งในและนอกชุมชนจนเกิดเป็นเครือข่ายกับชุมชนอื่น ๆ นำมาซึ่งการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอสืบไป

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์การสร้างรายได้ให้กับชุมชนชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย

หากจะดูสภาพความมั่นคงทางเศรษฐกิจสำหรับผู้ผลิตผ้าทอของชุมชนชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทยแล้วอาจจะไม่หือหวาเหมือนกับการผลิตผ้าทอทางภาคเหนือหรือภาคอีสานนัก แต่ก็คงอยู่ได้แบบเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งสามารถเลี้ยงครอบครัวได้โดยไม่เดือดร้อน

1. การสร้างงาน ชุมชนชาวไทยทรงดำมีความภูมิใจเป็นอย่างมากที่ท้องถิ่นของตนเองมีการประกอบอาชีพได้หลากหลาย ซึ่งนอกจากการทำรายได้จากการทำไร่ทำนาได้อย่างเป็นกอบเป็นกำแล้วยังมีอาชีพต่าง ๆ เสริมอีก ดังเช่นการผลิตผ้าทอซึ่งนอกจากต้องใช้ในวิถีชีวิตวัฒนธรรมประเพณี แล้วยังสามารถสร้างรายได้ให้อีกด้วย แลยังมีองค์กรต่าง ๆ และเจ้าหน้าที่ของรัฐมาสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ตลอดจนแหล่งค้าขายทำรายได้เสริมให้กับชุมชนอีกด้วย ตามที่คนในชุมชนกล่าวว่า

“...พวกเราไม่จำเป็นต้องไปประกอบอาชีพอื่น ๆ หรือไปที่กรุงเทพฯ อยู่ที่นี่ก็สบายดีแล้ว ได้ทำงานที่บ้านเหนื่อยเราก็หยุด พอมีแรงเราก็ทำต่อ เป็นแบบนี้ทุกวันให้เราไปทำงานอื่น ๆ คงไม่ได้หรอก เราทำแบบนี้มาหลายชั่วอายุคน เราเห็นและได้เรียนรู้กับมันจนชำนาญแล้ว...”

“...การผลิตเพื่อเสริมรายได้ เป็นมูลเหตุจูงใจในการสืบทอดผ้าไทยทรงดำอีกประเด็นหนึ่ง คือ จากอดีตที่ทอเพื่อใช้ภายในครัวเรือนจึงมีการรวมกลุ่มกันเพื่อพัฒนาอาชีพ เป็น

อาชีพเสริมหลังจากที่ว่างจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรม จึงได้หันมาทอเพื่อการค้าขายมากกว่า ทำให้มีอาชีพ และมีรายได้เข้ามาเจอจนครอบครัวเป็นการเพิ่มรายได้สู่ชุมชนด้วย...” (สนทนากลุ่มชุมชนบ้านหัวเขาจีน, 18 มกราคม 2557)

2. การสร้างรายได้ จากการสร้างงานดังกล่าวก่อให้เกิดรายได้ที่สามารถเลี้ยงชีพเกื้อหนุนครอบครัว ชื่อเครื่องอำนวยความสะดวกได้ ดังที่ นางวัน แคน้อย (สัมภาษณ์, 11 มกราคม 2557) กล่าวว่า

“...ทำผ้าทอขายนี้แหละซื้อรถได้ เพราะฉันรีบตัดเย็บกับลูกสาวนำไปขายตรงเลย บางช่วงได้หมื่นกว่าบางช่วงได้ 7-8 พัน และเดี๋ยวนี้ไม่ต้องออกไปแล้วมีคนมาสั่งตรงถึงบ้านเลย”

การผลิตจะมากขึ้นในช่วงเทศกาลท่องเที่ยวและช่วงสงกรานต์เดือนเมษายนทุกปี ช่วงฤดูฝนจะทำงานได้น้อยลง ส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือนประมาณ 7,000 – 8,000 บาท ส่วนกลุ่มที่ทำเป็นอาชีพเสริมรายได้ประมาณ 2,000 – 3,000 บาทต่อเดือน ในขณะที่บางคนทำเป็นอาชีพเสริมแต่มีผลงานมาก รายได้จึงสูงตามไปด้วยประมาณ 9,000 – 12,000 บาทต่อเดือน

“ที่นี่ดูซิพวกเราทอกันประมาณ 30 คน ก็ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันมาทำตลอดเพราะมีลูกค้ามาซื้อ แล้วก็ไปออกร้านขายดีบางอย่างทำไม่ทันเลย” (วิณา อยู่สุข, สัมภาษณ์, 16 พฤษภาคม 2557)

“ถ้าขายัน ๆ นะ รายได้ไม่ต่ำกว่าหนึ่งหมื่นบาทต่อคน อย่างสาวเชียงนะทอเก่ง ฝีมือดีงานแถมออกไม่ทันเลย” (ศรีไพร นันทกิจ, สัมภาษณ์, 16 พฤษภาคม 2557)

3. ความมั่นคงในอาชีพ เมื่อสิ่งแวดล้อมของหมู่บ้านที่เปลี่ยนไป ทั้งเส้นทางคมนาคม ไฟฟ้า และประปา โทรศัพท์ อินเทอร์เน็ต ความเจริญต่าง ๆ ประกอบกับการผลักดันให้หมู่บ้านสะแกรายเป็นที่รู้จักในวงกว้าง ส่งผลให้ชุมชนแห่งนี้มีผู้คนเดินทางมาเยี่ยมชมและซื้อสินค้าเสมอ ถนนสายพระประโทน – บ้านแพ้ว สะดวกมากขึ้นเมื่อทางจังหวัดนครปฐมประกาศให้หมู่บ้านสะแกรายเป็น “O-TOP Village” หรือหมู่บ้านโอท็อป เพื่อการท่องเที่ยว ขณะที่โทรศัพท์และอินเทอร์เน็ตก็เป็นส่วนสำคัญในการช่วยขยายตลาดให้กว้างขวาง มีการสั่งของทางโทรศัพท์ โทรสารและอินเทอร์เน็ตผ่านพัฒนาชุมชนจังหวัดนครปฐม ทั้งผู้ซื้อรายใหญ่และรายย่อยทำให้ผลิตภัณฑ์ผ้าทอบ้านสะแกราย บ้านมอญเป็นสินค้าที่หาซื้อไม่ยาก ในช่วงนี้มีการคิดรายได้เป็นตัวตั้ง ไม่น่าเชื่อว่าการปรับเปลี่ยนทัศนคติในการค้าในระยะร่วมสมัยนี้ จะทำให้งานผ้าทอของชาวไทยทรงดำจะกลายเป็นสินค้าที่มีการเสนอขายในรูปแบบใหม่

จากการสัมภาษณ์ผู้ผลิตรายหนึ่งในชุมชนบ้านสะแกราย จังหวัดนครปฐม จะพบรายจ่ายและรายได้จากการผลิตผ้าทอแบบเสื้อแขนยาวประยุกต์ จะมีผลกำไรประมาณ 3 เท่าของ

ต้นทุนการผลิต ใช้เวลาในการผลิตภายใน 1 สัปดาห์ หากเป็นช่วงเทศกาลท่องเที่ยวจะจำหน่ายได้หมดทุกอย่างทุกแบบต้องเอาของคนอื่นมาเสริมอีกด้วย อย่างเช่น นางสาวพงษ์ จอมบุญ (สัมภาษณ์, 18 ตุลาคม 2557) กล่าวว่า

“ถ้าทำกันจริง ๆ จริงจังเหมือนเมื่อก่อนก็มีรายได้ไม่ขาด เพราะว่ามันพากันไปออกงานบ่อย ๆ แต่ละงานขายได้เป็นกอบเป็นกำเลย ส่วนใหญ่หมดหรือไม่ก็เหลือบางอย่างเท่านั้น”

เช่นเดียวกับความคิดเห็นของนางหลอด ทองเอื้อ อดีตประธานกลุ่มผ้าทอบ้านคอนมะเกลือ (สัมภาษณ์, 12 พฤศจิกายน 2557)

“...ชาวบ้านที่นี้ยังขาดความกระตือรือร้น ฉันสิไม่มีเวลาเลยวัน ๆ ทำหลายอย่างขนาดเวลาไม่ค่อยมียังสร้างรายได้ให้ครอบครัวเป็นกอบเป็นกำเลย อย่างที่อาจารย์เห็นนั่นแหละ...”

นางคลยา วุฒิไกรกัลยา ผู้นำกลุ่มผ้าทอบ้านหมอสอกกล่าว (สัมภาษณ์, วันที่ 12 ธันวาคม 2557)

และสำหรับกลุ่มผ้าทอบ้านหัวเขาเงิน จังหวัดราชบุรีนั้น การผลิตผ้าทอถือเป็นอาชีพหลักของกลุ่มคนในชุมชนได้อย่างดี เพราะมีความพร้อมในทุก ๆ ด้านและมีผู้ยึดการผลิตผ้าทอเป็นอาชีพที่สร้างรายได้ให้กับครอบครัวด้วยความมั่นคงดังที่ นางสาวนีก เทพธรรม (สัมภาษณ์, 19 ธันวาคม 2557) ผู้นำกลุ่มผ้าทอของบ้านหัวเขาเงินกล่าวว่า

“ตั้งแต่เล็กจนโต จนแก่แล้ว การผลิตผ้าทอที่นี้นับวันเจริญยิ่งขึ้น มีคนจากภายนอกมาดู มาซื้อแล้วก็หน่วยงานราชการชอบมาชวนให้ไปออกร้านแสดงสินค้าบ่อยมาก ผลิตเป็นสินค้าไม่ค่อยจะทันเลย ไม่ต้องไปทำงานข้างนอกหรอก อยู่นี้ก็ทำไม่ไหวแล้ว”

ตารางที่ 18 แสดงรายได้ที่สร้างความมั่นคงในอาชีพของชุมชนผู้ผลิตผ้าทอในภูมิภาคตะวันตก
ของประเทศไทย

รายชื่อชุมชนผู้ผลิตผ้าทอ	รายได้เฉลี่ย / เดือน	หมายเหตุ
1. ชุมชนบ้านสะแกราย อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม	8,000 – 10,000	ทำเป็นอาชีพหลัก และอาชีพเสริม
2. ชุมชนบ้านหัวเขาเงิน อำเภอปากท่อ จังหวัด ราชบุรี	10,000 – 15,000	ทำเป็นอาชีพหลัก
3. ชุมชนบ้านดอนมะเกลือ อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี	3,000 – 8,000	ทำเป็นอาชีพหลัก และอาชีพเสริม
4. ชุมชนบ้านหมอสอ อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี	5,000 – 10,000	ทำเป็นอาชีพเสริม (เฉพาะบุคคล)

การจัดการด้านการตลาด

สำหรับกลุ่มผู้ผลิตผ้าทอชาวไทยทรงดำนั้น เดิมเป็นการผลิตผ้าเพื่อใช้นุ่งห่มและสวมใส่ในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมประเพณีเท่านั้นมิได้มุ่งหวังในเชิงการค้าแต่อย่างใด แต่เมื่อสังคมมีวิวัฒนาการขึ้นการประกอบอาชีพการทอผ้าจึงเป็นตัวเลือกหนึ่งให้สตรีไทยทรงดำได้ใช้เวลาว่างทำอาชีพเสริมให้กับครอบครัว ประกอบกับชาวไทยทรงดำมีวิถีชีวิตที่เรียบง่ายโอปอ้อมอารีมีน้ำใจข้าวของเครื่องใช้จะมีลักษณะของการแบ่งปันเสียเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นการผลิตผ้าเพื่อหวังผลทางการค้าจึงเป็นเรื่องไกลตัว และค่อนข้างเป็นลักษณะของความภูมิใจมากกว่าการค้าเพื่อหวังผลกำไรดังจะเห็นได้จาก

การประเมินราคา ผลิตผลของผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ของชุมชนชาวไทยทรงดำมักจะมีราคาที่ไม่แตกต่างกัน เพราะวิถีและวัฒนธรรมประเพณีที่ยึดโยงกันมาตลอดเวลาจะทำให้มีการติดต่อประสานแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันเป็นประจำทุกปี ในงานเทศกาลสงกรานต์ที่เป็นงานที่ชาวไทยทรงดำสถานที่ ต่าง ๆ ไปร่วมงานฟ้อนแคนออกบ้านแสดงสินค้ากันทุกชุมชน ลักษณะการกำหนดราคาสินค้าจึงเป็นไปแบบเป็นกันเองโดยร่วมกันเสนอ

ตารางที่ 19 แสดงการประเมินค่าของผลิตภัณฑ์ผ้าทอประเภทต่าง ๆ ของชุมชนชาวไทยทรงดำใน
ภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย

วัสดุ	ระยะเวลา	ผลผลิต	ต้นทุน	ราคาขาย
ผ้าไหมมัดหมี่	3 วัน	ผ้าสไบ หรือผ้าเปี้ยว	300 บาท	800 บาท
ผ้าฝ้ายทอมือแบบ โบราณ	4-5 วัน	เสื้อฮีหญิง	800 บาท	1,200 บาท
ผ้าฝ้ายทอมือแบบ โบราณ	4-5 วัน	เสื้อฮีชาย	800 บาท	1,200 บาท
ผ้าฝ้ายทอมือแบบ โบราณ	3-4 วัน	เสื้อก้อมชาย	400 บาท	650 บาท
ผ้าฝ้ายสังเคราะห์	3 วัน	ผ้าชิ้นลายแดงโม	500 บาท	650 บาท
ผ้าฝ้ายเข็บและการ ถักทอมือ	2 วัน	กระเป๋าคาดเอว	200 บาท	350 บาท
ผ้าฝ้ายทอกี่กระดูก	2 วัน	ผ้าขาวม้า	150 บาท	350 บาท
ผ้าฝ้าย	1 วัน	หมอนลายขิด	200 บาท	300 บาท
ผ้าฝ้ายและด้าย	1 วัน	พวงกุญแจที่ระลึก	120 บาท	250 บาท
ผ้าฝ้ายและด้าย	3 วัน	ตุ๊กตาที่ระลึก (ผู้ชาย-หญิง)	450 บาท	650 บาท
ผ้าฝ้ายทอมือกี่กระดูก	3 วัน	ผ้ามัน (ผืนใหญ่)	800 บาท	1,200 บาท
ผ้าไหมมัดหมี่	3 วัน	ผ้าลายตกแต่ง	800 บาท	1,200 บาท
ผ้าทอ	2 วัน	กางเกงประยุกต์	400 บาท	650 บาท

ผู้วิจัยได้นำกลุ่มสมาชิกและผู้ที่มีบทบาทสำคัญต่อผู้ผลิตผ้าทอของชาวไทยทรงดำทั้ง 4 จังหวัดในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย ไปศึกษาฐานและเรียนรู้ถึงรูปแบบผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ จากภายนอก ทำให้ได้รู้จักเทคนิค วิธีการ ตลอดจนวัสดุ อุปกรณ์ในการตกแต่งประดับผลิตภัณฑ์ผ้าของตนแล้วยังได้นำผลิตภัณฑ์ที่ใกล้เคียงกันมาศึกษาเพื่อพัฒนาสินค้าของชุมชนอีกด้วย ซึ่งทำให้เห็นว่าสมาชิกกลุ่มผ้าทอของแต่ละชุมชนมีการแสวงหาองค์ประกอบต่าง ๆ เพื่อนำไปสร้างเสริมคุณภาพให้กับผลิตภัณฑ์ของชุมชนออกไปสู่ตลาดด้วยรูปแบบใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น เช่น

ชุมชนบ้านสะแกราย ตำบลอนนายหอม อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม

ชาวบ้านในชุมชนบ้านสะแกราย ได้ทำการประกอบอาชีพผ้าทอเป็นอาชีพเลี้ยงครอบครัวสืบเนื่องกันมาเป็นเวลาช้านานหลายชั่วอายุคน ปัจจุบันชาวบ้านยังประกอบอาชีพเสริมทางด้านการทำผ้าทอ ส่งขายออกไปยังสถานที่ต่าง ๆ แต่ความรู้ยังอยู่ในกลุ่มของตนเอง ดังนั้นผู้วิจัยจึงพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้โดยเชิญสมาชิกภายในกลุ่มไปดูงานยังแหล่งอื่น ๆ

จากการไปศึกษาดูงานทำให้เกิดเครือข่ายการเรียนรู้ การร่วมมือกับกลุ่มชน ๆ ในการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ นับว่าเป็นประโยชน์ในการเรียนรู้เพิ่มขึ้นในสิ่งที่ไม่เคยรู้และก่อให้เกิดแนวคิดที่จะทำสิ่งใหม่

“...การมาครั้งนี้ผมเห็นว่ามีความประโยชน์เป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะเทคโนโลยีผมจะนำต้นแบบไปใช้ในชุมชน โดยเฉพาะการทำแบบและรูปทรงของผ้าให้มีขนาดต่าง ๆ ปัจจุบันนิยมในท้องตลาดอยู่มากแต่ทำได้ไม่ทันการดูงานครั้งนี้ ทำให้เห็นว่าชุมชนเราน่าจะทำได้...” (วิทยา มียอด, สัมภาษณ์, 8 มีนาคม 2557)

“...ฉันได้ซื้อสินค้าจำพวกของตกแต่งมาหลายสีจะนำไปทดลองใช้กับการประดับรูปแบบเสื้อของฉันเห็นว่าแปลกและมีคุณภาพดี หากใช้ได้ผลก็จะมีคำสั่งซื้อต่อไป...” (สร้อยจอมบุญ, สัมภาษณ์, 8 มีนาคม 2557)

“ของพวกนำไปประดิษฐ์เสริมเติมแต่งให้มันทันสมัยมากขึ้น แล้วยังหาซื้อไม่ได้เลยสินะที่มาเห็นที่นี้เค้ามีขายด้วยราคาก็ไม่แพง” (จิระนันท์ แคนจา, สัมภาษณ์, 8 มีนาคม 2557)

จากแนวคิดดังกล่าวจะเห็นว่ากลุ่มผ้าทอบ้านสะแกราย สนใจวัตถุดิบที่นำมาจากภายนอกท้องถิ่น ด้วยความรู้ความชำนาญในการทำผ้าทอได้พัฒนาไปอีกรูปแบบหนึ่ง ทำให้เกิดช่องทางด้านการตลาดเพิ่มมากขึ้น รวมทั้งเป็นการเพิ่มศักยภาพในการผลิตเพื่อการแข่งขันกับกลุ่มอื่น ๆ ได้

ชุมชนบ้านหัวเขาเงิน อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี

สมาชิกชุมชนผู้ผลิตผ้าทอแห่งนี้ เป็นชุมชนที่มีกำกับการผลิตมากและมีความรู้ความเชี่ยวชาญในการผลิตผ้าได้หลากหลายรูปแบบ ซึ่งที่ผ่านมามีกำหนดจากองค์กรภายนอกที่นำแบบต่าง ๆ มาให้ผลิตแล้วทำตาม โดยขาดการคิดเองซึ่งการไปศึกษาดูงานครั้งนี้จึงเท่ากับว่าเป็นการใช้ความคิด และจินตนาการอย่างอิสระโดยพวกเขาสนใจรูปแบบของผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เป็นอันดับต้น ๆ ดังเช่น

นางสมนึก เทพธรรม (สัมภาษณ์, 27 มีนาคม 2557) กล่าวว่า

“วันนี้ตั้งใจมาดูรูปแบบมาก ๆ เลย พวกเราผลิตแบบต่าง ๆ มาเยอะตามที่หน่วยงานต่าง ๆ มาสอน แล้วพวกเราทำตามก็ออกมาได้ สวยดี คราวนี้อายาก็ได้รูปแบบไปลองทำดูเองบ้าง”

“ใช่ค่ะ รูปแบบที่สวยงามจะทำไม่ยาก เยอะเลยน่าสนใจ ยากกว่านี้ก็เคยทำมาแล้ว น่าลอง น่าลอง”

“นั่นแบบนั้นเหมือนที่เราเคยผลิตเลย (วิภา จันทร์กำ, สัมภาษณ์, 24 มีนาคม 2557)

“จำได้เปล่าเหมือน ๆ กันเลย ตอนนั้นที่มหาวิทยาลัยราชภัฏมาสอนร่วมกับองค์กรอะไรหนา” (ยุพิน ไหมละออง, สัมภาษณ์, 24 มีนาคม 2557)

“คราวนี้บ้านหัวเขาเงินคงจะเพิ่มรูปแบบใหม่ ๆ กันละคราวนี้ ดีเหมือนกันจะได้มีของขายหลายอย่าง กลุ่มเราจะได้ไม่ไปซ้ำกับใคร” (วิภา สุขอยู่, สัมภาษณ์, 27 มีนาคม 2557)

จากแนวคิดดังกล่าวจะเห็นว่า สมาชิกกลุ่มผ้าทอบ้านหัวเขาเงินมีทิศทางเดียวกัน คือ ต้องการศึกษาดูงานเกี่ยวกับรูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ มากกว่าสนใจอย่างอื่น ซึ่งจะเห็นได้ว่าชุมชนแห่งนี้มีศักยภาพในการผลิต และมีความชำนาญระดับมืออาชีพเพราะพยายามแสวงหาสิ่งใหม่ ๆ ที่ตรงกับความต้องการของกลุ่มคนผู้ผลิตในท้องถิ่นของตนได้อย่างมั่นใจ และก้าวไปข้างหน้าด้วยการประเมินรายได้จากการจำหน่ายรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่เป็นทางเลือกใหม่ไม่ซ้ำกับกลุ่มผู้ผลิตชุมชนอื่นอีกด้วย

ชุมชนบ้านดอนมะเกลือ อำเภอกู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี

ประชากรในชุมชนบ้านดอนมะเกลือ นับว่าเป็นชุมชนที่มีชาวไทยทรงดำอยู่กันอย่างหนาแน่นมากที่สุดในตำบลดอนมะเกลือ ซึ่งมีทั้งหมดถึง 9 หมู่บ้านจากจำนวนทั้งสิ้น 12 หมู่บ้าน ใช้ชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายตามวิถี วัฒนธรรมประเพณีที่คงมาส่วนใหญ่อิงชีพด้วยการทำเกษตรกรรมเป็นหลักมาตั้งแต่อดีต ด้วยสภาพภูมิศาสตร์ที่อุดมสมบูรณ์เอื้อต่อการทำไร่ ทำนา ทำสวน แต่ถึงอย่างไรก็ตามการผลิตผ้าทอก็ยังเป็นเสมือนลมหายใจของผู้คนชาวไทยทรงดำทุกคน ดังนั้นเมื่อมีคนอยู่จำนวนมากก็ย่อมมีการผลิตผ้าทอเพื่อใช้ในชีวิตรประจำวัน และการแต่งกายในวัฒนธรรมประเพณีตามความเชื่อจากบรรพบุรุษที่สืบทอดกันมาอย่างแนบแน่น

ผ้าทอบ้านดอนมะเกลือมีชื่อเสียงควบคู่กับตำบลดอนมะเกลือมาช้านาน ประกอบกับผู้นำชุมชนแห่งนี้เป็นผู้หญิงที่มีเชื้อสายไทยทรงดำด้วยแล้ว จึงได้รับการผลักดันให้เกิดมิติต่าง ๆ ในการพัฒนาอยู่เสมอ ดังเช่นการไปศึกษาดูงานนอกชุมชนครั้งนี้ นำโดย นางแสน มารูปหมอก นายก

องค์การบริหารส่วนตำบลคอนมะเกลือได้นำทั้งสมาชิกกลุ่มผ้าทอและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลคอนมะเกลือไปศึกษาดูงานด้วยถึง 2 แห่ง

“ฉันอยากจะพาพวกเขาไปดูเพื่อเพิ่มความรู้ด้านต่าง ๆ ไม่เฉพาะผ้าทอนะมาดูแลแล้วกลับไปพัฒนาชุมชนของเราให้ก้าวล้ำนำสมัย เหมือนกับชุมชนไทยทรงดำอื่น ๆ อย่างศูนย์การเรียนรู้ ตอนนี้มีคนบริจาคตินเพื่อสร้างอาคาร งบประมาณก็มาแล้วอีกหน่อย กลุ่มผู้ผลิตผ้าทอก็ไปอยู่รวมกันที่นั่นจะได้ทำงานได้อย่างสะดวกครบวงจรเลย” (แสน มารูปหมอก, สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2557)

“...ลวดลายไม่แตกต่างกันเลย ฉันว่าฉันทอได้ดีกว่านะแบบโบราณดั้งเดิมเลย ผ้าชิ้นลายแดงโม่บ้านเราทอกันมาตลอด แต่ว่ารูปแบบเขาเก่ง สวย ๆ ทั้งนั้นเลยต้องเอาไปประยุกต์ดูบ้างละ...” (หั้น เลื่อมใจดี, สัมภาษณ์, 15 มีนาคม 2557)

“...วิธีการทอเหมือนกันแต่แตกต่างกันที่ลวดลายและสี บ้านเราไม่ค่อยกล้าทำรูปแบบแปลก ๆ แหวกแนวทำไปไม่รู้จะขายให้ใคร คราวนี้ต้องลองทำดูบ้าง ต้องประยุกต์สำหรับประดับตกแต่งบ้าง...” (จันทร์ อ้วนคนชื่อ, สัมภาษณ์, 15 มีนาคม 2557)

“นั่นซิของเราทำแต่แบบเดิม ๆ เลยรายได้อยู่กับที่ขายได้เฉพาะเทศกาลสงกรานต์เท่านั้น ต้องทำให้ได้ตลอดทั้งปี แบบผ้าม่าน ผ้าคลุมโต๊ะที่ใช้ประดับบ้านได้ด้วย เป็นผลิตภัณฑ์สำหรับตกแต่ง...” (สววย เพชรมีดี, สัมภาษณ์ 15 มีนาคม 2557)

“ทอกันอยู่แล้วทุกวันดินะมาเห็นอะไรข้างนอกบ้างจะได้กลับไปคิดให้เป็นเงินเป็นทองมากกว่าเดิม” (แดง ผิวครามดี, สัมภาษณ์ 15 มีนาคม 2557)

จากแนวคิดจากการดูงานของสมาชิกในกลุ่มผ้าทอของชุมชนบ้านคอนมะเกลือ ทำให้ทราบถึงความสนใจในการสร้างลวดลายรูปแบบใหม่ ๆ ขึ้นมาบ้าง เพราะที่ชุมชนของตนผลิตอยู่แล้วจะได้มีรายได้มากขึ้น ประกอบกับมีความหวังเรื่องการตลาดจากการส่งเสริมการสร้างสถานที่เป็นแหล่งเรียนรู้แบบร่วมกันคิดร่วมกันทำอย่างครบวงจร

ชุมชนบ้านหมอสอ ตำบลพระแท่นลำพระยา จังหวัดกาญจนบุรี

ชาวไทยเชื้อสายไทยทรงดำในชุมชนบ้านหมอสอแห่งนี้ก็เช่นกัน ที่อาศัยอยู่ท่ามกลางสภาพภูมิศาสตร์ที่อุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การทำเกษตร และเลี้ยงปศุสัตว์ แต่ด้วยความที่บ้านหมอสอแห่งนี้มีผู้นำกลุ่มที่มีความรู้ความสามารถ และมีวิสัยทัศน์ในการบริหารจัดการงานทางด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณีของไทยทรงดำเป็นอย่างดีจึงทำให้หมู่สมาชิกเกิดความศรัทธา และ

ร่วมมือกันแสดงออกถึงผลผลิตทางวัฒนธรรมที่สร้างรายได้ให้กับครอบครัว และเป็นการเสริมเพิ่มเติมเศรษฐกิจให้กับชุมชนได้อีกทางหนึ่ง

ที่ผ่านมาในการออกไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้ หรือการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน ประชาชนบ้าน หมอสมจะให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี แสดงให้เห็นถึงความกระตือรือร้นได้ในระดับหนึ่ง ทั้งนี้ทั้งนั้นก็ขึ้นอยู่กับผู้นำเป็นหลัก อย่างเช่นในการไปศึกษาดูงานในกรุงเทพมหานครครั้งนี้

“นี่ถ้าอาจารย์ไม่กำหนดจำนวนคนละก็ มีอีกหลายคนอยากจะไปด้วย น่าเสียดายแต่ไม่เป็นไรเอาถ้อยมาถ่ายรูปเก็บรายละเอียดให้ดูได้” (สวน สุวรรณประเสริฐ, สัมภาษณ์, 21 เมษายน 2557)

“ถ้าไม่แพงฉันว่าจะซื้อเอากลับไปดูตัวอย่างสัก 3-4 แบบ ทำไม่ยากถ้าจะต้องพัฒนา กันบ้าง ไหน ๆ วันนี้มีโอกาสแล้ว...” (กุหลาบ บุญจัน, สัมภาษณ์, 21 เมษายน 2557)

“...นั่น ใจรูปแบบคล้าย ๆ กับของชุมชนเราเลย แต่ของเขาดูมีเทคนิคมากกว่าของเรา ฉันเดี่ยวดึงซื้อวัสดุอุปกรณ์ไปใช้บ้างจะได้สวยงามขึ้น คงขายได้ราคาดี...” (อารีย์ ต๊ะสุ, สัมภาษณ์, 21 เมษายน 2557)

“...ทำไปไม่แน่นะ อาจถูกใจคนซื้อเอาไปขายต่อ ส่งออกต่างประเทศเลยใครจะไปรู้ เห็นฝรั่งเขาชอบงานประเภททอมือเนี่ย...” (สาหร่าย เงาะอาศัย, สัมภาษณ์, 21 เมษายน 2557)

“...ไม่รู้ละ วันนี้ต้องได้สักแบบสองแบบนำไปประยุกต์ใช้ดู ฉันเห็นงานบางอย่างทำได้ ไม่ยากเลยยังขายได้ พวกเราคิดมากกันไปหรือเปล่า มัวแต่คิดเลยไม่ได้ทำสักที ดีนะที่วันนี้ได้มา เห็นรูปแบบและวัสดุตกแต่งนำไปประยุกต์ได้สบาย...” (ชลยา วุฒิไกรภักดิ์, สัมภาษณ์, 21 เมษายน 2557)

ตารางที่ 20 แสดงสถานที่ศึกษาดูงานของชุมชนชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย

ลำดับ	ชื่อกลุ่มผู้ผลิตผ้าทอ	สถานที่ไปศึกษาดูงาน
1	ชุมชนบ้านสะแกราย จังหวัดนครปฐม	กลุ่มฝักอาชีพบ้านฝ้า อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ชุมชนบ้านหนองขาว อำเภอกำแพง จังหวัดกาญจนบุรี
2	ชุมชนบ้านหัวเขาเงิน จังหวัดราชบุรี	ศูนย์แสดงสินค้า OTOP สนามหลวง 2 กรุงเทพฯ ห้างสรรพสินค้า ตั้งฮั่วเส็ง กรุงเทพฯ
3	ชุมชนบ้านคอนมะเกลือ จังหวัดสุพรรณบุรี	ชุมชนบ้านคอนทอง อำเภอกำแพงแสน ชุมชนบ้านหัวถนน อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม
4	ชุมชนบ้านหมอสอ จังหวัดกาญจนบุรี	ศูนย์แสดงสินค้า OTOP เมืองทองธานี กรุงเทพฯ ศูนย์แสดงสินค้า OTOP สนามหลวง 2 กรุงเทพฯ

ตารางที่ 21 แสดงรายได้จากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าทอที่ได้รับการพัฒนาหลังจากผ่านกระบวนการจัดการความรู้ของชุมชนชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย

ลำดับที่	ชื่อกลุ่มผู้ผลิตผ้าทอ	ชื่อผลิตภัณฑ์ผ้าทอ	ราคาเดิม	ราคาใหม่
1	ชุมชนบ้านสะแกราย จังหวัดนครปฐม	- กระเป๋าใส่โทรศัพท์	80 บาท	100 บาท
		- กระเป๋าหัวมีหูขนาดกลาง	250 บาท	350 บาท
		- ชุดไทยทรงดำประยุกต์-หญิง	950 บาท	1,000 บาท
		- เสื้อก้อมประยุกต์แขนยาว-ชาย	800 บาท	950 บาท
		- เสื้อก้อมประยุกต์แขนสั้น	300 บาท	450 บาท
2	ชุมชนบ้านหัวเขาเงิน จังหวัดราชบุรี	- พวงหรีดผ้าขาวม้า	250 บาท	300 บาท
		- กระเป๋านูหัวลายผ้าขาวม้า	450 บาท	550 บาท
		- กล่องใส่ทิชชูลายผ้าขาวม้า	250 บาท	300 บาท

ตารางที่ 21 (ต่อ)

ลำดับ ที่	ชื่อกลุ่มผู้ผลิตผ้าทอ	ชื่อผลิตภัณฑ์ผ้าทอ	ราคาเดิม	ราคาใหม่
		- เสื้อก้อมประยุกต์แขนสั้น - ชาย	200 บาท	250 บาท
		- เสื้อก้อมประยุกต์แขนยาว - ชาย	250 บาท	300 บาท
3	ชุมชนบ้านคอนมะเกลือ จังหวัดสุพรรณบุรี	- หมอนลาวลายไทยทรงดำ	300 บาท	500 บาท
		- กระเป๋าสตางค์คาดเอว	400 บาท	500 บาท
		- หมวกไทยทรงดำประยุกต์	350 บาท	450 บาท
		- เสื้อประยุกต์ - ผู้หญิง	300 บาท	400 บาท
		- เสื้อประยุกต์ - ผู้ชาย	300 บาท	400 บาท
		- ยามสะพาย	350 บาท	400 บาท
4	ชุมชนบ้านหมอสอ จังหวัดกาญจนบุรี	- หมอนอิงประยุกต์	850 บาท	1,000 บาท
		- ผ้าคลุมไหล่ประยุกต์	1,900 บาท	1,250 บาท
		- ผ้าบังแดดสำหรับรถยนต์	450 บาท	500 บาท
		- กางเกงขาวยาวประยุกต์	450 บาท	650 บาท
		- กางเกงขาสั้นประยุกต์	450 บาท	650 บาท
		- กระเป๋าสตางค์	250 บาท	300 บาท
		- กระเป๋าสตางค์โทศัพท์	200 บาท	250 บาท

สรุปสำหรับการสร้างรายได้ให้กับครอบครัวและเพิ่มเศรษฐกิจให้กับชุมชน ก่อนหน้านี้ มนุ อุดมเวช (2547) ได้กล่าวว่า ลักษณะทางเศรษฐกิจของชาวไทยทรงดำเดิมเป็นชุมชนพึ่งตนเอง ส่วนใหญ่จะจำหน่ายให้กับชาวไทยทรงดำด้วยกัน อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันภูมิปัญญาการทอผ้าเริ่มจางหายไป เนื่องจากมีเสื้อผ้าราคาถูกจากโรงงานเข้ามาจำหน่ายมากขึ้นความคิดดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของปริมรัตน์ แจกเพ็ง (2546) ที่ได้ศึกษาแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาสินค้าหัตถกรรมเพื่อการส่งออกพบว่า ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมไทยมีการทำมานาน แต่เดิมผลิตเพื่อใช้สอยในครัวเรือน เช่น การทอผ้า ฯลฯ เมื่อประเทศเจริญขึ้นงานประเภทหัตถกรรมได้ขยายตัวออกไป ผลิตเพื่อให้เข้ากับยุคสมัยสนองความต้องการของตลาด แต่ก็ยังประสบปัญหาต่าง ๆ อีก

ดังนั้นจึงต้องศึกษางานวิจัยของพรทิพย์ พิมลสินธุ์ (2541) และกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม (2542) ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยสำรวจทัศนคติและความคิดเห็นของผู้บริโภคที่มีต่อผ้าไทย พบปัญหาคล้ายๆ กัน ดังนี้คือ ปัญหาด้านคุณภาพ สีตกง่าย หดตัว ดูแลรักษายาก ไม่สะดวกในการใช้ ปัญหาด้านรูปแบบ มีลวดลายซ้ำ ๆ กัน บางผืนลวดลายมากสีฉูดฉาดและปัญหาเรื่องราคาค่อนข้างสูง มีข้อจำกัดกับคนบางกลุ่ม อายุ และขาดข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับผ้าไทยพร้อมกับเสนอแนะให้พัฒนาคุณภาพให้สูงขึ้นแบบอย่างสากลในราคาที่เป็นธรรม และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ทราบถึงคุณค่าของศิลปผ้าไทย ดังนั้นกระบวนการสร้างเสริมรายได้เชิงเศรษฐกิจจึง เกิดขึ้นหลังจากที่ผู้วิจัยได้นำสมาชิกผู้ผลิตผ้าทอกลุ่มต่าง ๆ ของชุมชนทั้ง 4 แห่งในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทยได้ไปศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จากกลุ่มผู้ผลิตผ้าทอของชุมชนเชื้อสายเดียวกัน และสถานที่ผลิตและจำหน่ายสินค้าประเภทผ้าทอต่างวัฒนธรรม รวมถึงสถานที่ประกอบการแบบมืออาชีพแล้ว กลุ่มผู้ผลิตผ้าทอทั้ง 4 ชุมชนได้นำองค์ความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับไปพัฒนา ปรับปรุง และประยุกต์ผลิตกันทำในชุมชนของตนจนสามารถสร้างรายได้จากราคาสินค้าเดิมของกลุ่มได้มากขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม ควรที่จะต้องพิจารณาถึงคนในที่นี้ หมายถึง กลุ่มคนที่มารวมตัวกันเป็นสมาชิกกลุ่มผู้ผลิตผ้าทอของชาวไทยทรงดำ ทั้ง 4 ชุมชนในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย ปกติกลุ่มคนชาวไทยทรงดำมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย และมักจะเก็บตัวอยู่ในชุมชนและท้องถิ่นของตนเช่นเดียวกับกลุ่มผู้ผลิตผ้าทอในโครงการวิจัยครั้งนี้ก็จะผลิตในลักษณะแบบค่อยเป็นค่อยไปตามอรรถาศัย เอาไว้ใช้กันเองภายในครอบครัวหรือแบ่งปันกันมากกว่าที่จะผลิตเพื่อการค้าเชิงธุรกิจ ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องเพิ่มวิสัยทัศน์ให้กับกลุ่มสมาชิกผู้ผลิตผ้าทอของแต่ละชุมชนให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ยังสถานที่อื่น ๆ ถึงแม้ว่าในปัจจุบันนี้ การจัดการความรู้จะไม่ใช่นวัตกรรมใหม่อีกต่อไป แต่ก็นับว่าเป็นแนวคิดพื้นฐานที่สำคัญประการหนึ่ง ในการพัฒนาท้องถิ่นหรือนำพาชุมชนต่าง ๆ ไปสู่การเป็นชุมชนปฏิบัติการด้านการเรียนรู้ (Community of Practice/COP) ซึ่งลักษณะนี้ถือเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการพัฒนา ที่ผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะนำมาใช้เพื่อปรับเปลี่ยนกระบวนการพัฒนาได้ และเพื่อพัฒนาไปสู่ฐานรากทางปัญญา (Wisdom – based Society) นำไปสู่การหารายได้ในเชิงเศรษฐกิจต่อไป ซึ่งมีชุมชน/หมู่บ้านและประชาชนเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนา ในรูปของเครือข่ายทางปัญญา บนมิติของการบูรณาการศิลปะกับความรู้ความหลากหลายของภูมิปัญญาท้องถิ่น การบริหารจัดการทุนทางสังคม วัฒนธรรม การสื่อสารสาธารณะ และความตระหนักในคุณค่าตลอดจนความสำคัญของบุคคลกับชุมชนในท้องถิ่นนั้น ๆ

สำหรับความรู้ในกระบวนการจัดการความรู้ของชุมชนปฏิบัติการเรียนรู้ทางการผลิตผ้าทอของชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย ที่รวมกลุ่มประกอบอาชีพใน

การผลิตผ้าทอนั้น ผู้วิจัยจึงเริ่มด้วยการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ โดยเชิญสมาชิกภายในกลุ่มไป
 คูงานยังแหล่งอื่น ๆ ประกอบด้วยชุมชนบ้านคอนทอง อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ชุมชน
 บ้านหัวถนน อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม กลุ่มฝักอาชีพร้านผ้า อำเภอบ้านโป่ง จังหวัด
 ราชบุรี ชุมชนบ้านหนองขาว อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี และสถานที่จำหน่ายสินค้า
 OTOP จากผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองในต่างจังหวัดและในเขตกรุงเทพมหานคร

จากการไปศึกษาดูงานดังกล่าวทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน (Interactive Learning
 through Action) เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์ ซึ่งได้แก่ การนำผลแห่งการเรียนรู้ไปสู่การปฏิบัติ
 ผลิตภัณฑ์ผ้าทอรูปแบบใหม่ร่วมสมัยโดยอาศัยกระบวนการทางสังคมที่มีเครือข่ายทางปัญญา เป็น
 ชุมชนอิสระซึ่งทำหน้าที่จัดการความรู้เพื่อประโยชน์ในการสร้างรายได้ให้กับครอบครัว และเป็น
 การเพิ่มเศรษฐกิจให้กับชุมชนแต่ละท้องถิ่น

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์เพื่อจัดทำชุมชนปฏิบัติการเรียนรู้ด้านศิลปกรรมท้องถิ่นประเภทผ้าทอของ ชุมชนชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย

ผู้วิจัยได้ใช้เวลาในการทำการศึกษาดูงานถึงบริบทต่าง ๆ ของชุมชนผู้ผลิตผ้าทอของชาวไทย
 ทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทยทั้ง 4 จังหวัด ทำให้ทราบถึงความเป็นวิถีชีวิตและจิต
 วิญญาณของชาวไทยทรงดำในการทำมาหากิน และในการใช้ชีวิตประจำวันที่อยู่บนพื้นฐานของ
 วัฒนธรรม ประเพณี และความเชื่อที่สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษอย่างแนบแน่น ดังนั้นการทำ
 วิจัยเพื่อมุ่งพัฒนาอย่างเดียวกจะ ไม่เกิดเป็นองค์ความรู้ในมิติต่าง ๆ ให้บุคคลและสังคมอื่น ๆ ได้
 เข้าใจมากยิ่งขึ้น โดยผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สำรวจบริเวณภายในชุมชน และบริเวณภายนอกชุมชนที่อยู่
 ใกล้เคียงเพื่อเป็นส่วนที่สามารถส่งเสริมซึ่งกันและกันในการเดินทางเข้าไปเรียนรู้ถึงวิถีชีวิต
 วัฒนธรรม ประเพณี และการผลิตผ้าทอซึ่งเป็นงานศิลปหัตถกรรมท้องถิ่นของชาวไทยทรงดำใน
 แต่ละพื้นที่ โดยจะขอกำลังถึงบริบทของแต่ละชุมชนที่มีจุดแข็งและจุดอ่อน เพื่อนำไปจัดทำ
 เอกสารสนับสนุนแหล่งเรียนรู้และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้กับชุมชนต่าง ๆ ดังนี้

1. ชุมชนผู้ผลิตผ้าทอบ้านสะแกราย อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม

ในชุมชนแห่งนี้มีความสะดวกในการเดินทางเข้าไปเรียนรู้มาก เพราะมีศักยภาพ
 ความพร้อมในทุกมิติไม่ว่าจะเป็นเรื่องของคนในชุมชนที่มีอัธยาศัยไมตรี และให้ความร่วมมือเป็น
 อย่างดีสังเกตได้จากเอกสารหลักฐานที่ปรากฏ ในศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนมีหน่วยงานต่าง ๆ มอบ
 ประกาศนียบัตรรับรองถึงองค์ความรู้หลายด้าน นอกจากนั้นยังมีโลโก้และด้วยรางวัลประกัน

คุณภาพอีกด้วย ศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนแห่งนี้ตั้งอยู่บริเวณด้านหน้าวัดสะแกรายอันเป็นวัดที่เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชนแห่งนี้ และภายในบริเวณด้านซ้ายของหน้าวัดยังเป็นที่ตั้งจำลองแบบบ้านไทยทรงดำในอดีตที่ทำด้วยไม้ชนิดต่าง ๆ จากธรรมชาติแสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาด้านการสร้างที่อยู่อาศัยให้เหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศ และเป็นประหนึ่งสัญลักษณ์ของชาวไทยทรงดำที่ทุก ๆ ปีจะใช้ บริเวณลานวัดและเรือนแห่งนี้ประกอบกิจกรรมการแสดงดนตรีด้วยการฟ้อนแคนในช่วงสงกรานต์ อันเป็นประเพณีที่สนุกสนานและสำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำหรือชาว “โซ่ง” ที่คนทั่ว ๆ ไปในท้องถิ่นมักเรียกกัน

การผลิตผ้าทอของชุมชนบ้านสะแกรายนับวันจะหายลงไป เนื่องมาจากอยู่ใกล้สังคมเมืองจึงทำให้คนในชุมชนมีโอกาสในการเลือกประกอบอาชีพมากขึ้น โดยเฉพาะกระแสของเทคโนโลยีด้านการสื่อสารมีผลกระทบต่อเยาวชนคนรุ่นใหม่ ๆ เกิดค่านิยมแบบฉาบฉวย และเจริญตามรอยตามแฟชั่นมากกว่าการพุง และรักษารากเหง้าวัฒนธรรมของตนเอง แต่ก็ยังโชคดีที่ชุมชนแห่งนี้ยังมีนางสาวจิรนนท์ แคนจา ช่างตัดเย็บเสื้อผ้าเชื้อสายไทยทรงดำ 100% เป็นผู้สืบทอดความรู้เรื่องผ้าพื้นถิ่น ตลอดจนสามารถประยุกต์เป็นรูปแบบต่าง ๆ ได้อย่างสวยงามและมีคุณค่าในการอนุรักษ์ไว้

สำหรับแหล่งเรียนรู้ด้านภูมิปัญญาที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งที่อยู่ห่างจากวัดสะแกรายไปประมาณ 1 กิโลเมตร ก็คือศูนย์การเรียนรู้ปียชนก สถานที่นี้ดำเนินการโดย คุณปิยะ ภูแบ่ง บุคคลที่มีเชื้อสายไทยทรงดำอย่างเต็มตัว สนใจเกี่ยวกับศิลปะและวัฒนธรรมมาอย่างยาวนานจนสามารถจบการศึกษาที่วิทยาลัยเพาะช่าง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ แล้วนำความรู้ด้านความงาม และความคิดสร้างสรรค์มาประยุกต์กับภูมิปัญญาดั้งเดิมของบรรพบุรุษแบบครบวงจร ด้วยการบูรณาการสร้างแหล่งการเรียนรู้ในบริเวณพื้นที่ดินของตนเอง ซึ่งเป็นสวนเกษตรปลูกมะม่วง มะพร้าว กกล้วย และพืชผักสวนครัวนานาชนิด ตัวบ้านแบ่งเป็นที่เรียนรู้ด้านภูมิปัญญาการแปรรูปสินค้า และเปิดบริการขายอาหารโดยใช้ทรัพยากรจากพืชผลการเกษตรปลอดสารพิษในลักษณะของเศรษฐกิจแบบพอเพียง พร้อมทั้งบริการที่พักแบบโฮมสเตย์ ซึ่งอยู่ใกล้ชิดกับธรรมชาติ และสามารถใช้เวลาศึกษาวิถีชีวิตวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี

และหากจะศึกษาการเรียนรู้วัฒนธรรมประเพณีของชาวไทยทรงดำของชุมชนบ้านสะแกราย แบบราชการกำหนดก็ต้องไปที่โรงเรียนบ้านตากแดด ซึ่งถือได้ว่าเป็นโรงเรียนที่มีเด็ก ๆ ในชุมชนบ้านสะแกรายเดินทางไปศึกษากันมากในระดับประถมศึกษา ถึงแม้ว่าโรงเรียนบ้านตากแดดจะตั้งอยู่ในเขตอำเภอสามพรานก็ตาม แต่บริเวณพื้นที่ก็ยังอยู่ในบริเวณชุมชนของชาวไทยทรงดำบ้านสะแกรายอยู่นั่นเอง โรงเรียนแห่งนี้มีอัตลักษณ์ของท้องถิ่นด้วยการให้นักเรียนสวมใส่เครื่อง

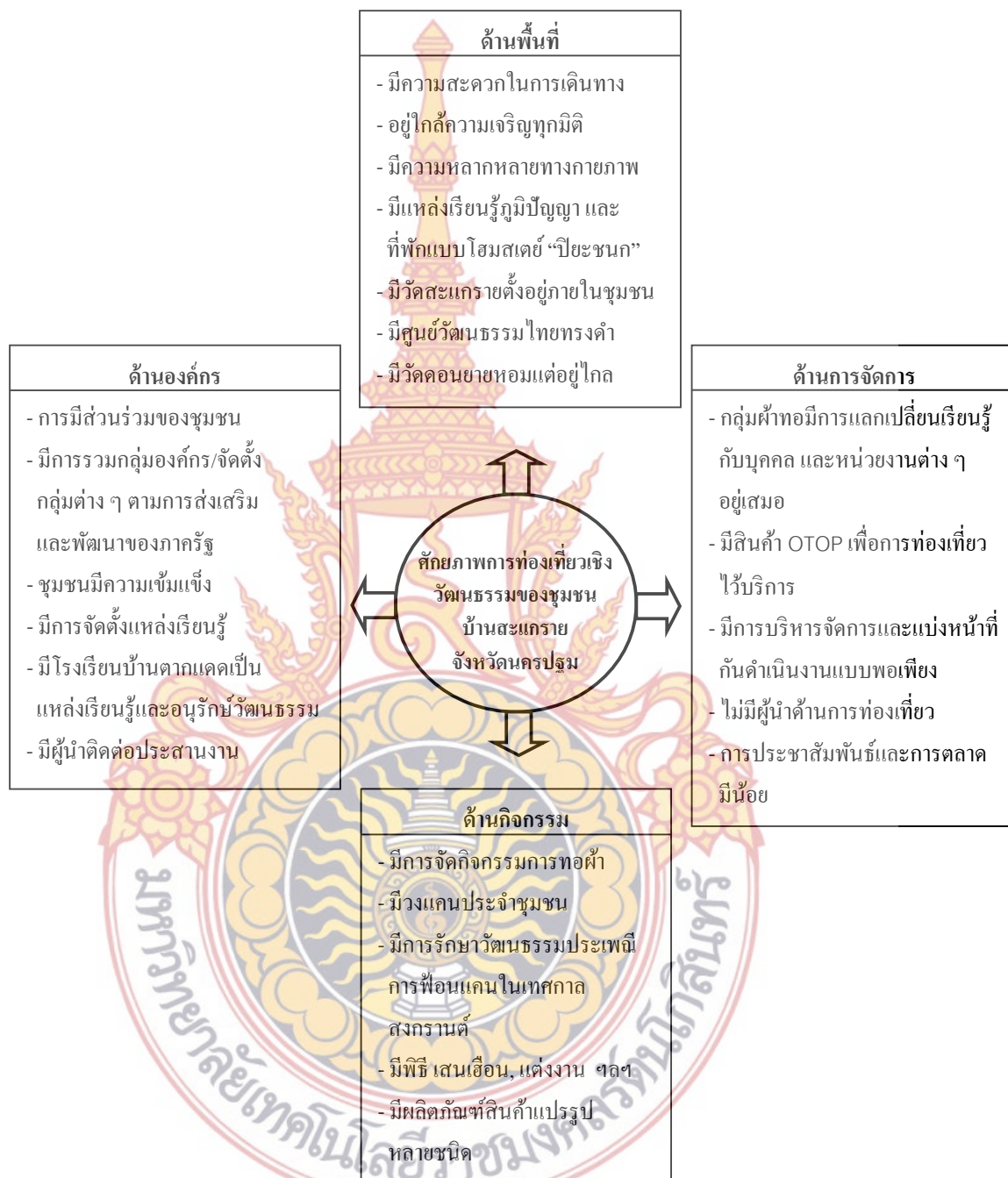

แต่งกายแบบไทยทรงดำประยุกต์ ทุกวันศุกร์ของสัปดาห์ และมีศูนย์การเรียนรู้สร้างแบบบ้านไทยทรงดำประยุกต์อยู่บริเวณข้างสนามฟุตบอลของโรงเรียนแห่งนี้ด้วย

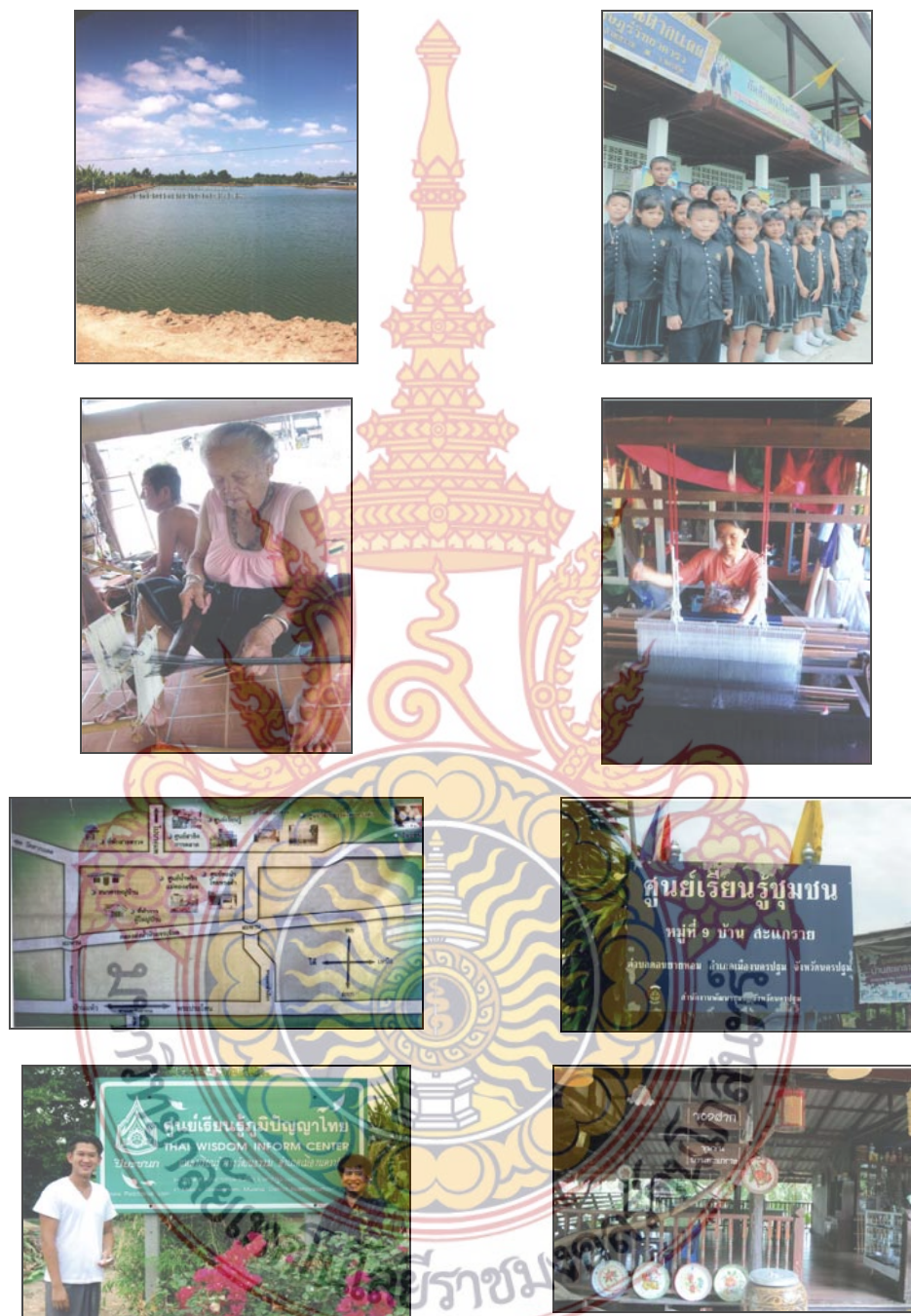
นอกจากนี้ยังมีสถานที่สำคัญ ๆ ในด้านการศึกษา ได้แก่ มหาวิทยาลัยคริสเตียน ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยเอกชนที่ให้การศึกษาตั้งแต่ระดับปริญญาตรีถึงปริญญาเอก อยู่ห่างออกไปประมาณ 2 กิโลเมตร และมีวัดคอนยายหอม ตั้งอยู่ถัดออกไปประมาณ ½ กิโลเมตร วัดคอนยายหอมแห่งนี้นับว่าเป็นวัดที่มีผู้คนรู้จักมาก เพราะในอดีตถึงปัจจุบันมีพระเกจิอาจารย์ที่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับ นับถือของศาสนิกชนอย่างมากถึงขนาดกล่าวกันว่าเป็น “เทพเจ้าแห่งคอนยายหอม” นั่นก็คือ พระราชธรรมภรณ์ หรือหลวงพ่ोजินที่ชาวบ้านรู้จัก หลังจากหลวงพ่ोजินมรณภาพแล้วก็มีพระเกจิอาจารย์ คือ หลวงพ่อแฉ่ม สืบต่อมาจนมรณภาพและปัจจุบันก็ยังมีพระอาจารย์อวยพร หลานหลวงพ่อแฉ่ม สืบทอดเป็นที่เคารพนับถือของสาธุชนและให้ความสำคัญเช่นเดียวกับพระเกจิอาจารย์ทุกองค์ที่ผ่านมา

สถานที่สำคัญ ๆ และการเดินทางไปชุมชนบ้านสะแกรายนั้นใช้ถนนสายพระประโทน - บ้านแพ้ว ออกสู่ถนนพระราม 2 จังหวัดสมุทรสาครเป็นเส้นทางหลัก แล้วมีถนนสายรองแยกเข้าหมู่บ้านได้หลายเส้นทางทะลุเชื่อมโยงเข้าหากันได้อย่างสะดวกสบาย

แผนภูมิที่ 12 การสังเคราะห์ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนบ้านสะแกราย จังหวัดนครปฐม

ภาพที่ 45 แสดงถึงแหล่งเรียนรู้และสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนบ้านสะแกกราย อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม

2. ชุมชนผู้ผลิตผ้าทอบ้านห้วยเขย่ง อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี

ถึงแม้ว่าชุมชนบ้านห้วยเขย่งจะอยู่ไกลจากย่านความเจริญมาก แต่ในความเป็นวิถีชีวิตแบบชนบทนั้นก็กลับกลายเป็นการสร้างจุดแข็งให้กับชุมชนแห่งนี้ค่อนข้างชม สภาพทางภูมิศาสตร์ของชุมชนแห่งนี้อุดมไปด้วยธรรมชาติ มีภูเขาสูงไม่ใหญ่โตแต่มีลักษณะรูปทรงที่สวยงามเป็นองค์ประกอบของฉากหลัง หากมองด้วยอารมณ์สุนทรีย์แล้วไม่สร้างความผิดหวังสำหรับผู้ที่รักการวาดภาพและถ่ายภาพอย่างยิ่ง

การเดินทางไปชุมชนบ้านห้วยเขย่งนั้น แยกจากถนนเพชรเกษมบริเวณตัวอำเภอปากท่อ มีป้ายบอกสถานที่ทางอย่างเด่นชัดตลอดเส้นทางแสดงถึงคุณสมบัติที่น่าศึกษาหลายประการ เช่น หมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยว บ้านไทยเข้มแข็ง เป็นต้น ตลอดระยะทางประมาณ 9 กิโลเมตร ระหว่างทางจะพบกับนาข้าวเขียวฉ่ำ บางแห่งที่เป็นคอนกรีตจะเลี้ยงวัวจำนวนมากและนี่คือเสน่ห์ อย่างหนึ่งที่น่าไปสูดอากาศ

ชุมชนบ้านห้วยเขย่งมีศักยภาพและความพร้อมของบุคลากรผู้ผลิตผ้าทอจำนวนมากเป็นจุดสนใจ เมื่อถึง ณ ศูนย์กลางของชุมชนชาวไทยทรงดำบ้านห้วยเขย่ง ซึ่งตั้งอยู่ด้านหน้าของโรงเรียนบ้านห้วยเขย่งจะเห็นเอกลักษณ์ของชาติพันธุ์ของไทยทรงดำได้อย่างเด่นชัด คือซุ้มที่บ่งบอกถึงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมด้วยการใช้แคน และซอไปลาจักสานขนาดใหญ่อยู่ติดถนน

บ้านลักษณะของไทยทรงดำประยุกต์ขนาดใหญ่ใช้เป็นที่พักสำหรับกลุ่มผู้ผลิตผ้าทอที่รวมตัวกันประกอบกิจกรรมอย่างครบวงจร มีเครื่องทอผ้าจำนวนมากที่คนในชุมชนแบ่งสรรปันส่วนดำเนินงานกันคล้ายกับโรงงานอุตสาหกรรมขนาดย่อม จะเห็นผู้ผลิตผ้าทอจำนวนมากซึ่งไม่สร้างความผิดหวังสำหรับผู้สนใจเรียนรู้ โดยมีคุณวิภา อยู่สุข เป็นผู้ที่ให้การต้อนรับพร้อมอธิบายแนะนำได้ทุกอย่าง เป็นเสมือนประชาสัมพันธ์ที่ได้รับการมอบหมายจากคนในชุมชนไว้บริการความสะดวกสำหรับบุคคลภายนอก เพื่อให้ไม่ไปรบกวนการทำงานของผู้ทอผ้าในขณะปฏิบัติงาน

ด้านล่างของตัวบ้านใช้เป็นพื้นที่ทำการกองทุนหมู่บ้าน สามารถจัดประชุมรองรับคนได้จำนวน 50-60 คน มีวัสดุอุปกรณ์ทางเทคโนโลยีครบครัน และยังมีห้องจัดแสดงและจำหน่ายผลิตภัณฑ์สินค้าประเภทผ้าทอของชุมชน พร้อม ๆ กับมีตู้โชว์ใบประกาศเกียรติคุณและโล่รางวัลรับรองคุณภาพจากหน่วยงานต่าง ๆ จำนวนมาก

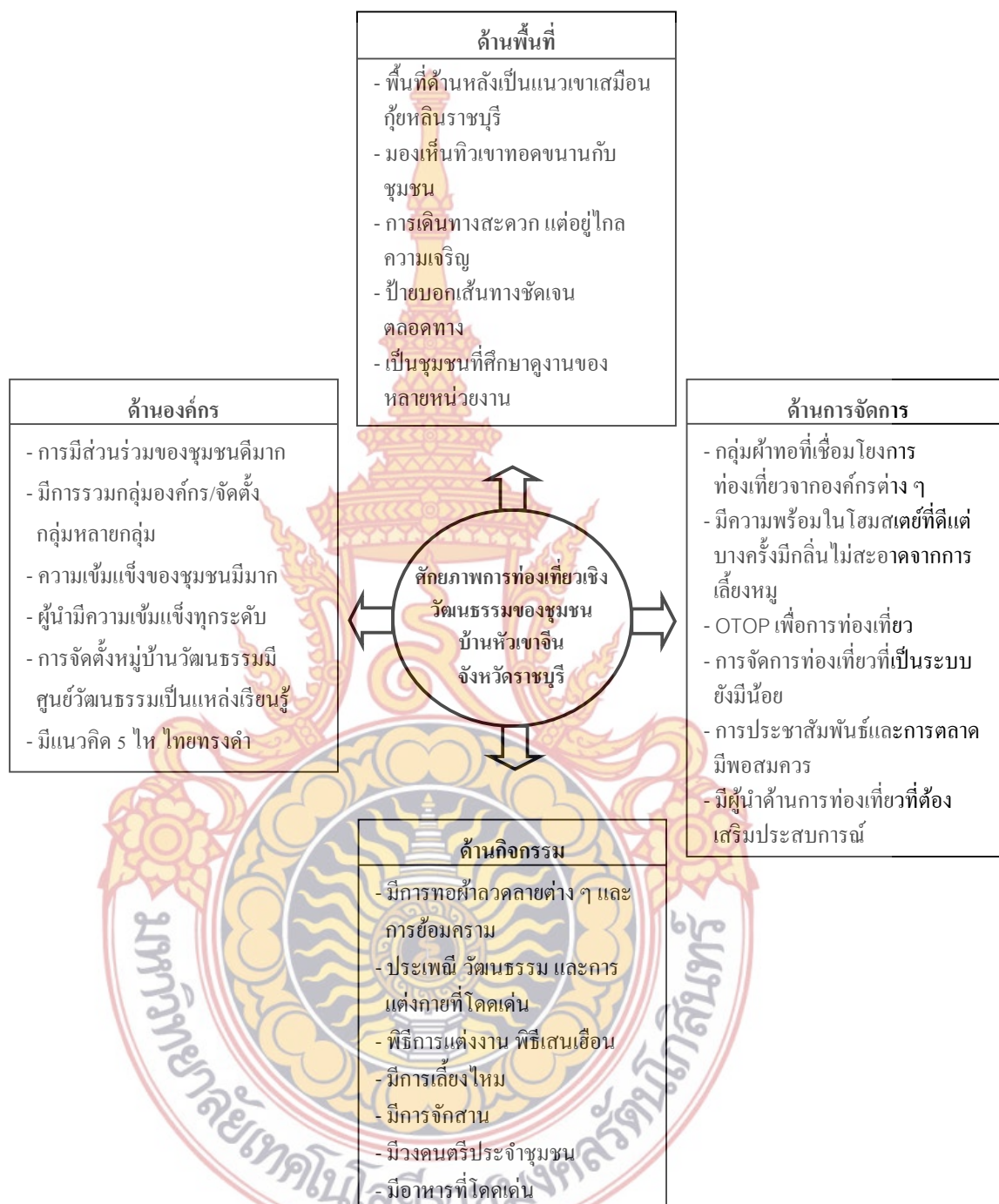
ด้านบนของอาคารแห่งนี้ใช้เป็นพิพิธภัณฑ์แสดงวัสดุ อุปกรณ์ประเภทเครื่องจักสานรูปแบบต่าง ๆ ในการดำรงชีวิตตามวิถีชีวิตของชาวไทยทรงดำ ให้ศึกษาเรียนรู้อย่างหลากหลาย

พร้อม ๆ กับคิดป้ายบอกให้ทราบถึงภาษาเรียกชื่อแบบไทยทรงคำด้วย นอกจากนี้ยังมีภาพอีกส่วนหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมการแต่งกายของชาวไทยทรงคำในลักษณะต่างจากอดีตสู่ปัจจุบัน

บริเวณภายนอกตัวอาคาร ที่ได้รับการจัดภูมิทัศน์ให้งดงามแล้วยังเป็นลานวัฒนธรรมภายใต้โครงการแปลเสนห์ราชบุรี แปลวิถีไทย สายใยเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ เป็นประจักษ์ให้เห็นถึงความสำคัญของชุมชนแห่งนี้เป็นอย่างมาก และทุกๆ ปีในช่วงสงกรานต์อันเป็นงานวัฒนธรรมประเพณีอันยิ่งใหญ่ของชาวไทยทรงคำแห่งนี้ได้จัดให้มีการแสดงดนตรี การฟ้อนแคน ณ บริเวณลานวัฒนธรรมแห่งนี้

โฮมสเตย์ เป็นที่พักรูปแบบหนึ่งที่ชาวชุมชนไทยทรงคำเล็งเห็นถึงความสำคัญของวัฒนธรรม ประเพณีและการดำรงชีวิตด้วยการจัดที่พักบริการให้สำหรับผู้คนภายนอกที่สนใจจะพักค้างแรม เพื่อเก็บเกี่ยวและสัมผัสกับกลิ่นอายวิถีชีวิตของชาวบ้าน ด้วยบรรยากาศที่งดงามแวดล้อมไปด้วยธรรมชาติไร่นาและขุนเขาแบบพอเหมาะ ไม่ทึบเหมือนบ้านป่า และไม่กันดารจนเกินไป สำหรับการไปพักแบบโฮมสเตย์นั้น ที่ชุมชนแห่งนี้สามารถรองรับการเข้าพักได้ทั้งครอบครัว และเป็นหมู่คณะได้อย่างสบายๆ พร้อมทั้งบริการด้านอาหารได้ทุกรูปแบบซึ่งฝีมือการทำกับข้าวของแม่บ้านชุมชนบ้านห้วยเขาเงิน มีรสชาติอร่อยเช่นเดียวกับอาหารทางภาคกลางของประเทศไทยทั่วไป

สรุปได้ว่า ชุมชนบ้านห้วยเขาเงินนั้น มีความพร้อมทั้งทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์และสวยงามแบบชนบทที่มีภูเขารูปทรงแปลกตาอยู่ บริเวณไม่ไกลจากท้องถิ่นซึ่งสร้างความประทับใจและเปรียบเสมือนสัญลักษณ์ทางธรรมชาติของชุมชนแห่งนี้ ส่วนทางด้านวิถีชีวิตวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่นนั้นชาวชุมชนบ้านห้วยเขาเงิน ยังรักษาและสืบทอดจากบรรพบุรุษไว้ได้อย่างมั่นคงจนได้รับการยืนยันจากทางจังหวัดราชบุรี ให้เป็นหนึ่งในแปดดินแดนที่มีเสน่ห์ควรค่าแก่การยกย่องเชิดหน้าชูตาของจังหวัดอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะประเพณีสงกรานต์ที่ถูกบรรจุอยู่ในโปรแกรมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ในภูมิภาคกลางไว้อย่างน่าสนใจและมีความสำคัญยิ่งต่อวัฒนธรรมประเพณี อันดีของชาวไทยทรงคำชุมชนบ้านห้วยเขาเงินสืบต่อไป

แผนภูมิที่ 13 การสังเคราะห์ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนบ้านหัวเขาเงิน จังหวัดราชบุรี

ภาพที่ 46 แสดงถึงแหล่งเรียนรู้และสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนบ้านห้วยเขาเงิน อำเภopakทอง จังหวัดราชบุรี

3. ชุมชนผู้ผลิตผ้าทอบ้านดอนมะเกลือ อำเภ่อูทอง จังหวัดสุพรรณบุรี

กลุ่มคนชาติพันธุ์ไทยทรงดำ ของตำบลบ้านดอนมะเกลือ นั้นเป็นชุมชนหนึ่งที่มีความเจริญในด้านต่าง ๆ เข้าไปสู่ชุมชนอย่างรวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็นการคมนาคม มีถนนหนทางลาดยางและเทปูนเข้าไปตามตรอกชอกชอยทำให้การเดินทางและระบบขนส่งมีความคล่องตัว สะดวกสบายเช่นเดียว สิ่งอำนวยความสะดวกทางสาธารณะก็มีอย่างครบครัน ซึ่งความร่วมมือในทุก ๆ ด้านนั้นส่วนหนึ่งเพราะว่าบทบาทของผู้นำทั้งในระดับท้องถิ่นจนถึงระดับประเทศ ซึ่งมีอดีตนายกรัฐมนตรี ฯพณฯ บรรหาร ศิลปอาชา เป็นผู้นำในการพัฒนาจึงทำให้พื้นที่ต่าง ๆ ในจังหวัดสุพรรณบุรี มีความเจริญรุดหน้าไปกว่าจังหวัดอื่น ๆ ของประเทศไทย

นอกจากนั้นชาวชุมชนบ้านดอนมะเกลือ ยังตั้งอยู่ในเขตอำเภ่อูทอง ซึ่งเป็นดินแดนที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนานและเชื่อกันว่า บริเวณแห่งนี้เป็นส่วนหนึ่งของความเจริญในยุคอาณาจักรทวารวดี ซึ่งมีการขุดค้นพบหลักฐานทางโบราณคดีเป็นจำนวนมากในอาณาบริเวณอำเภ่อูทอง และสถานที่ใกล้เคียงจึงทำให้เป็นที่ตั้งของพิพิธภัณฑสถานทางประวัติศาสตร์ จึงมีกิจกรรมเกี่ยวกับวัฒนธรรมอยู่เสมอ ๆ ฉะนั้นจึงเป็นโอกาสอันดีที่กลุ่มผ้าทอของชาวไทยทรงดำ บ้านดอนมะเกลือได้นำสินค้าไปแสดง และจำหน่ายทุก ๆ ปี และครั้งหนึ่งที่ นางหลอด ทองเชื้อ ประธานกลุ่มผู้ผลิตผ้าทอได้รับเชิญจากทางราชการให้นำผลิตภัณฑ์ของชุมชนไปแสดงและถวายแด่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในคราวรับเสด็จที่อำเภ่อูทองในราวปีพุทธศักราช 2518 ท่ามกลางความปลื้มปิติของพี่น้องชาวไทยทรงดำ และประชาชนชาวอำเภ่อูทองเป็นอย่างยิ่ง นอกจากนี้ ยังได้รับการสนับสนุนจากทางจังหวัดสุพรรณบุรี โดยหน่วยงานต่าง ๆ ร่วมกันจัดงานประเพณีวันเข้าพรรษาเป็นขบวนที่ตกแต่งประดับประดาต้นเทียนพรรษา ประกอบด้วยผู้ร่วมเดินเป็นชาวไทยเชื้อชาติพันธุ์ต่าง ๆ แสดงออกถึงวัฒนธรรมประเพณีของตนเอง ในการแต่งกายอย่างเด่นชัด เป็นตัวแทนของอำเภอต่าง ๆ ส่งเข้าร่วมประกวดซึ่งเป็นกิจกรรมที่สวงามระดับชาติที่น่าสนใจเป็นอย่างมาก

กลุ่มผู้ผลิตผ้าทอในชุมชนบ้านดอนมะเกลือมีฝีมือในการเย็บปักถักร้อยงานผ้ารูปแบบดั้งเดิมที่สืบทอดกันมาอย่างช้านาน ตั้งแต่ดูบนบ้านทุกหลังจะมีการเย็บปักถักร้อยหมอน ลวดลายตามแบบฉบับของไทยทรงดำ ซึ่งมีความงดงามเป็นเอกลักษณ์และบ่งบอกถึงช่วงเวลาของผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมได้อย่างน่าชื่นชม ปัจจุบันกลุ่มผู้ผลิตผ้าทออยู่ในช่วงการเปลี่ยนผ่านโดยมีนางแสน มารูปหมอก นายกองศักดิ์การบริหารส่วนตำบลดอนมะเกลือ ผู้มีเชื้อสายไทยทรงดำเป็นผู้นำการขับเคลื่อนที่สำคัญ นอกจากนี้ยังมีโรงเรียนบ้านดอนมะเกลือเป็นสถานที่สืบสานและเชื่อม

รอยต่อทางวัฒนธรรมของชาวไทยทรงดำ ในการอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นให้กับชุมชนแห่งนี้ได้อีกทางหนึ่ง

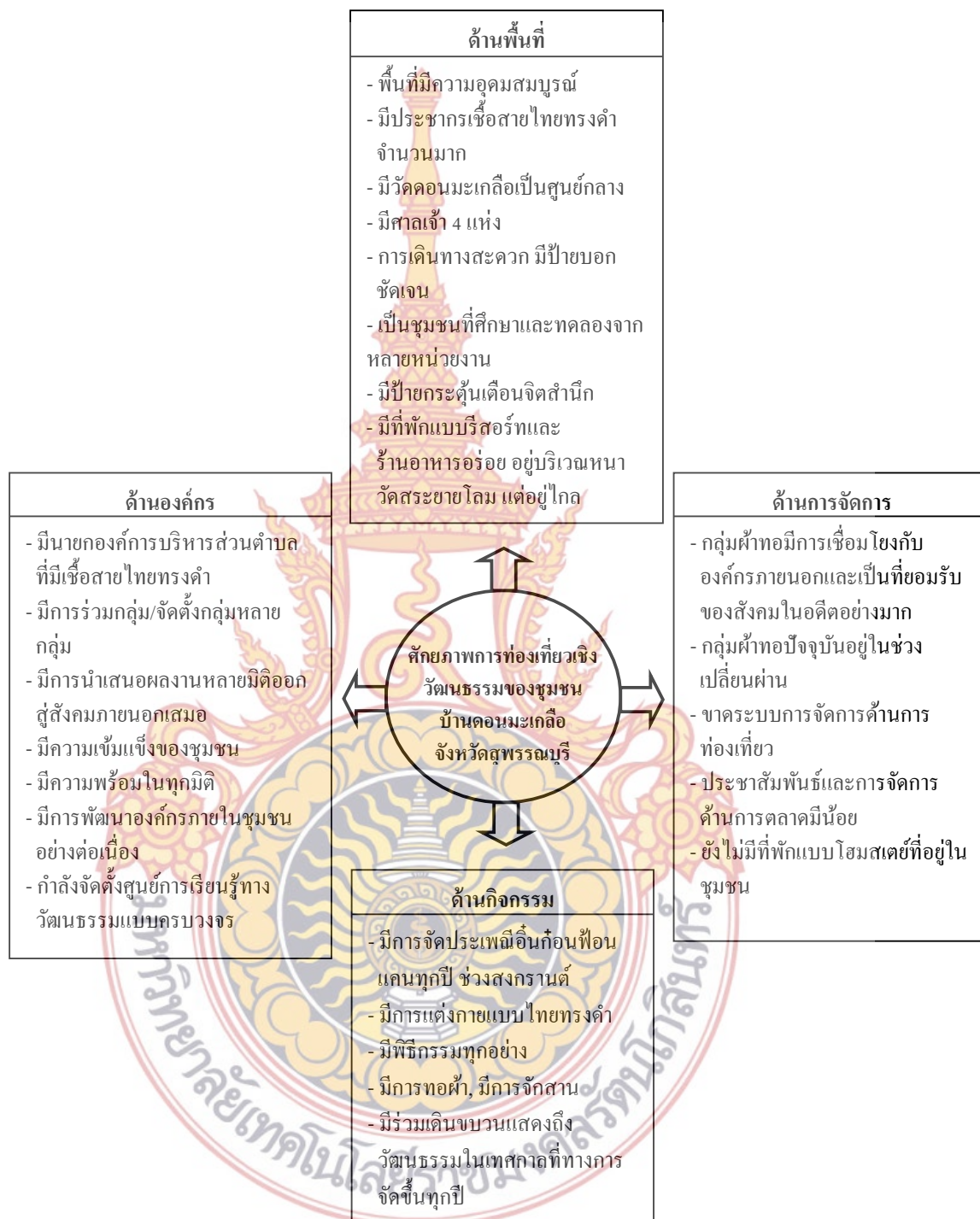
ถนนสายหลักในการเดินทางเข้าสู่ชุมชนบ้านคอนมะเกลือ คือ ถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 321 แยกจากถนนมาลัยแมนก่อนถึงตัวอำเภออยู่ทางประมาณ 18 กิโลเมตร ด้านขวามือจะมีแยกเข้าไปปากทางแยกนี้มีชุมชนบ่อเกลือ โรงเรียนวัดสระพังลาน เป็นลักษณะก่ออิฐถือปูนประดับลวดลายปูนปั้นไว้อย่างสวยงาม และมีป้ายบอกระยะทางไปทางบ้านไทยทรงดำ 6 กิโลเมตร

สถานที่บริการจะอยู่บริเวณใกล้กับวัดสระยายโสม เช่น ที่พักชื่อ สระปลายสวน รีสอร์ท เป็นสถานที่ตั้งอยู่ระหว่างชุมชนกับธรรมชาติได้อย่างลงตัว กล่าวคือ ด้านหนึ่งอยู่ติดกับหมู่บ้านในชุมชนและอีกด้านหนึ่งติดกับนาข้าว บรรยากาศเหมาะแก่การพักผ่อนและเรียนรู้ด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิตของชาวไทยทรงดำได้เป็นอย่างดีเพราะเจ้าของรีสอร์ทแห่งนี้เป็นผู้ที่มีเชื้อสายไททรงดำเช่นกันฉะนั้นจึงปรากฏบ้านแบบไทยทรงดำขนาดย่อมตั้งอยู่ด้วย

สำหรับร้านอาหารบริเวณด้านหน้าและด้านข้างของวัดสระยายโสมนั้น อุดมไปด้วยของกินที่อร่อย ๆ อยู่ด้วยกันหลายร้าน ด้วยเหตุที่สถานที่แห่งนี้เป็นเส้นทางกึ่งกลางระหว่างการเดินทางไปจังหวัดสุพรรณบุรีและจังหวัดนครปฐม จึงมีร้านขายอาหารโดยเฉพาะร้านข้าวแกงที่มีรสชาติระดับห้าดาวหลายอย่าง และถ้าหากเป็นช่วงเย็นถึงค่ำ ๆ จะมีร้านขายหมูสะเต๊ะทั้งเจ้าเก่าเจ้าใหม่ จำนวน 3 ร้าน ให้ลองชิมกันรับรองไม่ผิดหวังแน่นอน

สรุปสำหรับความน่าสนใจ สำหรับชุมชนบ้านคอนมะเกลือ นั่นคือ จำนวนผู้ผลิตผ้าทอของชุมชนแห่งนี้ยังคงรักษามรดกทางวัฒนธรรมด้วยวิธีการทอผ้าแบบดั้งเดิมได้อย่างประณีตสวยงาม ซึ่งจะหาได้จากการทำหมอนที่สะท้อนกลิ่นอายและลมหายใจจากชาติพันธุ์ของตนเองมาอย่างยาวนาน ส่วนในด้านแหล่งบริการเรื่องที่พักและอาหารการกินนั้นแม้จะอยู่ห่างไกลจากชุมชนไปบ้าง แต่ก็ไม่ใช่สิ่งที่เป็นอุปสรรคเพราะสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้มีปริมาณและคุณภาพเหมาะสมกับคุณค่าของการใช้เวลาแสวงหา

แผนภูมิที่ 14 การสังเคราะห์ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนบ้านดอนมะเกลือ จังหวัดสุพรรณบุรี

ภาพที่ 47 แสดงถึงแหล่งเรียนรู้และสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนบ้านดอนมะเกลือ อำเภ่อู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี

4. ชุมชนผู้ผลิตผ้าทอบ้านหมอสอ อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี

จังหวัดกาญจนบุรีเป็นดินแดนภาคตะวันตกของประเทศไทยติดกับประเทศพม่า มีสภาพภูมิศาสตร์ที่มีแนวของภูเขาเขาเวียงคั่นเป็นพรมแดน ดังนั้นจึงเป็นจังหวัดที่มีกลุ่มชาติพันธุ์อาศัยอยู่อย่างยาวนานและหลากหลาย ถึงแม้ว่ากลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำซึ่งเป็นกลุ่มคนที่อพยพใหม่มาในรัชสมัยปลายรัชกาลที่ 5 ก็ตาม แต่ด้วยวิถีชีวิตวัฒนธรรม ประเพณีอันเป็นความเชื่อที่สืบสานกันมาอย่างแนบแน่นและยาวนาน จึงทำให้ชาวไทยทรงดำอยู่มาได้อย่างเป็นกลุ่มเป็นก้อนงามสง่าในอัตลักษณ์ของความเป็นมนุษย์ที่มีรากเหง้าจากเผ่าพันธุ์ตนเองอย่างเด่นชัด

หลังจากที่เคลื่อนย้ายมาจากอำเภอเขาชัย จังหวัดเพชรบุรี เข้ามาอยู่ในเขตจังหวัดกาญจนบุรีตามอำเภอต่าง ๆ นั้น ชุมชนบ้านหมอสอนับว่าโชคดีที่สามารถสร้างงานสร้างรายได้จากปัจจัยหลัก 2 ประการ ดังนี้คือ

1. สภาพทางภูมิศาสตร์ ที่น่าสนใจของชุมชนผู้ผลิตผ้าทอบ้านหมอสอแห่งนี้ ตั้งอยู่ท่ามกลางความอุดมสมบูรณ์ของพื้นดินที่มีชุกทับถมของจุลินทรีย์จากลำน้ำหมอสอ เมื่อคราวเกิดน้ำท่วมเป็นประจำทุกปีก่อนสร้างเขื่อนวชิราลงกรณ์ ดังนั้นความอุดมสมบูรณ์จากการทำการเกษตรจึงส่งผลให้ชาวบ้านอยู่ดีมีสุข สามารถเอาเวลาบางส่วนมาร่วมกิจกรรมและผลิตผลงานทางด้านวัฒนธรรม ที่ส่งผลกับความเชื่อของชาติพันธุ์ตนเองได้ และความเชื่อดังกล่าวนั้นส่งผลให้เกิดการนับถือสิ่งเหนือธรรมชาติซึ่งก็ได้แก่

ศาลเจ้าพ่อปิ่นแก้วและศาลเจ้าแม่มะลิซ้อน ซึ่งเป็นที่เคารพศรัทธาและเป็นสิ่งรวมใจให้กับชาวชุมชนบ้านหมอสอ โดยทุก ๆ ปีจะจัดงานทำบุญและมีพิธีทรงเจ้าในเดือน 6 เพราะชาวบ้านในชุมชนเชื่อกันว่าสามารถปลดปล่อยความทุกข์ และชี้นำความเจริญมาสู่ครอบครัวตนเองและ ชุมชนได้

เตาเผาโบราณ ชุมชนแห่งนี้เคยมีความเจริญมาก่อนทางประวัติศาสตร์ โดยกรมศิลปากรได้ประกาศให้เป็นแหล่งศึกษาทางโบราณคดี และได้จัดสร้างกระบวนการเสริมสร้างเครื่องขำมรดกศิลปวัฒนธรรมให้ยึดโยงกับคนในชุมชนบ้านหมอสอ ได้รู้คุณค่าและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์อย่างยั่งยืนควบคู่ไปกับวิถีชีวิต และวัฒนธรรมประเพณีอันดีของชุมชนชาวไทยทรงดำบ้านหมอสอสืบไป

2. คน ในที่นี้หมายถึงประชาชนผู้มีเชื้อสายไทยทรงดำในชุมชนบ้านหมอสอแห่งนี้ ซึ่งได้แก่ นางคลยา วุฒิไกรกัลยา หรือผู้ใหญ่คำภาในอดีต จากการลงพื้นที่สังเกตการณ์และสนทนาสัมภาษณ์พูดคุยกับบุคคลต่าง ๆ ทั้งในและนอกชุมชน ตลอดจนได้ทำกิจกรรมร่วมกับนาง

คลยา วุฒิไกรภักดยา เห็นได้ชัดว่าเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถมีประสบการณ์และวิสัยทัศน์ก้าวไกล จนบางครั้งคนในชุมชนตามความคิดไม่ทันจึงเกิดช่องว่างระหว่างคนกับคนอยู่บ้าง แต่ถึงอย่างไรก็ตาม นางคลยา ก็ยังคงมีความมุ่งมั่นผลิตผลงานอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอยู่ตลอดเวลา จนสามารถสร้างชื่อเสียงให้กับชุมชนและกลุ่มผู้ผลิตผ้าทอบ้านหมอสอแห่งนี้จนยากที่จะปฏิเสธได้นอกจากนั้นยังอุทิศเวลาให้กับหน่วยงานราชการอื่น เช่น เป็นวิทยากรและผู้ให้การสนับสนุนด้านวัฒนธรรมให้กับโรงเรียนพระแท่นวิทยาคาร และการศึกษาณนอกโรงเรียน ฯลฯ

สำหรับสิ่งที่น่าสนใจและเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่อยู่ห่างออกไปได้แก่ วัดพระแท่นดงรังวรวิหาร ซึ่งเป็นวัดหลวงชั้นตรีเป็นที่รู้จักของพุทธศาสนิกชนเป็นอย่างดี ทุกปีจะมีงานเทศกาลไหว้รอยพระพุทธรูป ซึ่งเป็นงานประจำปีที่ยิ่งใหญ่ของจังหวัดกาญจนบุรี ภายในวัดมีพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน แสดงวัสดุอุปกรณ์การดำรงชีวิตในอดีตที่นับวันหายาก เช่น เครื่องใช้สอย เครื่องมือการทำไร่ไถนา เครื่องมือการจับสัตว์ ฯลฯ และยังมีตำราด้านภูมิปัญญาไทยให้ศึกษากันอีกด้วย

ร้านอาหารที่แนะนำก็คือร้านก๋วยเตี๋ยวที่ตั้งอยู่ฝั่งตรงข้ามกับวัดพระแท่นดงรังวรวิหาร เป็นร้านเก่าแก่คู่กับความเจริญของตลาดพระแท่นมาอย่างยาวนานเช่นกัน โดยเจ้าของร้านจะมีเคล็ดลับเป็นสูตรเฉพาะตัวซึ่งผลิตขึ้นเองอย่างเช่นลูกชิ้นหมู นอกจากนี้หากใช้เส้นทางผ่านชุมชนบ้านหมอสอเลยไปยังอำเภอท่าเรือจะมีของกินที่อร่อยเป็นอาหารจานเดียว เช่น กลางวันจะเป็นก๋วยเตี๋ยวเนื้อ ก๋วยเตี๋ยวหมู หลายร้านแต่ถ้าเป็นช่วงเย็นถึงตอนกลางคืนจะมีร้านข้าวต้มก๊วยที่ปรุงกับข้าวตามสั่งได้รสชาติที่ถูกต้อง และถูกราคาให้เลือกอีกเช่นกัน

การเดินทางไปสู่ชุมชนบ้านหมอสอ สามารถเดินทางไปได้ทุกฤดูกาลตามเส้นทางหลายหมายเลข 3081 สายพระแท่น – ท่าเรือ ถ้าไปจากวัดพระแท่นดงรังวรวิหาร ประมาณ 3 กิโลเมตร แต่ถ้าเดินทางจากสี่แยกอำเภอท่าเรือระยะทาง 11 กิโลเมตร จะมีป้ายชี้ทางไปอีกประมาณ 3.7 กิโลเมตร ผ่านวัดหมอสอวังคา ซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชนอีกเช่นกัน

สรุปได้ว่า แหล่งเรียนรู้ทางภูมิปัญญาด้านผ้าทอของชาวไทยทรงดำบ้านหมอสอ อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรีนั้น สามารถศึกษาและสอบถามถึงองค์ความรู้ต่าง ๆ ได้จากนางคลยา วุฒิไกรภักดยา และยังมีเครือข่ายที่โรงเรียนพระแท่นวิทยาคาร ซึ่งเป็นศูนย์การเรียนรู้ด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยมีอาจารย์กระเกษ อ่อนแก้ว เป็นผู้ดูแล และหากจะเรียนรู้เพิ่มเติมสามารถศึกษาได้จากพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ในวัดพระแท่นดงรังวรวิหาร ส่วนด้านอาหารการกินซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้นมีให้เลือกมากมายหลายแห่ง และทางด้านที่

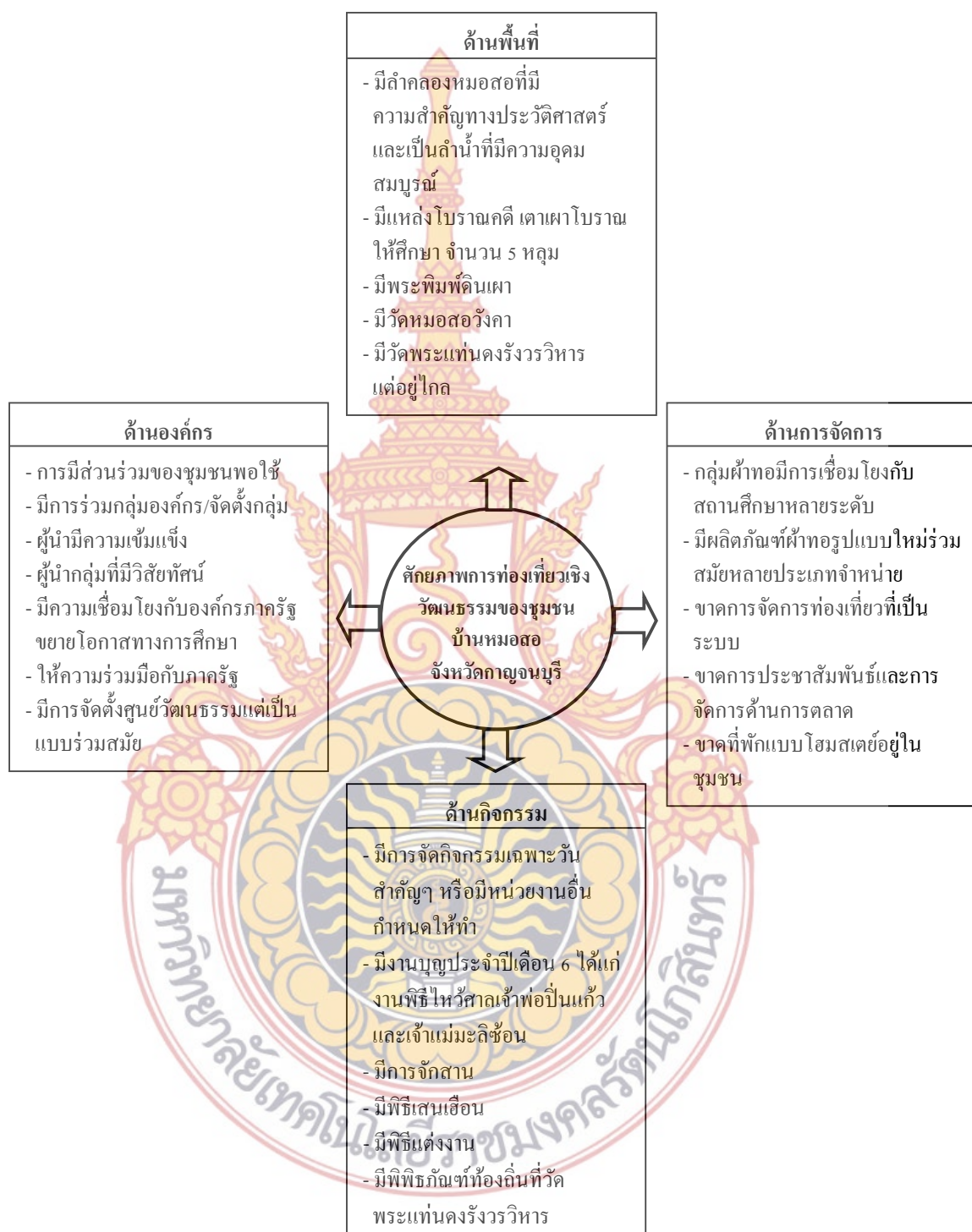
พักนั้นส่วนใหญ่ผู้คนที่เดินทางมายังจังหวัดกาญจนบุรี จะเข้าไปพักโรงแรมในตัวเมืองหรือรีสอร์ทที่อุทยานแม่ น้ำ แคว เพราะมีความสะดวก สวยงาม บริการได้มาตรฐานและมีความปลอดภัยมากกว่า

ผลสรุปแหล่งเรียนรู้และการเดินทางเพื่อท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนชาวไทยทรงดำทั้ง 4 แห่งในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทยนั้น ล้วนแล้วแต่มีเสน่ห์ จุดเด่นและข้อดีอยู่ในมิติต่าง ๆ แตกต่างกันไปบ้างขึ้นอยู่กับบริบทของคนในชุมชนและสภาพภูมิศาสตร์มากกว่า โดยก่อนหน้านี้นี้ สมทรง บุรุษพัฒน์ และคณะ (2556) ได้ทำโครงการวิจัยเรื่อง “ชาติพันธุ์ ภาษา วัฒนธรรม และการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์” (Ethnicity , Language, Culture and Ethnic Tourism Development) ใช้พื้นที่ 7 จังหวัดในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย ได้แก่ จังหวัดกาญจนบุรี เพชรบุรี ราชบุรี นครปฐม สมุทรสาคร สมุทรสงคราม และสุพรรณบุรี เพื่อที่จะค้นหาและพัฒนาศักยภาพของชุมชนต้นแบบให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ และการถ่ายทอดองค์ความรู้การท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์แบบยั่งยืน ผลการวิจัยในปีที่ 1 พบว่า ชุมชนไทยโซ่งในแทบทุกจังหวัดมีศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ โดยชุมชนไทยโซ่งในจังหวัดนครปฐมได้รับการคัดเลือกให้เป็นชุมชนต้นแบบของการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ เนื่องจากชุมชนตั้งอยู่ในเส้นทางท่องเที่ยวของจังหวัดนครปฐม และได้สร้างความเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นแก่ชุมชนไทยโซ่ง คือ การวางรากฐานการจัดการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์อย่างยั่งยืน กล่าวคือ แกนนำด้านการจัดการท่องเที่ยวชุมชนได้รับการพัฒนาขีดความสามารถในการจัดการท่องเที่ยว การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในทางที่จับต้องได้ และจับต้องไม่ได้ การทดลองและการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนไทยโซ่ง ผลสืบเนื่องที่สำคัญประการหนึ่งคือ ช่วยให้คนไทยโซ่งเข้ามาเรียนรู้ร่วมกันเกิดความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเองมากขึ้น และปรารถนาที่จะสืบสานต่อไป ผลจากการวิจัยทำให้เกิดความเชื่อมั่นว่าชุมชนไทยโซ่งสามารถจัดการท่องเที่ยวได้ด้วยตนเอง แต่ทั้งนี้มหาวิทยาลัย องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น หรือภาคเอกชนควรจักเข้ามาเป็นเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกับชุมชนอย่างต่อเนื่องเช่นเดียวกับงานวิจัยของ วสันต์ เทพสุริยานนท์ (2552) ที่ทำการศึกษาเรื่อง ชุมชนร่วมรัฐ : กระบวนการเสริมสร้างเครือข่ายมรดกศิลปวัฒนธรรมบ้านหมอสอ จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า ชุมชนท้องถิ่นที่จะสามารถเสริมสร้างความเป็นเครือข่ายมรดกศิลปวัฒนธรรมได้ในรูปแบบชุมชนร่วมรัฐ ชุมชนท้องถิ่นนั้นมักจะเป็นกลุ่มคนหรือกลุ่มชาติพันธุ์ที่ยังคงมีวิถีวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมของตนที่เข้มแข็ง มีกลุ่มผู้นำที่มีความเข้าใจในคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรม สมาชิกในชุมชนพร้อมที่จะให้ความร่วมมือและเข้ามามีส่วนร่วมในทุกกิจกรรม มีทรัพยากรทางโบราณคดีที่เห็นเป็นรูปธรรม และได้รับการยอมรับสนับสนุนอย่างทันที่ด้วยความเหมาะสมจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ยังมีการวิจัยของ

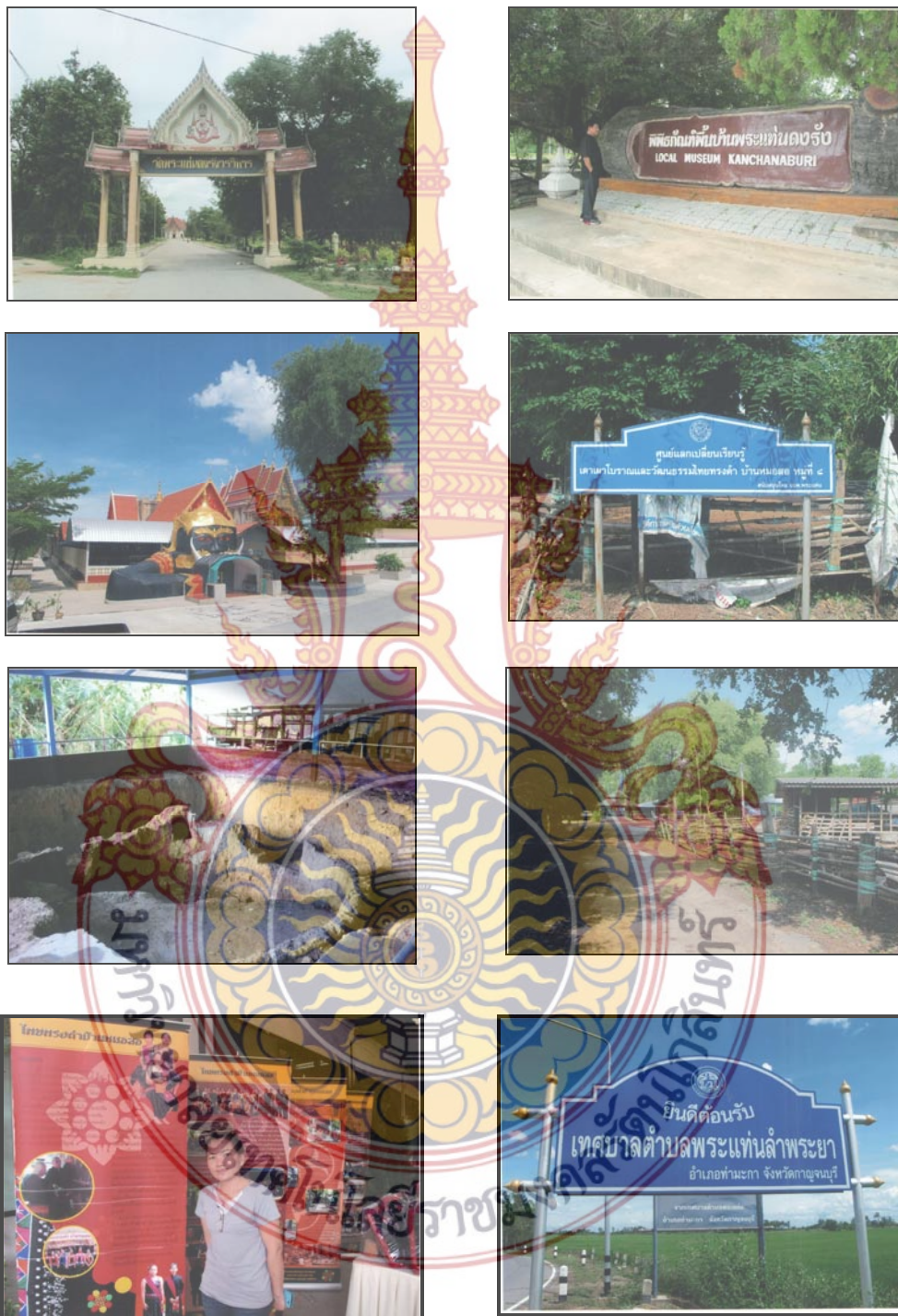
นงลักษณ์ จันทารากุล และนรินทร์ สังข์รักษา (2555) เรื่อง การศึกษาศักยภาพในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนบ้านหัวเขาจีน จังหวัดราชบุรี พบว่า 1) ศักยภาพการท่องเที่ยวโดยภาพรวม ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านกิจกรรม และด้านองค์ประกอบอยู่ในระดับมาก แนวทางในการพัฒนาที่สำคัญ ได้แก่ งบประมาณ การให้ความรู้ การศึกษาดูงาน และการประชาสัมพันธ์ผ่านทางเว็บไซต์ รวมถึงการส่งเสริมการตลาดเชิงรุกอย่างต่อเนื่อง ส่วนปัญหาโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง – น้อย โดยพบว่า องค์การมีมากที่สุทธองลงไปตามลำดับ ได้แก่ ปัญหาด้านกิจกรรม ด้านการจัดการ และด้านพื้นที่มีน้อยที่สุด สำหรับแหล่งเรียนรู้ด้านวัฒนธรรมในลักษณะพิพิธภัณฑ์ที่มีข้าวของเครื่องใช้ แสดงถึงวิถีชีวิตแบบอดีต เห็นจะมีเพียงชุมชนบ้านหัวเขาจีนมาก ที่สุดแต่ยังไม่สมบูรณ์นัก ส่วนของชุมชนบ้านสะแกรายและชุมชนบ้านคอนมะเกลือถึงจะมีศูนย์วัฒนธรรมที่เป็นแบบบ้านไทยทรงดำ แต่ก็ยังขาดการบริหารจัดการพัฒนาเท่าที่ควรและสำหรับชุมชนบ้านหมอสอนนั้น ยังไม่มีศูนย์วัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของชาวไทยทรงดำอย่างแท้จริง

จุดเด่นที่สำคัญนอกจากวิถีชีวิตวัฒนธรรมประเพณี และการผลิตผ้าทอของชุมชนชาวไทยทรงดำแล้ว ในแต่ละชุมชนยังมีทรัพยากรธรรมชาติ และโบราณวัตถุสถานที่เป็นสิ่งดึงดูดใจให้กับผู้มาเยือนได้อีก เช่น ชุมชนบ้านสะแกรายมีการคมนาคมติดต่อสะดวกใกล้ความเจริญมากที่สุด มีแหล่งเรียนรู้และบริการที่พักแบบโฮมสเตย์ครบวงจรที่ศูนย์การเรียนรู้ปียะชนก ชุมชนบ้านหัวเขาจีนมีทิวทัศน์ที่สวยงามเหมาะที่จะพักค้างคืนแบบโฮมสเตย์ภายในชุมชนที่จัดไว้ อย่างน่าสนใจ ชุมชนบ้านคอนมะเกลือมีต้นเขือสายไทยทรงดำอยู่กันหนาแน่น การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้อยู่ในระหว่างดำเนินการจากนายกองค์การบริหารส่วนตำบลคนปัจจุบันที่มีชาติพันธุ์เป็นชาวไทยทรงดำเช่นกัน สำหรับสถานที่พักแบบรีสอร์ตและอาหารอร่อยอยู่บริเวณใกล้วัดสระยายโสม แต่ถ้าหากจะศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับโบราณวัตถุสถานที่สามารถเดินทางไปยังตัวอำเภออยู่ทางระยะทางประมาณ 20 กิโลเมตร และชุมชนบ้านหมอสอนซึ่งเป็นชุมชนที่เล็กที่สุดในการวิจัยครั้งนี้ แต่ด้วยคุณภาพของผู้นำหญิงที่มีความรู้ความสามารถ จึงทำให้การเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมและผลิตภัณฑ์ผ้าทอของชุมชนแห่งนี้ได้รับการยอมรับ ประกอบกับชุมชนแห่งนี้มีการจุดค้นพบเตาเผาโบราณ โดยกรมศิลปากร ได้จัดตั้งให้เป็นแหล่งศึกษาทางโบราณคดี อยู่ใจกลางของชุมชนซึ่งเป็นสถานที่ตั้งของศาลเจ้าพ่อปิ่นแก้ว – เจ้าแม่มะลิซ้อน ซึ่งเป็นศูนย์รวมความศรัทธาของคนในชุมชนอีกด้วย นอกจากนี้ยังสามารถเดินทางไปเรียนรู้ยังพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน ตั้งอยู่บริเวณวัดพระแท่นดงรังวรวิหาร ซึ่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมอยู่ไม่ไกลจากชุมชนมากนัก

แผนภูมิที่ 15 การสังเคราะห์ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนบ้านหมอสร จังหวัดกาญจนบุรี

ภาพที่ 48 แสดงถึงแหล่งเรียนรู้และสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนบ้านหมอสอ อำเภอกำมะสะกา จังหวัดกาญจนบุรี

บทที่ 6

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอภูมิปัญญาของชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย (The Development of Textiles Products : Wisdom of Thai Song Dam in The Western Region of Thailand) โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ 1) เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอที่เกิดจากการมีส่วนร่วมต่อ ยอด ภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษ 2) เพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชน และ3) เพื่อจัดทำชุมชนปฏิบัติการ เรียนรู้ด้านศิลปกรรมท้องถิ่นประเภทผ้าทอ ตลอดจนส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรมของชุมชนชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย 4 จังหวัด ประกอบด้วย

- 1) ชุมชนบ้านสะแกราย อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม
- 2) ชุมชนบ้านห้วยเขาเงิน อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี
- 3) ชุมชนบ้านดอนมะเกลือ อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี และ
- 4) ชุมชนบ้านหมอสอ อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี

โดยใช้เวลาในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ 1 ปี ทำให้ได้ทราบถึงปรากฏการณ์ในมิติต่าง ๆ พอที่จะสรุปผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้ง 3 ประเด็นได้ดังนี้

ตารางที่ 22 แสดงการสรุปผลการวิจัยการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอของชาวไทยทรงดำในภูมิภาค
ตะวันตกของประเทศไทย

วัตถุประสงค์	สรุปผล
<p>1. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอที่เกิดจากการต่อยอดภูมิปัญญาของชุมชนชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย</p>	<p>โดยสรุป ผ้าทอของชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทยทั้ง 4 ชุมชน เป้าหมายของการผลิตนั้นเป็นปัจจัยหนึ่งในเรื่องที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวกับวิถีชีวิตของมนุษย์อย่างแนบแน่นมาเป็นเวลายาวนาน ด้วยการสืบทอดภูมิปัญญาที่มีนัยสำคัญทางวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อมาจากบรรพบุรุษแบบรุ่นสู่รุ่นกล่าวถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผ้าไทยทรงดำก่อนหน้านั้น ในงานของ ฐิติพันธ์ จันทร์หอม (2555) เรื่องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ผ้าทอด้วยศิลปะและภูมิปัญญาของชาวไทยทรงดำในจังหวัดนครปฐมพบว่า ยังคงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ไว้ได้อย่างเหนียวแน่นและแสดงออกอย่างเด่นชัดบนพื้นฐานของความเชื่อและพิธีกรรมต่างๆ มีการรักษาไว้ซึ่งกรรมวิธีและกระบวนการทอผ้าที่มีลักษณะเฉพาะไม่ว่าจะเป็นลวดลาย สี สัน และรูปร่างที่คล้ายคลึงกัน แต่รูปแบบของผลิตภัณฑ์ที่ผลิตออกจำหน่ายอยู่เดิมมีคุณภาพต่ำ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุระเดช โทมะตรี (2553) ที่ศึกษาแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์และช่องทางการจัดจำหน่ายผ้าทอชาวไทยทรงดำ บ้านสะแกรายรัมย์เย็น ตำบลดอนยายหอม อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม ที่พบว่าส่วนใหญ่มีรูปแบบเดิมๆ ไม่ทันต่อความต้องการและความนิยมของลูกค้ามีลักษณะไม่โดดเด่น หรือแตกต่างจากผู้ผลิตรายอื่นๆ ในพื้นที่สมาชิกขาดความรู้ ความชำนาญ ทักษะฝีมือในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายที่ได้รับความนิยมน้อยลงและสมาชิกให้ความสำคัญในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ลดลง</p>

ตารางที่ 22 (ต่อ)

วัตถุประสงค์	สรุปผล
	<p>นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยของ สุพรรณ สมไทย และคณะ (2550) เรื่อง การออกแบบผลิตภัณฑ์ของตกแต่งบ้าน โดยแนวคิดจากวัฒนธรรมชาวไทยทรงดำ มีข้อเสนอแนะไว้อย่างน่าสนใจว่า ลวดลายบนผ้าทอของชาวไทยทรงดำมีเทคนิคเป็นการทอ การปะ และการปัก ไม่เหมือนในกลุ่มอื่น การนำลวดลายมาพัฒนานั้น ควรทำอย่างต่อเนื่อง การเลือกใช้วัสดุและสีบนผลิตภัณฑ์ควรคำนึงถึงการนำไปใช้งาน การดูแลรักษาตามสภาพแวดล้อม จะเป็นการสร้างรายได้อย่างจริงจังต่อไป เช่นเดียวกับงานวิจัยของ จงลักษณ์ ช่างปลื้ม (2554) ที่ทำวิจัยเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลง ศิลปกรรมชุมชนไทย โชนงจังหวัดสุพรรณบุรี สรุปไว้ว่าที่ผ่านมารูปแบบการถ่ายทอด ที่เน้นการปฏิบัติ ขาดแนวคิด ปรัชญา และความเชื่อที่แสดงอยู่ในผลงานศิลปกรรม ซึ่งการถ่ายทอดดังกล่าว ไม่สอดคล้องกับสังคมแห่งการเรียนรู้ในปัจจุบัน ซึ่งแนวโน้มในอนาคตจะต้องมีการดำเนินการอย่างมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ส่งเสริม ฟื้นฟู และเผยแพร่ รวมทั้งการพัฒนาอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานการถ่ายทอดที่เน้นความรู้ ควบคู่การปฏิบัติเพื่อความยั่งยืนทางศิลปะและวัฒนธรรมสืบไป ทั้งนี้เพราะผ้าทอแบบต่างๆ เป็นผลิตภัณฑ์ที่สร้างขึ้นบนเงื่อนไขความต้องการของผู้บริโภคทุกระดับ เป็นผลงานที่ได้รับการส่งเสริมและปรับปรุงรูปแบบร่วมกันระหว่างผู้วิจัย ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ กับ ประชาชนชาวบ้าน ผู้นำชุมชน ศิลปินพื้นบ้านผู้ผลิตผ้าทอของชาวไทยทรงดำทั้ง 4 ชุมชน ในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย ได้แก่ 1) ชุมชนบ้านสะแกราย จังหวัดนครปฐม 2) ชุมชนบ้านหัวเขาจีน จังหวัดราชบุรี 3) ชุมชนบ้านดอนมะเกลือ จังหวัด</p>

ตารางที่ 22 (ต่อ)

วัตถุประสงค์	สรุปผล
	<p>สุพรรณบุรี และ 4) ชุมชนบ้านหมอสอ จังหวัดกาญจนบุรี โดยผู้วิจัยได้ร่วมกับผู้ผลิตผ้าทอของชาวไทยทรงคำออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอรูปแบบใหม่ร่วมสมัยที่ได้จากการต่อยอดภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่สืบทอดกันมาตามวิถีวัฒนธรรมและประเพณี โดยการเลือกสรรอัตลักษณ์ของไทย ทรงคำที่โดดเด่น เช่น ผ้าทอพื้นเมืองสีด้า ผ้าทอลายแดงโม ผ้าทอลายผ้าขาวม้า ลวดลายของผ้าที่นิยมปักบนผืนผ้า เช่น ลายเปียวลายดอกพิกุล ลายดอกมะลิ และกระดุมเงินที่มีรูปทรงกันหอย เป็นต้น นำไปประเมินคุณภาพตามหลักการของศิลปะและการออกแบบผลิตภัณฑ์ของศูนย์สร้างสรรค์การออกแบบ TCDC ด้วยการเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญและผู้มีประสบการณ์ในมิติต่าง ๆ รวมทั้งปราชญ์ชุมชน ผู้นำชุมชนและผู้ผลิตผ้าทอชาวไทยทรงคำ ร่วมกันพิจารณาคัดเลือกจากผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่ร่วมสมัยของชุมชนทั้ง 4 แห่ง จำนวน 40 แบบ ให้เหลือเพียง 20 รูปแบบ แล้วนำไปทดลองตลาดด้วยการจำหน่ายจริงยังสถานที่ต่าง ๆ ได้แก่ งานแสดงสินค้า OTOP ภูมิภาคของภาคกลาง อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี งานนครปฐมเอ็กซ์โป (Expo) จังหวัดนครปฐม งานวัฒนธรรมอำเภออุทุมทอง จังหวัดสุพรรณบุรี งานแสดงสินค้า OTOP จังหวัดกาญจนบุรี ฯลฯ เพื่อประเมินความต้องการของผู้บริโภคในระดับต่าง ๆ เช่น ระดับต่าง ระดับกลาง และระดับบน แล้วนำไปแก้ไขปรับปรุงเพิ่มเติมให้สอดคล้องกับความต้องการของลูกค้าในระดับต่าง ๆ จนเกิดคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์พร้อม ๆ กับการสร้างมูลค่าเชิงเศรษฐกิจให้กับชุมชน ส่งผลให้กลุ่มสมาชิก</p>

ตารางที่ 22 (ต่อ)

วัตถุประสงค์	สรุปผล
	<p>ผู้ผลิตผ้าทอและคนในชุมชนตื่นตัวกับปรากฏการณ์ใหม่ ๆ จากกิจกรรมที่ผู้วิจัยดำเนินการโดยจัดกิจกรรมให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และเปิดโอกาสให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการช่วยกันคิด ช่วยกันทำทั้งในและนอกชุมชนจนเกิดเป็นเครือข่ายกับชุมชนอื่น ๆ นำมาซึ่งการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอสืบไป</p>
<p>2. การเสริมสร้างรายได้ให้กับชุมชนชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย</p>	<p>สรุปสำหรับการสร้างรายได้ให้กับชุมชน ก่อนหน้านี้ มนุ อุดมเวช (2547) ได้กล่าวว่า ลักษณะทางเศรษฐกิจของชาวไทยทรงดำเดิมเป็นชุมชนพึ่งตนเองส่วนใหญ่จะจำหน่ายให้กับชาวไทยทรงดำด้วยกัน อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันภูมิปัญญาการทอผ้าเริ่มจางหายไป เนื่องจากมีเสื้อผ้าราคาถูกจากโรงงานเข้ามาจำหน่ายมากขึ้นความคิดดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของปริมรัตน์ แจกเพ็ง (2546) ที่ได้ศึกษาแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาสินค้าหัตถกรรมเพื่อการส่งออกพบว่า ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมไทยมีการทำมานาน แต่เดิมผลิตเพื่อใช้สอยในครัวเรือน เช่น การทอผ้า ฯลฯ เมื่อประเทศเจริญขึ้นงานประเภทหัตถกรรมได้ขยายตัวออกไป ผลิตเพื่อให้เข้ากับยุคสมัยสนองความต้องการของตลาด แต่ก็ยังประสบปัญหาต่าง ๆ อีก ดังนั้นจึงต้องศึกษางานวิจัยของพรทิพย์ พิมลสินธุ์ (2541) และกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม (2542) ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยสำรวจทัศนคติและความคิดเห็นของผู้บริโภคที่มีต่อผ้าไทย พบปัญหาหลาย ๆ กัน ดังนี้คือ ปัญหาด้านคุณภาพ สีตกง่าย หดตัว ดูแลรักษายาก ไม่สะดวกในการใช้ ปัญหาด้านรูปแบบ มีลวดลายซ้ำ ๆ กัน บางพื้นลวดลายมากเกินไป และปัญหาเรื่องราคาค่อนข้างสูง มีข้อจำกัดกับคนบางกลุ่ม อายุ และขาดข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับผ้าไทยพร้อมทั้งเสนอแนะให้พัฒนาคุณภาพให้สูงขึ้น</p>

ตารางที่ 22 (ต่อ)

วัตถุประสงค์	สรุปผล
	<p>แบบอย่างสากลในราคาที่เป็นธรรม และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ทราบถึงคุณค่าของศิลปผ้าไทย ดังนั้นกระบวนการสร้างเสริมรายได้เชิงเศรษฐกิจจึง เกิดขึ้นหลังจากที่ผู้วิจัยได้นำสมาชิกผู้ผลิตผ้าทอกลุ่มต่าง ๆ ของชุมชนทั้ง 4 แห่งในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทยได้ไปศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่มผู้ผลิตผ้าทอของชุมชนเชื้อสายเดียวกัน และสถานที่ผลิตและจำหน่ายสินค้าประเภทผ้าทอต่างวัฒนธรรม รวมถึงสถานที่ประกอบการแบบมืออาชีพแล้ว</p> <p>กลุ่มผู้ผลิตผ้าทอทั้ง 4 ชุมชนได้นำองค์ความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับไปพัฒนา ปรับปรุง และประยุกต์ผลิตภัณฑ์ในชุมชนของตนจนสามารถสร้างรายได้จากราคาสินค้าเดิมของกลุ่มได้มากขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม ควรที่จะต้องพิจารณาถึงคนในที่นี้ หมายถึง กลุ่มคนที่มารวมตัวกันเป็นสมาชิกกลุ่มผู้ผลิตผ้าทอของชาวไทยทรงดำ ทั้ง 4 ชุมชนในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย ปกติกลุ่มคนชาวไทยทรงดำมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย และมักจะเก็บตัวอยู่ในชุมชนและท้องถิ่นของตนเช่นเดียวกับกลุ่มผู้ผลิตผ้าทอในโครงการวิจัยครั้งนี้ มักจะผลิตในลักษณะแบบค่อยเป็นค่อยไปตามอริยาศัย เอาไว้ใช้กันเองภายในครอบครัวหรือแบ่งปันกันมากกว่าที่จะผลิตเพื่อการค้าเชิงธุรกิจ ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องเพิ่มวิสัยทัศน์ให้กับกลุ่มสมาชิกผู้ผลิตผ้าทอของแต่ละชุมชนให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ยังสถานที่อื่น ๆ ถึงแม้ว่าในปัจจุบันนี้ การจัดการความรู้จะไม่ใช่นวัตกรรมใหม่อีกต่อไป แต่ก็นับว่าเป็นแนวคิดพื้นฐานที่สำคัญประการหนึ่ง ในการพัฒนาท้องถิ่นหรือนำพา</p>

ตารางที่ 22 (ต่อ)

วัตถุประสงค์	สรุปผล
	<p>ชุมชนต่าง ๆ ไปสู่การเป็นชุมชนปฏิบัติการด้านการเรียนรู้ (Community of Practice/COP) ซึ่งลักษณะนี้ถือเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการพัฒนา ที่ผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะนำมาใช้เพื่อปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ของสังคมได้ และเพื่อพัฒนาไปสู่ฐานรากทางปัญญา (Wisdom – based Society) นำไปสู่การหารายได้ในเชิงเศรษฐกิจต่อไป ซึ่งมีชุมชน/หมู่บ้านและประชาชนเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาในรูปของเครือข่ายทางปัญญา บนมิติของการบูรณาการศิลปะกับความหลากหลายของภูมิปัญญาท้องถิ่น การบริหารจัดการทุนทางสังคม วัฒนธรรม การสื่อสารสาธารณะ และความตระหนักในคุณค่าตลอดจนความสำคัญของบุคคลกับชุมชนในท้องถิ่นนั้น ๆ</p> <p>สำหรับความรู้ในกระบวนการจัดการความรู้ของชุมชนปฏิบัติการเรียนรู้ทางการผลิตผ้าทอของชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย ที่รวมกลุ่มประกอบอาชีพในการผลิตผ้าทอนั้น ผู้วิจัยจึงเริ่มด้วยการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ โดยเชิญสมาชิกภายในกลุ่มไปดูงานยังแหล่งอื่น ๆ ประกอบ ด้วยชุมชนบ้านคอนทอง อำเภอคำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ชุมชนบ้านหัวถนน อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม กลุ่มฝักอาชีพบ้านผ้า อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ชุมชนบ้านหนองขาว อำเภอนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี และสถานที่จำหน่ายสินค้า OTOP จากผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองในต่างจังหวัดและในเขตกรุงเทพมหานคร</p> <p>จากการไปศึกษาดูงานดังกล่าวทำให้เกิดการ</p>

ตารางที่ 22 (ต่อ)

วัตถุประสงค์	สรุปผล
<p>3. การจัดทำเอกสารสนับสนุนแหล่งการเรียนรู้ด้านภูมิปัญญา และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนชาวไทยทรงดำ ในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย</p>	<p>แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน (Interactive Learning through Action) เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์ ซึ่งได้แก่ การนำผลแห่งการเรียนรู้ไปสู่การปฏิบัติผลิตภัณฑ์ผ้าทอรูปแบบใหม่ร่วมสมัยโดยอาศัยกระบวนการทางสังคมที่มีเครือข่ายทางปัญญา เป็นชุมชนอิสระซึ่งทำหน้าที่จัดการความรู้เพื่อประโยชน์ในการสร้างรายได้ให้กับครอบครัว และเป็นการเพิ่มเศรษฐกิจให้กับชุมชนแต่ละท้องถิ่น ผลสรุปแหล่งเรียนรู้และการเดินทางเพื่อท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนชาวไทยทรงดำทั้ง 4 แห่งในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทยนั้น ล้วนแล้วแต่มีเสน่ห์ จุดเด่นและข้อดีในมิติต่าง ๆ แตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับบริบทของคนในชุมชนและสภาพภูมิศาสตร์มากกว่า โดยก่อนหน้านี้นี้ สมทรง บุษย์พัฒน์ และคณะ (2556) ได้ทำโครงการวิจัยเรื่อง “ชาติพันธุ์ ภาษา วัฒนธรรม และการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์” (Ethnicity , Language, Culture and Ethnic Tourism Development) ใช้พื้นที่ 7 จังหวัดในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย ได้แก่ จังหวัดกาญจนบุรี เพชรบุรี ราชบุรี นครปฐม สมุทรสาคร สมุทรสงคราม และสุพรรณบุรี เพื่อที่จะค้นหาและพัฒนาศักยภาพของชุมชนต้นแบบให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ และการถ่ายทอดองค์ความรู้การท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์แบบยั่งยืน ผลการวิจัยในปีที่ 1 พบว่า ชุมชนไทยโซ่งในแทบทุกจังหวัดมีศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ โดยชุมชนไทยโซ่งในจังหวัดนครปฐม ได้รับการคัดเลือกให้เป็นชุมชนต้นแบบของการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ เนื่องจากชุมชนตั้งอยู่ในเส้นทางการท่องเที่ยวของ</p>

ตารางที่ 22 (ต่อ)

วัตถุประสงค์	สรุปผล
	<p>จังหวัดนครปฐม และได้สร้างความเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นแก่ชุมชนไทยโซ่ง คือ การวางรากฐานการจัดการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์อย่างยั่งยืน กล่าวคือ แกนนำด้านการจัดการท่องเที่ยวชุมชนได้รับการพัฒนาขีดความสามารถในการจัดการท่องเที่ยว การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในทางที่จับต้องได้ และจับต้องไม่ได้ การทดลองและการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนไทยโซ่ง ผลสืบเนื่องที่สำคัญประการหนึ่งคือ ช่วยให้คนไทยโซ่งเข้ามาเรียนรู้ร่วมกันเกิดความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเองมากขึ้น และปรารถนาที่จะสืบสานต่อไป ผลจากการวิจัยทำให้เกิดความเชื่อมั่นว่าชุมชนไทยโซ่งสามารถจัดการท่องเที่ยวได้ด้วยตนเอง แต่ทั้งนี้มหาวิทยาลัย องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นหรือภาคเอกชน ควรจักเข้ามาเป็นเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกับชุมชนอย่างต่อเนื่องเช่นเดียวกับงานวิจัยของ วสันต์ เทพสุริยานนท์ (2552) ที่ทำการศึกษารื่อง ชุมชนร่วมรัฐ : กระบวนการเสริมสร้างเครือข่ายมรดกศิลปวัฒนธรรม บ้านหมอผอ จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า ชุมชนท้องถิ่นที่จะสามารถเสริมสร้างความเป็นเครือข่ายมรดกศิลปวัฒนธรรมได้ในรูปแบบชุมชนร่วมรัฐ ชุมชนท้องถิ่นนั้นมักจะเป็นกลุ่มคนหรือกลุ่มชาติพันธุ์ที่ยังคงมีวิถีวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมของตนที่เข้มแข็ง มีกลุ่มผู้นำที่มีความเข้าใจในคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรม สมาชิกในชุมชนพร้อมที่จะให้ความร่วมมือและเข้ามามีส่วนร่วมในทุกกิจกรรม มีทรัพยากรทางโบราณคดีที่เห็นเป็นรูปธรรม และได้รับการยอมรับสนับสนุนอย่างทันที่ด้วยความเหมาะสมจาก</p>

ตารางที่ 22 (ต่อ)

วัตถุประสงค์	สรุปผล
	<p>หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ยังมีการวิจัยของ นงลักษณ์ จันทารากุล และนรินทร์ สังข์รักษา (2555) เรื่อง การศึกษาศักยภาพในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน บ้านหัวเขาจีน จังหวัดราชบุรี พบว่า 1) ศักยภาพการท่องเที่ยว โดยภาพรวมทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านกิจกรรม และด้านองค์กรอยู่ในระดับมาก แนวทางการพัฒนาที่สำคัญ ได้แก่ งบประมาณ การให้ความรู้ การศึกษา คูงาน และการประชาสัมพันธ์ผ่านทางเว็บไซต์ รวมถึงการส่งเสริมการตลาดเชิงรุกอย่างต่อเนื่อง ส่วนปัญหาโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง – น้อย โดยพบว่า องค์กรมีมากที่สุครองลงไปตามลำดับ ได้แก่ ปัญหาด้านกิจกรรม ด้านการจัดการ และด้านพื้นที่ที่มีน้อยที่สุด สำหรับแหล่งเรียนรู้ด้านวัฒนธรรมในลักษณะพิพิธภัณฑ์ที่มีข้าวของเครื่องใช้ แสดงถึงวิถีชีวิตแบบอดีต เห็นจะมีเพียงชุมชนบ้านหัวเขาจีนมาก ที่สุดแต่ยังไม่สมบูรณ์นัก ส่วนของชุมชนบ้านสะแกรายและชุมชนบ้านดอนมะเกลือถึงจะมีศูนย์วัฒนธรรมที่เป็นแบบบ้านไทยทรงดำ แต่ก็ยังขาดการบริหารจัดการพัฒนาเท่าที่ควรและสำหรับชุมชนบ้านหมอสอนั้น ยังไม่มีศูนย์วัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของชาวไทยทรงดำอย่างแท้จริง</p> <p>จุดเด่นที่สำคัญนอกจากวิถีชีวิตวัฒนธรรมประเพณี และการผลิตผ้าทอของชุมชนชาวไทยทรงดำแล้ว ในแต่ละชุมชนยังมีทรัพยากรธรรมชาติ และโบราณวัตถุสถานที่ เป็นสิ่งดึงดูดใจให้กับผู้มาเยือนได้อีก เช่น ชุมชนบ้านสะแกรายมีการคมนาคมติดต่อสะดวกใกล้ความเจริญมากที่สุด มีแหล่งเรียนรู้</p>

ตารางที่ 22 (ต่อ)

วัตถุประสงค์	สรุปผล
	<p>และบริการที่พักแบบโฮมสเตย์ครบวงจรที่ศูนย์การเรียนรู้ปิยะชนก ชุมชนบ้านหัวเขาจีนมีทิวทัศน์ที่สวยงามเหมาะที่จะพักค้างคืนแบบโฮมสเตย์ภายในชุมชนที่จัดไว้อย่างน่าสนใจ</p> <p>ชุมชนบ้านดอนมะเกลือมีต้นเชื้อสายไทยทรงดำอยู่กันหนาแน่น การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้อยู่ในระหว่างดำเนินการจากนายกองค์การบริหารส่วนตำบลคนปัจจุบันที่มีชาติพันธุ์เป็นชาวไทยทรงดำเช่นกัน สำหรับสถานที่พักแบบรีสอร์ทและอาหารอร่อยอยู่บริเวณใกล้วัดสระยายโสม แต่ถ้าหากจะศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับโบราณวัตถุสถานสามารถเดินทางไปยังตัวอำเภออยู่ทางระยะทางประมาณ 20 กิโลเมตร และชุมชนบ้านหมอสอซึ่งเป็นชุมชนที่เล็กที่สุดในการวิจัยครั้งนี้ แต่ด้วยคุณภาพของผู้นำหญิงที่มีความรู้ความสามารถมาก จึงทำให้การเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมและผลิตภัณฑ์ผ้าทอของชุมชนแห่งนี้ได้รับการยอมรับ ประกอบกับชุมชนแห่งนี้มีการขุดค้นพบเตาเผาโบราณ โดยกรมศิลปากรได้จัดตั้งให้เป็นแหล่งศึกษาทางโบราณคดี อยู่ใจกลางของชุมชนซึ่งเป็นสถานที่ตั้งของศาลเจ้าพ่อปิ่นแก้ว – เจ้าแม่มะลิซ้อน ซึ่งเป็นศูนย์รวมความศรัทธาของคนในชุมชนอีกด้วย นอกจากนี้ยังสามารถเดินทางไปเรียนรู้ยังพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน ตั้งอยู่บริเวณวัดพระแท่นดงรังวรวิหาร ซึ่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมอยู่ไม่ไกลจากชุมชนมากนัก</p>

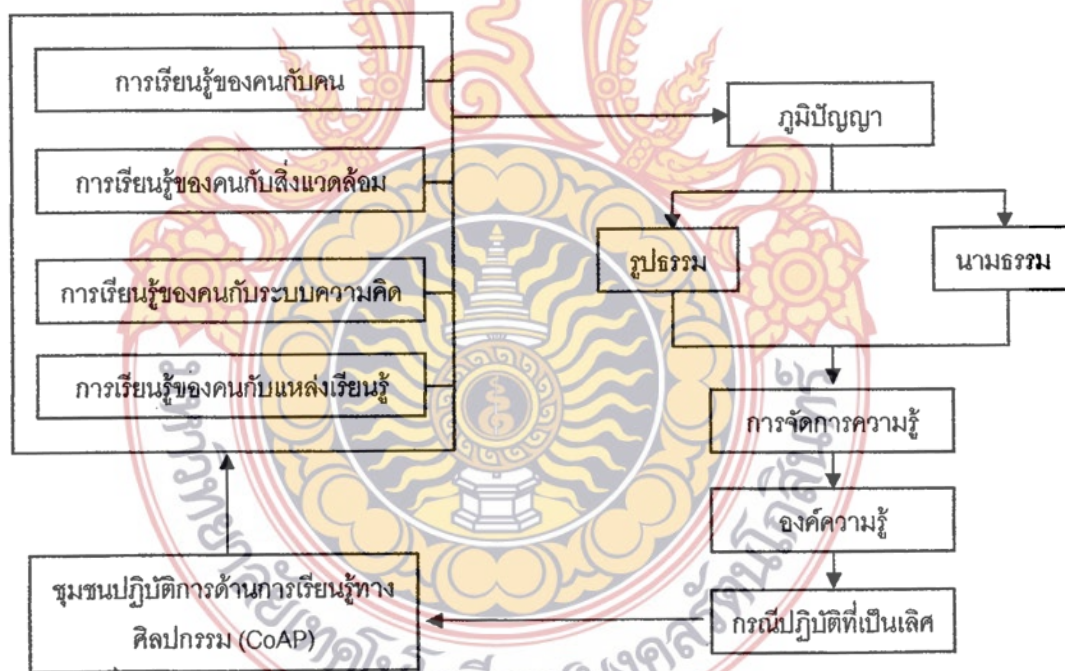
อภิปรายผลการวิจัย

การดำรงอยู่ของมนุษย์ทุกเผ่าพันธุ์ ทุกพื้นที่ในโลกนี้ล้วนแล้วแต่มีการพัฒนาการในทุก ๆ ด้านทั้งสิ้น จากการศึกษาที่ต้องอยู่อย่างโดดเดี่ยวกับการขยายตัวมาเป็นชุมชนและสังคมอย่างในปัจจุบันที่เต็มไปด้วยพลวัตต่าง ๆ อย่างสลับซับซ้อน ซึ่งศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี (2551) ได้กล่าวไว้ว่า หากชุมชนมีความเข้มแข็งก็จะสามารถจัดการกับสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาได้ ดังที่ M.Scott Peck จิตแพทย์ชาวอเมริกัน กล่าวไว้ในหนังสือของเขาเรื่อง A World waiting to Be Born : Civility Rediscovered ว่าโลกในอนาคตจะเป็น โลกของชุมชนที่เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย เป็นชุมชนที่อยู่ร่วมกันอย่างสอดคล้องกับสิ่งแวดล้อม เป็นชุมชนที่สามารถจะดูแลตนเองได้ทั้งหมดเป็นชุมชนที่มีการพัฒนาอย่างบูรณาการและสมดุลในเรื่องต่าง ๆ

ด้วยเหตุนี้ “ความเป็นสุขของชุมชน” จะเกิดขึ้นได้จึงต้องมีการเข้าไปส่งเสริมให้ชุมชนได้เรียนรู้ร่วมกันจากการปฏิบัติ ให้เกิดความเข้มแข็งและสามารถดูแลตัวเองได้ ซึ่งในการส่งเสริมการเรียนรู้นี้อาจเป็นความรู้เก่าที่มีอยู่ในชุมชนหรือเป็นการเสริมสร้างความรู้ใหม่ ๆ ให้กับชุมชนก็ได้ เพราะฉะนั้นจึงต้องเน้นการเรียนรู้ควบคู่ไปกับการปฏิบัติ และต้องพัฒนาอย่างมีบูรณาการเพราะทุกสิ่งทุกอย่างมีความสัมพันธ์กันและมีผลกระทบถึงกันทั้งหมด ซึ่งก็เป็นไปตามกฎของธรรมชาติ

ในการศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นในมิติต่าง ๆ การทำความเข้าใจกับความเชื่อมโยงของบริบททางสังคมที่ถูกเรียงร้อยเข้าด้วยกันจนเกิดชุมชนในลักษณะใหม่ องค์ความรู้ของชุมชนปฏิบัติด้านการเรียนรู้ที่ถูกสะท้อนออกมาในรูปของศิลปกรรมท้องถิ่นประเภทผ้าทอ และวิถีชีวิตของผู้คนในมิติต่าง ๆ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชนในการแก้ไขและเผชิญกับวิกฤตทั้งทางเศรษฐกิจและกระแสสังคมที่เกิดขึ้น จากการศึกษาพบว่าปราชญ์ที่อาศัยอยู่ในชุมชนปฏิบัติการด้านการเรียนรู้ล้วนเป็นผู้มีความสามารถในการสร้างสรรค์ถ่ายทอดองค์ความรู้ที่มีอย่างหลากหลาย และยังสามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มคนรุ่นหลังได้เป็นอย่างดี ตัวอย่างเช่น ความรู้ด้านศิลปกรรมท้องถิ่นประเภทผ้าทอที่มีความสวยงาม แฝงไว้ด้วยความเชื่อวัฒนธรรมประเพณีของตน ถึงแม้ว่าจะเกิดจากความรู้สึคนึกคิดและประสบการณ์ของผู้รู้ที่

ไม่ได้รับการศึกษาตามระบบด้วยทฤษฎี และหลักการทางศิลปะก็ตาม แต่ผลงานในเชิงศิลปกรรมท้องถิ่นประเภทผ้าทอที่ถูกสร้างสรรค์ขึ้นได้สะท้อนถึงความรู้ความสามารถ ความเชื่อและความเข้าใจในวิถีชีวิตอย่างลุ่มลึกผ่านกระบวนการจัดเกลาทางสังคมและการมีส่วนร่วมในจารีตประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ ด้วยมุมมองของ “คนใน” ซึ่งภูมิปัญญาที่พบจึงมีความสัมพันธ์กับความสมดุลระหว่างสรรพสิ่ง เพื่อเป้าหมายที่ยิ่งใหญ่ คือ ความสงบสุขของผู้คนในชุมชน ดังนั้นผลิตภัณฑ์ ผ้าทอของชุมชนปฏิบัติการด้านศิลปกรรมท้องถิ่นของชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย จึงสะท้อนเส้นทางของความเชื่อ ความศรัทธา และสัญญาทางสังคม (Social Contracts) ที่ศิลปินพื้นบ้านมีต่อผู้คนและสรรพสิ่งเท่า ๆ กับการสะท้อนถึงความรู้และความรู้สึกที่มีต่อตนเอง ดังแผนภาพต่อไปนี้

แผนภูมิภาพที่ 16 แสดงการเรียนรู้ของชุมชนปฏิบัติการด้านศิลปกรรมท้องถิ่นประเภทผ้าทอของชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย

ในระหว่างการจัดทำชุมชนปฏิบัติการด้านการเรียนรู้เกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอ
ภูมิปัญญาของชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทยนี้พบว่า กลไกภายในที่บุคคลและ
ชุมชนได้พัฒนาขึ้น เมื่อต้องเผชิญกับนโยบายการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืนขาดเอกภาพในการบริหารจัดการ
ของภาครัฐอย่างต่อเนื่อง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการบูรณาการระบบคิด และกระบวนการที่บุคคลและ
ชุมชนนำมาใช้เพื่อความอยู่รอดเมื่อเผชิญกับการเปลี่ยนแปลง การพัฒนาระบบความสัมพันธ์เชิงอำนาจ
เพื่อสร้างเงื่อนไขความสัมพันธ์ในเชิงแลกเปลี่ยนเพื่อปฏิเสธการเผชิญหน้ากับความขัดแย้งการหลบ
หลีกเลี่ยงความกลัวที่มีต่อบุคคลหรือสถานการณ์ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการอยู่รอดในภาวะวิกฤต
ที่ปรากฏอยู่ตรงหน้า ล้วนมีความสัมพันธ์กับพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของชุมชนที่ถูกกดทับทาง
ความคิดและการขาดโอกาสแสดงกิจกรรมการพัฒนาในพื้นที่สาธารณะบางแห่ง ดังนั้นการตอกย้ำ
ซ้ำแล้วซ้ำอีกของนโยบายพัฒนาสังคม ที่ไม่ตระหนักในการปรับตัวของของชุมชนหรือมีการ
พัฒนาสังคมแบบ “โรแมนติก” และยังคงมองชุมชนในปัจจุบันว่าเป็นสังคมที่ขาดพลวัตอย่างสมดุล
ตลอดจนการละเลยกระบวนการสร้างวิถีคิดและกลไกใหม่ ๆ ของชุมชนเพื่อรองรับกับการ
เปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น จึงควรมีการวางแผนนโยบายให้รัดกุมรอบคอบและบูรณาการหน่วยงานที่
เกี่ยวข้องดำเนินการพัฒนาชุมชนไปสู่การเป็นชุมชนปฏิบัติการด้านการเรียนรู้อย่างแท้จริง ซึ่ง
สอดคล้องกับงานวิจัยของจงลักษณ์ ช่างปลี้ม (2554) ว่าด้านการพัฒนาเป็นการบริหารจัดการศิลปกรรม
ชุมชนไทยซึ่งควรให้สอดคล้องขนานไปกับการพัฒนาสังคมในยุคปัจจุบัน เช่น การปรับปรุงประยุกต์
วัสดุและอุปกรณ์ใหม่ ๆ กระบวนการผลิตกับยุคสมัย การทำงานร่วมกับนักออกแบบเพื่อพัฒนา
ผลิตภัณฑ์ด้วยรูปแบบการออกแบบที่หลากหลายสู่ความเป็นสากล และหัวใจของการพัฒนาคือบทบาท
ของผู้นำในการส่งเสริมสนับสนุน ผลักดันให้เกิดการมีส่วนร่วมบนพื้นฐานแห่งความรู้ความเข้าใจของ
ชุมชนที่มีความรักความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในการร่วมแรงร่วมใจ และการดำเนินงานการ
พัฒนาอย่างต่อเนื่องและที่มองข้ามไม่ได้ คือ ผู้ประสานงานที่จะต้องทำความเข้าใจเชื่อมโยงทุกภาคส่วน
เพื่อให้การพัฒนาดำเนินต่อไปอย่างไม่หยุดนิ่ง โดยมีเป้าหมายของความจริงใจที่เห็นคุณค่า

ทางวัฒนธรรมเป็นผลกำไรของสังคมที่ยั่งยืนเคียงคู่ขนานกับการบริหารจัดการบนหลักเศรษฐกิจ-พอเพียงที่เพียงพอต่อบริบทแห่งปัจจุบัน

นอกจากนี้งานวิจัยของจิรวัดน์ พิระสันต์ (2553) ที่ใช้ศิลปกรรมเป็นกลไกสำคัญในการนำไปสู่ชุมชนปฏิบัติการเรียนรู้ (Community of Arts Practicde) หรือ CoAP ไปพัฒนาเครื่องปั้นดินเผาภูมิภาคของ 3 จังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 4 จังหวัดพบว่า จากปัญหาดังกล่าวมีเพียงไม่กี่ชุมชนที่สร้างรายได้จากการผลิตเครื่องปั้นดินเผาจากดินเหนียวที่มีอยู่ ซึ่งรัฐหรือชุมชนดังกล่าวสามารถสร้างอาชีพใหม่ให้กับชุมชนได้คือ อาชีพการผลิตเครื่องปั้นดินเผาโดยเสนอว่ารัฐกับชุมชนต้องร่วมกันศึกษาถึงความเป็นไปได้ เพื่อทำการส่งเสริมและพัฒนาอย่างเป็นระบบทั้งด้านการผลิต ด้านรูปแบบและกลวิธี ตลอดจนด้านการจำหน่าย

ซึ่งทั้งปวงที่ได้พบปรากฏการณ์ด้วยตนเองและจากงานวิจัยที่นำมาอ้างอิงสอดคล้องกับทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม (Socio-Cultural Chang) ในทฤษฎีวิวัฒนาการ (theory of evolution) ของชาร์ลส์ ดาร์วิน (Charles Darwin) ที่ได้อธิบายการเปลี่ยนแปลง ทางสังคมและวัฒนธรรมว่าการเปลี่ยนแปลงจะเป็นไปอย่างช้า ๆ อย่างค่อยเป็นค่อยไป มีการสะสมเพิ่มพูนทีละเล็กทีละน้อยและการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาและการสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าของชาวไทยทรงดำทั้ง 4 ชุมชนในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทยนั้น ยังพบว่ามูลเหตุจูงใจในการสืบทอดมีหลายประการ ได้แก่ มีภูมิปัญญาอันเป็นองค์ความรู้ผ้าทอไทยทรงดำจากการได้บ่มเพาะทางวัฒนธรรม มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทยทรงดำ มีผู้นำทางวัฒนธรรม การได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานของรัฐ ต้องการมีรายได้ มีอาชีพ ต้องการมีความรู้และต้องการอนุรักษ์ผ้าทอและวัฒนธรรมของตนเองเป็นสำคัญ ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้จึงตอบ โจทย์ตามวัตถุประสงค์การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอภูมิปัญญาของชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทยได้อย่างครอบคลุมทุกประเด็น

ปัญหาที่พบในการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอด้วยภูมิปัญญาของชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย ทั้ง 4 ชุมชน ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ผู้วิจัยพบปรากฏการณ์ที่เป็นปัญหาพร้อมการแก้ปัญหาและมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ปัญหาเชิงนโยบาย เป็นปัญหาจากภาครัฐที่พบด้วยการลงพื้นที่ที่จนสร้างความมั่นใจให้กับคนในชุมชน เล่าให้ฟังว่าสภาวัฒนธรรมจังหวัดร่วมกับสถาบันการศึกษาแห่งหนึ่งได้พยายามเข้าไปพัฒนาการผลิตผ้าทอของชุมชนชาวไทยทรงดำ ซึ่งหากประเมินผลของการพัฒนาดังกล่าวแล้ว จัดว่าภาครัฐประสบความสำเร็จพอสมควร กล่าวคือ ชุมชนไม่สามารถรับเอาวิธีการและรูปแบบไปใช้ให้เกิดประสิทธิภาพในการผลิตอย่างแท้จริง โดยในที่สุดแต่ละชุมชนต่างก็ยังคงเลือกใช้วิธีการผลิตแบบเดิมคือ พัฒนาการผลิตตามรูปแบบและวิธีการที่กำหนดขึ้นมาเองเป็นสำคัญ โดยในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทยพบปัญหา เช่น การนำรูปแบบที่มีลวดลายสำเร็จรูปไปให้กลุ่มผ้าทอชาวไทยทรงดำบ้านสะแกราย อำเภอเมืองนครปฐม หวังเพื่อให้ชุมชนได้ผลิตลวดลายทวารวดี ตามความเชื่อทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีที่พบในจังหวัดนครปฐม ซึ่งมีใช้วิธีการที่อยู่บนพื้นฐานของภูมิปัญญาตนเอง จึงสร้างความหนักใจให้กับช่างทอพื้นบ้านชาวไทยทรงดำเป็นอย่างมาก ท้ายที่สุดถึงแม้ว่าจะสำเร็จแต่ก็ไม่สามารถทำต่อไปเป็นผลิตภัณฑ์ทางการค้าได้ และหันกลับมาผลิตผ้าทอรูปแบบเดิมซึ่งมีความสุขกว่า และการนำระบบการผลิตด้วยวิธีการแบบกึ่งอุตสาหกรรมสู่ชุมชนของภาครัฐนั้น มีความขัดแย้งกับวิถีการผลิตเดิมอย่างสิ้นเชิง ทำให้กลุ่มผู้ผลิตผ้าทอต้องศึกษารูปแบบและวิธีการใหม่ซึ่งไม่คุ้นเคย สร้างความลำบากใจอย่างมากเพราะผู้ผลิตผ้าทอที่มีทักษะและมีฝีมือดี ส่วนใหญ่มีอายุมากอีกทั้งเป็นการเปลี่ยนแปลงวงจรการจำหน่าย ด้วยผลผลิตที่ได้เป็นคนละกลุ่มกันทำให้เสียโอกาสจากกลุ่มผู้บริโภคเดิม ทั้งยังเปลี่ยนแปลงระเบียบสังคมที่เคยบริหารจัดการอย่างเป็นกันเอง ถ้อยทีถ้อยอาศัยด้วยความสบายใจ ดังนั้นการส่งเสริมดังกล่าวจึงล้มเหลวในภาพรวมโดยสิ้นเชิง ตลอดจนถึงการภายในท้องถิ่น เช่น สภาตำบล สภาวัฒนธรรมอำเภอ องค์การบริหารส่วนตำบลและองค์การบริหารส่วนจังหวัดยังขาดการบูรณาการร่วมกัน วางแผนพิจารณาส่งเสริมให้การผลิตการจำหน่าย และการใช้เอกลักษณ์เฉพาะของชุมชนชาวไทยทรงดำด้านการเป็นแหล่งผลิตผ้าทอให้เกิดประโยชน์สูงสุด กล่าวคือ องค์การภายในชุมชนควรดำเนินการจัดตั้งบุคลากรที่มีบทบาทอย่างแท้จริงในการประสานงานเพื่อการจำหน่าย ปัญหา เช่น สหกรณ์การเกษตรก็มีได้มี

บทบาทในการควบคุมคุณภาพการผลิตอย่างแท้จริง ผลก็คือปัจจุบันกลุ่มผลิตผ้าทอเริ่มได้รับความเคลือบแคลงด้านคุณภาพ โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์ผ้าทอประเภทตกแต่งร่วมสมัย เช่น กระเป๋าใส่โทรศัพท์แบบคล้องคอ เมื่อนำไปใช้ได้ระยะหนึ่งสายคล้องจะขาดและหลุดงายนั้นเป็นเพราะการนำวัตถุดิบจากภายนอกมาประกอบ ซึ่งขาดคุณภาพความคงทนอย่างมีมาตรฐาน

2. ปัญหาจากนักวิชาการ การดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอภูมิปัญญาของชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทยครั้งนี้ ทำให้ทราบปัญหาซึ่งเกิดขึ้นก่อนหน้า กล่าวคือ กลุ่มผลิตผ้าทอของชุมชนชาวไทยทรงดำ ได้แก่ กลุ่มผ้าทอบ้านสะแกกราย อำเภอเมืองนครปฐม และกลุ่มผ้าทอบ้านดอนมะเกลือ จังหวัดสุพรรณบุรี ได้รับการเข้ามาศึกษาพัฒนาจากนักวิชาการในมิติต่าง ๆ แต่คนในชุมชนไม่ประสบความสำเร็จด้านการปฏิบัติสืบทอดเท่าใดนัก นั้นเป็นผลจากการเข้าไปตั้งมั่นและยืนหยัดพัฒนาอยู่ในชุมชนอย่างฉาบฉวยและขาดการศึกษาพัฒนาบนรากฐานวัฒนธรรมประเพณีแบบดั้งเดิมของชาวไทยทรงดำ โดยไม่อยู่ในชุมชนทั้งในฐานะการแวะพักทำงานหรือสร้างความคุ้นเคยให้กับคนในชุมชนเพียงพอและยังมีส่วนที่ต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบ ก็คือกระบวนการวิจัยแบบบูรณาการซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้อย่างถูกวิธี และเกิดคุณค่าแก่ชุมชนอยู่บ้าง แต่สำหรับกลุ่มทอผ้าบ้านหัวเขาเงิน จังหวัดราชบุรี กลับตรงกันข้าม คือนักวิชาการเข้าไปพัฒนาในช่วงระยะเวลาที่ต่อเนื่องและยังเป็นการนำรูปแบบการวิจัยที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตแบบเดิมมาบูรณาการได้อย่างลงตัว แต่อย่างไรก็ตามกลุ่มผ้าทอบ้านหัวเขาเงิน จังหวัดราชบุรี ยังมีศักยภาพพร้อมที่จะรับการพัฒนามาจากนักวิชาการด้านต่าง ๆ อีกหลายมิติ แต่ส่วนมากเข้าไปศึกษาเพียงเพื่อเป็นรายงานส่งอาจารย์ หรือหัวหน้าหน่วยงานเพื่อหวังผลประโยชน์ตอบแทนเฉพาะหน้าเท่านั้น

วิธีการแก้ปัญหาในทางปฏิบัติ

1. การสนับสนุนหรือส่งเสริมให้เกิดสัมฤทธิ์ผลได้นั้น รัฐควรพิจารณาทั้งระบบแบบองค์รวม กล่าวคือ ต้องศึกษารากฐานกลวิธีการผลิตเดิมและการจัดการภายในชุมชนให้กระจ่าง และใช้ข้อเท็จจริงส่วนนั้นเป็นพื้นฐานแห่งการพัฒนาและสนับสนุน นอกจากนี้การส่งเสริมมิใช่ว่าจะพัฒนาให้ทุกชุมชนก้าวเดินไปในทิศทางเดียวกัน ดังที่พยายามเอารูปแบบ ลวดลาย และวิธีการแบบใหม่เข้าไปให้ชุมชนของกลุ่มผ้าทอชาวไทยทรงดำดังกล่าว แต่รัฐจะต้องทำการส่งเสริมให้แต่ละชุมชนพัฒนา

เอกลักษณ์ของตนเองให้ได้มาตรฐาน ทั้งด้านกลวิธีการผลิตและรูปแบบผลิตภัณฑ์ เช่น การพัฒนาวิธีการผลิตของชุมชน ส่วนหนึ่งก็ควรจะคงความงามและเอกลักษณ์ของการเป็นผ้าทอพื้นบ้านของชาวไทยทรงดำไว้ด้วย และควรส่งเสริมให้นักออกแบบหรือนักวิจัยสาขาที่เกี่ยวข้องโดยตรงเข้าประจำตามชุมชนเหล่านี้ เพื่อนำพาช่างพื้นบ้านพัฒนารูปแบบและกลวิธีที่คงความเป็นศิลปกรรมของท้องถิ่นให้แก่ชุมชนที่ผลิตผ้าทอมีเอกลักษณ์ตามแบบฉบับของตน และจัดการผลิตให้สอดคล้องหรือมีนัยความสัมพันธ์กับฐานภูมิปัญญาด้านการผลิต และจัดการเดิมของชุมชน นอกจากนี้ควรใช้เวลาทำงานร่วมกับสมาชิกในชุมชนจนเห็นความสำเร็จทั้งด้านการผลิต การจำหน่ายและการสืบทอดอย่างทรงคุณค่า มั่นคง และยั่งยืนของชุมชนชาวไทยทรงดำด้วยกัน

อย่างไรก็ตาม นอกจากหน่วยงานของภาครัฐที่เข้าไปส่งเสริมการผลิตแล้วควรมีหน่วยงานสนับสนุนด้านการจัดจำหน่ายที่จะต้องร่วมทำงานกันอย่างใกล้ชิด โดยขึ้นอยู่กับความต้องการและความเป็นไปได้ของชุมชน จนกว่าชุมชนจะพึ่งตนเองได้ เช่น การวิเคราะห์ตลาด การประสานเพื่อการส่งออกทั้งภายในและต่างประเทศ และความช่วยเหลือด้านการอบรมสัมมนาเชิงการบริหารจัดการและการจำหน่ายในระดับชุมชนด้วย ซึ่งเท่าที่ผ่านมามีภาพของกลุ่มผ้าทอของชาวไทยทรงดำจะประสบความสำเร็จ เป็นเพราะการดำเนินการและเรียนรู้การส่งออกด้วยตนเองโดยมีลูกค้าและพ่อค้าคนกลางเป็นผู้แนะนำ กระนั้นเมื่อพิจารณาถึงความต้องการของตลาดต่อผลิตภัณฑ์ผ้าทอแล้วยังมีพื้นที่การจัดจำหน่ายอีกมาก ในขณะที่กลุ่มผลิตผ้าทอของชาวไทยทรงดำมีศักยภาพด้านการผลิตที่สามารถส่งออกได้ แต่การส่งออกก็ยังไม่เกิดขึ้นเพราะว่ากลุ่มผ้าทอยังขาดความรู้ความเข้าใจของกลไกการตลาด ซึ่งภาครัฐจะต้องเข้ามาพัฒนาในเรื่องดังกล่าว

2. การเข้าไปศึกษาวิจัยเพื่อการพัฒนาชุมชนของภาครัฐและนักวิชาการต้องปรับเปลี่ยนบูรณาการองค์ความรู้ให้เข้าใจถึงแก่นแท้ หรือรากเหง้าของภูมิปัญญาชาวไทยทรงดำที่บรรพบุรุษส่งต่อมาอย่างยาวนาน จึงจะเป็นการพัฒนาที่ต้องอาศัยพื้นฐานวัฒนธรรมเดิม และมีวิธีคิดจากการเห็นคุณค่าในความงามของลวดลายและสีสันของผ้าทอที่มีนัยความสัมพันธ์กับวิถีชีวิต ประการสำคัญจะต้องฝังตัวพัฒนารูปแบบและกลวิธีร่วมกับชุมชนจนชาวบ้านไว้วางใจ มองเห็นผลสำเร็จจากการจำหน่าย และสามารถสืบทอดกระบวนการต่าง ๆ ได้อย่างมีชั้นเชิงด้วยความมั่นใจเสียก่อนจึงก้าวออกมา ไม่เช่นนั้นจะเป็นการรบกวนการดำเนินชีวิตและสร้างความลำบากใจซึ่งอาจเกิดทัศนคติที่ไม่ดี

ต่อการเข้าพื้นที่วิจัยในโอกาสต่อไป ดังนั้นจึงควรพิจารณาทำความเข้าใจบริบทต่าง ๆ ให้รอบคอบเพื่อไม่ให้เกิดช่องว่างระหว่างชุมชนกับหน่วยงานต่าง ๆ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผู้วิจัยเห็นว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรหาหนทางบูรณาการแบบองค์รวม ร่วมกันกับชุมชนทั้ง 4 แห่ง พัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พัฒนาขึ้นเป็นแหล่งการศึกษาในลักษณะของพิพิธภัณฑ์ชุมชนให้มีมาตรฐานเป็นรูปแบบที่มีเอกลักษณ์ของไทยทรงดำ สำหรับกลุ่มผู้ผลิตผ้าทอชุมชนบ้านหัวเขาเงิน อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี ที่มีความเข้มแข็งด้านการผลิตและวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนเป็นทุนเดิมอยู่แล้วสามารถจัดตั้งเป็นแหล่งศึกษาทางมนุษยวิทยา และสังคมวิทยาได้เป็นอย่างดีและยังมีชุมชนชาวไทยทรงดำอีกบางแห่งที่รอการพัฒนาอย่างยั่งยืนเป็นระบบ

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังเห็นว่า ชุมชนชาวไทยทรงดำเป็นชาติพันธุ์หนึ่งที่มีวิถีชีวิต และวัฒนธรรม ประเพณีแสดงออกเป็นเอกลักษณ์อย่างเด่นชัด จึงควรมีสัญลักษณ์ปรากฏในป้ายบอกเส้นทางไปสู่ชุมชนนั้น ๆ ด้วย เช่น รูปทรงของบ้านไทยทรงดำ หรือลวดลายที่ปรากฏบนผืนผ้า นอกจากนี้ควรใส่ภาษาเขียนของชาวไทยทรงดำประกอบลงบนแผ่นป้ายด้วยโดยเฉพาะทางเทคโนโลยี ควรมีการจัดทำเว็บไซต์ (Website) เป็นสื่อประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่ประจักษ์ในเชิงรุกอย่างสร้างสรรค์ ประการสำคัญคือควรทำแบบบูรณาการให้เชื่อมโยงกันทุกจังหวัดในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย หรือชุมชนชาวไทยทรงดำทั่วทั้งประเทศไทยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน (AEC) เพราะประเทศลาวและประเทศเวียดนามก็มีชาติพันธุ์ชาวไทยทรงดำอาศัยอยู่เช่นกัน

ข้อเสนอแนะเชิงองค์ความรู้

สำหรับการวิจัยเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอ ซึ่งเป็นศิลปกรรมท้องถิ่นที่เกิดจากภูมิปัญญาของชาวไทยทรงดำ ในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทยทั้ง 4 ชุมชน

ผู้วิจัยได้นำองค์ความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์ด้านศิลปะการออกแบบมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอ ซึ่งเป็นศิลปกรรมท้องถิ่นของชาวไทยทรงดำนั้น พบว่ารูปแบบของผลิตภัณฑ์ที่แต่ละชุมชนได้ผลิตออกเป็นสินค้าจำหน่ายอยู่เดิมนั้นค่อนข้างมีคุณภาพต่ำ จากการพิจารณาเปรียบเทียบและสังเกตถึงกระบวนการจัดการในมิติต่าง ๆ ทำให้ทราบว่าชุมชนทั้ง 4 แห่งที่ผลิตผ้าทอเป็นสินค้ายังขาดการพัฒนาส่งเสริมอย่างถูกวิธีเท่าใดนัก ดังนั้น การที่จะเข้าไปพัฒนาศิลปกรรมท้องถิ่นประเภทผลิตภัณฑ์ผ้าทอด้วยการใช้องค์ความรู้ด้านหลักการของศิลปะจึงมีขั้นตอนดังนี้

1. ควรพิจารณาโดยภาพรวมของผ้าที่สืบทอดวัฒนธรรมมาจากบรรพบุรุษ ได้แก่ เนื้อหาที่ปรากฏบนผ้าแต่ละประเภท ลวดลายและสีที่มีลักษณะสื่อทางสัญลักษณ์ กลวิธีในการผลิต และรูปทรงต่าง ๆ ของผ้าที่เป็นเครื่องนุ่งห่ม เครื่องใช้สอย เครื่องประดับตกแต่ง และของที่ระลึก

2. ควรพิจารณาจากส่วนประกอบต่าง ๆ ที่นำมาแต่งเติม ได้แก่ กระจุม การปักลวดลาย และวัสดุอื่น ๆ

เมื่อพิจารณาและศึกษาอย่างรอบคอบทุกขั้นตอนแล้วจะเห็นเอกลักษณ์ที่สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษปรากฏอยู่ในวิถีชีวิต และจิตวิญญาณตามวัฒนธรรมประเพณีของชาวไทยทรงดำอย่างเด่นชัด แล้วนำไปเป็นส่วนสำคัญของผลิตภัณฑ์ผ้าทอในแต่ละประเภท ด้วยการออกแบบจัดวางให้สวยงามตามหลักการของศิลปะที่มีทั้งองค์ประกอบศิลป์ และสุนทรียภาพซึ่งสามารถถ่ายทอดและนำไปประยุกต์ใช้กับการพัฒนาผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ได้เช่นกัน

ที่ผ่านมามีอ้างอิงถึงทฤษฎีต่าง ๆ จากนักวิชาการทั้งในและต่างประเทศ แล้วนำไปใช้พัฒนาผลิตภัณฑ์ในมิติต่าง ๆ อาจจะประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้มากหรือน้อยอย่างไร แต่กระบวนการศึกษาด้วยวิธีการใช้หลักการของศิลปะเป็นเครื่องมือในการพัฒนาศิลปกรรมท้องถิ่นประเภทผ้าทอที่อยู่บนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทยนั้น ได้เกิดปรากฏการณ์อย่างเป็นรูปธรรมสามารถสร้างผลิตภัณฑ์ผ้าทอรูปแบบใหม่อย่างมีคุณภาพร่วมสมัยถึง 20 รูปแบบ ทั้งยังเป็นการสร้างรายได้ให้กับครอบครัวและส่งผลเกิดเป็นมูลค่าเพิ่มเศรษฐกิจให้กับชุมชน ตลอดจนเป็นแหล่งเรียนรู้และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอีกด้วย

ข้อเสนอแนะสำหรับการปฏิบัติ

รูปแบบของผลิตภัณฑ์ที่แต่ละชุมชนได้ผลิตออกเป็นสินค้าจำหน่ายอยู่เดิมนั้นค่อนข้างมีคุณภาพต่ำ ยังขาดมาตรฐานและการพัฒนาส่งเสริมอย่างถูกวิธี ดังนั้น การที่จะเข้าไปพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอด้วยการใช้หลักของศิลปะการออกแบบจึงควรมีขั้นตอนดังนี้

1. ควรพิจารณาโดยภาพรวมของผ้าที่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ได้แก่ เนื้อหาที่ปรากฏบนผ้าแต่ละประเภท ลวดลายและสีที่มีลักษณะสื่อทางสัญลักษณ์ กลวิธีในการผลิต และรูปทรงต่าง ๆ ของผ้าประเภทเครื่องแต่งกาย เครื่องใช้สอย เครื่องประดับตกแต่ง และของที่ระลึก
2. ควรพิจารณาจากส่วนประกอบต่าง ๆ ที่ต้องการแต่งเดิมนำมาแต่งเติม ได้แก่ กระจกมการปักลวดลาย และวัสดุอื่น ๆ เพื่อนำมาประยุกต์เป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ได้ร่วมสมัยได้อย่างถูกต้องและทรงคุณค่าแห่งความงามเชิงสุนทรียะต่อไป

ข้อเสนอแนะทั่วไป

สภาพภูมิศาสตร์ของภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทยมีชนชาติพันธุ์ต่างๆอาศัยอยู่จำนวนมาก โดยเฉพาะตามเส้นทางการคมนาคมต่างๆจะปรากฏปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อการผลิตสินค้าทางวัฒนธรรมกระจายอยู่ทั่วไป และมีชุมชนตั้งอยู่บนพื้นที่ดังกล่าวหลายแห่งแต่มีเพียงไม่กี่ชุมชนที่สร้างรายได้ด้วยการผลิตสินค้าจากภูมิปัญญาที่มีอยู่ ดังนั้นการทำวิจัยครั้งต่อไป ผู้วิจัยกับชุมชนจะต้องร่วมกันศึกษาความเป็นไปได้เพื่อจัดทำแผนพัฒนาส่งเสริมอย่างเป็นระบบแบบองค์รวม อาทิเช่น การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอ การพัฒนาเครื่องปั้นดินเผา การพัฒนาศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านประเภทเครื่องจักสาน ภูมิปัญญาของชาวมอญ ชาวกะเหรี่ยง ชาวไทยญวน ชาวลาวครั้ง และชาวลาวเวียง เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2543). งานช่างพื้นถิ่น. กรุงเทพฯ: รุ่งศิลป์การพิมพ์.
- กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม. (2542). ทศนคคิผู้บริโรคที่มีต่อผ้าไทย. คณะกรรมการอนุรักษ์
หัตถกรรมไทย. กรุงเทพฯ : มปท.
- ก้องเกียรติ มหาอินทร์ และคณะ. (2551). การออกแบบและพัฒนารูปแบบเคหะสิ่งทอ
ผ้าจากผ้าไหมสุรินทร์. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร. กรุงเทพฯ.
- งามพิศ สัตย์สงวน. (2552). กรณีศึกษาครอบครัวไทยช่าง. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- จงดลัษณ์ ช่างปลั้ม. (2554). การเปลี่ยนแปลงศิลปกรรมชุมชนไทยช่างจังหวัด
สุพรรณบุรี. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
กรุงเทพฯ.
- จรัสพิมพ์ วังเขียน. (2554). แนวคิดหลังสมัยการย้อนสู่โลกแห่งภูมิปัญญา. สถาบันวัฒนธรรมและ
ศิลปะ, วารสาร ปีที่ 13, ฉบับที่ 1. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. กรุงเทพฯ : สวีภาการพิมพ์.
- จิรวัดน์ พิระสันต์. (2553). การพัฒนาเครื่องปั้นดินเผาภูมิปัญญาของ 3 จังหวัดภาคเหนือตอนล่าง.
กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- _____ . (2552). ชุมชนปฏิบัติการเรียนรู้ด้านศิลปกรรม. วันครูศิลปะและ 40 ปี
ศิลปศึกษา. กรุงเทพฯ: บริษัทพรินต์โพร์ จำกัด.
- จิตรลดา เกิดเรือง. (2548). การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา เรื่องประเพณีและพิธีกรรมไทยทรงดำ
สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จังหวัดสุพรรณบุรี. ปริญญาศึกษาศาสตร์
มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จุลดิษฐ์ อุฮาต. (2543). ศิลปะกับการพัฒนาอาชีพชุมชนท้องถิ่นในเขตจังหวัดเลย.
จังหวัดเลย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- ชาย โพธิลิตา. (2547). ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ. สถาบันวิจัยประชากรและ
สังคม. มหาวิทยาลัยมหิดล. นครปฐม : อมรินทร์พริ้นตังแอนพับลิชชิ่ง.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2551). ไทดำ ไทขาว ไทแดงและไทเหลือง : อัตลักษณ์เปิด
อัตลักษณ์ปิด. โครงการตลาดวิชา มหาวิทยาลัยชาวบ้าน. กรุงเทพฯ:
มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

- เจดเกียรติ กุลบุตร. (2550). **รูปแบบการพัฒนาชุมชนปฏิบัติการเรียนรู้ด้านศิลปกรรมท้องถิ่น.**
ศิลปศาสตร์ดุสิตบัณฑิต. จังหวัดพิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- จวนิศ กุลจรพันธ์. (2539). **แนวทางการอนุรักษ์ผ้าฝ้ายทอมือที่ย้อมด้วยวัสดุ
ธรรมชาติ กรณีศึกษาอำเภอจอมทองและอำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่.** วิทยานิพนธ์
ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- จิตพันธ์ จันทร์หอม. (2555). **การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอด้วยศิลปะและภูมิปัญญาของชาวไทย
ทรงดำจังหวัดนครปฐม.** วิทยานิพนธ์การบริหารการพัฒนา, มหาวิทยาลัยราชภัฏ
สวนสุนันทา.
- ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. (2545). **วิสาหกิจชุมชน กลไกเศรษฐกิจฐานราก.** กรุงเทพฯ: เอดิสันเพรส
โปรดักส์.
- ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์. (2549). **การสำรวจสถานะองค์ความรู้และแนวทางพัฒนาทุนทางวัฒนธรรม
และภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์.** กรุงเทพฯ: พี.เอ.ลีฟวิ่ง.
- ตุลา มหาพสุชานนท์. (2547). **หลักการจัดการ-หลักการบริหาร.** กรุงเทพฯ : พัฒนา.
- ทวีโรจน์ กล้ากล่อมจิตต์. (2551). **ขุนนางโช่ง. พิมพ์ครั้งที่ 3.** จังหวัดเพชรบุรี: บริษัทเพชรภูมิ
การพิมพ์ จำกัด.
- ธิดา ชมภูนิช. (2539). **การศึกษาศิลปหัตถกรรมไทยโช่งในจังหวัดนครปฐม.** สำนัก
ศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏนครปฐม: เพชรเกษมการพิมพ์.
- นุกูล ชมพูนิช. (2552). **ภูมิปัญญาท้องถิ่นนครปฐม.** สำนักศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏ
นครปฐม. นครปฐม : เพชรเกษมการพิมพ์.
- นำพวลย์ กิจรักษ์กุล. (2532). **การศึกษารูปแบบการตั้งถิ่นฐาน ประชากร เศรษฐกิจและวัฒนธรรม
ของลาวโช่ง จังหวัดนครปฐม.** มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- น้ำทิพย์ วิภาจิน. (2550). **การจัดการความรู้กับคลังความรู้.** กรุงเทพฯ: เอสอาร์ พรินติ้ง แมส
โปรดักส์.
- นงลักษณ์ จันทาทากุล และ นรินทร์ สังข์รักษา. (2555). **การศึกษาศักยภาพในการท่องเที่ยวเชิง
วัฒนธรรมของชุมชนบ้านหัวเขาเงินจังหวัดราชบุรี.** วารสารวิทยบริการ. ปีที่ 24 ฉบับที่ 2
เมษายน-มิถุนายน 2556.
- บูรณชัย ศิริมหาสาร. (2550). **การจัดการความรู้สู่ความเป็นเลิศ.** กรุงเทพฯ : ไชโย.
- บัวรัตน์ ศรีนิล. (2544). **การวิจัยและพัฒนาเพื่อยกระดับผ้าทอพื้นบ้านไทยให้ได้เปรียบเชิง
แข่งขัน.** สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

- ประเวศ วะสี. (2542). **ชุมชนเข้มแข็ง ทูตทางสังคมไทย**, พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนเพื่อพัฒนาสังคมและธนาคารออมสิน.
- _____. (2551). **จุดเปลี่ยน ประเทศไทย หัวใจคือชุมชน**. กรุงเทพฯ : กรีนปัญญาญาณ ในเครือกลุ่มบริษัทกรีน มัลติมีเดีย.
- ประพันธ์ ผาสุกยี่ด. (2549). **การจัดการความรู้ฉบับมือใหม่**. กรุงเทพฯ : ไยใหม่.
- ประไพ ทองเจริญ. (2549). **วิธีแห่งภูมิปัญญาผ้าทอไทย**. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปราณี กล้าส้ม. (2543). **เรื่องราวผู้ไท**. กรุงเทพฯ.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร. (2548). **กระบวนการค้นคว้าใหม่กับการเรียนรู้ของชุมชน**. กรุงเทพฯ : โครงการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข.
- ปริมรัตน์ แยกเพ็ง. (2556). **แนวทางการส่งเสริมและการพัฒนาสินค้าหัตถกรรมเพื่อการส่งออก**. สำนักพัฒนาอุตสาหกรรมในครอบครัวและหัตถกรรม. กรุงเทพฯ (อัครา).
- _____. (2550). **รูปแบบการจัดทำชุมชนนำร่องเพื่อการเรียนรู้**. พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- พรทิพย์ พิมพ์สินธุ์. (2551). **การสำรวจความคิดเห็นผู้ผลิตและผู้บริโภคที่มีต่อผ้าไหม**. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. กระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพมหานคร.
- พระธรรมปิฎก. (2549). **การพัฒนาที่ยั่งยืน**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- พระมหาสุทิตย์ อาภากรโร. (2548). **นวัตกรรมการเรียนรู้ : คน ชุมชน และการพัฒนา**. กรุงเทพฯ : พิษณุโลก ออฟเซต.
- พฤกษ์ ศิริบรรณาพิทักษ์. (2547). **โจทย์วิจัยทางการศึกษาเพื่อการพัฒนาประเทศ**. งานวิจัยทางการศึกษาแบบบูรณาการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด นำกิจการพิมพ์.
- พัชรินทร์ สิริสุนทร. (2552). **ชุมชนปฏิบัติการด้านการเรียนรู้ : แนวคิด เทคนิค และกระบวนการ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มนู สิงห์เรือง. (2550). **การศึกษาความเปลี่ยนแปลงประเพณีไทยทรงดำ กรณีศึกษาประเพณีเสนเรือของชาวไทยทรงดำบ้านหนองเต่าดำ**. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. จังหวัดพิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- มนู อุดมเวช. (2547). **ประวัติศาสตร์ไทยทรงดำในประเทศไทย**. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.

- มหาวิทยาลัยศิลปากร. (2554). **สวดลายและสีต้นบนผ้าทอพื้นเมืองโครงการพัฒนาผ้าและผลิตภัณฑ์ผ้าพื้นเมืองทั่วประเทศ เพื่อการส่งเสริมการผลิตและส่งออก**. กรุงเทพฯ : อรุณอัมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- เรณู เหมือนจันทร์เชษ. (2529). **โลกทัศน์ของกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย: ความเชื่อเรื่องผีของไทยโซ่ง**. สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วัชรินทร์ จรุงจิตสุนทร. (2548). **หลักการแนวความคิดการออกแบบของผลิตภัณฑ์**. กรุงเทพฯ : แอ๊ปเปิ้ลวิบูลย์ ลีสุวรรณ. (2548). **พจนานุกรมผ้าและเครื่องถักทอ**. กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ.
- วันดี มาตสถิตย์. (2550). **การออกแบบและพัฒนาสิ่งทอสู่ชุมชน**. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร, กรุงเทพฯ.
- วิจารณ์ พานิช. (2548). **การจัดการความรู้ ฉบับนักปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ : ตถาตาพับลิเคชั่น.
- วิเชียร ศรีลูกหัวา. (2550). **ความรู้ด้านพัฒนาชีวิตตามหลักปรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง”** หลักสูตรพัฒนาชีวิตด้วยเศรษฐกิจพอเพียง, สำนักพัฒนาความมั่นคงและเชิงสุขภาพ สำนักรงานคณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา.
- วิถี พานิชพันธ์. (2547). **ผ้าและสิ่งถักทอไทย**. กรุงเทพฯ : โอ เอส พรินต์ติ้ง เฮาส์.
- วิบูลย์ ลีสุวรรณ. (2550). **สารานุกรมผ้าและเครื่องถักทอ**. กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. (2552). **ผู้ถ่ายทอดงานศิลปะ. ผลึกความคิดศิลปะ**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วีระ อินพันทัง และคณะ. (2546). **โครงการโลกของชาวไทยไตดำ: ความสัมพันธ์ซึ่งกันระหว่างสภาพแวดล้อม ที่อยู่อาศัยของชาวไทยไตดำในไทยกับเวียดนาม**. สำนักรงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- วสันต์ เทพสุริยานนท์. (2551). **ชุมชนร่วมรัฐ : กระบวนการเสริมสร้างเครือข่ายมรดกศิลปวัฒนธรรมบ้านหมอสอ จังหวัดกาญจนบุรี**. สำนักรศิลปากรที่ 2 สุพรรณบุรี, กรมศิลปากร กรุงเทพฯ : สานตร์ฟิล์ม.
- ศักดิ์ชัย เกียรตินาคินทร์. (2542). **ความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าทางศิลปกรรมกับการสร้างทัศนคติต่อตนเองและความผูกพันกับชุมชน**. คุรุศาสตร์ดุสิตบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____ . (2551). **มิติของภูมิปัญญาสื่อการพัฒนาการศึกษาศิลปกรรม 40 ปี กระแสศิลปศึกษา**. กรุงเทพฯ : มุลนิธิอริ สุทธิพันธ์.

- ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร. (2548). **ภูมิปัญญากับการสร้างพลังชุมชน**. กรุงเทพฯ: โอ.เอส. ปรินติ้งเฮ้าส์. วารสารสถาบันวิจัยศิลปวัฒนธรรม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. กรุงเทพฯ: สันติศรีการพิมพ์.
- ศูนย์สร้างสรรค์การออกแบบ ที่ซีดีซี. วันที่ค้นข้อมูล 30 กันยายน 2557. TCDC
<http://www.tcdc.or.th>
- สาคร คันทโชติ. (2528). **การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์**. กรุงเทพฯ : โอ เอส ปรินติ้ง เฮ้าส์.
- สมทรง บุรุษพัฒน์. (2540). **สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์: ไทยโซ่ง**. สำนักงานวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชียอาคเนย์. สถาบันวิจัยและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สมทรง บุรุษพัฒน์ และคณะ. (2554). **การใช้ภาษาและทัศนคติภาษาและการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย**. สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล. นครปฐม : สร้างสื่อ.
- _____ . (2556). **การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ไทยโซ่ง**. สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล. นครปฐม : สร้างสื่อ.
- สรรเสริญ วงศ์อ่อม. (2546). **การพัฒนาประเทศ**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2551). **ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สิริลักษณ์ ยิ้มประสาทพร. (2548). **กระบวนการทัศน์ใหม่กับการเรียนรู้ของชุมชน**. โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข, สำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพ, สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- เสรี พงศ์พิศ. (2548). **เครือข่าย**. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์.
- เสนห์ จามริก. (2541). **ศักยภาพของภูมิปัญญา**. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2547). **วิจัยเชิงคุณภาพ**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุพรรณ สมไทย และคณะ. (2550). **การออกแบบผลิตภัณฑ์ของตกแต่งบ้านโดยแนวคิดจากวัฒนธรรมชาวไทยทรงดำ**. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต. กรุงเทพฯ.
- สุริชัย หวันแก้ว. (2547). **การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม**. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: ค่านสุทธาการพิมพ์ จำกัด.
- สุวรรณ เจริญเสาวภาคย์และคณะ. (2548). **การจัดการความรู้**. กรุงเทพฯ : ก.พลพิมพ์.
- สุวัฒน์ คงแป้น. (2545). **วิถีไท วิถีทางสู่ชุมชนพึ่งตนเอง**. กรุงเทพฯ: รวมทัศน์.

- สุวิทย์ เมษินทรีย์. (2549). **จุดเปลี่ยนประเทศไทยเศรษฐกิจพอเพียงในกระแสโลกาภิวัตน์**.
กรุงเทพฯ: สยาม เอ็ม แอนด์ บี พับลิชชิง.
- สุรเดช โตมาตร. (2553). **แนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์และช่องทางการจัดจำหน่ายผ้าทอชาวไทดำ บ้านสะแกรายรัมย์ อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม**. บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการประกอบการ. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย. (2548). **นี่คือ...ผ้าทอพื้นบ้าน**. โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการการกำหนดมาตรฐานผ้าทอพื้นบ้านเพื่อสิ่งแวดล้อม, คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. จังหวัดเชียงใหม่: ห้างหุ้นส่วนจำกัดวนิดาการพิมพ์.
- สำนักงานวิจัยและพัฒนาการศึกษา. (2550). **นันททัศนะ: การจัดการความรู้เพื่อสร้างสังคมฐานความรู้ในภาคการศึกษา**. กรุงเทพฯ: เจริญผล.
- อดิศร จันทรสข. (2548). **การเรียนรู้ผ่านศิลปวัฒนธรรมชุมชน**. สถาบันอาศรมศิลป์. กระบวนทัศน์ใหม่กับการเรียนรู้ของชุมชน. กรุงเทพฯ: พิสิษฐ์ไทยออฟเซต.
- อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา. (2548). **พลังแห่งการเรียนรู้: ยุทธศาสตร์ทางปัญญาเพื่อสุขภาพของสังคม**. กระบวนทัศน์ใหม่กับการเรียนรู้ของชุมชน. กรุงเทพฯ: พิสิษฐ์ไทยออฟเซต.
- อรศรี งามวิทยาพงศ์. (2549). **กระบวนกรเรียนรู้ในสังคมไทยและการเปลี่ยนแปลง: จากยุคชุมชนถึงยุคพัฒนาความทันสมัย**. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยการจัดการทางสังคม.
- เอกวิทย์ ณ ถลาง. (2550). **ภาพรวมภูมิปัญญาไทย**, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อัมรินทร์.
- ภาษาอังกฤษ**
- Avery, Julie Ann. (1992). **An exploration of Several Early Michigan Country Fairs as Community is organizations of the 1850S, 1860S, and 1870S [CD-ROM]**
Abstract from: Pro Quest File : Dissertation Abstract Item: 9223170.
- Baker, Jean Angela. (1991). **Perceptions of Object Making as Art in Extended Community in Western New foundation**. [CD-ROM]. Abstract from: Pro Quest File : Dissertation Abstract Item: 9211093.
- Brown, J. Marin. (1965). **From Ancient Thai to Modern Dialects**. Bangkok : Social Science Association Press of Thailand.
- Cohen, J.M., and Uphoff, N.T. (1977). **Rural Development Participation: Concept and measures for project design implementation and evaluation**. Rural Development Committee Center for International Studies, Cornell University.

- Fritiof Capra. (1996). **The Schrödinger Lectures. In the Web of Life.** USA. Berkley University.
- Fritiof Capra. (1996). **The Schrodinger Lectures. In the Web of Life.** USA. Berkley University.
- Garwin, David. (1993). **Building a Learning Organization**, Harvard Business Review, USA.
- Hartmann John. (2002). Linguistic and Historical continuities of the Tai Dam and Lao Phuan : Case studies in Boundary Crossings. Northern Illiniios University.
- Heiner Bielefelds (2000). **The Health Impact Assessment of Development Projects.** London: HMSO.
- Holsaple, C.W. and K.D. Joshi. (2002). **Understanding Knowledge Management Solutions: The Evolution of Frameworks in Theory and Practice.** In Knowledge Management Systems: Theory and Practice, StuartBarnes (Editor), Thompson Learning, The Alden Press, UK. Pp. 222 – 241.
- Jay and Dorothy Fippinger. (1970). “**Black Tai Phonemes, with Reference to White Tai**”, Anthropological Linguistics 12.3.
- Kolb David. (1991). **The Organizational Behavior Reader** Cambridge: University Press.(Original).
- Leptak, Jeffrey Lynn. (1991). **A Critical Ethnographic Study of a Community’s Aesthetic Values (Community Aesthetics)** [CD-ROM]. Abstract from : Pro Quest File: Dissertation Abstract Item: 9201698.
- Lise Rishoj peterson. (1974). “**Religious Activities During Dry Season among the Lao Song Dam, Thailand**” **Folk** Vol.16-17.
- Mark W. McElroy. (2003). **The New Knowledge Management: Complexity, Learning and Sustainable Innovation.** United States of America : Cover Art and All Figures Courtesy of Svend Filby of Svend Design.
- Mattiebelle Giffinger, H. Leedom Lefferts, Jr. (1992). **Textiles and the Tai Experience in Southeast Asia.** Washing ton D.C: The Textiles Museum.
- Mayuree Wadkeaw. (1988). **The Study of Social Structure of Lao Song.** Thesis (M.A.) Kasetsart University.

- Midgley, J., Hall, A., Hardiman, M., and Narine, D. (1986). **Community Participation, Social Development and the State**. New York : Oxford University Press.
- Nguyen Dang Liem, ed. (1979). **South East Asian Linguistics Studies**. Vol.3. Australian National University.
- Orapin Maneewong. (1979). **A Comparative Phonological Study of Lao Song in Petchaburi and Nakorn Pathom Provinces**. Unpublished M.A. Thesis, Mahidol University.
- Osman, S.A. (1985). **An explosion of creativity in a remote Egyptian village**. Art Education. 38(3): 35-37.
- Pelto Eitic View (Pelto, Pertti and Gretel . (1970). **Ethnic Groups and Boundaries**. Boston: Little, Brown.
- Philip Hirsch. (1993). **The Village in Perspective Community and Locality**. Thailand: Social Research Institute Chiang Mai January.
- Ponciano Bennagen. (1985). **Non-use of Physicians: Methodological Approaches, Policy Implications, And the Unity of Models**. Social Sciences & Medicine.
- Purananads Jane. (2007). **The Secrets Of Southeast Asian Textile**. Bangkok : Bangkok Printing Co., Ltd.
- Singapore Productivity and Standards Board. (2001): **Primer on Knowledge Management Integrated Press**, Pte Ltd. Singapore. p.p 18.
- Strauss and Corbin, (1991) Strauss, Anselm L. and Juliet Cobin.(1990). **Basics of Qualitative Research: Grounded Theory and Procedures and Technique**. Newbury Park: Sage Publication. Sumit Pitiphat.(1978). **Lao: Song: Research Report**. Bangkok: Faculty of Sociology and Anthropology Thammasat University.
- Wertheim W.F. (1974). **Lay Care in Illness**. Social Science & Medicine 22 (2): 275-284.
- Xerox Corporation. (1999). **Gateway to Xrox Knowledge Sharing**. pp. 4 – 5.

เอกสารอิเล็กทรอนิกส์

1. เครือข่ายกลุ่มชาติพันธุ์ไทยโซ่ง สืบค้นวันที่ 14 มกราคม 2557 จาก <http://taidamld.com/index.php/th/language-th/networks-th>.

2. คำบลคอนยายหอม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม สืบค้นวันที่ 3 มกราคม 2557 จาก
<http://thaitambon.com/tambol/tambol.asp?ID=73108>
3. คำบลห้วยยางโทน อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี สืบค้นวันที่ 20 มกราคม 2557 จาก
<http://thaitambol.com/tambol/tambol.asp?ID>
4. คำบลคอนมะเกลือ อำเภออุททอง จังหวัดสุพรรณบุรี สืบค้นวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2557 จาก
<http://thaitambol.com/tambol/tambol.asp?ID>
5. คำบลพระแท่นลำพระยา อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี สืบค้นวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2557 จาก <http://thaitambol.com/tambol/tambol.asp?ID>
6. ศูนย์สร้างสรรค์การออกแบบผลิตภัณฑ์ TCDC สืบค้นวันที่ 18 มกราคม 2557 จาก
<http://advertising.clickingme.com/index.php/2009>

ภาคผนวก

แบบสังเกตการวิจัย

เรื่อง การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอด้วยภูมิปัญญาของชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย

(The Development of Textiles Products : Wisdom of Thai Song Dam in The Western of Thailand)

เครื่องมือวิจัยชุดที่ 1 ใช้ในการสังเกตข้อมูลทั่วไปของชาวไทยทรงดำ

- ชุมชนบ้านหัวเขาเงิน อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี
- ชุมชนบ้านสะแกทราย อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม
- ชุมชนบ้านคอนมะเกลือ อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี
- ชุมชนบ้านหมอสอ อำเภอนครชัยศรี จังหวัดกาญจนบุรี

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....เวลา.....น. สถานที่.....

ผู้ร่วมเหตุการณ์ 1..... 2.....

3..... 4.....

ลำดับที่	ข้อมูลที่ศึกษา	การสังเกต		หมายเหตุ
		มี	ไม่มี	
1	พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการผลิตผ้าทอ (วิถีชีวิตที่เป็นจริง)			
2	พฤติกรรมที่เกิดขึ้นบ่อยเพื่อยืนยันข้อมูล			
3	การเรียงลำดับเหตุการณ์เพื่อหาความสัมพันธ์ของพฤติกรรม			
4	พฤติกรรมที่ส่งผลต่อการทำงาน			
5	พฤติกรรมในชีวิตประจำวัน ด้านชีวิตส่วนตัว ครอบครัวและญาติพี่น้อง			
6	พฤติกรรมด้านการประกอบอาชีพที่ส่งผลถึงความสัมพันธ์กับชุมชน			
7	พฤติกรรมด้านสังคม การให้ความร่วมมือ			
8	ประโยชน์ของกิจกรรมในชุมชน			
9	พฤติกรรมการทำงาน (ลักษณะของเนื้อหา องค์ความรู้ ทักษะขั้นตอนการทำงาน และระยะเวลา)			
10	การสนทนาในชุมชน (เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกันในชุมชน)			
11	ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ครอบครัว และชุมชน			
12	ด้านรายได้ของครอบครัวและเศรษฐกิจในชุมชน			

บันทึกเพิ่มเติม.....

.....

.....

เครื่องมือวิจัยชุดที่ 2 การสังเกตแบบมีส่วนร่วมของชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย

- ชุมชนบ้านหัวเขาจีน อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี
 ชุมชนบ้านสะแกกราย อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม
 ชุมชนบ้านคอนมะเกลือ อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี
 ชุมชนบ้านหอมสอ อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี

ชื่อ-นามสกุล.....บ้านเลขที่.....หมู่.....

ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....เวลา.....สถานที่.....

- สถานภาพผู้ให้ข้อมูล ผู้นำชุมชน ประธานกลุ่มผ้าทอ
 ประชาชนชาวบ้าน สมาชิกกลุ่มผ้าทอ
 ช่างทอผ้า อื่น ๆ .....

ข้อมูลที่ศึกษา	การสังเกต		หมายเหตุ
	มี	ไม่มี	
1. ความรู้เรื่องการผลิตผ้าทอ			
1.1 ความรู้พื้นฐานในการผลิต			
1.2 ความรู้ความเข้าใจในการผลิต			
1.3 การประเมินคุณค่า			
1.4 สภาพแวดล้อมด้านภูมิปัญญาและวัฒนธรรม			
2. กระบวนการผลิตผ้าทอ			
2.1 การจัดเตรียมวัตถุดิบ			
2.2 การวางแผนในการผลิต			
2.3 วิธีการผลิต			
2.4 วิธีการตกแต่งผลิตภัณฑ์			
2.5 รูปแบบการทำงาน			
2.6 การแสวงหาความรู้ในการทำงาน			
2.7 สภาพแวดล้อมและบรรยากาศในการทำงาน			

แบบสัมภาษณ์ในการสนทนากลุ่ม

ชื่อ – สกุล(ชาย/ หญิง).....อายุ.....ปี
 หมายเลขรหัส.....ครั้งที่.....วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....เวลา.....
 สถานที่.....ปฏิริยาของผู้ให้สัมภาษณ์.....สภาพแวดล้อม.....
 บุคคลที่ร่วมอยู่ในเหตุการณ์ 1..... 2.....
 3..... 4.....

สถานะในชุมชน

ข้อมูลการสนทนา	รายละเอียด
1. ประกอบอาชีพผลิตกันท์ผ้าทอเริ่มเมื่อใด	
2. เหตุที่ผลิตกันท์ผ้าทอเป็นอาชีพแบบนี้เพื่ออะไร	
3. การผลิตผ้าทอเพื่อให้เกิดรายได้เพิ่มขึ้นควรทำอย่างไร	
4. ผลิตกันท์ผ้าทอที่ดีมีลักษณะอย่างไร	
5. มีการเรียนรู้และฝึกหัดอย่างไร	
6. ความรู้สึกที่มีต่ออาชีพการผลิตผ้าทอ	
7. ทักษะที่มีต่อเพื่อนบ้าน และชุมชนทางด้านการผลิตผ้าทอ แหล่งอื่น ๆ เป็นอย่างไร	
8. การทำงานต้องอาศัยใครบ้าง มีกลุ่มในการทำหน้าที่หรือไม่อย่างไร	
9. การจัดจำหน่ายทำกันท์อย่างไร	
10. ความเข้าใจในค่าตอบแทนเป็นอย่างไร	
11. ความเป็นอยู่สัมพันธ์กับรายได้เป็นอย่างไร	
12. การประกอบอาชีพเกี่ยวกับผ้าทอ มีความสำคัญต่อตนเองและชุมชน อย่างไร	
13. ปัญหาชุมชนขณะนี้จะมีอะไรบ้างและแก้ไขอย่างไร	
14. มีหน่วยงานของรัฐและเอกชนเข้ามาช่วยเหลืออย่างไรบ้าง	
15. ความต้องการความช่วยเหลือในเรื่องใดเพิ่มอีกบ้าง	
16. ทักษะที่มีต่อองค์กรต่าง ๆ ที่เข้ามาช่วยเหลือเป็นอย่างไร	
17. ความประทับใจต่อบุคคลหรือหน่วยงานที่เข้ามาในชุมชน เพราะอะไร	
18. ความคาดหวังที่มีต่อชุมชนในอนาคตเป็นอย่างไร	

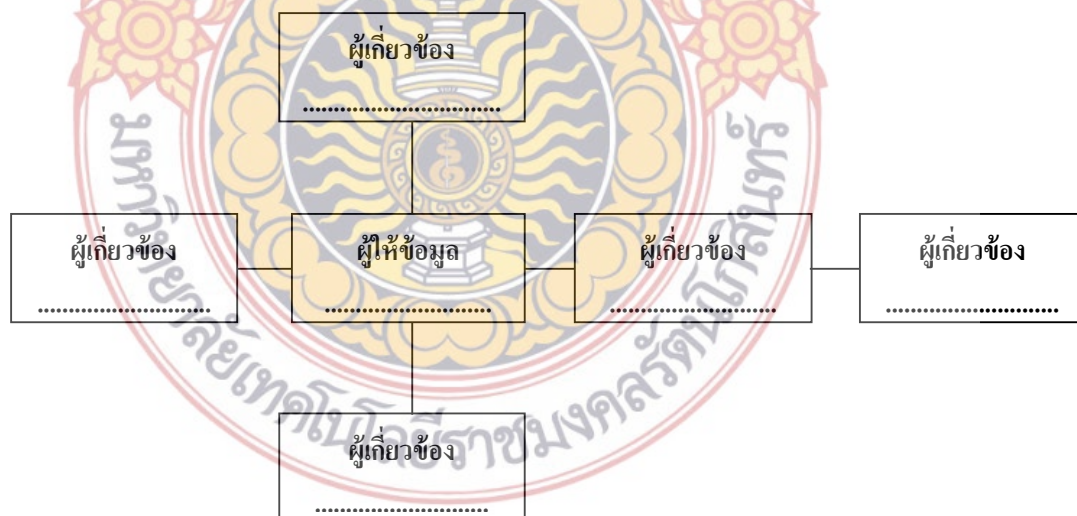
ข้อมูลที่ศึกษา	รายละเอียด
2. สภาพชุมชน	
2.1 ลักษณะภูมิประเทศ	
2.2 ทรัพยากรธรรมชาติ	
2.3 การคมนาคม	
2.4 สถานที่สำคัญ	
2.5 สาธารณูปโภค	
3. สภาพทางสังคมและการศึกษา	
3.1 การปกครอง	
3.2 องค์กรในชุมชน	
3.3 บทบาทผู้นำ	
3.4 กิจกรรมในชุมชน	
3.5 การศึกษา	
3.6 ศาสนา/พิธีกรรม	
3.7 ค่านิยม	
3.8 อาชญากรรมและอบายมุข	
4. สภาพทางเศรษฐกิจและการประกอบอาชีพ	
4.1 ลักษณะที่อยู่อาศัย	
4.2 สภาพการใช้แรงงาน	
4.3 พฤติกรรมการทำงาน	
4.4 อาชีพหลัก	
4.5 อาชีพอื่น ๆ ในชุมชน	
4.6 เทคโนโลยีใช้ในชุมชน	
5. สภาพทางวัฒนธรรม	
5.1 ประวัติการค้นพบด้านวัฒนธรรม	
5.2 แหล่งวัฒนธรรมสำคัญ	
5.3 ความสัมพันธ์ชุมชนกับวัฒนธรรม ประเพณี	
5.4 ความรู้ของชุมชนที่มีต่อวัฒนธรรม ประเพณี	
5.5 ทักษะของชุมชนที่มีต่อวัฒนธรรม ประเพณี	

ข้อมูลที่ศึกษา	รายละเอียด
6. การติดต่อกับองค์กรหรือบุคคลภายนอก	
6.1 หน่วยงานภาครัฐ	
6.2 หน่วยงานภาคเอกชน	
6.3 นักธุรกิจเจ้าของกิจการ	
6.4 ผู้ประกอบการรายย่อย	
6.5 ผู้ประกอบอาชีพเดียวกัน	
6.6 ผู้สนใจเป็นบางครั้ง	

7. การจัดลำดับฐานะรายได้ของคนในชุมชน (Matrix Ranking)

กลุ่มอาชีพ	จำนวนร้อยละ	รายละเอียด / เหตุผล

8. เครือข่ายทางสังคม (Social Network Analysis)

แบบสอบถาม

โครงการวิจัยเรื่อง การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอด้วยภูมิปัญญาของชาวไทยทรงดำ : ในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย (The Development of Textiles Products : Wisdom of Thai Song Dam in the Western Region of Thailand)

คำชี้แจง

แบบสอบถามนี้สร้างขึ้นเพื่อทำการวิจัย เรื่องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอด้วยภูมิปัญญาของชาวไทยทรงดำ ในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย ได้แก่ ชุมชนบ้านหัวเขาจีน อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี, ชุมชนบ้านสะแกทราย อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม, ชุมชนบ้านดอนมะเกลือ อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี และชุมชนบ้านหมอสอ อำเภอนาทม จังหวัดกาญจนบุรี มีความประสงค์เพื่อต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนชาวไทยทรงดำ ในการส่งเสริมและร่วมกันพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอจากเอกลักษณ์เดิมให้มีมูลค่าเพิ่มขึ้น ทั้งยังเป็นการเสริมสร้างรายได้ให้กับครอบครัวและเศรษฐกิจในชุมชนต่อไป

แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้บริโภคผลิตภัณฑ์ผ้าทอของชาวไทยทรงดำ

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามความต้องการบริโภค ผลิตภัณฑ์ผ้าทอของชาวไทยทรงดำ

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามความคิดเห็นและข้อเสนอแนะผลิตภัณฑ์ผ้าทอของชาวไทยทรงดำ

ทั้งนี้ ผู้วิจัยจึงขอความร่วมมือจากท่าน กรุณาตอบให้ตรงตามความเป็นจริง โดยจะนำเสนอผลการศึกษาในภาพรวม ซึ่งไม่มีผลใด ๆ ต่อตัวท่านและขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

.....
(ผศ. ดร. ฐิติพันธ์ จันทร์หอม)

เจ้าของโครงการวิจัย

โทร. 081- 927-2988

โทรสาร. 02 – 889-2320

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้บริโภคผลิตภัณฑ์ผ้าทอของชาวไทยทรงดำ

- ชุมชนบ้านหัวเขาจีน อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี
- ชุมชนบ้านสะแกกราย อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม
- ชุมชนบ้านคอนมะเกลือ อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี
- ชุมชนบ้านห้วยยาง อำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี

คำชี้แจง โปรดใส่เครื่องหมาย / ลงใน ตามความเป็นจริงของท่าน

1. เพศ

- ชาย
- หญิง

2. อายุ

- ต่ำกว่า 20 ปี
- 20 – 30 ปี
- 30 – 40 ปี
- มากกว่า 40 ปี

3. การศึกษา

- ต่ำกว่าปริญญาตรี
- ปริญญาตรี
- ปริญญาโท
- ปริญญาเอก
- อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

4. อาชีพ

- เกษตรกร
- ธุรกิจส่วนตัว
- รับราชการ / รัฐวิสาหกิจ
- นักเรียน / นักศึกษา
- อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

5. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน

- ต่ำกว่า 5,000 บาท
- 5,000 – 10,000 บาท
- 10,001 – 20,000 บาท
- 20,001 – 30,000 บาท
- มากกว่า 30,000 บาทขึ้นไป

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามสภาพความต้องการบริโภค ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะผลิตภัณฑ์ผ้าทอ
ของชาวไทยทรงดำ

- ชุมชนบ้านหัวเขาจีน อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี
- ชุมชนบ้านสะแกกราย อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม
- ชุมชนบ้านคอนมะเกลือ อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี
- ชุมชนบ้านห้วยยาง อำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี

คำชี้แจง โปรดใส่เครื่องหมาย / ลงใน ตามความเป็นจริงของท่าน

1. ประเภทผลิตภัณฑ์จากผ้าทอที่ท่านต้องการบริโภค (เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ)
  - ผลิตภัณฑ์ประเภทเครื่องแต่งกาย
  - ผลิตภัณฑ์ประเภทประดับตกแต่ง
  - ผลิตภัณฑ์ประเภทเครื่องใช้สอยทั่วไป
  - ผลิตภัณฑ์ประเภทของที่ระลึก
2. รูปแบบผลิตภัณฑ์จากผ้าทอที่ท่านชอบ
  - หูหระ มีสไตล์
  - น่ารัก เรียบร้อย
  - ทันสมัย
  - แปลกใหม่ไม่เหมือนใคร
3. สีสันทของผลิตภัณฑ์จากผ้าทอที่ท่านชอบ
  - สีเรียบ ขรึม เหมือนเดิม เช่น สีดำ
  - สีหวาน สดใส สว่าง เช่น สีชมพู สีฟ้า
  - สีเปรี้ยวทันสมัย เช่น สีแดง สีม่วง
  - สีโดดเด่นไม่เหมือนใคร เช่น สีทอง
4. อารมณ์ผลิตภัณฑ์จากผ้าทอที่ท่านชอบ
  - เนียบ เรียบ
  - เป็นทางการหรือเครื่องแบบ
  - สบาย ๆ ลำลอง
5. โอกาสที่ท่านต้องการใช้ผลิตภัณฑ์ผ้าทอ
  - ใช้ในชีวิตประจำวันและโอกาสทั่วไป
  - ใช้ในงานทั่วไป
  - ใช้ในงานเฉพาะที่พิเศษมาก ๆ
6. ลักษณะแฟชั่นของผลิตภัณฑ์จากผ้าทอที่ท่านชอบ
  - แบบคลาสสิก ใช้ได้ตลอด
  - แบบเดิมที่ทำสืบต่อกันมา
  - แบบแปลกใหม่นำแฟชั่น
  - แบบหลุดโลกไม่ซ้ำใคร
7. ระดับราคาของผลิตภัณฑ์จากผ้าทอที่ท่านต้องการบริโภค
  - ไม่เกินชิ้นละ 500 บาท
  - ไม่เกินชิ้นละ 1,500 บาท
  - ไม่เกินชิ้นละ 5,000 บาท
  - ไม่เกินชิ้นละ 10,000 บาท
  - เท่าใดก็ได้

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามความคิดเห็นและข้อเสนอแนะผลิตภัณฑ์ผ้าทอของชาวไทยทรงดำ

ข้อที่	ลักษณะของผลิตภัณฑ์ผ้าทอ	ความคิดเห็น				
		ดีมาก	ดี	ปานกลาง	พอใช้	ปรับปรุง
1	รูปแบบของผลิตภัณฑ์ผ้าทอ					
2	การตกแต่งของผลิตภัณฑ์ผ้าทอ					
3	สีสันทนของผลิตภัณฑ์ผ้าทอ					
4	วัสดุคืบที่ใช้ตกแต่งผลิตภัณฑ์ผ้าทอ					
5	ราคาของผลิตภัณฑ์ผ้าทอ					
6	คุณภาพของผลิตภัณฑ์ผ้าทอ					

ข้อเสนอแนะในการพัฒนาปรับปรุงผลิตภัณฑ์ผ้าทอของชาวไทยทรงดำ

1. ผลิตภัณฑ์ผ้าทอประเภทเครื่องนุ่งห่ม

.....
 .....

2. ผลิตภัณฑ์ผ้าทอประเภทประดับตกแต่ง

.....
 .....

3. ผลิตภัณฑ์ผ้าทอประเภทศิลปกรรม ประดับตกแต่ง (ให้อารมณ์สุนทรีย์)

.....
 .....

4. ผลิตภัณฑ์ผ้าทอประเภทของที่ระลึก

.....
 .....

5. อื่น ๆ.....

.....

ภาคผนวก ข

(หนังสือขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือ
และพิจารณาคัดเลือกผลิตภัณฑ์ผ้าทอของชาวไทยทรงดำ)

ที่ ศธ ๐๕๘๒.๑๒/ว ๗๙๖

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
วิทยาลัยเพาะช่าง
๘๖ ถนนตรีเพชร แขวงวังบูรพาภิรมย์
เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐

๒๙ พฤษภาคม ๒๕๕๗

เรื่อง ขอเชิญผู้ทรงคุณวุฒิเป็นกรรมการพิจารณาผลิตภัณฑ์ผ้าทอชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตก

เรียน คุณวิศรุต อินแหยม

สิ่งที่ส่งมาด้วย เกณฑ์การพิจารณาผลิตภัณฑ์ผ้าทอชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตก จำนวน ๑ ชุด

อาจารย์ ดร.ฐิติพันธ์ จันทร์หอม อาจารย์ประจำสาขาวิชาจิตกรรม วิทยาลัยเพาะช่าง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ได้รับทุนวิจัยจากงบประมาณแผ่นดิน ปี พ.ศ. ๒๕๕๗ อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอ ภูมิปัญญาของชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย” (The Development of Textiles Products : Wisdom of Thai Song Dam in The Western of Thailand) ในการนี้ วิทยาลัยเพาะช่าง พิจารณาเห็นว่าท่านมีความเหมาะสมอย่างยิ่ง จึงขอเชิญท่านเป็นกรรมการพิจารณาผลิตภัณฑ์ผ้าทอชาวไทยทรงดำ ในวันที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๕๗ เวลา ๑๐.๐๐ – ๑๒.๐๐ น. ณ พิพิธภัณฑ์หุ่นขี้ผึ้ง ถนนปั้นเกล้า-นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ทั้งนี้ผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์จากท่าน เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาด้านวิชาการ ในภายหน้า และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นายมงคล ไชยวงศ์)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยเพาะช่าง

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

ฝ่ายวิชาการฯ

โทร. ๐๒ ๖๒๓๘๗๙๐-๕

โทรสาร. ๐๒๒๒๕-๗๖๓๑

ที่ ศธ ๐๕๘๒.๑๒/ว ๗๙๖

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
วิทยาลัยเพาะช่าง
๘๖ ถนนตรีเพชร แขวงวังบูรพาภิรมย์
เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐

๒๙ พฤษภาคม ๒๕๕๗

เรื่อง ขอเชิญผู้ทรงคุณวุฒิเป็นกรรมการพิจารณาผลิตภัณฑ์ผ้าทอชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตก

เรียน ผศ.นุกุล ชมภูนิช

สิ่งที่ส่งมาด้วย เกณฑ์การพิจารณาผลิตภัณฑ์ผ้าทอชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตก จำนวน ๑ ชุด

อาจารย์ ดร.ฐิติพันธ์ จันทร์หอม อาจารย์ประจำสาขาวิชาจิตกรรม วิทยาลัยเพาะช่าง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ได้รับทุนวิจัยจากงบประมาณแผ่นดิน ปี พ.ศ. ๒๕๕๗ อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอ ภูมิปัญญาของชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย” (The Development of Textiles Products : Wisdom of Thai Song Dam in The Western of Thailand) ในการนี้ วิทยาลัยเพาะช่าง พิจารณาเห็นว่าท่านมีความเหมาะสมอย่างยิ่ง จึงขอเชิญท่านเป็นกรรมการพิจารณาผลิตภัณฑ์ผ้าทอชาวไทยทรงดำ ในวันที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๕๗ เวลา ๑๐.๐๐ – ๑๒.๐๐ น. ณ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ-นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ทั้งนี้ผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์จากท่าน เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาด้านวิชาการ ในภายหน้า และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นายมงคล ไชยวงศ์)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยเพาะช่าง

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

ฝ่ายวิชาการฯ

โทร. ๐๒ ๖๒๓๘๗๙๐-๕

โทรสาร. ๐๒๒๒๕-๗๖๓๑

ที่ ศธ ๐๕๘๒.๑๒/ว ๗๙๖

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
วิทยาลัยเพาะช่าง
๘๖ ถนนตรีเพชร แขวงวังบูรพาภิรมย์
เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐

๒๙ พฤษภาคม ๒๕๕๗

เรื่อง ขอเชิญผู้ทรงคุณวุฒิเป็นกรรมการพิจารณาผลิตภัณฑ์ผ้าทอชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตก

เรียน ดร.ทรงจิต พูนลาภ

สิ่งที่ส่งมาด้วย เกณฑ์การพิจารณาผลิตภัณฑ์ผ้าทอชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตก จำนวน ๑ ชุด

อาจารย์ ดร.ฐิติพันธ์ จันทร์หอม อาจารย์ประจำสาขาวิชาจิตกรรม วิทยาลัยเพาะช่าง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ได้รับทุนวิจัยจากงบประมาณแผ่นดิน ปี พ.ศ. ๒๕๕๗ อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอ ภูมิปัญญาของชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย” (The Development of Textiles Products : Wisdom of Thai Song Dam in The Western of Thailand) ในการนี้ วิทยาลัยเพาะช่าง พิจารณาเห็นว่าท่านมีความเหมาะสมอย่างยิ่ง จึงขอเชิญท่านเป็นกรรมการพิจารณาผลิตภัณฑ์ผ้าทอชาวไทยทรงดำ ในวันที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๕๗ เวลา ๑๐.๐๐ – ๑๒.๐๐ น. ณ พิพิธภัณฑ์หุ่นขี้ผึ้ง ถนนปั้นเกล้า-นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ทั้งนี้ผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์จากท่าน เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาด้านวิชาการ ในภายหน้า และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นายมงคล ไชยวงศ์)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยเพาะช่าง

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

ฝ่ายวิชาการฯ

โทร. ๐๒ ๖๒๓๘๗๙๐-๕

โทรสาร. ๐๒๒๒๕-๗๖๓๑

ที่ ศธ ๐๕๘๒.๑๒/ว ๗๙๖

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
วิทยาลัยเพาะช่าง
๘๖ ถนนตรีเพชร แขวงวังบูรพาภิรมย์
เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐

๒๙ พฤษภาคม ๒๕๕๗

เรื่อง ขอเชิญผู้ทรงคุณวุฒิเป็นกรรมการพิจารณาผลิตภัณฑ์ผ้าทอชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตก
เรียน ดร.เกรียงศักดิ์ สังข์ชัย

สิ่งที่ส่งมาด้วย เกณฑ์การพิจารณาผลิตภัณฑ์ผ้าทอชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตก จำนวน ๑ ชุด

อาจารย์ ดร.ฐิติพันธ์ จันทร์หอม อาจารย์ประจำสาขาวิชาจิตรกรรม วิทยาลัยเพาะช่าง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ได้รับทุนวิจัยจากงบประมาณแผ่นดิน ปี พ.ศ. ๒๕๕๗ อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอ ภูมิปัญญาของชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย” (The Development of Textiles Products : Wisdom of Thai Song Dam in The Western of Thailand) ในการนี้ วิทยาลัยเพาะช่าง พิจารณาเห็นว่าท่านมีความเหมาะสมอย่างยิ่ง จึงขอเชิญท่านเป็นกรรมการพิจารณาผลิตภัณฑ์ผ้าทอชาวไทยทรงดำ ในวันที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๕๗ เวลา ๑๐.๐๐ – ๑๒.๐๐ น. ณ พิพิธภัณฑ์หุ่นขี้ผึ้ง ถนนปั้นเกล้า-นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ทั้งนี้ผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์จากท่าน เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาด้านวิชาการ ในภายหน้า และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นายมงคล ไชยวงศ์)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยเพาะช่าง

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

ฝ่ายวิชาการฯ

โทร. ๐๒ ๖๒๓๘๗๙๐-๕

โทรสาร. ๐๒๒๒๕-๗๖๓๑

ที่ ศธ ๐๕๘๒.๑๒/ว ๗๙๖

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
วิทยาลัยเพาะช่าง
๘๖ ถนนตรีเพชร แขวงวังบูรพาภิรมย์
เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐

๒๙ พฤษภาคม ๒๕๕๗

เรื่อง ขอเชิญผู้ทรงคุณวุฒิเป็นกรรมการพิจารณาผลิตภัณฑ์ผ้าทอชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตก

เรียน คุณวิชณู เอ็มประณีต

สิ่งที่ส่งมาด้วย เกณฑ์การพิจารณาผลิตภัณฑ์ผ้าทอชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตก จำนวน ๑ ชุด

อาจารย์ ดร.ฐิติพันธ์ จันทร์หอม อาจารย์ประจำสาขาวิชาจิตกรรม วิทยาลัยเพาะช่าง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ได้รับทุนวิจัยจากงบประมาณแผ่นดิน ปี พ.ศ. ๒๕๕๗ อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอ ภูมิปัญญาของชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย” (The Development of Textiles Products : Wisdom of Thai Song Dam in The Western of Thailand) ในการนี้ วิทยาลัยเพาะช่าง พิจารณาเห็นว่าท่านมีความเหมาะสมอย่างยิ่ง จึงขอเชิญท่านเป็นกรรมการพิจารณาผลิตภัณฑ์ผ้าทอชาวไทยทรงดำ ในวันที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๕๗ เวลา ๑๐.๐๐ – ๑๒.๐๐ น. ณ พิพิธภัณฑ์หุ่นขี้ผึ้ง ถนนปั้นเกล้า-นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ทั้งนี้ผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์จากท่าน เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาด้านวิชาการ ในภายหน้า และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นายมงคล ไชยวงศ์)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยเพาะช่าง

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

ฝ่ายวิชาการฯ

โทร. ๐๒ ๖๒๓๘๗๙๐-๕

โทรสาร. ๐๒๒๒๕-๗๖๓๑

ที่ ศธ ๐๕๘๒.๑๒/ว ๗๙๖

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
วิทยาลัยเพาะช่าง
๘๖ ถนนตรีเพชร แขวงวังบูรพาภิรมย์
เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐

๒๙ พฤษภาคม ๒๕๕๗

เรื่อง ขอเชิญผู้ทรงคุณวุฒิเป็นกรรมการพิจารณาผลิตภัณฑ์ผ้าทอชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตก

เรียน อาจารย์พัทธนันท์ มาลีพันธุ์

สิ่งที่ส่งมาด้วย เกณฑ์การพิจารณาผลิตภัณฑ์ผ้าทอชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตก จำนวน ๑ ชุด

อาจารย์ ดร.ฐิติพันธ์ จันทร์หอม อาจารย์ประจำสาขาวิชาจิตรกรรม วิทยาลัยเพาะช่าง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ได้รับทุนวิจัยจากงบประมาณแผ่นดิน ปี พ.ศ. ๒๕๕๗ อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอ ภูมิปัญญาของชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย” (The Development of Textiles Products : Wisdom of Thai Song Dam in The Western of Thailand) ในการนี้ วิทยาลัยเพาะช่าง พิจารณาเห็นว่าท่านมีความเหมาะสมอย่างยิ่ง จึงขอเชิญท่านเป็นกรรมการพิจารณาผลิตภัณฑ์ผ้าทอชาวไทยทรงดำ ในวันที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๕๗ เวลา ๑๐.๐๐ – ๑๒.๐๐ น. ณ พิพิธภัณฑ์หุ่นขี้ผึ้ง ถนนปั้นเกล้า-นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ทั้งนี้ผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์จากท่าน เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาด้านวิชาการ ในภายหน้า และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นายมงคล ไชยวงศ์)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยเพาะช่าง

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

ฝ่ายวิชาการฯ

โทร. ๐๒ ๖๒๓๘๗๙๐-๕

โทรสาร. ๐๒๒๒๕-๗๖๓๑

ที่ ศธ ๐๕๘๒.๑๒/๑๘๗

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์
วิทยาลัยเพาะช่าง
๘๖ ถนนตรีเพชร แขวงวังบูรพาภิรมย์
เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐

๓๑ มกราคม ๒๕๕๗

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือ

เรียน รองศาสตราจารย์ ดร.จิรวัดน์ พิระสันต์

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

อาจารย์ ดร.ฐิติพันธ์ จันทร์หอม อาจารย์ประจำสาขาวิชาจิตรกรรม วิทยาลัยเพาะช่าง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ ได้รับทุนวิจัยจากงบประมาณแผ่นดิน ปี พ.ศ. ๒๕๕๗ อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอ ภูมิปัญญาของชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย” (The Development of Textiles Products : Wisdom of Thai Song Dam in The Western of Thailand) ในการนี้ วิทยาลัยเพาะช่าง พิจารณาเห็นว่าท่านมีความเหมาะสมอย่างยิ่ง จึงขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือของงานวิจัยดังกล่าว ทั้งนี้ผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์จากท่าน เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาด้านวิชาการ ในภายหน้า และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นายมงคล ไชยวงศ์)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยเพาะช่าง

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

ฝ่ายวิชาการฯ

โทร. ๐๒ ๖๒๓๘๗๙๐-๕

โทรสาร. ๐๒๒๒๕-๗๖๓๑

ที่ ศธ ๐๕๘๒.๑๒/๑๘๙

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์
วิทยาลัยเพาะช่าง
๘๖ ถนนตรีเพชร แขวงวังบูรพาภิรมย์
เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐

๓๑ มกราคม ๒๕๕๗

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือ

เรียน รองศาสตราจารย์ ดร.ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

อาจารย์ ดร.ฐิติพันธ์ จันทร์หอม อาจารย์ประจำสาขาวิชาจิตรกรรม วิทยาลัยเพาะช่าง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ ได้รับทุนวิจัยจากงบประมาณแผ่นดิน ปี พ.ศ. ๒๕๕๗ อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอ ภูมิปัญญาของชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย” (The Development of Textiles Products : Wisdom of Thai Song Dam in The Western of Thailand) ในการนี้ วิทยาลัยเพาะช่าง พิจารณาเห็นว่าท่านมีความเหมาะสมอย่างยิ่ง จึงขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือของงานวิจัยดังกล่าว ทั้งนี้ผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์จากท่าน เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาด้านวิชาการ ในภายหน้า และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นายมงคล ไชยวงศ์)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยเพาะช่าง

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

ฝ่ายวิชาการฯ

โทร. ๐๒ ๖๒๓๘๗๙๐-๕

โทรสาร. ๐๒๒๒๕-๗๖๓๑

ที่ ศธ ๐๕๘๒.๑๒/๑๙๐

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์
วิทยาลัยเพาะช่าง
๘๖ ถนนตรีเพชร แขวงวังบูรพาภิรมย์
เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐

๓๑ มกราคม ๒๕๕๗

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือ

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สาธิต ทิมวัฒน์บัณฑิต

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

อาจารย์ ดร.ฐิติพันธ์ จันทร์หอม อาจารย์ประจำสาขาวิชาจิตรกรรม วิทยาลัยเพาะช่าง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ ได้รับทุนวิจัยจากงบประมาณแผ่นดิน ปี พ.ศ. ๒๕๕๗ อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอ ภูมิปัญญาของชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย” (The Development of Textiles Products : Wisdom of Thai Song Dam in The Western of Thailand) ในการนี้ วิทยาลัยเพาะช่าง พิจารณาเห็นว่าท่านมีความเหมาะสมอย่างยิ่ง จึงขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือของงานวิจัยดังกล่าว ทั้งนี้ผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์จากท่าน เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาด้านวิชาการ ในภายหน้า และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นายมงคล ไชยวงศ์)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยเพาะช่าง

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

ฝ่ายวิชาการฯ

โทร. ๐๒ ๖๒๓๘๗๙๐-๕

โทรสาร. ๐๒๒๒๕-๗๖๓๑

ที่ ศธ ๐๕๘๒.๑๒/๑๙๑

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
วิทยาลัยเพาะช่าง
๘๖ ถนนตรีเพชร แขวงวังบูรพาภิรมย์
เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐

๓๑ มกราคม ๒๕๕๗

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือ

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กฤษเดช พิมพ์ทองงาม

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

อาจารย์ ดร.ฐิติพันธ์ จันทร์หอม อาจารย์ประจำสาขาวิชาจิตรกรรม วิทยาลัยเพาะช่าง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ได้รับทุนวิจัยจากงบประมาณแผ่นดิน ปี พ.ศ. ๒๕๕๗ อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอ ภูมิปัญญาของชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย” (The Development of Textiles Products : Wisdom of Thai Song Dam in The Western of Thailand) ในการนี้ วิทยาลัยเพาะช่าง พิจารณาเห็นว่าท่านมีความเหมาะสมอย่างยิ่ง จึงขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือของงานวิจัยดังกล่าว ทั้งนี้ผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์จากท่าน เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาด้านวิชาการ ในภายหน้า และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นายมงคล ไชยวงศ์)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยเพาะช่าง

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

ฝ่ายวิชาการฯ

โทร. ๐๒ ๖๒๓๘๗๙๐-๕

โทรสาร. ๐๒๒๒๕-๗๖๓๑

ที่ ศธ ๐๕๘๒.๑๒/๑๙๒

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์
วิทยาลัยเพาะช่าง
๘๖ ถนนตรีเพชร แขวงวังบูรพาภิรมย์
เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐

๓๑ มกราคม ๒๕๕๗

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือ

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ผดุง พรหมมูล

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

อาจารย์ ดร.ฐิติพันธ์ จันทร์หอม อาจารย์ประจำสาขาวิชาจิตรกรรม วิทยาลัยเพาะช่าง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ ได้รับทุนวิจัยจากงบประมาณแผ่นดิน ปี พ.ศ. ๒๕๕๗ อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอ ภูมิปัญญาของชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย” (The Development of Textiles Products : Wisdom of Thai Song Dam in The Western of Thailand) ในการนี้ วิทยาลัยเพาะช่าง พิจารณาเห็นว่าท่านมีความเหมาะสมอย่างยิ่ง จึงขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือของงานวิจัยดังกล่าว ทั้งนี้ผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์จากท่าน เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาด้านวิชาการ ในภายหน้า และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นายมงคล ไชยวงศ์)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยเพาะช่าง

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

ฝ่ายวิชาการฯ

โทร. ๐๒ ๖๒๓๘๗๙๐-๕

โทรสาร. ๐๒๒๒๕-๗๖๓๑

ที่ ศธ ๐๕๘๒.๑๒/๑๙๓

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์
วิทยาลัยเพาะช่าง
๘๖ ถนนตรีเพชร แขวงวังบูรพาภิรมย์
เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐

๓๑ มกราคม ๒๕๕๗

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือ

เรียน ดร.ทรงจิต พูนลาภ

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

อาจารย์ ดร.ฐิติพันธ์ จันทร์หอม อาจารย์ประจำสาขาวิชาจิตรกรรม วิทยาลัยเพาะช่าง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ ได้รับทุนวิจัยจากงบประมาณแผ่นดิน ปี พ.ศ. ๒๕๕๗ อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอ ภูมิปัญญาของชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย” (The Development of Textiles Products : Wisdom of Thai Song Dam in The Western of Thailand) ในการนี้ วิทยาลัยเพาะช่าง พิจารณาเห็นว่าท่านมีความเหมาะสมอย่างยิ่ง จึงขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือของงานวิจัยดังกล่าว ทั้งนี้ผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์จากท่าน เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาด้านวิชาการ ในภายหน้า และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นายมงคล ไชยวงศ์)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยเพาะช่าง

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

ฝ่ายวิชาการฯ

โทร. ๐๒ ๖๒๓๘๗๙๐-๕

โทรสาร. ๐๒๒๒๕-๗๖๓๑

ที่ ศธ ๐๕๘๒.๑๒/๑๙๔

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
วิทยาลัยเพาะช่าง
๘๖ ถนนตรีเพชร แขวงวังบูรพาภิรมย์
เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐

๓๑ มกราคม ๒๕๕๗

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือ

เรียน ดร.สมศักดิ์ เกตุแก่นจันทร์

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

อาจารย์ ดร.ฐิติพันธ์ จันทร์หอม อาจารย์ประจำสาขาวิชาจิตรกรรม วิทยาลัยเพาะช่าง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ได้รับทุนวิจัยจากงบประมาณแผ่นดิน ปี พ.ศ. ๒๕๕๗ อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอ ภูมิปัญญาของชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย” (The Development of Textiles Products : Wisdom of Thai Song Dam in The Western of Thailand) ในการนี้ วิทยาลัยเพาะช่าง พิจารณาเห็นว่าท่านมีความเหมาะสมอย่างยิ่ง จึงขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือของงานวิจัยดังกล่าว ทั้งนี้ผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์จากท่าน เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาด้านวิชาการ ในภายหน้า และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นายมงคล ไชยวงศ์)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยเพาะช่าง

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

ฝ่ายวิชาการฯ

โทร. ๐๒ ๖๒๓๘๗๙๐-๕

โทรสาร. ๐๒๒๒๕-๗๖๓๑

ภาคผนวก ก

(หนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลและ
บันทึกขอเยี่ยมชมด้านการจัดการความรู้)

ที่ ศธ ๐๕๘๒.๑๒/ว ๒๔๕

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์
วิทยาลัยเพาะช่าง
๘๖ ถนนตรีเพชร แขวงวังบูรพาภิรมย์
เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐

๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน วัฒนธรรมจังหวัดนครปฐม

อาจารย์ ดร.ฐิติพันธ์ จันทร์หอม อาจารย์ประจำสาขาวิชาจิตรกรรม วิทยาลัยเพาะช่าง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ ได้รับทุนวิจัยจากงบประมาณแผ่นดิน ปี พ.ศ. ๒๕๕๗ อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอ ภูมิปัญญาของชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย” (The Development of Textiles Products : Wisdom of Thai Song Dam in The Western of Thailand) ในการนี้ วิทยาลัยเพาะช่าง จึงขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลจากท่านและประชากรในพื้นที่ของท่าน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย ทั้งนี้เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นายมงคล ไชยวงศ์)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยเพาะช่าง
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

ฝ่ายวิชาการฯ

โทร. ๐๒ ๖๒๓๘๗๙๐-๕

โทรสาร. ๐๒๒๒๕-๗๖๓๑

ที่ ศธ ๐๕๘๒.๑๒/๒๔๔

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์
วิทยาลัยเพาะช่าง
๘๖ ถนนตรีเพชร แขวงวังบูรพาภิรมย์
เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐

๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน วัฒนธรรมจังหวัดราชบุรี

อาจารย์ ดร.ฐิติพันธ์ จันทร์หอม อาจารย์ประจำสาขาวิชาจิตรกรรม วิทยาลัยเพาะช่าง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ ได้รับทุนวิจัยจากงบประมาณแผ่นดิน ปี พ.ศ. ๒๕๕๗ อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอ ภูมิปัญญาของชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย” (The Development of Textiles Products : Wisdom of Thai Song Dam in The Western of Thailand) ในการนี้ วิทยาลัยเพาะช่าง จึงขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลจากท่านและประชากรในพื้นที่ของท่าน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย ทั้งนี้เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นายมงคล ไชยวงศ์)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยเพาะช่าง
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

ฝ่ายวิชาการฯ

โทร. ๐๒ ๖๒๓๘๗๙๐-๕

โทรสาร. ๐๒๒๒๕-๗๖๓๑

ที่ ศธ ๐๕๘๒.๑๒/ว ๒๔๕

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์
วิทยาลัยเพาะช่าง
๘๖ ถนนตรีเพชร แขวงวังบูรพาภิรมย์
เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐

๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน วัฒนธรรมจังหวัดสุพรรณบุรี

อาจารย์ ดร.ฐิติพันธ์ จันทร์หอม อาจารย์ประจำสาขาวิชาจิตรกรรม วิทยาลัยเพาะช่าง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ ได้รับทุนวิจัยจากงบประมาณแผ่นดิน ปี พ.ศ. ๒๕๕๗ อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอ ภูมิปัญญาของชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย” (The Development of Textiles Products : Wisdom of Thai Song Dam in The Western of Thailand) ในการนี้ วิทยาลัยเพาะช่าง จึงขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลจากท่านและประชากรในพื้นที่ของท่าน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย ทั้งนี้เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นายมงคล ไชยวงศ์)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยเพาะช่าง
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

ฝ่ายวิชาการฯ

โทร. ๐๒ ๖๒๓๘๗๙๐-๕

โทรสาร. ๐๒๒๒๕-๗๖๓๑

ที่ ศธ ๐๕๘๒.๑๒/ว ๒๔๕

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์
วิทยาลัยเพาะช่าง
๘๖ ถนนตรีเพชร แขวงวังบูรพาภิรมย์
เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐

๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน วัฒนธรรมจังหวัดกาญจนบุรี

อาจารย์ ดร.ฐิติพันธ์ จันทร์หอม อาจารย์ประจำสาขาวิชาจิตรกรรม วิทยาลัยเพาะช่าง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ ได้รับทุนวิจัยจากงบประมาณแผ่นดิน ปี พ.ศ. ๒๕๕๗ อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอ ภูมิปัญญาของชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย” (The Development of Textiles Products : Wisdom of Thai Song Dam in The Western of Thailand) ในการนี้ วิทยาลัยเพาะช่าง จึงขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลจากท่านและประชากรในพื้นที่ของท่าน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย ทั้งนี้เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นายมงคล ไชยวงศ์)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยเพาะช่าง
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

ฝ่ายวิชาการฯ

โทร. ๐๒ ๖๒๓๘๗๙๐-๕

โทรสาร. ๐๒๒๒๕-๗๖๓๑

ที่ ศธ ๐๕๘๒.๑๒/ว ๒๓๖

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์
วิทยาลัยเพาะช่าง
๘๖ ถนนตรีเพชร แขวงวังบูรพาภิรมย์
เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐

๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้นำชุมชนบ้านสะแกกราย

อาจารย์ ดร.ฐิติพันธ์ จันทร์หอม อาจารย์ประจำสาขาวิชาจิตรกรรม วิทยาลัยเพาะช่าง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ ได้รับทุนวิจัยจากงบประมาณแผ่นดิน ปี พ.ศ. ๒๕๕๗ อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอ ภูมิปัญญาของชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย” (The Development of Textiles Products : Wisdom of Thai Song Dam in The Western of Thailand) ในการนี้ วิทยาลัยเพาะช่าง จึงขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลจากท่านและประชากรในพื้นที่ของท่าน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย ทั้งนี้เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นายมงคล ไชยวงศ์)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยเพาะช่าง
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

ฝ่ายวิชาการฯ

โทร. ๐๒ ๖๒๓๘๗๙๐-๕

โทรสาร. ๐๒๒๒๕-๗๖๓๑

ที่ ศธ ๐๕๘๒.๑๒/ว ๒๓๖

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์
วิทยาลัยเพาะช่าง
๘๖ ถนนตรีเพชร แขวงวังบูรพาภิรมย์
เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐

๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้นำชุมชนบ้านหัวเขาจีน

อาจารย์ ดร.ฐิติพันธ์ จันทร์หอม อาจารย์ประจำสาขาวิชาจิตรกรรม วิทยาลัยเพาะช่าง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ ได้รับทุนวิจัยจากงบประมาณแผ่นดิน ปี พ.ศ. ๒๕๕๗ อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอ ภูมิปัญญาของชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย” (The Development of Textiles Products : Wisdom of Thai Song Dam in The Western of Thailand) ในการนี้ วิทยาลัยเพาะช่าง จึงขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลจากท่านและประชากรในพื้นที่ของท่าน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย ทั้งนี้เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นายมงคล ไชยวงศ์)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยเพาะช่าง
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

ฝ่ายวิชาการฯ

โทร. ๐๒ ๖๒๓๘๗๙๐-๕

โทรสาร. ๐๒๒๒๕-๗๖๓๑

ที่ ศธ ๐๕๘๒.๑๒/ว ๒๓๖

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์
วิทยาลัยเพาะช่าง
๘๖ ถนนตรีเพชร แขวงวังบูรพาภิรมย์
เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐

๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้นำชุมชนบ้านดอนมะเกลือ

อาจารย์ ดร.ฐิติพันธ์ จันทร์หอม อาจารย์ประจำสาขาวิชาจิตรกรรม วิทยาลัยเพาะช่าง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ ได้รับทุนวิจัยจากงบประมาณแผ่นดิน ปี พ.ศ. ๒๕๕๗ อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอ ภูมิปัญญาของชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย” (The Development of Textiles Products : Wisdom of Thai Song Dam in The Western of Thailand) ในการนี้ วิทยาลัยเพาะช่าง จึงขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลจากท่านและประชากรในพื้นที่ของท่าน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย ทั้งนี้เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นายมงคล ไชยวงศ์)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยเพาะช่าง
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

ฝ่ายวิชาการฯ

โทร. ๐๒ ๖๒๓๘๗๙๐-๕

โทรสาร. ๐๒๒๒๕-๗๖๓๑

ที่ ศธ ๐๕๘๒.๑๒/ว ๒๓๖

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์
วิทยาลัยเพาะช่าง
๘๖ ถนนตรีเพชร แขวงวังบูรพาภิรมย์
เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐

๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้นำชุมชนบ้านห้วยยาง

อาจารย์ ดร.ฐิติพันธ์ จันทร์หอม อาจารย์ประจำสาขาวิชาจิตรกรรม วิทยาลัยเพาะช่าง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ ได้รับทุนวิจัยจากงบประมาณแผ่นดิน ปี พ.ศ. ๒๕๕๗ อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอ ภูมิปัญญาของชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย” (The Development of Textiles Products : Wisdom of Thai Song Dam in The Western of Thailand) ในการนี้ วิทยาลัยเพาะช่าง จึงขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลจากท่านและประชากรในพื้นที่ของท่าน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย ทั้งนี้เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นายมงคล ไชยวงศ์)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยเพาะช่าง
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

ฝ่ายวิชาการฯ

โทร. ๐๒ ๖๒๓๘๗๙๐-๕

โทรสาร. ๐๒๒๒๕-๗๖๓๑

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ วิทยาลัยเพาะช่าง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

ที่ พิเศษ

วันที่ 12 มีนาคม 2557

เรื่อง ขอยื่นชมและศึกษาการดำเนินงานกิจกรรมกลุ่มผ้าทอบ้านหนองขาว

เรียน นายกองค้ำการบริหารส่วนตำบลบ้านหนองขาว

ด้วยผมได้ทำการวิจัย จากทุนงบประมาณแผ่นดินปี พ.ศ. 2557 เรื่อง “การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอภูมิปัญญาของชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย” เพื่อให้ผลการศึกษาสัมบูรณ์แบบ ด้วยกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชนหรือกลุ่มภายในและภายนอก โดยเห็นว่ากลุ่มผ้าทอบ้านหนองขาวมีความเหมาะสมในการเรียนรู้ และเป็นแบบอย่างของการพัฒนาเป็นอย่างมาก

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ให้กลุ่มผ้าทอไทยทรงดำบ้านสะแกราย ตำบลคอนยายหอม อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม จำนวน 10 คน เข้าเยี่ยมชมและศึกษาการดำเนินงานของกลุ่มผ้าทอบ้านหนองขาว ในวันที่ 9 มีนาคม 2557 เวลา 10.00 – 12.00 น. จักเป็นพระคุณยิ่ง

ด้วยความนับถือ

(อาจารย์ ดร.จิตพันธ์ จันทร์หอม)

เจ้าของโครงการวิจัย

โทร 081-927-2988

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ วิทยาลัยเพาะช่าง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

ที่ พิเศษ

วันที่ 7 เมษายน 2557

เรื่อง ขอยื่นขอเยี่ยมชมและศึกษาการดำเนินงานของกลุ่มผ้าทอบ้านหนองขาว

เรียน นางสาวณีก เทพธรรม ประธานกลุ่มผ้าทอบ้านหัวเขาจีน

ด้วยผมได้ทำการวิจัย จากทุนงบประมาณแผ่นดินปี พ.ศ. 2557 เรื่อง “การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอภูมิปัญญาของชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย” เพื่อให้ผลการศึกษาสมบูรณ์แบบ ด้วยกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชนหรือกลุ่มภายในและภายนอก โดยเห็นว่ากลุ่มผ้าทอบ้านหัวเขาจีนมีความเหมาะสมในการเรียนรู้ และเป็นแบบอย่างของการพัฒนาเป็นอย่างมาก

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ให้กลุ่มผ้าทอไทยทรงดำบ้านหมอสอ อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 10 คน เข้าเยี่ยมชมและศึกษาการดำเนินงานของกลุ่มผ้าทอบ้านหัวเขาจีน ในวันที่ 21 เมษายน 2557 เวลา 10.00 – 12.00 น. จักเป็นพระคุณยิ่ง

ด้วยความนับถือ

(อาจารย์ ดร. จิตพันธ์ จันทรหอม)

เจ้าของโครงการวิจัย

โทร 081-927-2988

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ วิทยาลัยเพาะช่าง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์
ที่ พิเศษ วันที่ 12 มีนาคม 2557
เรื่อง ขอยื่นขอชมและศึกษาการดำเนินงานกิจกรรมกลุ่มผ้าทอบ้านหนองขาว

เรียน นายกองค้ำกรบริหารส่วนตำบลบ้านหนองขาว

ด้วยผมได้ทำการวิจัย จากทุนงบประมาณแผ่นดินปี พ.ศ. 2557 เรื่อง “การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอภูมิปัญญาของชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย” เพื่อให้ผลการศึกษาศมบูรณ์แบบ ด้วยกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชนหรือกลุ่มภายในและภายนอก โดยเห็นว่ากลุ่มผ้าทอบ้านหนองขาวมีความเหมาะสมในการเรียนรู้ และเป็นแบบอย่างของการพัฒนาเป็นอย่างมาก

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ให้กลุ่มผ้าทอไทยทรงดำบ้านหัวเขาเงิน อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี จำนวน 10 คน เข้าเยี่ยมชมและศึกษาการดำเนินงานของกลุ่มผ้าทอบ้านหนองขาว ในวันที่ 27 มีนาคม 2557 เวลา 10.00 – 12.00 น. จักเป็นพระคุณยิ่ง

ด้วยความนับถือ

(อาจารย์ ดร.ฐิติพันธ์ จันทร์หอม)

เจ้าของโครงการวิจัย

โทร 081-927-2988

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ วิทยาลัยเพาะช่าง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์
ที่ พิเศษ วันที่ 2 เมษายน 2557
เรื่อง ขอยื่นขอมชมและศึกษาการดำเนินงานกลุ่มฝึกอาชีพบ้านผ้า

เรียน คุณสุนันทา เอ็มปาปา

ด้วยผมได้ทำการวิจัย จากทุนงบประมาณแผ่นดินปี พ.ศ. 2557 เรื่อง “การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอภูมิปัญญาของชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย” เพื่อให้ผลการศึกษาสมาบูรณ์แบบ ด้วยกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชนหรือกลุ่มภายในและภายนอก โดยเห็นว่ากลุ่มฝึกอาชีพบ้านผ้า มีความเหมาะสมในการเรียนรู้ และเป็นแบบอย่างของการพัฒนาเป็นอย่างดี

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ให้กลุ่มผ้าทอไทยทรงดำบ้านสะแกราย เข้าเยี่ยมชมและศึกษาการดำเนินงาน ในวันศุกร์ที่ 4 เมษายน 2557 เวลา 9.00 – 12.00 น. จักเป็นพระคุณยิ่ง

ด้วยความนับถือ

(อาจารย์ ดร. จูติพันธ์ จันทร์หอม)

เจ้าของโครงการวิจัย

โทร 081-927-2988

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ วิทยาลัยเพาะช่าง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

ที่ พิเศษ

วันที่ 9 มิถุนายน 2557

เรื่อง ขอยื่นชมและศึกษาการดำเนินงานกลุ่มผ้าทอบ้านดอนทอง

เรียน ท่านันต์ สัตวท ทยอดเครื่อง

ด้วยผมได้ทำการวิจัย จากทุนงบประมาณแผ่นดินปี พ.ศ. 2557 เรื่อง “การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอภูมิปัญญาของชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย” เพื่อให้ผลการศึกษาศึกษาสมบูรณ์แบบ ค่ายกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชนหรือกลุ่มภายในและภายนอก โดยเห็นว่ากลุ่มผ้าทอบ้านดอนทองมีความเหมาะสมในการเรียนรู้ และเป็นแบบอย่างของการพัฒนาเป็นอย่างยิ่ง

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ให้กลุ่มผ้าทอไทยทรงดำบ้านดอนมะเกลือ และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลดอนมะเกลือ อำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี โดยการนำของนายกแสน มารูปหมอก จำนวน 10 คน เข้าเยี่ยมชมและศึกษาการดำเนินงานของกลุ่มผ้าทอบ้านดอนทอง ในวันเสาร์ที่ 14 มิถุนายน 2557 เวลา 10.00 – 12.00 น. จักเป็นพระคุณยิ่ง

ด้วยความนับถือ

(อาจารย์ ดร.สุจิตพันธ์ จันทร์หอม)

เจ้าของ โครงการวิจัย

โทร 081-927-2988

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ วิทยาลัยเพาะช่าง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

ที่ พิเศษ 1

วันที่ 9 มิถุนายน 2557

เรื่อง ขอยื่นชมและศึกษาเกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านวัฒนธรรมของชาวไทยทรงดำ

เรียน นายกองค้การบริหารส่วนตำบลคอนพุทธา

ด้วยผมได้ทำการวิจัย จากทุนงบประมาณแผ่นดินปี พ.ศ. 2557 เรื่อง “การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอภูมิปัญญาของชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย” เพื่อให้ผลการศึกษาสมบูรณ์แบบ ด้วยกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชนหรือกลุ่มภายในและภายนอก โดยเห็นว่าองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านคอนพุทธา มีการบริหารจัดการเกี่ยวกับวัฒนธรรมของชาวไทยทรงดำได้เป็นอย่างดี

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ นำกลุ่มสมาชิกผ้าทอและเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลคอนมะเกลือ อำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี โดยการนำของนายก แสน มารูปหมอก จำนวน 10 คน ได้มาเยี่ยมชมและศึกษาดูงานในวันที่ 14 มิถุนายน 2557 เวลา 13.00 – 18.00 น. จักเป็นพระคุณยิ่ง

ด้วยความนับถือ

(อาจารย์ ดร.จิตพันธ์ จันทร์หอม)

เจ้าของโครงการวิจัย

โทร 081-927-2988

ที่ ศธ ๐๕๘๒.๑๒/๑๙๕

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์
วิทยาลัยเพาะช่าง
๘๖ ถนนตรีเพชร แขวงวังบูรพาภิรมย์
เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐

๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๗

เรื่อง ขออนุญาตใช้สถานที่พิจารณาผลิตภัณฑ์ผ้าทอของชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตก

เรียน ผู้อำนวยการพิพิธภัณฑ์หุ่นขี้ผึ้ง

อาจารย์ ดร.ฐิติพันธ์ จันทร์หอม อาจารย์ประจำสาขาวิชาจิตรกรรม วิทยาลัยเพาะช่าง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ ได้รับทุนวิจัยจากงบประมาณแผ่นดิน ปี พ.ศ. ๒๕๕๗ อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอ ภูมิปัญญาของชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย” (The Development of Textiles Products : Wisdom of Thai Song Dam in The Western of Thailand) ในการนี้ วิทยาลัยเพาะช่าง จึงขออนุญาตใช้สถานที่พิจารณาผลิตภัณฑ์ผ้าทอของชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตก ในวันที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๕๗ เวลา ๐๙.๐๐ – ๑๒.๐๐ น.

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นายมงคล ไชยวงศ์)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยเพาะช่าง

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

ฝ่ายวิชาการฯ

โทร. ๐๒ ๖๒๓๘๗๙๐-๕

โทรสาร. ๐๒๒๒๕-๗๖๓๑

ภาคผนวก ก

(หนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลและ
บันทึกขอเยี่ยมชมด้านการจัดการความรู้)

ภาคผนวก ง

(รายชื่อสมาชิกกลุ่มผ้าทอ รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ และ
รายชื่อผู้เข้าร่วมสัมมนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้)

รายชื่อสมาชิกกลุ่มผ้าทอ บ้านสะแกราย ตำบลดอนยายหอม อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม

ลำดับ ที่	ชื่อ - สกุล	ที่อยู่		สถานภาพ
		เลขที่	หมู่	
1	นางโน ปิ่นทอง	11	9	ที่ปรึกษากลุ่ม
2	นางพูน จอมบุญ	46	9	ที่ปรึกษากลุ่ม
3	นางวัน แคน้อย	62/1	3	ที่ปรึกษากลุ่ม
4	แพทย์หญิง อนุชา จอมบุญ	1/1	9	ที่ปรึกษากลุ่ม
5	นางบุญสม มียอด	1	9	ที่ปรึกษากลุ่ม
6	นางทองสุข คงนอม	22/1	9	ประธานกลุ่ม
7	นางอมรรัตน์ ทูขุนุ่น	34	9	รองประธานกลุ่ม
8	นางสมพงษ์ จอมบุญ	17/2	9	เลขานุการกลุ่ม
9	นางนงเยาว์ จอมบุญ	1/1	9	เหรัญญิก
10	นายวิทยา มียอด	62/9	9	การตลาด
11	นางสาวจิระนันท์ แคนจา	62/1	3	การตลาด
12	นางสร้อย จอมบุญ	17/1	9	ประชาสัมพันธ์
13	นางสร้อย แก้วจันทร์	8	9	ปฏิคม
14	นางจันทร์เพ็ญ มีโค	51	9	สมาชิกกลุ่มผ้าทอ
15	นางน้ำอ้อย มีดี	18	9	สมาชิกกลุ่มผ้าทอ
16	นางชาลี เจาอะฮัก	23	6	สมาชิกกลุ่มผ้าทอ
17	นางสมพงษ์ แวนถัน	10	6	สมาชิกกลุ่มผ้าทอ
18	นางสาวทอง มีดี	18	6	สมาชิกกลุ่มผ้าทอ
19	นางดวงเดือน คงนอม	22	9	สมาชิกกลุ่มผ้าทอ
20	นางสมศรี อึ้งทม	33	3	สมาชิกกลุ่มผ้าทอ
21	นางรัชณี ปัญญาเลิศทรัพย์	22	3	สมาชิกกลุ่มผ้าทอ
22	นางศรีพูนทรัพย์ ปิ่นทอง	2/1	9	สมาชิกกลุ่มผ้าทอ
23	นางวรรณุช ทูขุนุ่น	41	9	สมาชิกกลุ่มผ้าทอ
24	นางประจวบ คงนอม	49	9	สมาชิกกลุ่มผ้าทอ
25	นางคำทอง ปิ่นทอง	11	9	สมาชิกกลุ่มผ้าทอ
26	นางสาวจิราภรณ์ ปานพยับ	26	9	สมาชิกกลุ่มผ้าทอ
27	นางสังวาลเพชร ชันแก้ว	62/9	9	สมาชิกกลุ่มผ้าทอ

รายชื่อสมาชิกกลุ่มผ้าทอ บ้านหัวเขาจีน ตำบลห้วยยางโพน อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี

ลำดับ ที่	ชื่อ - สกุล	ที่อยู่		สถานภาพ
		เลขที่	หมู่	
1	นางสมนึก เทพธรรม	92	1	ประธานกลุ่ม
2	นางศรีไพร นันทกิจ	96	1	รองประธานกลุ่ม
3	นางสมหวัง ไชยสมักร	91	1	รองประธานกลุ่ม
4	นางสาววิภา จันทร์ก่า	48	1	เหรัญญิก
5	นางสนิท กุมกร	34	1	ประชาสัมพันธ์
6	นางอุไร แห่งหน	46	1	ประชาสัมพันธ์
7	นางสมหมาย กลิ่นสุคนธ์	2/2	1	ปฏิคม
8	นางอำไพ จันทร์ก่า	95	1	ปฏิคม
9	นางวีณา สุขอยู่	46/1	1	เลขานุการ
10	นางยุพิน ไหมละออง	5	1	สมาชิกกลุ่มผ้าทอ
11	นางไมตรี ตุ่นจิตต์	58	1	สมาชิกกลุ่มผ้าทอ
12	นางจำเนียร เสียงเพราะ	46	1	สมาชิกกลุ่มผ้าทอ
13	นางสาวฉลวย แห่งหน	33	1	สมาชิกกลุ่มผ้าทอ
14	นางสาวบุญยืน หว่านล้อม	53	1	สมาชิกกลุ่มผ้าทอ
15	นางสาวบุญล้อม เอี้ยแหวด	32	1	สมาชิกกลุ่มผ้าทอ
16	นางเฉลิม กุมกร	5	1	สมาชิกกลุ่มผ้าทอ
17	นางสาวลออรัตน์ ตุ่มจิตต์	79	1	สมาชิกกลุ่มผ้าทอ
18	นางพานิช เพชรแก้ว	110	1	สมาชิกกลุ่มผ้าทอ
19	นางวาสนา ขอกแก้ว	48/1	1	สมาชิกกลุ่มผ้าทอ
20	นางสุรัตนา จันทร์ก่า	116	1	สมาชิกกลุ่มผ้าทอ

รายชื่อสมาชิกกลุ่มผ้าทอ บ้านดอนมะเกลือ ตำบลดอนมะเกลือ อำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี

ลำดับ ที่	ชื่อ - สกุล	ที่อยู่		สถานภาพ
		เลขที่	หมู่	
1	นางบุญส่ง ทองเชื้อ	27	4	ประธานกลุ่ม
2	นางสาวสำดี เพชรมีดี	24	4	รองประธานกลุ่ม
3	นางหลอด ทองเชื้อ	58	11	เลขากลุ่ม
4	นางจันลา มารูปหมอก	87	4	สมาชิกกลุ่มผ้าทอ
5	นางจันทร์ มั่นหลง	77	4	สมาชิกกลุ่มผ้าทอ
6	นางสาวชลิดา มั่นหลง	77	11	สมาชิกกลุ่มผ้าทอ
7	นางสอย โดยคำดี	39	4	สมาชิกกลุ่มผ้าทอ
8	นางหัน เลี่ยมใจดี	55	10	สมาชิกกลุ่มผ้าทอ
9	นางจมวย มั่นหลง	11	5	สมาชิกกลุ่มผ้าทอ
10	นางเสื่อง มั่นหลง	10	5	สมาชิกกลุ่มผ้าทอ
11	นางสาวอานวย แร่ใจดี	101	8	สมาชิกกลุ่มผ้าทอ
12	นางมี แร่ใจดี	101	8	สมาชิกกลุ่มผ้าทอ
13	นางโถม โตอุ้นทิพย์	102	3	สมาชิกกลุ่มผ้าทอ
14	นางจำปา ขอยรู้รอบ	18/1	12	สมาชิกกลุ่มผ้าทอ
15	นางหม่อน โดยคำดี	40	4	สมาชิกกลุ่มผ้าทอ
16	นางขอย ก้อนทอง	53	10	สมาชิกกลุ่มผ้าทอ
17	นางแสน โดยคำดี	47	11	สมาชิกกลุ่มผ้าทอ
18	นางสำราญ แร่ใจดี	103	8	สมาชิกกลุ่มผ้าทอ
19	นางสาวจำเรียง นุชวงษ์	51	8	สมาชิกกลุ่มผ้าทอ
20	นางสาวสาวตรี ไตรวงศ์	24	4	สมาชิกกลุ่มผ้าทอ
21	นางสาวอรจิรา อ้วนเชื้อ	19	4	สมาชิกกลุ่มผ้าทอ
22	นางเลลา ไชสะอาด	23	4	สมาชิกกลุ่มผ้าทอ
23	นางสาวสำเรือง ใจโอบอ้อม	30	4	สมาชิกกลุ่มผ้าทอ
24	นางสาวจันทร์ อ้วนเชื้อ	58	8	สมาชิกกลุ่มผ้าทอ
25	นางสาวบุญส่ง ใจโอบอ้อม	75	4	สมาชิกกลุ่มผ้าทอ
26	นางสาวประไพ ใจโอบอ้อม	28	4	สมาชิกกลุ่มผ้าทอ
27	นางสวย เพชรมีดี	58	11	สมาชิกกลุ่มผ้าทอ
28	นางสาวแดง ผิวครามดี	20	5	สมาชิกกลุ่มผ้าทอ

รายชื่อสมาชิกกลุ่มผ้าทอ บ้านหมอสอด ตำบลพระแท่นลำพญา อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี

ลำดับ ที่	ชื่อ - สกุล	ที่อยู่		สถานภาพ
		เลขที่	หมู่	
1	นางคำภา วุฒิไกรกัลยา	3/1	8	ประธานกลุ่ม
2	นางบุญเยี่ยม บุญจับ	7/2	8	เหรียญกติก
3	นางสาวลำพูน บัวผัน	19	8	เลขากลุ่ม
4	นางสมัย ชับพัด	3	8	สมาชิกกลุ่มผ้าทอ
5	นางกรรมภรณ์ รักอักษร	40	8	สมาชิกกลุ่มผ้าทอ
6	นางสาวจำเนียร บุญจับ	7	8	สมาชิกกลุ่มผ้าทอ
7	นางสาวสุนีย์ สุวรรณประเสริฐ	15/1	8	สมาชิกกลุ่มผ้าทอ
8	นางสาวสุนัน ธรรมจง	80	8	สมาชิกกลุ่มผ้าทอ
9	นางสาวสวน สุวรรณประเสริฐ	15	8	สมาชิกกลุ่มผ้าทอ
10	นางวันนา นอมมาโนช	52	14	สมาชิกกลุ่มผ้าทอ
11	นางเนือง สระทองใจ	7/1	8	สมาชิกกลุ่มผ้าทอ
12	นางลำภู บัวผัน	19	8	สมาชิกกลุ่มผ้าทอ
13	นางสาวแพน บัวผัน	19	8	สมาชิกกลุ่มผ้าทอ
14	นางคนไทย พรหมจรรย์	3	8	สมาชิกกลุ่มผ้าทอ
15	นางจำรงค์ วันดี	34	8	สมาชิกกลุ่มผ้าทอ
16	นางพัฒน์นิษฐ์ นิลสมบุญ	60	14	สมาชิกกลุ่มผ้าทอ
17	นางนงขมมัน สมบูรณ์ผล	41	8	สมาชิกกลุ่มผ้าทอ
18	นางสาวละเอียด สมคำ	60	8	สมาชิกกลุ่มผ้าทอ
19	นางอารีย์ ต๊ะสุ	57/2	14	สมาชิกกลุ่มผ้าทอ
20	นางสาวสาหร่าย เงาะอาศัย	73/1	8	สมาชิกกลุ่มผ้าทอ
21	นางสาวละเอียด จันทร์แจ่มใส	4/1	8	สมาชิกกลุ่มผ้าทอ
22	นางสาวพิททนนัน สมคำ	54	8	สมาชิกกลุ่มผ้าทอ
23	นางสาวบุญยัง อ่วมซิด	48	14	สมาชิกกลุ่มผ้าทอ
24	นางสาวขวัญัญ สมคำ	74/2	14	สมาชิกกลุ่มผ้าทอ
25	นางกิม เงาะอาศัย	73/1	14	สมาชิกกลุ่มผ้าทอ
26	นางขวัญเรือน สิงคา	39/2	8	สมาชิกกลุ่มผ้าทอ
27	นางเอี่ยม ถิ่นจวงจันทร์	62/1	14	สมาชิกกลุ่มผ้าทอ
28	นางสาวกุหลาบ บุญจับ	47	8	สมาชิกกลุ่มผ้าทอ
29	นางโสภา जानแก้ว	70/2	14	สมาชิกกลุ่มผ้าทอ
30	นางสมบัติ ธรรมจง	14	8	สมาชิกกลุ่มผ้าทอ
31	นางจิรภัทร ทองงาม	74/1	8	สมาชิกกลุ่มผ้าทอ

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ ชุมชนบ้านสะแกราย อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม

ลำดับ ที่	ชื่อ - สกุล	ที่อยู่		อายุ ปี	สถานภาพ
		เลขที่	หมู่		
1	นายวิทยา มียอด	62/9	9	48	ปราชญ์ผู้ชุมชน
2	นางสาวจิระนันท์ แคนจา	62/1	3	36	ช่างตัดเย็บผลิตภัณฑ์ผ้าทอ
3	นางวัน แคน้อย	62/1	3	59	สมาชิกกลุ่ม
4	นางพูน จอมบุญ	46	9	75	สมาชิกกลุ่ม
5	นางสมพงษ์ จอมบุญ	17/2	9	70	สมาชิกกลุ่ม
6	นางชาลี เเงาะอาศัย	23	6	56	สมาชิกกลุ่ม
7	นางคองสุข คงถนอม	22/1	9	51	ประธานกลุ่มผ้าทอ
8	นางสร้อย จอมบุญ	17/1	9	48	ประชาสัมพันธ์กลุ่มผ้าทอ
9	นางโน ปิ่นทอง	11	9	79	ที่ปรึกษากลุ่ม
10	นางประจวบ คงถนอม	49	9	50	สมาชิกกลุ่ม
11	นางสาวจิราภรณ์ ปานพยัป	26	9	32	สมาชิก
12	นายปิยะ กูแบ่ง	76	9	40	เจ้าของศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาและ ที่พักโฮมสเตย์ “ปิยะชนก”

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ ชุมชนบ้านหัวเขาจีน อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี

ลำดับ ที่	ชื่อ - สกุล	ที่อยู่		อายุ ปี	สถานภาพ
		เลขที่	หมู่		
1	นางสมนึก เทพธรรม	92	1	65	ผู้นำชุมชนและประธานกลุ่ม
2	นางวีณา สุขอยู่	46/1	1	52	ประชาสัมพันธ์กลุ่มและเลขากลุ่ม
3	นางยุพิน ไหมละออง	5	1	50	รองประธานกลุ่ม
4	นางสาววิภา จันทร์กำ	48	1	48	สมาชิกกลุ่ม
5	นางศรีไพร นันทกิจ	96	1	51	รองประธานกลุ่ม
6	นางสมหวัง ไชยสมักร	91	1	54	รองประธานกลุ่ม
7	นางวาสนา ยอดแก้ว	48/1	1	45	สมาชิกกลุ่ม
8	นางสุรัตนา จันทร์กำ	116	1	43	สมาชิกกลุ่ม
9	นางจำเนียร เสียงเพราะ	46	1	38	สมาชิกกลุ่ม
10	นางสาวฉลวย แห่งหน	33	1	38	สมาชิกกลุ่ม
11	นางอุไร แห่งหุน	46	1	45	สมาชิกกลุ่ม
12	นางสมหมาย กลิ่นสุคนธ์	2/2	1	42	สมาชิกกลุ่ม
13	นางเฉลิม กุมกร	5	1	58	สมาชิกกลุ่ม
14	นางบุญยืน หว่านล้อม	53	1	42	สมาชิกกลุ่ม
15	นายสันติ กลิ่นสุคนธ์	42	1	48	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 1

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ ชุมชนบ้านดอนมะเกลือ อำเภออุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี

ลำดับ ที่	ชื่อ - สกุล	ที่อยู่		อายุ ปี	สถานภาพ
		เลขที่	หมู่		
1	นางแสน มารูปหมอก	8	4	57	นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ดอนมะเกลือ
2	นายเดช ใจโอบอ้อม	4	10	59	อดีตรองนายกองค์การบริหารส่วน ตำบลดอนมะเกลือ
3	นางศรีัญญา ปัญสมคิด	48	1	50	เจ้าของรีสอร์ท สระปลายสวน
4	นางหลอด ทองเชื้อ	58	11	75	อดีตประธานกลุ่มผ้าทอ
5	นางบุญส่ง ทองเชื้อ	27	4	32	ประธานกลุ่มชั่วคราว
6	นางสำลี เพชรมีดี	24	4	48	สมาชิกกลุ่ม
7	นางขันตา มารูปหมอก	87	4	50	สมาชิกกลุ่ม
8	นางหัน เลื่อมใจดี	55	10	58	สมาชิกกลุ่ม
9	นางโฉม โตอุ้นทิพย์	102	3	56	สมาชิกกลุ่ม
10	นางสำราญ แร่ใจดี	103	11	55	สมาชิกกลุ่ม
11	นางเจลา ไชสะอาด	23	4	52	สมาชิกกลุ่ม
12	นางสาวจันทร์ อ้วนเชื้อ	58	8	46	สมาชิกกลุ่ม
13	นางสวย เพชรมีดี	58	11	49	สมาชิกกลุ่ม
14	นางสาวแดง ศิวครามดี	20	5	65	สมาชิกกลุ่ม
15	นางสอย โคยคำดี	39	4	54	สมาชิกกลุ่ม
16	นางจันทร์ มั่นหลง	77	4	52	สมาชิกกลุ่ม
17	นางจำปา ขอยรู้รอบ	18/1	12	50	สมาชิกกลุ่ม
18	นางขอย ก้อนทอง	53	10	47	สมาชิกกลุ่ม

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ ชุมชนบ้านหมอสอ อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี

ลำดับ ที่	ชื่อ - สกุล	ที่อยู่		อายุ ปี	สถานภาพ
		เลขที่	หมู่		
1	นางดลชา วุฒิไกรกัลยา	3/1	8	48	ประธานกลุ่มและอดีตผู้ใหญ่บ้าน
2	นางคนไทย พรหมจรรย์	3	8	75	ที่ปรึกษากลุ่ม
3	นางลำพูน บัวผัน	19	8	62	เลขากลุ่ม
4	นางสาวละเอียด สมด้ว	60	8	47	สมาชิกกลุ่ม
5	นางอริย์ ต๊ะสุ	57/2	14	52	สมาชิกกลุ่ม
6	นางสาหร่าย เเงะอาศัย	73/1	8	54	สมาชิกกลุ่ม
7	นางสาวละเอียด จันทร์แจ่มใส	4/1	8	40	สมาชิกกลุ่ม
8	นางสาวพันทนต์ สมด้ว	54	8	46	สมาชิกกลุ่ม
9	นางสาวกุหลาบ บุญจับ	47	8	42	สมาชิกกลุ่ม
10	นางสาวสวน สุวรรณประเสริฐ	15	8	36	สมาชิกกลุ่ม
11	นางสมปอง มหาโชติ	19	8	32	สมาชิกกลุ่ม
12	นางสายฝน มหาโชติ	19	8	38	สมาชิกกลุ่ม
13	นางบุญเยี่ยม บุญจับ	7/2	8	48	เหรียญกกลุ่ม
14	นางสมัย ชับคัด	3	8	50	สมาชิกกลุ่ม
15	นางการะเกษ อ่อนแก้ว	4	1	48	อาจารย์โรงเรียนพระแท่นดงรัง วิทยาคาร

รายชื่อผู้เข้ารับการสัมมนาเชิงปฏิบัติการเรื่อง “การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอ”

วันที่ 2 มิถุนายน 2557

ณ ชุมชนบ้านสะแกราย ตำบลคอนายหอม อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม

ลำดับ	ชื่อ - สกุล	ลงนาม	เวลา	
			9.00-12.00	13.00-16.00
1	นางโน ปิ่นทอง	โน ปิ่นทอง	9.00-12.00	13.00-16.00
2	นางพูน จอมบุญ	พูน จอมบุญ	9.00-12.00	13.00-16.00
3	นางวัน แคน้อย	วัน แคน้อย	9.00-12.00	13.00-16.00
4	นางอนุชา จอมบุญ	อนุชา จอมบุญ	9.00-12.00	13.00-16.00
5	นางบุญสม มียอด	บุญสม มียอด	9.00-12.00	13.00-16.00
6	นางทองสุข คงดอนม	ทองสุข คงดอนม	9.00-12.00	13.00-16.00
7	นางอมรรัตน์ พูนบุญ	อมรรัตน์ พูนบุญ	9.00-12.00	13.00-16.00
8	นางสมพงษ์ จอมบุญ	สมพงษ์ จอมบุญ	9.00-12.00	13.00-16.00
9	นางนงเยาว์ จอมบุญ	นงเยาว์ จอมบุญ	9.00-12.00	13.00-16.00
10	นางวิทยา มียอด	วิทยา มียอด	9.00-12.00	13.00-16.00
11	นางสาวจิระนันท์ แคนจา	จิระนันท์ แคนจา	9.00-12.00	13.00-16.00
12	นางสร้อย จอมบุญ	สร้อย จอมบุญ	9.00-12.00	13.00-16.00
13	นางสาวสร้อย แก้วจันทร์	สร้อย แก้วจันทร์	9.00-12.00	13.00-16.00

พิธีกรรมประเพณีอาหารกลางวัน

14	นางจันทร์เพ็ญ มีโค	จันทร์เพ็ญ มีโค	11.00-12.00	13.00-16.00
15	นางน้ำอ้อย มีดี	น้ำอ้อย มีดี	11.00-12.00	13.00-16.00
16	นางชาติ เจะอาศัย	ชาติ เจะอาศัย	11.00-12.00	13.00-16.00
17	นางสาวสมพงษ์ แวนถิ่น	สมพงษ์ แวนถิ่น	11.00-12.00	13.00-16.00
18	นางสาวทอง มีดี	ทอง มีดี	11.00-12.00	13.00-16.00
19	นางดวงเดือน คงถนอม	ดวงเดือน คงถนอม	11.00-12.00	13.00-16.00
20	นางสาวสมศรี อึ้งทม	สมศรี อึ้งทม	11.00-12.00	13.00-16.00
21	นางรัชณี ปัญญาเลิศทรัพย์	รัชณี ปัญญาเลิศทรัพย์	11.00-12.00	13.00-16.00
22	นางศรีพูนทรัพย์ ปิ่นทอง	ศรีพูนทรัพย์	11.00-12.00	13.00-16.00
23	นางสาววรรณุช ทุยนุ่น	วรรณุช ทุยนุ่น	11.00-12.00	13.00-16.00
24	นางประจวบ คงถนอม	ประจวบ คงถนอม	11.00-12.00	13.00-16.00
25	นางคำทอง ปิ่นทอง	คำทอง ปิ่นทอง	11.00-12.00	13.00-16.00
26	นางสาวจิราภรณ์ ปานพยับ	จิราภรณ์ ปานพยับ	11.00-12.00	13.00-16.00
27	นางสังวาลย์เพชร ชันแก้ว	สังวาลย์เพชร	11.00-12.00	13.00-16.00

รายชื่อผู้เข้ารับการสัมมนาเชิงปฏิบัติการเรื่อง “การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอ”

วันที่ 4 พฤษภาคม 2557

ณ ชุมชนบ้านหัวเขาจีน ตำบลห้วยยางโทน อำเภอบางท้อ จังหวัดราชบุรี

ลำดับ	ชื่อ - สกุล	ลงนาม	เวลา	
			9.00-12.00	13.00-16.00
1	นางสมนึก เทพธรรม	สมนึก เทพธรรม	9.00-12.00	13.00-16.00
2	นางศรีไพร นันทกิจ	ศรีไพร	9.00-12.00	13.00-16.00
3	นางสมหวัง ไชยสมัคร	สมหวัง ไชยสมัคร	9.00-12.00	13.00-16.00
4	นางสาววิภา จันทร์ท่า	วิภา จันทร์ท่า	9.00-12.00	13.00-16.00
5	นางสนธิ กุมกร	สนธิ	9.00-12.00	13.00-16.00
6	นางอุไร แห่งหน	อุไร แห่งหน	9.00-12.00	13.00-16.00
7	นางสมหมาย กลิ่นสุคนธ์	สมหมาย กลิ่นสุคนธ์	9.00-12.00	13.00-16.00
8	นางอำไพ จันทร์ท่า	อำไพ จันทร์ท่า	9.00-12.00	13.00-16.00
9	นางวิณา สุขอยู่	วิณา สุขอยู่	9.00-12.00	13.00-16.00
10	นางยุพิน ไหมละออง	ยุพิน ไหมละออง	9.00-12.00	13.00-16.00
11	นางไมตรี คุณจิตต์	ไมตรี คุณจิตต์	9.00-12.00	13.00-16.00
12	นางจำเนียร เสียงเพราะ	จำเนียร เสียงเพราะ	9.00-12.00	13.00-16.00
13	นางสาวฉลวย แห่งหน	ฉลวย แห่งหน	9.00-12.00	13.00-16.00

พิธีกรรมประเพณีอาหารกลางวัน

14	นางสาวบุญขึ้น หว่านล้อม	บุญขึ้น หว่านล้อม	9.00-12.00	13.00-16.00
15	นางสาวบุญล้อม เอื้อแหวด	บุญล้อม เอื้อแหวด	9.00-12.00	13.00-16.00
16	นางเฉลิม กุมกร	เฉลิม กุมกร	9.00-12.00	13.00-16.00
17	นางสาวลออรัตน์ ตุ่มจิตต์	ลออรัตน์ ตุ่มจิตต์	9.00-12.00	13.00-16.00
18	นางพานิช เพชรแก้ว	พานิช เพชรแก้ว	9.00-12.00	13.00-16.00
19	นางวาสนา ขอกแก้ว	วาสนา ขอกแก้ว	9.00-12.00	13.00-16.00
20	นางสุรัตนา จันทร์กำ	สุรัตนา จันทร์กำ	9.00-12.00	13.00-16.00

รายชื่อผู้เข้ารับการสัมมนาเชิงปฏิบัติการเรื่อง “การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอ”

วันที่ 26 มิถุนายน 2557

ณ ชุมชนบ้านคอนมะเกลือ ตำบลคอนมะเกลือ อำเภออุทง จังหวัดสุพรรณบุรี

ลำดับ	ชื่อ - สกุล	ลงนาม	หมายเหตุ	
			9.00-12.00	13.00-16.00
1	นางบุญส่ง ทองเชื้อ		9.00-12.00	13.00-16.00
2	นางสาวสำลี เพชรมณี		9.00-12.00	13.00-16.00
3	นางหลอด ทองเชื้อ		9.00-12.00	13.00-16.00
4	นางจันลา มารูปหมอก		9.00-12.00	13.00-16.00
5	นางจันทร์ มั่นหลง		9.00-12.00	13.00-16.00
6	นางสาวชลิลา มั่นหลง		9.00-12.00	13.00-16.00
7	นางสอย โคขันธ์		9.00-12.00	13.00-16.00
8	นางหัน เลี่ยมใจดี		9.00-12.00	13.00-16.00
9	นางฉวย มั่นหลง		9.00-12.00	13.00-16.00
10	นางเสือง มั่นหลง		9.00-12.00	13.00-16.00
11	นางสาวอำนวย แร่ใจดี		9.00-12.00	13.00-16.00
12	นางมี แร่ใจดี		9.00-12.00	13.00-16.00
13	นางโฉม ไตอุ้นทิพย์		9.00-12.00	13.00-16.00
14	นางจำปา ขอยรู้อบ		9.00-12.00	13.00-16.00

15	นางหม่อน โดยคำดี	หม่อน โดยคำดี	9.00-12.00	13.00-16.00
16	นางขอย ก้อนทอง	ขอย ก้อนทอง	9.00-12.00	13.00-16.00
17	นางแสน โดยคำดี	แสน โดยคำดี	9.00-12.00	13.00-16.00
18	นางสำราญ แร่ใจดี	สำราญ แร่ใจดี	9.00-12.00	13.00-16.00
19	นางสาวจำเรียง นุชวงษ์	จำเรียง นุชวงษ์	9.00-12.00	13.00-16.00
20	นางสาวสาวิตรี ไตรวงศ์	สาวิตรี ไตรวงศ์	9.00-12.00	13.00-16.00
21	นางสาวฉอรจิรา อ้วนชื้อ	ฉอรจิรา อ้วนชื้อ	9.00-12.00	13.00-16.00
22	นางเฉลา ไชสะอาด	เฉลา ไชสะอาด	9.00-12.00	13.00-16.00
23	นางสาวสำเรือง ใจโอบอ้อม	สำเรือง ใจโอบอ้อม	9.00-12.00	13.00-16.00

รายชื่อผู้เข้ารับการสัมมนาเชิงปฏิบัติการเรื่อง “การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอ”

วันที่ 26 เมษายน 2557

ณ ชุมชนบ้านหมอสอ ตำบลพระแท่นลำพญา อำเภอกำแพงกา จังหวัดกาญจนบุรี

ลำดับ	ชื่อ - สกุล	ลงนาม	เวลา	
			9.00-12.00	13.00-16.00
1	นางคำภา วุฒิไกรถัลยา	คำภา วุฒิไกรถัลยา	9.00-12.00	13.00-16.00
2	นางบุญเยี่ยม บุญจับ	บุญเยี่ยม บุญจับ	9.00-12.00	13.00-16.00
3	นางสาวลำพูน บัวผัน	ลำพูน บัวผัน	9.00-12.00	13.00-16.00
4	นางสมัย ชัยพัด	สมัย ชัยพัด	9.00-12.00	13.00-16.00
5	นางกรรณิการ์ รักอักษร	กรรณิการ์ รักอักษร	9.00-12.00	13.00-16.00
6	นางสาวจำเนียร บุญจับ	จำเนียร บุญจับ	9.00-12.00	13.00-16.00
7	นางสาวสุนีย์ สุวรรณประเสริฐ	สุนีย์ สุวรรณประเสริฐ	9.00-12.00	13.00-16.00
8	นางสาวสุนัน ธรรมง	สุนัน ธรรมง	9.00-12.00	13.00-16.00
9	นางสาวสวน สุวรรณประเสริฐ	สวน สุวรรณประเสริฐ	9.00-12.00	13.00-16.00
10	นางวันนา นอมมาโนช	วันนา นอมมาโนช	9.00-12.00	13.00-16.00
11	นางนื่อง สระทองใจ	นื่อง สระทองใจ	9.00-12.00	13.00-16.00
12	นางคำมู บัวผัน	คำมู บัวผัน	9.00-12.00	13.00-16.00
13	นางสาวเพน บัวผัน	เพน บัวผัน	9.00-12.00	13.00-16.00
14	นางคนไทย พรหมจรรย์	คนไทย	9.00-12.00	13.00-16.00

พร้อมประทานอาหารกลางวัน

15	นางจำรัส วันดี	จำรัส วันดี	9.00-12.00	13.00-16.00
16	นางพัฒน์ นิสลสมบูรณ์	พัฒน์ นิสลสมบูรณ์	9.00-12.00	13.00-16.00
17	นางนภกษมน์ สมบูรณ์ผล	นภกษมน์ สมบูรณ์ผล	9.00-12.00	13.00-16.00
18	นางสาวละอียด สมคำ	ละอียด สมคำ	9.00-12.00	13.00-16.00
19	นางอารีย์ ต๊ะสุ	อารีย์ ต๊ะสุ	9.00-12.00	13.00-16.00
20	นางสาวสาหร่าย เงาะอาศัย	สาหร่าย เงาะอาศัย	9.00-12.00	13.00-16.00
21	นางสาวละอียด จันทร์แจ่มใส	ละอียด จันทร์แจ่มใส	9.00-12.00	13.00-16.00
22	นางสาวพัชรีน สมคำ	พัชรีน สมคำ	9.00-12.00	13.00-16.00
23	นางสาวบุญยัง อ่วมชิต	บุญยัง อ่วมชิต	9.00-12.00	13.00-16.00
24	นางสาวขวัญ สมคำ	ขวัญ สมคำ	9.00-12.00	13.00-16.00

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ – สกุล	ดร.ฐิติพันธ์ จันทร์หอม
ตำแหน่งทางวิชาการ	ผู้ช่วยศาสตราจารย์
สถานที่ทำงาน	วิทยาลัยเพาะช่าง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ 86 ถนนตรีเพชร แขวงวังบูรพาภิรมย์ เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10200
การติดต่อสื่อสาร	โทร. 081-9272988 โทรสาร. 0 2889 2320 E-mail : Tp.chanhom@gmail.com
ประวัติการศึกษา	- ปรัชญาคุณวุฒิบัณฑิต (ปร.ค.) การบริหารสาขาการพัฒนาลังคมและพัฒนา - การศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) เอกศิลปศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร - ศึกษาศาสตรบัณฑิต (ศษ.บ.) เอกศิลปกรรม วิทยาลัยเทคโนโลยี และอาชีวศึกษา (ปัจจุบันเป็นมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล) - ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) วิชาเอกจิตรกรรมสากล วิทยาลัยเพาะช่าง
สาขาวิชาการที่มีความ ชำนาญพิเศษ	- ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญา
ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้อง กับการบริหารหร งานวิจัย	- สภาพการใช้หลักศิลป์สาขาวิชาผ้าและเครื่องแต่งกาย ของวิทยาลัยเทคโนโลยีและ อาชีวศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร - การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอด้วยศิลปะและภูมิปัญญาของชาวไทยทรงดำ ในจังหวัด นครปฐม - จิตรกรรมทางวัฒนธรรมบนผืนผ้าย่นตัวของพระเกจิอาจารย์ในจังหวัดนครปฐม - การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอภูมิปัญญาของชาวไทยทรงดำในภูมิภาคตะวันตกของ ประเทศไทย งบประมาณแผ่นดิน (วช.) ปี 2557 - ภูมิปัญญาของศิลปินแห่งชาติสาขาทัศนศิลป์จิตรกรรม กรณีศึกษาภาพบัวของ พิชัย นรินทร์ งบประมาณแผ่นดิน (วช.) ปี 2558 - จิตรกรรมภาพสะท้อนบทกลอนสุนทรภู่ ในนิราศพระปฐม งบประมาณแผ่นดิน (วช.) ปี 2559